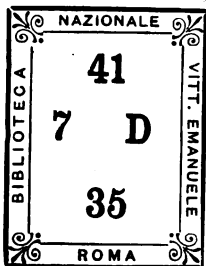

21
L 150
AD 1
1841

I
S
B

111-7-D-35

Collegij Rom. Soc. Ies. cat. Inge.

41-7-D-35

ANNVAE
LITTERAE
SOCIETATIS
IESV

ANNI. M. D. LXXXIV.

AD PATRES, ET FRATRES
eiusdem Societatis.

per leg. A. V. Tola.

ROMAE.
In Collegio eiusdem Societatis.
M. D. LXXXVI.

Cum facultate Superiorum.

1586

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1000 S. EAST ASIAN LIBRARY

CHICAGO, ILL. 60607

1965

1965

1965

1965

1965

1965

ANNVAE LITTERAE³
SOCIETATIS IESV

ANNI. M. D. LXXXIV.

PATRIBVS, FRATRIBVSQVE

Societatis IESV, gratia, & pax
Christi Domini, &c.

*V*M ex ijs, quæ vel alij persecuti
sunt litteris, vel quotidie manda-
mus ipsi, Societatis progressionem
atque incrementa contemplan, Pa-
tres Fratresq; Charissimi, non pos-
sum non vehementer perpetuam

huius vineæ admirari fecunditatem, quæ in omnes
partes sine ulla cessatione numeroso sætu se fundit.
Nam cetera sterilitatem patiuntur aliquando, nec
unoquoque anno semper æque respondent: ut enim
cetera, sic arua quietis & laboris vicissitudinem
amant, & tum vberiores efferre fruges solent, cum
antescessit quies. Cetera etiam suam senectutem
& vetustatem sentiunt, nec est ulla tam frugifera vi-
tis, quæ non aliquando vim fecunditatis amittat. nã
quid ego de ijs dicam, quæ extrinsecus accidunt, quæ
sæpe spem vindemiae totius extinguunt? At hæc no-
stra, quæ dixi, vinea nulla tempestate fit segnior, nul-

la senectute gracilior, semper est sine cessatione fecunda, sine vicissitudine ferax. Sed quid mirū? quando ex ea stirpe progenita est, quæ, & veram vitem se esse perhibet, & eum se habere cultorem, in cuius est potestate, non modo vitem colere & imbribus cœlestibus irrigare; sed etiam feracitatem & quotidiana incrementa largiri? Non potest sempiternos non induere fructus palmes ille, qui ex generosa & fecunda & semper sui simili vite prorepserit. Dum is in vite manserit, dum cultorum diligentia non aberit, nunquam à materna stirpe degenerabit. Cū igitur tantæ sit feracitatis hæc vinea, suamque benignitatem perpetuo sætu quotannis ostendat; sapienter institutum mihi videtur, ut eius communes fructus cum charissimis fratribus in commune laborantibus per publicas litteras communicentur. Quos latiores hoc anno plenioresve fuisse mirum videri non debet, cum ex ijs, quæ ad euocandam vbertatem faciunt, nihil desiderarit. Hoc enim P. N. Generali propositum fuit: cum filios suos & publicis ad universam Societatem literis, ut mox dicemus, & amplissimo Iubileo à Pontifice Max. impetrato, ad renouandam augendamque pietatem inuitauit. Ut enim alia vinea, nisi statis temporibus restituantur ac renouentur, à partu cessent frugibusque minus habiles fiant; ita hæc nisi recidendis ijs, quibus vis diuini spiritus in nostris pectoribus consopitur, suo tempore reuocetur, necesse est aut funditus euanescat, aut largas fruges hebetata non ferat. Nunc ea animorum renouatione, quam dixi, tanquam annua putatione con-

con-

3
confidimus fore, ut hac vinea, id quod à suis filiis
amantissimus Pater exigit, caelestibus gravidata
muneribus, non modo fecunditatis perpetuitatem
teneat, sed vberiora indies incrementa suppeditet:
ut ex hoc ipso possit coniici, quo tandem ex genere
stirpeve originem trahat, cuius succo alimen-
tisque satiata, semper læta, semper onusta fœ-
tu consurgit. Sed qui tandem sint hi fructus, hic an-
nus ipse declaret. Additi sunt nobis fratres quadrin-
genti & octoginta sex. Vita decessere centum circi-
ter & triginta. Numerantur in Societate sex millia
ducenti ac fere quinquaginta, ut ex ijs litteris, quas
accepimus, summa subducitur, accepimus autem ab
omnibus Prouincijs litteras; sed à quibusdam adeo
diminutas, ut multa Collegia prætermittantur. Col-
legia adiuncta sunt tria. In Gallia cisalpina Mātua-
num, Bilbilitanum in Aragonia, Iprende in
Belgio, Domus vna Cracouiensis in Po-
lonia. Sed de rebus nostris ha-
ctenus vniuerse. nunc,
ut consueuimus
singulatim.

PROVINCIA ROMANA.

*Luit hoc anno Fratres, Romana
Provincia quindecim ac sexcen-
tos. In Professorum Domo cen-
tum. In Romano Collegio ac Tu-
sculana sede decem circiter ac
ducentos. In Domo probationis
sexaginta. In Pœnitentiariorum Collegio duos &
viginti. In Anglicano decem. In Germanico trede-
cim. In Romano Seminario quinque circiter & tri-
ginta. Tybure sexdecim, totidem Perusii. Senis
quindecim, viginti Florentiæ. In Lauretano Colle-
gio quatuor & quadraginta. Quinque tantum in Il-
lyrico. In Recinetensi quatuordecim. Vno plus in
Maceratensi. Auctus est numerus ad quinquagin-
ta: imminutus obitu vnde viginti.*

PROFESSORVM ROMANA Domus.

Q Vanquam in hac Domo centum circiter de
nostris agunt, hoc anno tamen, quo ex omni-
bus Prouincijs, atque adeo ex vtraque India, Pro-
curatorum Patrum coactus est cœtus, tanto magis
nume-

numerus creuit. Amissi sunt tamen Sacerdotes insignes duo Federicus Manriquez, & Franciscus Turrianus: quorum alter quamuis esset infirmissima valetudine, ita tamen in excipiendis confessionum laboribus sedulus fuit, ut ne firmissimis quidam robustissimisque concederet, nec quisquam dubitat, quin eius interitu præclarum virtutis & sanctimonie exemplum interierit. Alter doctrina ac probitate etiam singulari, Christi Ecclesiam assiduo semper scribendi labore, etiam tum cum exacta esset ætate, ab hæreticarum improbitate defendit. Ex hoc hominum genere dei Deus Societati quam plurimos, qui & proximorum charitate flagrent, & religionis tuendæ studio teneantur. Cæteri suis quisque muneribus cum laude præsent. nullus est in urbe carcer nullum Nosochomium, quo non hebdomadis fere singulis nostrorum sint missa subsidia. Ex his, quos sua malefacta ad supplicium & mortem egerant, cum alijs multis, tum duobus exulum ducibus præsto nostri fuerunt. Itaque quoniam in medijs hominum iniurijs, manus tamen abstinebant à nostris, quasi mercedis loco videntur diuinitus affecuti, ut quo paratiores proficiscerentur ad mortem, in nostrorum potissimum manus incideret. Iam vero ut eos, qui & a flagitiosis amoribus, & ab odijs capitalibus reuocati sunt, omittamus, quorum semper ingens est numerus, ea non exigua videri debet utilitas, quod cum multis Religiosæ vitæ monstratum est iter, tum ad Societatem perducti sunt decem, nec minus in adscribendis novis Fratribus, quam in confirmandis adscriptis

elaboratū est: frustra enim suscipiatur labor, si quorum opera diuino spiritu replendi sunt ceteri, eo ipsi funditus careant. Itaq; ad renouandam, vt dixi, vim sancti Spiritus, omnes in hac domo familiarium collocationibus amputatis, ceterisque posthabitis curis, ad dies aliquot in suum se cubiculum abdiderunt: vt & cum Deo sermocinari inciperent, & Societatis more in contemplatione supernarum rerum atque cœlestium animum exercerēt. Hoc quasi pastu, nostrorum mens saturata, vix dici potest, quanto sit alacrior & vegetior effecta ad omnium officiorum munera rite & cumulate exsequenda. Atque hæc, quæ de hac Domo ceterarum omnium quasi parente dicimus, ea, ne in singulis sint iteranda locis, de vniuersa Societate intelligi volumus. Multum ad eam rem attulit adiumentum P. Nostri Generalis per litteras cohortatio ad vniuersam Societatem, tum Pontificium Iubilæum, quod idem Pater singulis, qui adhibita antea & vitæ confessione, in eam quam dixi, renouationem incumberent, impetrauit. Dum omni cura diuino cultui gloriæque seruitur, dum & propria & aliena salus curatur, Deo quoq; vicissim de nostris commodis curæ fuit. Quo tempore Procuratores Patres vna conuenerant, Gregorius xij. nostræ non ignarus inopiæ mille aureis nummis subsidio venit. quæ vero templo nostro priuatorum liberalitas detulit, ea mille amplius aureorum & quingentorum summam efficiunt. Matronæ porro tres nobilissimæ aureos item mille singula, ad ornandum in honorem Dei Matris sacellum

cellum elegans obtulerunt. Cardinalis vero Farne-
sius huius auctor extructorque Basilicæ, ne quem
annum suæ liberalitatis pateretur expertem, sex
amplius aureorum millia ad dissoluendum æs alie-
num, quod ædificij causa contractum erat, attribuit.
Ad exitum Aede sacra perducta, nec dum vſitatis
religionibus dedicata, certus Dedicationi dictus est
dies. ea septimo Kal. Octob. a Cardinali S. Seuerinæ
cum Episcopis quatuor, summa cum cæremonia, ob-
ſeruatis rebus omnibus, vt solennia ac iusta conse-
crationis poſtulant, consecrata est. Enituit in ea re-
ligione, præclara tum Cardinalis, tum Episcoporum
pietas, quos affecta iam ætate viros, non magnitudo
laboris, non multiplex ac diuturna cæremonia, non
longa & præſentis & antecedentis diei defatigauit
inedia. à prima luce vſque ad tertiam poſt meridiẽ
horam in eo munere pie conſtanterque perſeuera-
runt. Magno ſplendore, magno virorum mulierum-
que conuentu celebrata res est: duoque illa decora
ſanctorum corporum Abundij & Abundantij, vt
ſub aram maximam conderentur, inſtructa itẽ ſup-
plicationis pompa, circumlata ſunt. Idibus Augu-
ſti, qui dies Aſſumptæ in cælum Virgini feſtus est,
rediit ad eum celebradum colendumq; diem, quem-
admodum ſuperiore anno fecerat, Summus Pont.
Qui hoc etiam magis noſtra delectatus est æde, quod
& paulo iam erat ornatior, & præclara quadam
Eucharistiæ ſede ac domicilio illuſtrabatur. eſt enim
multorum opus annorum, cum magnitudine nobile,
tum artis varietate diſtinctum: ſulget auro, accen-
ſoque

foq; colore, plurimisq; sacrarum historiarum argumentis illuminatur: ut quocunque figas obtutus, nouo semper delecteris aspectu. itaque cum recens ad oculos hominum eius pulchritudo peruenit, magnam habuit celebritatem & plausum.

COLLEGIVM ROMANVM.

QUæ de Collegio Romano scribenda videbantur, ea quanquã in omnẽ Societatẽ, aut priuatius literis, aut rumore nuncio perlata iã sunt: tamẽ quoniam ea cupidius à publicis fortasse litteris expectantur, non tam quod noui aliquid afferant, quã quod præteritæ memoriæ veritatem confirment. nos pauca quædã de noui instauratione Gymnasij, quæ litterarum commendationem desiderant, perstringemus. Gymnasium hoc Gregorij xij. liberalitate, biennio ante inchoatum, vbi in eam formam videbatur esse perductum, ut non modo veteres scholas, sed etiam multo maiorem auditorum multitudinem capere posset: nostri antequam initium docendi facerent, ad existimationem noui Gymnasij, cum eodem Summo Pontifice egerunt, ut quando tam præclari operis auctor esset, non alienum duceret dignitate sua, suo id aduentu cohonestare. Quorum postulationi cum benignus Pontifex annuisset, diemq; aduentus sui definiuisset; nostri quo maiore splendore apparatuque res gereretur, totos se pro suo quisque ingenio ac facultate, ad eum diem exornandum atque illustrandum contulerunt. Sed quo magis res
ob

ab oculis proponatur, tradenda est prius breuiter
 edificij descriptio. Cōstat hoc Gymnasium scholis,
 ut nunc quidem est, undecim, si loca duo, quæ dua-
 bus sodalitatibus Dei Matris, ad earum conuentus
 seposita sunt, eximamus. Atque ut nihil de exter-
 na Gymnasij facie loquar, quæ ad sui contemplatio-
 nem viatores vel nolentes inuitat: nihil de amplitu-
 dine ac dignitate patentis introitus, qui quantamuis
 turbam facile admittit & reddit; nihil de nobili sca-
 larum ascensu; nihil de cetera elegantia dicam, quæ
 non modo nouos & peregrinos tenet oculos, sed etiā
 assuetos: cingitur tum inferior, tum superior Gym-
 nasij pars amplissimo peristyllo. in vtraque binæ &
 latere excurrūt porticus, maxima laxitate, vbi oble-
 stationis causa pererres. Superiores pilis ac para-
 stis distinguuntur, egregijsq; menianis ad prospectū
 simul & venustatem. Inferiores excipit atrium per
 amplum & iter ad domesticas aedes. Est in superio-
 re Gymnasio ad publicas litterarum exercitationes
 aula perampla, quæ varijs ornata picturis omnium
 oculos in se conuertit. Offert se primum ingredienti
 Gregorius xij. aula in extrema: qui sublimi sedens
 in folio cum Cardinalium corona comitatuq; quam-
 plurimo porrectæ dextera supplicibus benedicit. ac-
 cidunt ad pedes supplices tum è Collegio nostro cō-
 plures, tum ex alijs ab eo institutis Collegijs lectissi-
 mi adolescentes. Hinc, vbi ad aulæ latera conuer-
 tis aspectum, pictos vndique cernis parietes pulcherri-
 mis edificijs. ea sunt Gregoriana Collegia, quæ pius
 Pontifex Religionis propagandæ studio in omni ter-
 trita-

terrarum orbe cōstituit. Sex à dextra, septem visum
 tur à læua. nam & in Lituania Vilenſe, & Clau-
 diopolitanum in Tranſiluania, & Iaponica deinceps
 tria, cum Seminario Fuldenſi à dextro latere cerni
 licet. A ſiniſtro Viennenſe in Auſtria, Illyricum in
 Piceno, ac Romana deinceps quinque; nam ad ea, quæ
 Romæ cōſtituta iam pridē erant, acceſſerunt Neo-
 phytorum Græcorumq; Seminaria, proximeq; Ma-
 ronitarum. Aulæ frons deſcriptionem refert Roma-
 ni Collegij maxima illa pīctura, quam dicebamus,
 incluſi, id tanquam caput ceterorum, in capite quo-
 que ſibi locum vendicat, multo ceteris ampliorem
 atque honeſtiorem. Huic è regione in ipſo aulæ adi-
 tu reſpondent Collegia quinque, opere tamen & pi-
 ctura tenuiore: Muſſipontanum in Lotharingia,
 Bräſſergenſe in Pruſſia, Holcmucenſe in Morauia,
 Græcenſe in Stiria, Pragænſe denique in Bohemia.
 Atque hac varia multiplicique pīctura, tanquam
 explicata veſte, omnis vndique ornatur & diſtingui-
 tur aula. His, quæ dixi, Collegijs tanquam animus
 additum eſt perelegans carmen, vnius Poetæ opus;
 qui cum præcipuam in aulæ fronte pīcturam altero
 atque altero Epigrammate clauſiſſet, ſingulis poſtea
 Seminarijs ſingula appinxit. Ex hoc fere genere re-
 liquus conſtabat ornatus. Erant ambulationes tum
 ſuperiores tum inferiores, quaſi ſertis quibuſdā car-
 minum redimitæ. Epigrammata genus quoddam
 poematis diſtinguebat, quod pīctum argumentum cū
 Poëſi coniungit. His emblematis ornabantur inter-
 columnia, vt non tam oculos pīcturæ varietas, quā
 ani-

animum argumenti utilitas oblectaret. His ita dispositis atque descriptis, V. Kal. Nouemb. qui dies SS. Apostolis Simoni & Iudæ festus & sacer est, in suum ipse Gymnasium Pontifex venit. Quod ut à multitudine animaduersum est, tāta cōfluxu vndiq; turba, ut quanquam eam per antecedentes satellites submoueres, subsistere tamen interdum Pontifex, & inter angustias cogeretur incedere. Inuisit aulā ita ornatam ut demonstrauiamus, ea significatione lætitiæ, ut vel eo tacente, quā probaret omnia, ipsa oris hilaritas indicaret. Assedit in sella excelso loco posita & apparata magnifice in ea aulæ parte, vnde suam ipse spectabat imaginem. Hic habita est ab vno de nostris oratio cū necessaria laudatione Pontificis, quæ tum beneficiorum commemorationem, tum gratiarum actionem contineret. Sed cum suis nequaquam laudibus singulari moderatione Pontifex oaperetur, ut perorandi finis est factus, Deo, inquit, honor & gloria. Secundū hæc, scholas omnes inspexit formamq; è ligno, qua præcipitur, qualis sit futuri Collegij descriptio. Quæ omnia visus est mirifice comprobare. Post octauum diem, Nonis Nouēbris inchoata est varia & multiplex inter auditores nostros exercitatio. eaque in dies plures ita partita, ut primus dies altercationibus Theologicis, alter Declamationi cuidam de principatus contentione inter Romam veterem ac nouam: tertius disputationi de arbore vitæ, quam rerum omnium effector Deus iā inde ab orbe condito, in horto illo amœnissimo collocavit: quartus egregio carmini dicaretur; quo quærebatur,

batur, quæ esset optima ratio tranquilla pacatæque vitæ. Habitus est eo qui consequutus est die de studio trium linguarum Hebraicæ, Græcæ, & Latinæ Dialogus, Die vero sexto Philosophica concertatio. Atque hoc quasi sex dierum opus, clausit postremo die noster Orator, qui ad amorem sapientiæ iuvenes cohortatus, quasi fundamenta iecit incantis & consequentis anni. Sed quoniam primis scholis, omnes ferme Doctores solenni quadam consuetudine in sua quisque classe præstantur, imita est huiusmodi ratio, ut omnes ab omnibus audiri possint. Itaque in Theologiæ schola perampla ac magnifica, biduo duodecim, magno silentio, maiore cum assensu auditi sunt; terni matutini, terni item pomeridiani. quibus prolationibus primos sibi aditus ad consequentes scholas aperuerunt. Hæc erant quæ de nouo Gymnasio mandanda litteris videbantur. Reliqua, quæ de animarum questu utilitateque dici solent, ut vna verbo complectar, ea fere sunt. Domi additi sunt ad Societatem ex minore Sodalitio adolescentes tres, totidem fere ex eo, quod è natu grandioribus constat. Foris autem strenua data opera est ferendis colligendisq; fructibus. sed quoniam nihil est in hoc genere singulare, attingendum potius id breuiter fuit, quam pluribus persequendum.

SEMINARIUM ANGLICANVM.

Nouum huic Collegio decus accessit ex Georgio Hadoco & Thoma Hemefordio pro religione

gione necatis in Anglia. Eorum alter dum palam de amplectenda religione cum hæreticis agit, comprehenditur, in carceremque conijcitur. Aetate erat ille quidem etiam tum adolescens, sed oris habitu videbatur adolescentior: atque hoc facilius sperabant eum hæretici à religione Catholica dimoueri posse. Itaque priusquam ad quæstiones & tormenta descendant, argumentis & rationibus agunt. Ex ijs quidam, ubi sensit, nihil se disputando proficere, ira incensus, ut accusationis ansa præberetur, querere ex eo coepit, an Regina esset Anglicanæ caput Ecclesiæ, cui Sacerdos, quo tandè iure id me rogas? An ignoras, quoniam ad hæc interrogata capitalis est responsio, in legibus cantum esse, ne Reginæ iniussu id rogari quis possit? Si Christi famulus esses; inquit ille, nã tu libere teipsum proderes, nec quò iure, quæve auctoritate te rogem interrogares. Hac commotus voce Sacerdos, Tu ne mihi, inquit, timorem obijcias? tali præsertim in causa? Vide, quam non reformidem, nego Reginam esse Anglicanæ caput Ecclesiæ, nego esse posse. Quis ergo caput? Romanus Pontifex. Hec proditor, exclamat hæreticus, iccirco hæc audes, quia non adest testis idoneus, qui tuo te ex ore conuincat. Tum Sacerdos, scilicet is sum, qui testimonium hominis pertimescam, non ita est. Sed quoniam lacepsitus a te sum, libere ego quam religionem profiterer, aperui. Quin orationem, inquit, istam tuo chi rographo firmas? Quoniam per chartam, Sacerdos inquit, & atramentum non licet, scribam ut potero, arreptoque carbone, in summo sui cubiculi ostio ita scri-

scripsit . Gregorius xiiij. Anglicanæ & vniuersalis Ecclesiæ caput. Huius nutui atque imperio necesse est tam ipsa Regina , si salua esse velit , quam mundus vniuersus obtemperet .

Hæc Georgius illustribus litteris cum scripsisset , Minister abscessit : ille vero ex conscientia præclari facinoris quotidiana mortis expectatione suspensus seruabatur in carcere . ea tamen cum differretur , quidam è Catholicis persuadere homini conabantur , ut notas illas litterasque deleret , ne aduersarios irritare voluisse temere videretur , præsertim cum ex ea scriptura , planum iam omnibus esset factum , quã tandem profiteretur Ecclesiam . Ille vero , vel quod viri nō putaret , id quod præclare factum esset , euertere ; vel quod ea re offendi non mediocriter posset , quisquis eas litteras de Catholicis inspexisset , præsertim quod custodem carceris , tam constanti confessione in suam sententiam pene perduxerat , amicorum consilijs ac monitis minime parendum existimauit . Ad extremum hæretici cum intelligerent , suas omnes artes , quas ad conuellendam Georgij constantiam admouerant , irritas esse ; produci eum iubent ante tribunal , sociosque tam gloriosi certaminis illi adiungunt Thomam Hemefordium & Ioannē Mundinum huius Seminarij alumnos , & alios duos è Rhebenensi Collegio . Hic per summam seueritatem interrogati , constantissimi in religionis sententia reperiuntur . Ad Georgium autem conuersi iudices , miseratione commoti tam florentis ætatis , Quæ est isthæc , inquirunt , tua tanta temeritas , qui id ætatis , seniorum consilia

consilia prudentiamque contemnas? Dede te, si sapi-
sis, & istius te adolescentiæ misereat, pigeat florem
istum perdere sine lucro. Tum Georgius nihil est,
inquit, quod mei miseratio vos teneat, aut quod hæc
etas vlla vos ratione perturbet. sat matura Deo
est, sat tempestiva securibus: quæ quo citius suo
creatori redditur, eo illi est futura iucundior. Equi-
dem in optima causa, soluo libenter quicquid ve-
stra non æquitas sed crudelitas exigit: scio cui cre-
didi & certus sum, quia potens est depositum meum
servare in illum diem iustus iudex. Iudices cum fru-
stra Georgij tentari constantiam animadverterent,
ad extremum sententiã capitis ferunt, non in Geor-
gium modo, verum etiam in reliquos socios. quam
illi tanta non modo æquitate animi, sed etiam gau-
dio atque hilaritate susceperunt, ut in summis Dei
beneficijs pœnam illam necemque reponerēt. Redu-
cuntur secundum iudicium in custodiam, ubi assiduis
precibus dies noctesque se comparabant ad mortem:
ad quam octavo post die iterum educuntur. Iuben-
tur supra crates ex instituto decumbere, & ad cau-
das alligari: equinas ad carnificinam vsque raptari.
ea ab vrbe abest passus circiter mille: quo ut ventum
est, Georgius ferali plaustro primus imponitur, erat
enim ministris in animo ad deterrendos ceteros, no-
ua in eum crudelitatis edere documenta. itaque in
ipsis Sociorum oculis, hominem recte suspendunt, ut
ea repente præcisa, viuo adhuc atque incolumi pe-
ctus ferro discinderent, & cor cum intestinis auelle-
rent, ceteramq; de more feritatē expromerent. sed

B

vana

vana fuere consilia. nam qui laqueum debuit repen-
 tino ictu succidere, suaque celeritate interitum ca-
 dentis corporis antevertere, tam oscitanter suas par-
 tes egit (id quod ijs plerunque contingit, quos prae-
 propera festinatio ad opas adigit) ut ante corporis
 casum, laqueiq; praecisionem, animam sacerdos effla-
 rit. Reliqui nihil huius nece commoti, quin confirma-
 ti potius (novo quippe aucti deprecatore patronoq;
 apud Deum) planstro ipsi quoque imponuntur ac
 suspenduntur. His carnifex ut negligentiam prae-
 ritam resarciret, tanta restem celeritate praecidit,
 ut viui illi stantesq; deciderint, conuersis ad sydera
 vultibus, oculisque ac nutibus, verbis ac vocibus Re-
 ligionem Catholicam profitentes. ea res immanita-
 tem carnificum sic exacuit, ut in rabiem effexati re-
 pente in ea corpora tanquam Molossi canes irrue-
 rint, ut ea vincta adhuc calidaq; quam acerrimis tor-
 mentis excruciant. itaque non quidem celeriter,
 ut mos est, sed lentissime ac pedetentim aperire ven-
 trem atque abdomen incipiunt, cum illi interim cla-
 mabant identidem, Dominus meus & Deus meus.
 Quae voces etiam tum à circumfusa multitudine
 exaudiebantur, cum cruenta carnificum manus in
 ima viscera condebantur: ea totis anuulsa viribus cō-
 iiciebantur in ignem, sequebatur totius pectoris fœ-
 da dissectio: quod quidem ne tam cito veniretur ad
 cor domicilium sedemque vitae, tanta lentitudine
 scindebatur, ut ad id spectaculum omnis horreret
 aspectus. dempto corde vinisque prunis iniecto, tū
 demum amputata sunt capita. hæc summis præfixa
 contis

contis ad ludibrium terroremq; Catholicorum in sublime sublata sunt. reliqua vero corpora in partes dissecta quatuor, urbanis turribus ac murorum pin- nis affixa. Atque hac dimissione corporis ac discer- ptiōe membrorum Beatæ illæ mentes indissolubili se cum Deo vinculo coniunxerunt.

DOMVS PROBATIONIS & reliqua urbana Collegia.

Admisit Probationis Domus Novitias unum & quinquaginta, ijque de more ad omnem So- cietatis disciplinam erudiuntur. In suscipiendis No- vitiorum more peregrinationibus (ut hæc quoque minuta tangamus) quidam cum aberrassent a via, essentq; id quod necesse erat, maxima in egestate, obviam sit eis vir primarius expeditus in carru cum familia & comitatu, qui cum suo veniret ex oppido, ut nostros aspexit, sciscitatus an essent ex Societate, molestum sibi esse dixit, quod ab ædibus longe abes- set; aberat enim ab oppido passuum millia fere de- cem: sed tamen imperavit, ut eo nostri deducti victu ceterisq; rebus, quam liberalissime & commodissi- me haberentur: itaque ea nocte tanquam domini sunt excepti. nummos etiam obtulit & iumenta, eaque sine recusatione accipi voluit: ut intelligi pos- sit, quanta sit divinæ providentiæ in suos famulos cura, qui, quanto magis illi se deserunt, & in Deo sua ponunt omnia, tanto ijs prospicit affluentius. Sed non minus ille domesticorum, quam peregrinorum

subuenit inopia. Accessit enim septingentorum annorum pensio ad annum usque vigesimū. quam quidam de Societate cum Abbatia, quam obtinebat in saeculo, resignaret, Summo Pontifice approbante reliquit. Ex alterius item bonis, qui se Societati dicauit, aurei quotannis duceni quinquagenique sunt attributi.

IN Collegio Pœnitentiariorum complures, qui è varijs hæreticorum regionibus huc se contulerant, ad Ecclesiam reducti sunt. Vnus & idem Sacerdos quindecim interdum ex his absoluit, eosque tum ad detestandos errores, tum ad suscipiendam profitendamq; religionē adduxit. Aliqui etiam, qui, cœnobiorū religione deserta, vxores duxerant, liberosq; susceperant, relictis omnibus ad sua quisque cœnobia nostrorum monitis redierunt.

E GERMANORŪ Collegio nihil est hoc anno præcipui. Quatuor ex his ad nostras vitæ rationes adiuncti sunt. reliqui ita se instituunt, vt ab ijs non tam hoc tempore postulandi sint fructus, quam vberimi in posterum expectandi. ita præclarus eorum euentus, qui in suas dimissi sunt patrias sperare iubet: quorum tum virtute, tum in rebus gerendis industria, huius Collegij disciplina mirifice commendatur: vt planius ex his ipsis litteris perspicui poterit.

Iam in Romano SEMINARIO non minor pietas, vt testatur utilitas. Dedit Societati nostræ spectatæ indolis adulescentes vndecim. Ex ijs quidam tum oblata sibi a suis Abbatia, vt Societatis consilium abijceret, tentaretur, quod dicerent, eum tradendo rudi-

rudibus Catechismo, non minus Christianæ Reipub.
 prodesse posse, quam si in nostro numero versaretur:
 is non modo in sententia repertus est constans, sed
 eam, quam dixi, Abbatiam suis sibi habere iussit,
 quæ res ita eius est probata patruo, ut ipsemet So-
 cietatis ineunda potestatem à Sabellio Cardinali,
 qui Seminarij patronus est, impetrarit, & Novitio-
 rum eum Magistro dicarit. Ex eodem numero ado-
 lescens cum Societatem haberet in votis, in gravem
 & periculosum morbum incidit. quo circa suum de
 Societate consilium parenti non dubitavit exponere.
 Pater, qui id ex alijs ante cognouerat, etsi præserui-
 da ætati non satis credebat: tamē cum quotidie, ma-
 gis inflammari filij studium animaduerneret, spon-
 dit sese eum Deo, si cōualesceret, dicaturum, nullaq;
 interposita mora, filij causam apud Patrem Gene-
 ralem vehementer egit. Interim adolescens ardo-
 re febris de potestate mentis exierat: sed ut ad eum
 Pater re impetrata reuertit, præ lætitia ad sese re-
 dijt, id quod illi in eo morbo non semel contigit, præ-
 sertim in extremo: cum enim deterius se haberet in-
 dies & aliena loqueretur, simulac Eucharistiæ via-
 ticum allatum est, mens iterum redijt, tantaque con-
 stantia ac pietate Christi corpus accepit, ut nullum
 alienatæ mentis vestigium appareret. Sed quod lon-
 ge admirabilius est, sibi ipse vaticinatus est mortem,
 nam inter initia morbi negauit, se ex eo lecto, ubi
 decumberet, surrecturum. nonnullisq; diem ipsum
 mortis, quibusdam etiam horam ante prædixit. nec
 vana cecinit, eodem enim die eademq; hora comper-
 tum

cum est obijſſe. Conditus eſt in templo noſtro tamquam vnus e noſtris: cuiſq; pater tam præclara morſe plurimum recreatus, multo moderatiuſ tulit vni-
ci iacturam filij.

TYBVRTINVM HETRVRIÆQ. Collegia.

TYbure adductus eſt ad Chriſtum non ignobilis Turca: inſtitutaq; e ciuibus magno pietatis incremento ſodalitas.

SENIſ autem adiuncti ſunt fratres duo. Nec deſunt viri nobiles, qui ad res gerendas Societatis opera vii velint, multiq; quanti nos faciant, ſuble-
manda ſuiſ opib; inopia noſtra declarant. nam cum annuiſ fructib; vix, aut ne vix quidem, Collegij parti ſuſtentetur; tanta fuit priuato-
rum hominũ liberalitas, vt ea non modo neceſſarijſ vite uſib; prolixè cumulateq; ſubuenierit, ſed etiam in ſacram ac domeſticam ſupelleſtilem re-
dundarit. Noſtri quantum in ſe eſt, ſuam non patiuntur operam à quopiam deſiderari. ac dum de more ſæpe vocantur ad agros, illud accidit non tar-
cèdum. Nobilis mulier cum filium haberet agrum, plus diuinis, quam humanis artib; tribuens, Sacerdotem noſtrum accerſiit, inſiitq; aliquid ex eo li-
quore, qui e Beati Andreæ corpore manat, agro præberi: tanta eiſ fuit tum pietas tum fiducia, vt
quam-

quamvis in puero febrim paulo ante medicus deprehendisset; ea tamen diuino illo medicamento recesserit.

DE Florentino Collegio multis omisissis, hæc fere sunt, quæ litteris mandari possunt. Triginta amplius è publicis sunt educti custodijs: familijsque compluribus, quas à mendicando pudor ingenuus deterrebat, piorum liberalitate subuentum. Nec tamen his officijs ciuium vincuntur officia. nam vt nihil de veteri beneficentia, qua nobis templum ex ædificarunt, dicamus, multa sunt præterea pecuniarum summa huic tributa Collegio. Quidam cum mutuum nobis dedisset argentum, diesq; solutionis adesset, negauit se commissurum, vt quod ab argentarijs cælestibus sibi redditum iri consideret, id è terrestri trapezitarum mensa repeteret, atque ita debitum nobis ultro remisit. Matrona etiam nostri nominis studiosa, vt vna quicquid potuit è suis opibus ad nos transtulit (omne enim fere templi suppellectilem apponit) ita in morte suarum fortunarum nos hæredes instituit; atque, vt ne tum quidem diuelleretur à nostris, in ade quoque nostra sepulturam sibi delegit. Nec vero discipulorum silenda benignitas est, qui cum Philosophiæ magistrum, reuersurum in patriam cognouissent, plenum ei marsupium ad subsidium itineris attulerunt. quod ille aurum cum è Societatis instituto respiceret, nec vllò nomine, vt id acciperet, induci posset, ij marsupio in Gymnasio posito discesserunt. postero die cum eos Rector de Societatis legibus ac consuetudine docuisset, vix tandem persua-

B 4 sit,

si, ut pecuniam, quam reliquerant, auferrent. Hanc civium erga nos voluntatem simili Deus liberalitate remuneret.

PERVSII ut à cōmunibus abeamus, viginti circiter adolescentes Deo se in varijs religiosorum ordinibus deuouerunt. Mulieres præterea, quæ suis corporibus ad quæstum & libidines abutebantur, ad pudorem & sanctimoniam reuocatae sunt. In his quædam, cum è suis sordibus emerisset, multis comitata matronis in publicum prodijt tanquam in supplicationem, albis induta vestibus, caputque spineis redimita fertis, ac de ceruicibus fune suspenso: ita præeuntem Crucifixi imaginem sequebatur, tanta significatione doloris ex anteaactæ vitæ recordatione, ut ipse oris habitus commutati animi index esset. Ad templum ut venum est, locum scandit excelsiorem, ad eam rem apparatus: ac dum concionator noster pro re nata verba facit, omni animi demissione ante signum Crucifixi proiecta tantos motus in omnium animis concitauit, ut nisi cœnobij locus excluderet, quò genus hoc mulierum sese recipit, meretrices in id mullæ sese protinus inclusissent. Iam è placatis odijs insigniora sunt illa. Discipulorum contubernium mutuis odijs diuisum atque distractum in partes (nam eductis è vagina gladijs mutuam iam in eadem conspirauerant) sacerdos noster admonitus seducendis factionum duobus pacatum reddidit ac tranquillum. Ciuis, qui militarem profitebatur artem, ut studiam pietatis occuteret, furtim ad conciones consuevit accedere: tulit suo tempore fructū
pietatis

pietatis suæ. nam ab inimicis grauius vulneratus cū inuiseretur à nostris, eorum hortatu, aduocata sua ipse parente cæterisq; propinquis, uehementer ab eis contendit, ut abiecto vliscendi consilio, impunitatem percussoribus darent. atque hac animi affectione Eucharistiæ viaticum postulauit: quod cum initio negaretur, propterea quod nulla tum esset suspicio mortis, ille tamen postulandi contentione uicit, ut afferretur. quo accepto sacro etiam se oleo ad subeundum cum communi hoste certamen, deliniri iussit; nec ita multo post conuersus ad Patrē, Abeo, inquit, è vita Pater, abeuntem tuis precibus adiunua, & a peccatis absolue. Vix eum à noxis Pater absoluit, cum corpore solutus est animus, tum demum felix, tum demum beatus, cum utrisq; uinculis expeditus toto impetu ferretur in cælum. Ad Societatem adiuncti sunt nouem. ex his quidam cum diu Rectorem ut reciperetur, urgeret, Rectorque ea de re parentem admonendum existimasset, præ dolore parens obmutuit; deinde in furorem rabiemq; conuersus, uehementer in nos exarsit. retulit iras domum, sed paucis diebus filij prudentia mitigatus, & eas posuit, & ad Rectorem ueniæ causa reuertit: excusataq; prima illa concitatione animi, quam sæpe regere in manu nostra non est, Societati filium, ne Deo vocanti resisteret, consecrauit. Hactenus de Hetruria. Nunc de Piceno perpaucæ.

L A V R E T A N V M E T

reliqua Collegia.

L Auretani Collegij acta à superiore anno fere non discrepant. Bavariae Dux pro ea, qua est in Societatem benevolentia, ad Rectorem litteras dedit cum argenteo candelabro, quod ad illi dicebat: iubebatq; ijs litteris alba ex cera candelas ad Dei Matris aram statim accendi temporibus, simulq; Rectorem rogabat, ut sibi per litteras significaret, quantum aeris videretur opus ad perpetuos in eam rem census constituendos: tantundem enim se curaturum. Steterat id candelabrum aureis mille ducentis, neque hac liberalitate contentus, alia insuper munera non ita multo post (datis item ad Rectorem litteris) misit. ea nq; quoniam non multum ad rem nostram faciunt, præteriri facile patiemur.

HVIC Collegio Illyricum est adiunctum, cuius numerantur alumni fere triginta, ex eoq; iam prædicere Sacerdotes quatuor ad colendam Christi vineam satis instructi. Ut autem celerior studiorum futurus sit cursus, Magister alter explicandis Conscientiæ quæstionibus, quibus illi dant operam, adiectus est. Duo se Societati nostræ ex ijs adolescentibus dedicarunt, totidemque missi sunt Romam in Seminarium.

Ma-

MACERATAE cū esset in more positū, ut ad tollendas ciuiles discordias tres quatuorq; ē ciuium numero legerentur, hoc anno ē Societate lectus est vnus, ab eoque diuina ope perfectum, ut cum multis extitissent ante discordiæ, eæ fere sedatæ sint vniuersæ.

RECINETI vir primarius cum grauius agrotaret, nec vilius suāsu posset, ut peccata confiteretur induci, nostrorū colloquijs destitit de sententia, expiatisque rite peccatis Societatem, a qua prius alieno erat animo amare cœpit. Filium, qui rei familiaris causa dissidebat à Patre, nec vlla ciuium aut propinquorum auctoritate reduci poterat ad concordiam, vnus ē nostris ope auxilioque diuino, & ad Patris reduxit obsequium. & ut contumaciæ veniam peteret, persuasit. Mutuæ præterea repressæ sunt cædes, præsertim duorum fratrum ē nobilitate præcipua, quorum alter alterum stricto gladio furens inuaserat, qui tamen nostrorum auctoritate, non modo se à cæde continuit, sed confecta pace, longo intervallo rite animum expiauit. Apud Samnites, principes inter viros pax item est conciliata grauissima. Quatuor autem & viginti in Vrbeueteri: qua re permota ciuitas de constituendo in ea vrbe Collegio per legatos agere cœpit: sed cum esset à P. Generali responsum, providendum sibi potius esse, ut vetera firmarentur, quam ut noua Collegia conderentur, postulauit, ut per eum saltem sibi liceret, concionatorem quem

quem de nostris habebat, diutius retinere. quod
facile impetrauit. Hac de Piceno to-
taque Romana Prouincia. nunc
pergamus ad reliqua.

P R O.

29

P R O V I N C I A

MEDIOLANENSIS.

*Verunt in Mediolanensi Pronin-
cia fere ducenti. In Professorum
domo 40. In Brerano Collegio 70.
In Genuensi duo ac triginta. In
Taurinensi 20. Vndecim Nono-
comi, Vercellis septem, Arona
duo circiter ac viginti. Ex hoc numero tres è vita
migrarunt: Recepti sunt Societate viginti.*

D O M V S P R O F E S S A

Mediolanensis.

Mediolanensis ager Sociorum labores ac stu-
dia magno fœtu remuneratur. Et ut à Pro-
fessorum Domo ordiamur, celebrant in ea iuge Chri-
sti conuiuium octauo quoque die circiter mille. ex-
pantium vero peccata seu vetera seu recentia ma-
ior est numerus, quam ut iniri possit. Non hoc su-
scipiam, ut singula Societatis munera, in quibus &
fratrum virtus, & animorum fructus enituit, ora-
tione percurram. ut quid egregium in vnaquaque
re fuerit, ita à nobis commemorabitur. Ingens auri
vis, partim fraude partim inscitia iuris adempta, ad
suos dominos redijt. Negotiator vnus aureorum
mil-

*millia quadraginta restituit; aliusq; tam multa, ut ex
 ijs quotannis caperet aureorum duum millium ve-
 stigal. Plurimi, qui diuturnas animi labe, aut nun-
 quam confessione deterferant, aut in ea taciti præ-
 terierant, eas tandem eluere induxerunt in animum
 & suam omnem turpitudinem aperire. Senex in his
 quidam nunquam rite confessus, cum de inferorum
 incendijs disputantem energumenum audisset, metu
 perterritus ad Sacerdotem occurrit, totumque pe-
 stilentie virus enomuit. Verum ut urbana vitia;
 quibuscum depugnatum est, & commoda, quæ civi-
 bus sunt accersita, mittamus; externa potius profe-
 remus in medium, à quibus illa & pondere superan-
 tur, & copia. Ad Grifones seu Rhatios, Sacerdotes
 destinati sunt duo, quorū ubique opera, præcipueq;
 Rogoreti tum concionibus habendis, tum explanan-
 do catechismo consumpta est. Et quoniam iniquas
 scenerationes in his regionibus lex prope nulla ve-
 tabat, tantum crebris monitis est, & ne quid scno-
 ri detur, & ut male paria reddantur. Sed dum in
 sanandis vitijs nostrorum desudat industria, invidus
 aduersarius, ut omnia euerteret, ferere discordia-
 rum semina inter ipsos Grifones cepit. Sunt autem
 inter se Grifones, ut alijs litteris significatum est,
 trium quasi Societatum fœdere copulati, quarum
 una, ubi nostri fuerunt, è Catholicis ferme constat.
 reliquæ è Zuinglianis Lutheranisq; promiscuè, quæ
 quidem Societatis Catholice magistratibus obiece-
 runt, ab ijs dynastam alienigenam, & Iesuitas
 esse receptos, Iesuitis enim in ea loca penetrare Gri-
 sonum*

sonum per edicta non licet, quod dicant id hominum genus nec Catholicis assentiri nec Lutheranis, sed æque omnibus fidem prodere, & quod minime ferendum est, novos fastos inducere, noua cudere ealendaria. Responsum à magistratibus est, quod ad Principem alienigenam pertinet, Cardinalem Borromeum (de eo enim agebatur) illum quidem & Principem fuisse, & principatu dignissimum, sed tamen non modo ipsum nullo telorum genere, nullo numero militum, Grisonum esse fines ingressum: sed ne eius quidem famulis satis fuisse ferri ad diuidendos, quos conficerent, panes. cumque ea gens Catholicorum se partes sequi profiteatur, honorem habere Catholico Antistiti voluisse, & ei Antistiti, qui ut suos in Christo filios ad veræ religionis normam rationemq; dirigeret, id itineris suscepisset: quare id factum nec reprehensione videri dignum, nec contra fœdera pactionesq; Societatum. Quod vero spectat ad Iesuitas, an ij Iesuitæ vere sint, qui ad se venerint, exploratum sibi compertumq; non esse: Sacerdotes quidem esse certe, & ex eadem, qua sunt ipsi religione, sed eiusmodi tamen, qui non modo ab omni crimine longe absint, verum etiam partim exemplo vitæque integritate, partim erudienda iuuentute studeant prodesse quam plurimis. Cum in banc sententiam responsa dedissent, communi omnium sententia decernitur, ut Episcopo Coirensi, cui Diœcesis illa subiecta est, quamprimum se nostri sistant, interimq; concionandi & docendi munere superse-
dant. Id nostri non grauate fecerunt. Verum ut se-
datio-

datione fuere omnia, Magistratus in Concilium nostros aduocant, tum ut quid in eos statutum esset, exponerent, tum ut de nouo Calendario sententias exquirerent. Quod ad Calendarium attinet, ea fuit Consilij summa, nullo modo committendum esse, ut recens Calendarium semel acceptum ac confirmatum Summi Pont. auctoritate, in scio Episcopo, Cardinali; Borromeo, in cuius tutela ea uallis erat, antiquaretur. Populus, qua est in Romanum Pont. obseruantia, statuit quiduis potius perpeti, quam vel tantulum à Pontificio imperio nutuque discedere. Nostri tamen præteritis euentis edocti, ne quid sua apud Grifones commoratione, ijs quibus prædesse uellent, obessent; deliberare inter se coeperunt, præstaret ne desiderari tantisper, quam in ijs turbis nulla cum utilitate versari. Id subodorati discipuli ad suos quisque parentes cum lacrymis contenderunt, Patrum abitum lamentantes. cuius rei fama cum manaret latius, populum uehementer affecit. Postridie igitur, vniuersorum concilio simul cum patribus conuocato, edicitur, ut de nostrorum commoratione suam ferat quisque sententiam. mos est apud hos ferendi suffragij, ut quod quisque adiudicauerit ac probarit, id altera sublata manu significet. Ut igitur de re nostra rogatus est populus, complures non alteram tantum, sed utramque manum sustulerunt. Nostri quando secundis comitijs acta res erat, pro secundis etiam euentibus, horarum quadraginta supplicationem ad D. Mariæ, quam Lauretanam nominant, decreuerunt. Est id templum à
Sacer-

sacerdote quodam Dei Matris monitu quatuordecim annis ante constitutum, & ædi Lauretanæ, quæ est in Piceno amplitudine facile par, prodigijs item nobile frequentiq; conuentu. Vt igitur manendi copia facta est, tanto acrius se nostri ad sua munera cõtulerunt, quanto difficiliore initio aditus habuerūt. Nec vni tantum Oppido vtilitati fuere. Messaucum Rogoreto non procul abest, sunt in eo complures hæretici, sed ex ijs quindecim posita contumacia, suauissimo Ecclesiæ iugo ceruices suas nostrorum persuasionibus subiecerunt. atque huc nervi collati sunt omnes, vt cæca pectora diuinæ veritatis lumen admitterent; tanta est enim in plerisque caligo, vt discuti nisi à iustitiæ sole non possit: tanta autem animorum perversitas, vt lucem oderint, noctem adament, nec dent ducibus dextram, qui extrahere eos conentur è tenebris. Fuit, qui rei veritate conuictus lapides de terra tolleret, vt se contra Sacerdotem nostrum, quoniam disputationis pugna non poterat, lapidatione defenderet. Neque tamen à confirmãdis in religione animis nostrorum charitas deterretur, præsertim quod ea cernitur in plerisq; constantia; vbi semel hauserint veritatem, vt optime apud eos collocari opera videatur. Rogoretum cum Calendarij causa ex omni Grisonum tribu legati venissent, inspexissentq; quæ gererentur à nostris, visi sunt pÿs ipsorum studijs mirifice delectari, placuitq; eorum concionibus interesse, interdumq; conuiuium illos excipere ceterisq; humanitatis officijs. Mos vsurpandi diuina mysteria, qui ante

C nul-

nullus erat, tanta est omnium cum voluptate receptus, ut eam ob causam gratulandi Deo nullum finem faciant. Catechismus vulgo sic teritur, ut iam eius castissimo cantu personent uniuersa. Certe & puerulis discunt parentes, & quorum corpora & vitas alunt, ab his petunt pabulum animorum. Nec minus operæ in inserendis bonis, quàm in euellendis prauis moribus collocatur. Prodromi Domini natalitius, benedicebatur in sacris ædibus vino, idque populo magna cum superstitione propinabatur: ad sepulchra cantus lugubres edebantur, & (quasi id ad mortuorum animas aliquid pertineret) ploratus precibus miscebantur. Tam maledicta, execrationes, scœnora in minimis peccatis numerabantur: nam æscis vii præpinguibus, exceptis ab Ecclesia diebus, istuc quidem religioni vulgo non erat. Quæ tamen omnia, Deo fauente, aut funditus sublata sunt, aut magna ex parte repressa.

COLLEGIVM BRERANVM

Quæ res Societati nostræ propria est, ut rudi plebi teneraq; ætati lex Christiana iradatur; in ea huius Collegij fratres summa cum laude versati sunt. Inuitamento fuit ciuitas ipsa scholis Catechismi referta. quippe quæ centum ex ijs amplius numerat & viginti. Præest huic procurationi sodalitas quædam annum iam ante centesimum, in eaque sunt viri pietate ac religione præstantes, qui ad Catechismi munus has etiã officij partes adiungunt,

gunt, ut tetra in cœlites maledicta ac nefarias execrationes beneuola oratione castigent, suoque exemplo, qui cæteris obsunt, emendent. Huius sodalitatis studia, quod natura fert in omnibus fere rebus, cum languidiora iam essent, alias cœpit operas aduocare, alia implorare subsidia. Dati sunt è nostris, in eam rem festis diebus duo de viginti, quorum labor utilis, ut superiore anno significatum est, longe lateque manauit. Forenses fructus fuerunt etiam vberiores: varijs enim in foris habita concio magnos animorum motus effecit. Res erat sane incunda, cum ij ipsi, qui vel irridendi causa, vel curiosius cognoscendi, quid ageretur, accederent; saniores inde recederent. Vir nobilis ut propius accessit, & diuina verba admisit ad aures, domum celeriter aduolans, suos quoque liberos ad audiendum eduxit. Matrona nobilis concionem præteruecta curru, ad aspectum concionatoris subsistere aurigam iussit: nec prius inde discessit, quam concionandi finis est factus; cumq. noster ille ad sacram ædem populum inuitasset, ipsa quoque de curru defiliens, præeuntem cum turba sequi non dubitauit. Mitto alias hominum cū hominibus, & hominum cum Deo reconciliationes; taceo pecuniarum restitutiones, impedimenta cædiam, admirabiles animorum commutationes, & id genus alia complura, quæ hoc vno concionandi genere summa cum Cardinalis approbatione sunt facta. Ut autem auditores, quorum magnus semper numerus cogeatur, satis videbantur ad pietatem esse permoti, deducebantur non sine cæterorum admix-

ratione in ædem aliquam precabundi. res ad lætiti-
 am & voluptatem erat insignis, cum domum no-
 stri reuersi suam quisque prædam vespertina per
 otia commemorabat. vnus sexaginta se adduxisse di-
 cebat ad luenda peccata, alius ludos se dissipasse
 profanos, alij alias prædas quæstusq. iactabant. &
 vero tanta vis erat eorum, qui confessionis causa
 Sacerdotes requirerent, vt ei non modo Collegium,
 sed ne Domus quidem vniuersa sufficeret. Redea-
 mus paulisper domum, & de Sodalitij Dei Matris
 Gymnasioq. dicamus. E maiore minoreq. sodalitia
 (duo enim sunt, alterum è natu grandioribus, è mi-
 noribus alterum) religiosissimi quique selecti, sex-
 ta quaque feria sub vesperam vna conueniunt, effi-
 ciuntq. alterum quasi priuatum cœtum: cui propo-
 situm est curas omnes, tum in piam precationem, tū
 in edomandas prauas animi cupiditates intendere.
 nec alia lege tenentur, nisi qua diuinis octaua qua-
 que luce mysterijs, & qua silentio vti iubentur. Hi
 certum in locum vbi conuenerint, exactæ per diui-
 nas commentationes hebdomadæ rationem reddūt:
 deinde certatim quisque abiectus in genua, pœnarū
 aliquid sibi deponit. hic patefactis suis ipse culpis
 acriter se obiurgat: ille se obiurgantes æquo animo
 audit: alius ad voluntaria verbera, nonnulli ad infi-
 ma etiam pedum oscula omni summissione descen-
 dunt, atque hęc fere Deus ad cœnobiorum discipli-
 nam ac perfectam rationem virtutis instituit. Soda-
 litium, quod è natu grandioribus constat, etsi ma-
 gnæ auctoritatis & sapientiæ viros in suum nume-
 rum

rum legit:tamen tantum abest,vt id ætatis homines
versari inter adolescentium ac discipulorum gregē
pudeat , vt mirifice potius pijs illorum sermonibus
capiantur. Tanti verò apud eos sodalitas est , vt si
forte tum adesse,cum suos illa conuentus habet, mi-
nime liceat , per internuncium occupationes excu-
sent:horum numerum speramus,Deo fauente,auctū
iri quotidie:præserim quod Terræ nouæ Dux, hu-
ius Regiæ diuisionis administrator, singulari pruden-
tia vir ac pietate non minore,vnus ipse de sodalibus
esse voluit:qui quanquam ingenti negotiorum mole
tenetur,imperat tamen suis ipse occupationibus
quantum potest,vt quam sæpissime cum sodalibus
vna versetur. Gymnasi pietas nihilo inferior, &
quanquam in eo de sodalitate sunt multi:tamē laus
ferme eadem ceterorum. Hanc suscitauit frequens
peccatorum à prima ætate.confessio, ad eamq. rem
acris cohortatio inuitatioq. Doctorum. quare tan-
tus inter auditores extitit ardor,vt iam cœnobium
triginta amplius meditentur. In Societatem præ-
ter eos , qui ad domesticam procurationem admissi
sunt,recepti sunt tres præclaris naturæ animiq. in-
structi muneribus. Hac auditorum pietate mirifice
captus est Borromeus,eosque,cum ad nos venisset,
pabulo cœlesti refecit,& ad eorum,totiusque Gym-
nasi opportunitatem,curaturum se recepit peram-
plam ad litterarias altercationes aulam extruen-
dā, sed optima eius consilia mors diremit.Nec leue
fuit eiusdem in nos amoris indicium, quod Collegij
causam Pontifici Max. per litteras commendauit,

nec vnas tantum scripsit, sed alias, quæ Romam post eius obitum peruenerunt, quarum vi pius Pontifex Præposituram Collegio quandam, quæ Mediolano non longe abest, attribuit: sed ita, ut cum sese dedisset occasio, maiora deferret: id significauit ipse procuratoribus Italiæ Patribus, cū à sanctissimo pedis osculo in suas Prouincias remigrarent: nam cum ei pro accepto beneficio eius Prouinciæ procurator gratularetur; Pauca, inquit, ista sunt; plura, si facultas tulerit, adiungemus.

COLLEGIVM GENVENSE.

Genuæ quoque animarum saluti præcipua cura fideq; consulitur, siue apud ciues, siue apud paganos. In ciuitate plurima nobis lucra parantur ex sodalitatum tum varietate tum copia. eæ nouem circiter numerantur in varijs vrbis locis, & à Societate reguntur omnes. Cum his omnibus illud est commune, ut peccatorum labes vitent, & octauo quoque die mysterijs sese cælestibus expient. crebra in ijs de re diuina colloquia, crebra commentatio tractatioque cælestium rerum. Cætus quidam est eorum, qui expoliendis Catechismo pueris, rudiq; plebi præpositi sunt, interdumque nostris adiuncti ad triremes excurrunt, ut illa quoque contempta capita & remis addicta mancipia, christianis præceptis instituant. Horum exemplo permoti non pauci suos etiam liberos imbui volūt, eosq; ad Catechismi scholas (his plerumq; creditas) vltro deducunt. Sodalium

lium in hoc cœtu numerus fere centum. Est & sodalitas quædam, quæ à Nosocomio vocabulū sumpsit ex adolescentibus sexaginta, quorum partes sunt, præter frequentem Sacramentorum vsurpationem, quam cum omnibus diximus esse communē, & Catechismi tradendi curam, p̃ys quotidie commentationibus ad vnius horæ spatium vacare. meditationem comitatur actio exercitatioq. virtutis. aegris in valetudinario ministratur, triremis carcerque conuiscitur, & alia huiusmodi officiorum munera obeuntur. Ex hoc Oratorio fluxit aliud, cui sacra ædes angelicæ salutationi dicata nomen dedit. Constat id è sodalibus fere centum, atque ita pendet à proximo, vt ab eo leges & moderatores accipiat, sitq. veluti seminarium quoddam, vnde progrediente tempore migretur in illud. Adhibetur ad domandum corpus verberum disciplina semel atque iterū in hebdomada, sæpeq. sæpius, vt fere in omnibus fræno sit opus. itaque complures de cœnobio iam cogitant, & diuitiarum prementes fastum ad Christi paupertatem, humilitatemq. descendunt. Cœtus ille, quem Oratorium nominant S. Siri, totidem fere sodalibus continetur, sed his minimum decimoquinto die Sacramentorum indicta lex est. reliqua à ceteris sodalitijs cœtibusq. non discrepant. Ex hoc ipso numero sodales ferme triginta, alios habēt priuatos secretosq. conuentus, vbi agitatis inter sese varijs de pietate colloquijs, ad semihoram precationi se dedūt: tū verberibus in suum ipsi corpus animaduertunt, & crebro pœnas à moderatoribus sibi

deposcunt, quæ vel corpus vrant, vel personam ac dignitatem. ita sit, vt ex his quoque plurimi fugaciũ rerum cura contẽpta cœnobîa se in arcta concludât.

Sunt & Sodalitates quædam vel Oratoria, quæ, præter cetera pietatis studia superioribus consimilia, corrogandis pecuniarum subsidys ægrorum inopie, & eorum quos nobilitatis pudor à quærenda stipe deterret, opitulantur. Hæc præcipua laus est tum Oratorij B. Martini, tum eius maxime, quod à Sudario nomen inuenit. hoc & nobilitate floret & numero: publicis in tẽplis stipem Sodales corrogant, quod quia sudario faciũt velut in marsupium complicato, ad excipiendam continendamq. pecuniam; iccirco à sudario ipso Sodalitas nominatur. Habent præterea nostri ad alium cætum ex hominibus octoginta cohortationem, hi nobiles rogatiq. sunt omnes, suosq. conuentus habent non tam ad priuatum propriumq. commodum, quã ad publicum & commune, neque tam de virtutibus agunt, quas cura omni studioq. sectentur, quam de vitiorum fuga & corruptæ ciuitatis moribus, quos sanandos curandosq. suscipiant. Nam cum auctori-
tate præstent, vltro ipsi ad Senatũ vel Episcopũ deferunt, si quid in ciuitate corrigendum sanandumq. sit. ita multis malis occurritur, multa vitatur incõmoda. Atque hic in vrbe campus Sociorũ sese laboribus explicat. nec tamen in tãta Sodalitiorum procuratione, cetera ciuitatis salus commodumq. negligitur. sepe oboriuntur occasiones siue leniendi odia, siue nefaria lucra prauasq. consuetudines rescindendi,

di, quæ & auide arripiuntur à nostris & studiose. Quidam cum aureos nongentos vt redderet (nam minuta multa mittuntur) induci ne viginti quidem annorum spatio potuisset, impetratum tandem ab eo est, vt quæ contra religionem, contra officiam vsurpauerat, restitueret. E feminis, quæ pudicitiam suâ fæde vulgauerant, duodecim ex eo probro ac dedecore sunt ereptæ. Nec minore studio virilium libidinum extinctæ faces. Sed quotidianis rebus omisis migremus ex vrbe. Sæua inter externos est finita cōtentio, quæ cum indies cresceret, seminarium erat plurimæ cædis, ea exiterat inter eos, qui varijs dominis herisque parebant: & in vtramque partem centum circiter cum ferro secesserant, in ijsque exulum duces è diuersis ciecti sedibus: eò autem deducta res erat (plurima iâ facta cæde) vt magnâ pacis desperationem afferret: tamen quoniâ ab eo expectabatur medicina, cuius clementia ac misericordia pari prædita est potestate; Nostri ea nixi fiducia aggressi sunt pro viribus vniuersa componere: euocât ad colloquium tum dominos tum subiectos, dissidijs atque discordiæ docent incommoda, si quid esset litium, hortantur potius iure quam ferro decernant, denique in omnem partem sese versant, vt tã atrox dirimant periculosumq. certamen, haud irriti fuere conatus: dedit Deus, qui sperabatur, euentum, seditioq. omnis placatis animis conquieuit. Sacerdos alius cum comite dum finitima peragrat, tantum è suis concionibus fructum cepit, vt confitentium multitudine oppressus, quatuor quinqueue Sacerdotum labo-

labores sustinere vnus suis humeris cogeretur. Le-
 uauit quorundam odia fratrum, qui ex fraterna cæ-
 de in percussorem incensi octauum iam annum Sa-
 cramentis omnibus abstinebant. Aegrum etiam, qui
 non procul aberat à sepulchro, in eoq. pertinaciter
 stabat, vt ei, vnde accepisset iniuriã, non condonaret,
 ita perpulit, vt non prius Pater ex eo loco, quam
 aeger ex ea mente discesserit. Nec minus utilis quæ-
 dam alibi conciliata pax est. Sodalitas quædam vel
 Oratorium in pago quodam est ex hominibus fere
 quingentis: in quo Magistratũ Præfectorumq. mu-
 tatio, propter occultas in comitijs fraudes, magnarũ
 sepe fuit seges & origo turbarum. Incolæ vt sunt
 ad cædem proni, etiam cum telo ad Oratorium acce-
 debant, & qui locus erat à maioribus pietati ac re-
 ligioni consecratus, is omni gladiatorum impunitate
 violabatur. Hoc cum ad Patris aures peruenisset,
 cætus moderatores euocat, eosque longa admonet
 oratione, quantam conciperent maculam, qui eas
 tali in loco rixas turbasq. paterentur: rationem etiã
 qua discordiarum semina tolli, quaque gigni concor-
 dia posset, ostendit. qua illi oratione permoti nihil
 antiquius habuerunt, quam vt remedijs vterentur
 acceptis. quibus adhibitis lætissimum postea otium
 & tranquillitatem vniuersæ sodalitati pepererunt.

A R O N E N S I S D O M V S, E T

Comense, ac Vercellense

Collegia.

Q Vi è Nouitiorum disciplina vitam fingunt si-
 ue recentissimi siue veterani, tantum proce-
 dunt

dunt ad virtutis aditum, ut non exiguae sint suis Re-
 storibus voluptati. Pudor eorum facit, quominus
 multa de eorum virtute dicamus. Gallus adolescens
 tum genere nobilis tum apud Regem graciosus, è do-
 mestica pugna non ignobilem victoriam reportauit,
 nam cum propinqui statim aduolassent è Gallia, ut
 adolescentis mentem vel minis auerterent, vel blan-
 ditijs, factaque ijs potestas esset, ut adolescentem si
 sequi vellet, abducerent; is sua firmitate eos ita debi-
 litauit ac fregit, ut ij re penitus desperata satius du-
 cerent inanes redire domum, quam diuturna atque
 inuili pugna suum dedecus augere. Desperationem
 auxit, adolescentis epistola ad amicum, quem arden-
 ti cohortatione in suscepta Societatis sententia con-
 firmabat. quam illi epistolam cum resignassent, ex-
 plorassentq. quam frustra in eius commouenda con-
 stantia desudarent, qui ad id ipsum ceteros inflam-
 maret: ad extremum dedere manus. tametsi impro-
 ba eorum mēs impunita non fuit; quippe ex ijs vnus
 prae ceteris insolentior vix domum redijt, cum re-
 pentino ingulatus est morbo: nec ita multo post fra-
 ter in lacu periijt, ut doceretur imprudēs pater, suos
 ei filios non grauare concedere, cuius sceptro atque
 imperio liberorum vitæ atque mortes obtemperant.
 Quod ad communem animarum utilitatem pertinet,
 etsi sedes hæc excolendis Nouitiorum moribus est
 dicata, non tamen, si quando incidit eiusmodi tem-
 pus, deferuntur externi. Itaque & familia vniuer-
 sa, nostrorum industria à diuturnis dissensionibus
 conquieuit, & duo è prima ciuitate germani fra-
 tres,

tres, qui ab inusitata rabie sexennio fere toto mutuis sese aspectibus ac sermonibus fraudabant, iungere dextras.

COMENSE Collegium suis quoque fructibus gaudet, suis latatur incrementis. Auctus est Gymnasii numerus Clericis Seminarij, & ex cetera nobilitate noua fit semper accessio. Nec minus belle Catechismi, quam litterarum scholæ procedunt. eæ multæ sunt, & Societate nituntur omnes, nec desunt viri & femineq. primariæ, qui præmiorem illecebris instituta promoueant. habentur ea de re ab ætate puerili non sine principum conuentu, mutuae altercationes, & disputationum spectacula non iniucunda, quibus à profanis sæpe ludis inania studia multitudinis auocantur. Et quoniam Præsbyteri mentis nos conuentus habent agitandis ijs, quæ ad cuiusque officium vitamq. pertinent: nostri quoque ad eos se conferunt, ut si quid difficultatis inciderit, ut plerunque euenit, id expediant. per eamq. opportunitatem, habetur sæpe tum ad clericos tum ad populum cohortatio, cū utilitate mirifica. E reliquis studijs muneribusq. Societatis, fructus etiam legitur non exiguus. Ciuium in nos studium, ut alijs litteris est perspectum, indies magis declaratur. Quidam quinque aureorum millia Societati legauit, modo sine prole legitima decedat nepos.

VERCELLENSIS ciuitatis officia quotidie in nos extant illustrius. Obierat modico dierum intervallo vnus è nostris, cui, cum de more curandū esset, funus, Sacerdotes ipsi maximi templi, vna cum Seminaria-

minarij clericis, funebri psalmodia parentarunt: pri-
masq; Archipræbyter egit. Nobiles autem viri fæ-
minæq. ut subsidij ac muneribus ægrum, ita mor-
tuum sua præsentia ac lacrymis decorarunt. Initiũ
præterea cepit in hac vrbe, nostris auctoribus, Ora-
torium, in quo statis diebus piorum conuentus ha-
betur: cumq. huc negotiorum caussa tres eodem tẽ-
pore Cardinales, Borromeus, Vercellensis, & Mon-
tis regalis venissent, eorum aliqui ad Oratoriũ pro-
fecti, Sodales tum Sanctitatis exemplo, tum oratio-
nis grauitate in proposito confirmarunt.

TAVRINENSE COLLEGIVM.

Taurinensis ager eam suis cultoribus gratiam
retulit, ut non queri possint quod sibi non be-
nigne responderit. Nam siue externa spectentur si-
ue domestica, omnia læta reperientur. Ordior à do-
mesticis priusquam ad externa progrediar. Aucti-
sumus domi fratribus quinque, orbatu vno. Is fuit
Ioannes Leonius Sacerdos, anno ab inita Societate
quarto circiter & trigesimo, cuius spectata virtus
iudicium Patris nostri commendabat Ignatij, à quo
in hunc numerum lectus est. tria religionis vota ri-
te edidit nouissimo vitæ suæ anno, ea vi lacryma-
rum, ut quantum de ætate perderet, tantum de
pietate videretur acquirere. Et quoniam non apud
domesticos tantum, sed etiam apud externos bene au-
dijt, mors eius communi omnium luctu publicisq. la-
crymis cohonestata est. Nec desunt viuorum stu-
dia,

dia, qui præclaris mortuorum vestigijs insistant. studeat sedulo pro se quisque animarum commodis ac salutis. Sacerdos dum in excipiendis confessionibus tenuissimo cuique dat operam, tanta est diuinæ dulcedinis vbertate completus, ut nunquam se meminerit expertum esse maiorem. voluit nimirum Dominus in hoc homine declarare, quantum ijs Sacerdotibus delectetur, qui in eo obeûdo munere pannosos homines æque ac diuites amplectuntur. nam inter olentes paganorum animas, pædoremq. agrestis amictus, suauitatem quandam admirabilis iucunditatis sensit: idque cum in templo nostro non semel, tum multo illustrius in Nosocomio quodâ, cum ægrum tractaret insanabilem atque vlcerebus deformatum, quò qui accederet propter intolerabilis odoris fæditatem erat nemo. Ad eum ille non sine egregia horrentis naturæ victoria ingressus, ubi agere cum ægro cœpit, & os ad os propius admouere, tantum abest, ut nullo amplius perfunderetur horrore, ut omnes odorum suauitates admoueri sibi ad nares opinaretur: eas vero intimis sensibus dulcedines hauriret, ut ab ægri complexu diuelli postea non posset. Nec vero ita studetur domesticæ sanctitati, ut in communem animorum salutem nihil otij deriuetur.

Est Oratorium quoddam à nostris ædibus non longe positum è doctoribus discipulisq. permultiis, nostræ item fidei curaq. commissum: in eo de rebus diuinis præcipueq. de virtutum studio vitiorumque fuga perutiliter disputatur. principem in eo grege locum obtinet Sfondratus Abbas Cremonensis, Cardina-

dinalis fratris filius, qui his iam communibus publicisq. sermonibus non contentus, habet insuper cum litteratis adolescentibus, modo in suis, modo in nostris ædibus priuatos quosdam: eaq. re non ipse modo quotidie progreditur ad virtutem, sed in eo quoque totus est, ut ad imitationem sui ceteros trahat. Et quidem res illi cedit ex sententia, multos enim ad Sacramenta perducit, multos ad expiandas superioris vitæ noxas inuitat, qui simulac parere cœperunt, sensim ad innocentiam pietatemq; se transferunt.

Tradita est commentandi ratio de rebus diuinis, viris fæminisq. primarijs. ea res sanctioris vitæ cupiditatem multis iniecit, compluresq. feminae per castimoniam vota, contemptis voluptatibus humani coniugij, cum caelesti sponso se coniungere. Ex ijs partim se cœnobijs virginum deuouerunt, partim nullam cœnobiolorum sequuntæ disciplinam in castitatis tamen proposito perseuerant. Ex hoc genere multæ cum essent, egerentq. ad sua tutanda corpora diligenti custodia, nostri excitandum censuerunt in honorem B. Virginis Sodalitium, quod deuota earum Virginum corpora, quibus aut facultas aut voluntas asperioris ineundæ vitæ non suppeteret, congregarentur. Huius sodalitatis opportunitas, quo latius pateat, viduas quoque in eam recipiendas Societas censuit, numeranturq. in ea fere viginti, quarum procuratio à primarijs est suscepta matronis. hæc Sacramentorū causa in adẽ nostram vniuersa conueniunt, tantusq. cernitur in quibusdā ardor, ut iam

¶ NUNC

nunc ex eo cœtu, quanta ad animos reditura sint commoda sentiatur. Publicæ curæ (quæ concionum fere munere continētur) priuatis laboribus nihil cedunt. Concionatorem de nostris Dux Allobrogum postulauit; eumq. cum impetrasset, eius concionibus, quas in præcipua vrbis æde habere voluit, fere semper interfuit: cum Duce autem ciuitas vniuersa, itaque vberes ex eare fructus. Quadragesimæ tempore, vt Xenodochium quoddam nostris auctoribus inchoatum perduceretur ad exitum, placuit Duci rem non minus honorificam, quā necessariam (multi enim egeni hospites, per hyemem præsertim, quò se recipere non habebant) pietati studioq. populi cōmendari. Et quoniam suam ipse auctoritatē Dux interposuit, partemq. spondit opimam, tantum pecuniarum ex auditoribus corrogatum est, vt ad quatuor aureorum millia & quingentos summa perueniret. Hac tam prolixa munificaq. stipis magnifice circumlata per vrbem cereis accensis, nobiliq. frequentia Xenodochio ipsi, quod hospitium virtutis appellare placuit, reddita est. Ducis autem in nos humanitas (quando huc delapsus est sermo,) semper est illustrior, nunquam aliquid petentibus denegauit, imo ne petentibus quidem vltro detulit. Et quoniam biennio ante, cum ægrotauit, vouerat Dei Matri, si valetudinem recuperasset, eius ædi Lauretanæ statuam auream se daturum: noluit eam nisi nostris manibus fideiq. committi, duosq. è nostris ad eadē illam largo cum viatico destinauit. Eadem in nos studia fuere Cardinalium duorum, Vercellensis &

Montis

Montis Regalis, quorum alter ut accepit Cardinalatus insignia, non alio prius purpureo illo processit ornatu, quam in ædem nostrā Deum veniret salutatum. Nec silenda est Episcopi Sartinensis humanitas, qui cum sedis Apostolicæ nomine banc Diocesim inspiceret, inspexissetq. templum nostrum cum instrumento, eas de Societate laudes in acta resullit, ut Archiepiscopus postea illas coram Prouinciali Rectoreq. Collegij, non sine summo utriusque rubore perlegerit. Restat, ut priusquam d. domesticis abeamus, religiosam Beatorum corporum, Solutoris, Aduentoris, Octauūq. translationem in ædem nostram recens extructam, iisque Martyribus dedicatam, paucis commemoremus. Ac præclare quidē nobiscū actū putamus, quibus non modo Beatorū nomina, sed ipsa quoque tributa sunt corpora. Ad tres illos Beatos accessere Sanctōrū tū Iulianæ hospitiæ, tū Gufelini corpora. Et quoniam veteri è sacello in ædem nouā migrandū fuit, trāsferendus vna fuit hic Reliquiarum thesaurus non sine pompa apparatusq. solēni. Dicta est translationi dies Dominica illa, quæ præcurrit Christi Natalem; in eamq. feriam impetrata est à Sum. Pontifice Ducis opera ac rogatu, amplissima peccatorum indulgentia. Collegij porticus, pulcherrima peripetasmata vestiebant, iisdemq. ornabantur publicæ viæ, qua traducenda fuit pompa. Vestis autem explicatæ varietatem ornabat adhuc & distinguebat varietas carminis, id metro continebatur heroico, heroumq. cælestium egregia facinora commendabat. Carmen cingebatur emble-

D. matis

matis alijsq. ingeniorum Musarumque muneribus,
 mirifica cum oblectatione legentium. Iam beata cor-
 pora condebantur in arca ex odrilitio, cælato per-
 pulchre: eaque imposita feretro Attalica veste con-
 texto. hæc ad aram maximam sacelli veteris, custo-
 diebant Sacerdotes quatuor splendida cum veste or-
 natuq. sacrificantium. astabant linteis induti tuni-
 cis Acolyti totidem, ad pietatem ora compositi. In-
 terea supplicantium agmen instruebatur, & ad ex-
 cipienda sacra pignora procedebant. Vt autem Ec-
 clesia Metropolitana comparuit, Archiepiscopusq.
 mitratus cum infulis ceterisq. insignibus pontificijs,
 ecce tibi sub idem tempus cū familia vniuersa Dux
 ipse; & mox etiam par illud purpuratorum Patrū,
 Montis Regalis ac Vercellensis. ū vna omnes Sacel-
 lum Martyrum successerunt. Cumq. canentium cho-
 rus intonauisset duplicata alternantiq. symphonia,
 Sacerdotes nostri eo amicti splendore, quem dixi, in
 humeros arcam tollunt: comitabantur reliqui lin-
 teati, faces præferentes in manibus. Archiepiscopus
 sequebatur à tergo, feretrum manu sustentans, et ex
 viroque latere Cardinales, manibus pariter admo-
 tis ad arcam, atque in hunc modum proditum est è
 Sacello. Præsto erat pro foribus umbella perelegās,
 quæ honoris causa Beatos illos exceptos ad suam
 sedem domiciliumq. deferret. ea gestabatur à Duce
 ceteraq. nobilitate. Iam Pompa ad ædem vsq; per-
 ducta, sacra illa corpora, increbrescente symphonia
 & ferientibus æthera uocibus, in ara maxima collo-
 cata sunt. Supplicationem vespertinae preces; has
 breuis

MEDIOLANENSIS. 31

brevius quidam Archiepiscopi subsequutus est sermo. Atque id honoris à mortalibus habitum eorū virtuti, quibus Deus Opt. Max. in amplissimis calī spatijs, domicilium immortalitatis exstruxit. De urbanis hactenus; sequitur deinceps ut de rebus dicamus externis.

MISSIO IN PADANAM SEV Lucernam Vallem.

Est Padana vallis in Gallia Trāspadana non longe ab Augusta Taurinorum, à Pado flumine sic appellata, ea nunc ab oppido Lucerna in ea condito, Lucernæ nomen accepit. Ingenti offert se ab oriente Sole Mambrinum: in extrema vero valle ab occidente Crux est lapidea præalta, unde Italia à Gallia Delphinatu seiungitur. Est autē Mambrinum pagus unus è decem, quibus tota hæc regio distinguitur: qui unus auitam religionem retinet incorruptā, ceteros autē omnino, aut magna ex parte hæresum pestilentia sædavit. Septem sunt hæreticorum ministri, qui zizania dies noctesq. diseminant, octavum nonnulli addunt, non apertum illū quidem, sed inter Catholicos in Bibiano pago delitescentem. Hos, quæ est hominum corruptela atque perversitas, plerique sequuntur; Catholicis vero, è quinque & viginti hominum millibus, quinque milia duntaxat adhærent. Verum in tanta Catholicorum paucitate primarij quique numerantur, & is ipse, qui vallis obtinet gubernacula, tum nostri ordi-

nis studiosus, tum de hæreticorum salute sollicitus. Ad incitandam Catholicorum pietatem noua quædam ratio excogitatur à nostris. Pagi aliquot cum suis quique Sodalitatibus vna coguntur, vt religiofam aliquam in ædem deducantur, vbi Sacramento- rum muneribus confirmati, auditaq. tum concione tum liturgia, domum postea diuino repleti spiritu reuertantur. Sæpe id factum est, sed non sine incredibili antiqui hæreticorum inuidia, qui per suos satellites nunquam non conatur euertere, quæ pulchre viderit inchoata. Itaque cum in eo totus esset Sacerdos noster, vt pagos ad supplicationes huiusmodi conuocaret, propius factum est nihil, quam vt quodam ab hæretico, lapidis coniectu contereretur. Sed nihil hæc eos deterrent, qui diuinæ fiduciæ scuto se protegunt. Postero die congregatis Lucernæ triumq. pagorum sodalitatibus, supplicantium agmen Pater instruxit ad ædem quandam B. Virginis in leni cliuo. Ibi peracto sacro ceterisq. ex instituto muneribus, cum vires reficiendi iam tempus esset, nec satis cibariorum æque ab omnibus esset allatum, paucis panibus in commune collatis, vnde quatuor vix homines expleri poterant, saturati sunt amplius viginti. In reditu antequam sodalitatum turba dimitteretur, quoniam ea peregrinatio omnium animos mirifice cepit, iterum conuentus indicitur ad ædem B. Bernardi proximo in monte, proximamq. in lucē Dominicam. In itinere, commodum obuiam facti sunt Vgonotte, qui ad Catholicos repente conuersi, An non sentitis, inquirunt, in vestro comitatu Dia-
bo-

bolum esse? Sacerdotem videlicet nostrum descri-
 bebant, ductorē Catholici gregis. Sed ubi dicta dies
 illuxit, sodalitates vna præsto fuerunt, ad easque
 quintus etiam pagus accessit, quem Balneolum in-
 colarum vulgus appellat. spectaculum erat plenif-
 simum voluptatis, montem contemplari vndiq. scan-
 dentium turba refertum, hymnis & canticis perso-
 nantem, cereisq. facibus collucentem. augebant iu-
 cunditatem aspectus, pendentia ex cuiusq. manu
 Rosaria, & ex interuallis præalta redemptionis no-
 stræ vexilla. increbrescebat hominum multitudo tan-
 ta, ut cum tam multos ades sacra non caperet, sa-
 crificandum sub dio fuerit in ara subductili; eo-
 demq. loco concionandum. Rebus omnibus de more
 peractis, antequam sodalitatum cætus dissoluere-
 tur, facta est inuitatio ad alterum pagum (Campi-
 lionem nominant) in diem festum Ioanni Baptiste.
 Quo cum ex conditō ventum esset, sextus adiunctus
 est pagus & frequentia hominum multo maior. Eo
 die inter horæ nonæ psalmodiam, mulieres duas co-
 mitialis quidā morbus inuasit, qui pro loci natura,
 quos corripit, ad extremam adigit saltationem. id
 incolæ interpretati sunt, populi accidisse pietate ad-
 uersus eū Beati, longo nimirum usu ac consuetudine
 docti, quod qui in ea diei celebritate tale aliquid
 perpetiatur, is reliquo anni tēpore ab eo morbo va-
 cuus & liber sit. Tota igitur valle celebrata res est
 ingenti tum Catholicorum voluptate; tum hæretico-
 rum stomacho: quī, quantum in ipsis est, subsidia cæ-
 lestium, scelerato animo funditus tollunt: Catholici

autem ad eos excolendos tanto ardentius incensi, solēnem iterum pompam in ferias B. Margaritæ proximis instruunt, cuius templum in media hæreticorum colluione situm est. Iam decem duodecimue pagi conuenerant, cum Vgonottæ re cognita partim metu, partim suspitione suspensi, ne noster ille, qui tantam vim hominum in interiorem vallem ductabat, religionis simulatione aut rerum potiri vellet, aut ipsorum loca vastare; exploratores subito mittunt, qui Patris subodorati consilia mature omnia ad sese deferant. & quanquam certiores à suis facti sunt, nihil esse, quod sibi à Catholicis, Patreue metuerent; tamen in omnem euentum, sicariorum inter eos Princeps sexcentos coegit hæreticos, qui à templo, quod Catholici venerāt nunquam abessent. Ac ne consulto in eos viderentur armati, dum illi suæ pietatis munera rite persoluunt, collimare ipsi telum aliquod simularent. Aliæ ad alia templa supplicationes habitæ sunt, magno sodalitatum tum comitatu tum fructu: quæ consuetudo vt Catholicis est probata vehementer, ita maximo fuit hæreticis odio: nam nec res vlla magis reprimat hæreticorum ingentes spiritus, nec vlla magis hominum cætus inter se conciliat: dies porro festi nulla re traducuntur utilius: peccatorum tolluntur ansæ: laudes Deo diuisq. dicuntur: multæq. aliæ oportunitates hinc oriuntur. Præter has publicas solennesq. pompas instituuntur priuatæ quedam minorisq. apparatus, in singulis pagis. Vbi matutina concio habita est, traditaq. pomeridianis ferme temporibus catechesis, ad certam
adēm

ad eam conuentus indicitur, Eucharistiæ salutandæ gratia: eaq. in ara summa multis collocata luminibus, vario hymnorum carmine ac precationibus adoratur. Hos cantus excipit ad extremum cohortatio brevis, ad crebram usurpationem tanti mysterij: ita suo quasi pasta cibo multitudo dimittitur. In reditu quid Sacerdoti nostro contigerit, non silebitur. Reducebat ille domum puerorum agmen Catechismum publice concinentium, prælata de more Christi cruce: cui cum vidisset ab Vgonottis, nihil honoris cultusq. deferri, continere se non potuit, quin è tumidis verticibus, suis ipse manibus decuteret pileos. Ea re Vgonotta vehementer incensi, minitari vicissim acriter, si eum cursum habituræ res essent, se quoque ad manus atque ad arma venturos: nec defuit ex eis, qui Patri transmittenti pontem occurreret, ut eum in Pelicem fluxum præcipitaret, ac nisi à saniore homine insanus ille renocaretur, confecta res esset. Vespero cum ad Patrem vir Catholicus detulisset, hæreticos fere quinquaginta vna coactos, Catholicorum studia figere maledictis, nec modo impudenter in discipulos inuehi, sed in magistros etiam & auctores; is ad eos se contulit, cum usq. certamen ingressus, sacrarum litterarum auctoritate docuit, quam studia illa non modo honesta, sed omni essent commendatione digna. Dedit Deus eam vim disputationibus Patris, ut qui ætate ceteris anteibat, victus cum reliquis socijs, Patrem ex eo tempore amare cæperit, quem odisset, & eum etiamnum, quoties obuiam occurreret, nudato capite persaluter.

hunc imitantur reliqui pedetentim, ut præter omnem consuetudinem caput aperiant. Quin Dei benignitate eò deducta res est, ut non modo suam ipsi operam Patri deferant, sed oblatam Pater propter Catholicorum penuriam sæpe non respuat. Et quanquam, ut significauimus, in ea sunt hæresi, ut Christi cruci nullos tribuant honores, eam tamen suadente Patre pijs etiam osculis venerantur, ut tantum non Catholicorum partes sequantur. aiuntque si huius sæculi mores, quales in presbyteris cernunt, dissimiles antiquorum moribus non essent, nunquam futurum fuisse, ut in tot ipsi errores atque hæreses laberentur: nunc presbyterorum disciplina corrupta, sensim esse reliquos eadem quasi contagione corruptos. Sed ut ad Catholicos redeam, quoties dies festus appetis, Pagum comes Patris obambulans, unumquemque ad expiandos Sacramentis animos cohortatur: ita ingens multitudo concurrit. quæ res eo est admirabilior, quod in his locis crebræ confessionis nullum erat exemplum: quin etiam annuæ confessionis lex ipsa, leui oborta causa negligebatur. Habetur et præcipua iuuentutis ratio. Profectis diebus ad sacrificium Missæ, discipulorum cætus adducitur: eoque peracto iubet eos Sacerdotis comes Catechismum reddere, quem acceperint, eaq. exercitatione pomeridianum quoque tempus absumitur. vespertinum precationi dicatur: hanc vel quinquagesimi psalmi cantus excipit, vel modulatum Litaniarum carmen, quibus vel Sanctorum omnium, vel Sanctorum Regine suffragationes exposcimus: ad extremum bre-

uis

nus habetur à Patre sermo de eius vita moribusque Beati, qui in eum diem anniuersaria Ecclesiæ commemoratione recurrit: ut & iisdem vestigijs tenera puerorum ætas insistat; & hæreticorum damnetur impietas, qui iustos honores cælestibus negant.

Venit in has oras Apostolicæ Sedis legatus rem Catholicam inspecturus, cui cum obuiam procederet Pater, mirifice ei gratulatus est legatus, quod ex ea familia esset, quæ suos alumnos animarum causa in omnes terrarum tractus orasque dimitteret. Is ut Lucernam attigit, hæreticum traduxit ad Christum, eumque Patris curæ fidei que commisit. Diuersorium nostrum cum inspexisset, domesticam admiratus tenuitatem, nostris rebus consulturum se recepit. Pater eum, qui legato est à consilijs, deduxit in Angroniam, ut si forte Ministrum nactus esset non repugnantem, data fide publica, ad Legatum ipsum deduceret. commodum in itinere factus est obuiam vnus, qui cum ad salutandum legatum, fide inuitaretur oblata, nihil in præsentia decreuit, sicut ne Minister quidem Angroniæ. Pater cum eo disputationis pugna commissæ, perstringere interdum hominem in angustumque concludere, ac demum efficere disputando, ut intelligeret, quanta ipsum urgeret necessitas penitentiae (erat enim Sacerdos & sponsam fovebat in sinu) Non tulit homo præferuidus monentis vocem, Patremque verbis grauissimis primo reiecit, postea ut furor ille deferbuit, veniam deprecatus errati, temerariam illam concitationem animi, quam consilio regere in potestate sæpe nostra non est, excusa.

cusauit. Ad Angroniæ Ministrum non facilis par-
 tuit aditus, propterea quod in quadam Ministrorum
 synodo pœnas sibi diceret irrogatas, quod Patrem
 blandis gratulationibus excepisset: eo enim se factò
 non obscure significasse, animum se à suis ad Catho-
 licos transtulisse. Sane si quis è Ministrorum grege
 conuersionis spem ullam præbet, is est vnus. nam nec
 cœnobita fuit, nec presbyter est, vt ex hæreticis mul-
 ti; quorum est desperatissima plerunque curatio;
 sed est natura commodus, in omni sermone comis, do-
 cilis præterea, & quem rationum momentis facile
 flectas. Verum intentæ Dæmonis vigilantia, qui hos
 animos hæresum laqueis semel irretijt, ea vinctos
 constrictosq. tenet, ne vinctulis se expediant. Sed si
 pari nostrorum vigilantia Christo duce vincatur,
 tum demum spes est fore, vt ruptis vinctulis in liber-
 tatem Catholicam vindicentur. Neque vero his tan-
 tum agris, Sacerdos ille semen diuini verbi manda-
 uit, sed in extremam missus Italiam, quæ Galliæ fi-
 nes attingit, alibi quoque sementem fecit. Ac dum
 in reuocandam Catholicæ fidei sinceritatē totus in-
 cumbit, prodigijs interdū Deus, eius videtur studia
 conatusq. iuuisset. Narrat enim ipsemet Pater, quo-
 dam in oppido se è suis ædibus euocatum ad feren-
 dam misero opem, qui raptabatur à Dæmone, vt
 præceps ageretur in profluentem: cumq. ad fluuium
 tam immitis carnifex aduentaret, exaudito strepitu
 accurrisse, qui miserum illum incredibili conatu re-
 traherent, sed eos tamen agre sua tueri capita ab
 eius laniatibus potuisse: eum enim tanquam in ra-
 biem

biem efferatum in obuium quemque subito irruiſſe; ut peteret morſibus, quem cepiſſet: addebatq. Pater, cum ſalutari illum Crucis ſigno muniret, iuſſiſſetq. ſecum Dominicam Angelicamq. precationem effari, imposito cereo agno ceruicibus, quieuſſe: mox cum lacrymis ſe amplexatum confirmare, ſubito ſuo aduentu, fugatum eſſe atrum quendam horribilemq. gigantem, qui ſe ex hominum conſpectu abripiſſet, ut præcipiti ruina ceruices frangeret: tum iuſſum à ſe hominē rite expiare peccata, pauidumq. peccus aduerſus hoſtium impotentiam Eucharistiæ præſidio confirmare: quod cum feciſſet, ita demum ex auidiſſimis lupi faucibus euafiſſe.

PROFECTIO AD VALLEM Perofam aliasque Valles.

Perofa Vallis, qua Galliam reſpicit, paſſuum circiter quinque millia complectitur, dupliciq. inde valle dirimitur. à dextra, ubi paululum proceſſeris, Gallia Delphinatum ingrederis; à læua peranguſta vallis occurrit, cui à B. Martino nomen eſt. patet hæc paſſuum millibus fere tribus, poſtea q. à ſe ipſa multiplici varioq. tractu ſeiungitur. Regio ferme omnis, in humanis, Allobrogum Duci, in diuinis, Abbatia cuidam Pinarolenſi ſubiicitur. Ut à Perofa capiatur initium; ſunt in ea Curia ſex. quarum tres Caluinianis, reliquæ partim hæreticis, partim Catholicis continentur. In ea quam Portas nominant, ſuperiores numero ſunt Catholici. in altera,
cui

cui nomen Dobio, superat Vgonotta. In horum possessionem templum recidit: in eoque homines impurissimi, everso per impietatem sacello maximo, abrafq. vndique sacra pictura, suas habent statis temporibus conciones. Catholici, qui centum circiter ac triginta censentur, in angustum se recepere tugurium, ubi qua possunt sedulitate, maxima equitate animi, aliquot iam annos diuina procurant. Tertia est curia, quæ proprio vocabulo Perosa dicitur, paucis item referta Catholicis, quæque duo templa cum habeat, alterum urbanum, alterum suburbanum; illud tantum Catholicis relictum est, hoc quod Metropolitanum erat, sibi vendicant Vgonotta: eiusq. procurationi præpositus est Minister quidam, cui non tam curæ diuina res est, quam pingue vestigal. Ad huius conciones præter eiusdem Decuriæ Vgonottas, Villaretani quoque populi vicini, se conferunt. Porro quo longius in hac regione processeris, qua ad B. Martini vallem flectitur, eò deteriora sunt omnia. occurrunt Parœciæ quinque, quarum vna tantum Catholicorum est, quæ capita triginta vix numerat. reliquæ hæreticis constant omnes, tribus cum Ministris imperitissimis. In hac igitur valle B. Martini, Sacerdos noster, Cardinalis Vercellensis rogatu, cuius fidei Ecclesia illa credita erat, in obeundis Societatis partibus, iuuandisq. ijs, qui non curauerunt genua sua ante Baal, spatium fere bimestre consumpsit. Ac primo quidem significatum est ab hæreticis, sibi in animo esse non modo concionem Sacerdoti nostro, in sua ipsorum aede permittere, sed

re, sed ei quoque operam dare, postea agitat; inter se rebus, mutare sententiam, nostrosq. non inhoneſtis nominibus repulerunt. Verum quanquā præclaros ad salutem suam ſibi aditus præcluſerunt; placuit tamen diuinæ clementiæ duos ad lucem ex ijs tenebris euocare, qui & cōfiteri peccata, id quod nunquā ante fecerāt, & Eucharistiæ myſteria capere non dubitarunt. Hi coniuges ambo cum ſint & prole gemina præditi, eo locupletior & dulcior viſa eſt præda. Exactis illis, quos dixi, diebus, Pater in alteram vallem, quæ Perofa dicitur, ſe demiſit. in ea magnus è puerili Catecheſi perceptus eſt fructus. nam cum ad eum initio vigeni fere pueri conuenirent, centeni ſunt ſequuti deinceps. Inter eas Paroſcias, quas hæreſis funditus inquinavit, vna quam Pramolenſem dicunt, ſanitatē vehementer expetit: ſed quominus ſana eſſe poſſit, vndique obſidetur ab hoſtibus. adiacet vni lateri plena hæreticorum vallis Angronia: ex altero ad radices montis oppidum eſt quoddam S. Germani, peſtilentiſſimo item cum Miniſtro: nec longe abeſt hoſtis alius non minus acer; qui aſſidue minas terroresq. iactat, ne diuinum verbum noſtri diſſeminent. ita omnis ad eas animas aditus intercluditur. In id oppidū, quod S. Germani vulgo dicitur, cum aliquando ſe noſtri contuliſſent, offenderunt omnes ſuo Miniſtro operam dantes. Et quoniam inopinato noſtrorum ingreſſu apparuit, hæreticos illos grauiter eſſe commotos: præſertim quod eorum ante ſynagogam, ijs inſcientibus, tranſiiſſent; Catholici, qui ſeſe noſtris adiun-

adiunxerant, blandis eos sermonibus permulserunt, nihil se aliud velle testati, nisi ut Pater, quem haberent in comitatu, cum eorum Ministro congregaretur. Hæretici ut eis morem gererent, ubi finem Minister imposuit, Patrem ad hominem intromittunt, nam quo minus ipse prodiret, metus forsitan retardabat. Offendit illum Pater inter Ministrorum greges, qui honoris causa ad eum audiendum conveniant, Stupidum ac velut mutum aliquod simulacrum. totius oppidi sit repente concursus, sed egregius doctor disputationis reformidans euentum, ægre adductus est ad certamen. nec vanus fuit ille metus, quippe in ea disputatione paucis argumentationibus irretitus sic obmutuit, ut suis miserandus, nostris irridendus videretur. Excusabant discipuli, præclari magistri metum, quod dicerent tam subito nostrorum congressu exanimato, minus ex sententia euentum certaminis contigisse. Sed hoc hæreticorum proprium est, ut ante discrimen feroces, in discrimine ipso sint pauidi atque imbelles.

PROFECTIO IN DRONERVUM oppidum & Vallem variatam.

DRoneri, quod in his locis præcipua sedes hæresum est, nonnullos Sacerdos noster ad Catholicæ Religionis cultum, alios autem ad expiandas præteritæ vitæ noxas per Sacramentum Confessionis adduxit. Deinde Natalitijs Domini ferijs, in Valgraniam excurrrens, conciones habuit apud frequen-
tem

tem populum è Catholicis hæreticisq. permistum. Eget id oppidum idoneis in primis operis, plurima enim in eo quoque hæresis, apostataq. perniciosi non pauci, non à Catholica Religione modo, sed à cœ nobitica quoque disciplina. Ex his quidam magna apud omnes existimatione doctrinæ, Sacerdotem nostrum concionantem cum audisset, cum postridie secundum concionem in medio itinere remoratur: illatoq. de iustificatione sermone, cum multitudo concurreret Latini sermonis ignara, Pater, disputatione posthabita, orationem cōuertit ad populum, eoq. præsentè obsecrare hæreticum cœpit, & exemplis hortari recētibus, ut perspectæ veritati concederet, præstat enim sæpe cum hoc hominum genere acutis disputationibus abstinere (populo inspectante præfertim, cui illi inferiores se videri nolunt) & plus ponderis habet, ubi specimen aliquod modestiæ, doctrinæue semel editum est, aliqua popularis inductio, quam docta & pertinax altercatio. Quocirca cum ad eiusdem concionem postridie hæreticus ille rediisset, etsi ad excitandam cœlestium venerationem ea tota referebatur; tamen & in ipsa concione perpetuis nutibus, & secundum concionem disertis verbis assentiri se ijs, quæ dicta essent, ostendit. Regionis ac loci dominus, eximiam voluntatem præse fert aduersus Catholicam Religionem, vicissimque tetra in hæreticos odia. Is Patri nostro narrauit admirabile quiddam ac plane diuinum. non longe à Valgrania ægram Calvinistæ fuisse filiam, annos natam non plus duodecim: quam cum

uis

vis morbi penitus exinxisset, nullusq. iam resideret in corpore sensus, mox cunctis stupentibus surrexisse, euocatisq. Calvinistis parētibus, qui funeris curādi caussa non longe abierant, ita dixisse, Genitores mei, legem isthanc deserite (seclā dicebat hereticorum, sic enim loquuntur illi) nam qui ei parent Sathanæ mancipia sunt & ignis pabulum sempiterni. Quæ cum dixisset, statim recubuisse: parentes vero tali prodigio admonitos legem patriam deseruisse, Catholicam suscepisse, ex eaq. pie etiamnum Catholiceq. viuere. . Quæ res quo exploratior ac certior esset, omnisq. dubitandi locus adimeretur, addebat ille, se cū eo ipso, cui hæc contigerunt colloqui voluisse, ab eoq. sic accepisse, vt a nobis exposita sunt.

E Dronero in aliud oppidum, quod S. Petri dicitur, iter est factum, complures sunt in eo hereticorum familiæ, fluctuansq. vulgi religio propter pestilentissimas Ministrorum conciones. Nostri de superiore loco docere conati sunt, vbi tandem domicilium suum Christi haberet Ecclesia, nec dubitarunt ad confirmandos Catholicorum animos, de Confessionis atque Eucharistiæ Sacramentis publice verba facere. eoque præsidio trecenti circiter ex ijs, quorum religio vacillabat, omnem dubitationem abiecerunt. Hæretici, qui de sacrosancto altaris mysterio concionem audierant, ingenti pudore perfusi quid ad ea obijcerent, non habebant; nonnulliq. ad Catholicos accesserunt. Quæ autem de peccatorum confessione habita concio est, ea ad confessionem ipsam cētum amplius & viginti perduxit. Non huius oppidi finibus

finibus nostrorū opera se cōtinuit, alias etiam regio-
 nes finitimas peragravit, nec sine certo lucro atque
 cōpendio concurrebatur undiq; ad cōciones, & quas
 vel calamitas vel angor aliquis premeret, nūn-
 quam à Patris latere discedebant. Adolescens ne
 nocte quidem à congressu Patris diuelli poterat;
 certumq; erat vel in ultimas terras prosequi abeun-
 tem: ter à Patre dimissus, ter repetito itinere re-
 dīit, dum ad extremum effusus in lacrymas, sese ad
 querelas & lamenta conuertit, quod eum desidera-
 turum se diceret in perpetuum, quem discedentem
 prosequi non liceret. Hic est ille adolescens, qui bel-
 li tempore (ut consensiens regionis est fama) ad Mi-
 nistrum perductus hæreticum, in concionantis hu-
 mero tetrum vidit insidere Bufonem, qui posteriorē
 Ministri togam tolleret: ad populumq; conuersus ex
 ore oculisq; ardentes flammās euomeret. aiunt ado-
 lescentem spectro perterritum corruisse, sublatumq;
 pro mortuo, inter suorum manus, paulo post reuixisse,
 sibiq; redditum, vstas vsq; adeo sensisse fauces, ut
 complures dies ardor ille remanserit.

Verculum (id oppidi nomen est) ne hæc
 quidem hæresum scabie caret, quin regio nulla,
 magis perfidos & obstinatos hæreticos tulit: sudan-
 dum vehementer ut sit, si quempiam ad unitatem
 reuocare studeas. Nonnulli tamen ad conciones acce-
 dunt, & in his Præfectus oppidi, vir ille quidem na-
 tura bonus & ad Catholicam veritatem propensus,
 sed qui tamen rumusculos metuit & sermones impe-
 ritorum. Proprium huic hæreticorum generi est, ut

E

cæno-

cœnobarum vitam moresq. perstringant, in eoq. uehementer exultant, si quando ad id idoneam sunt nacti materiam. nec sibi defuerunt, quo minus in Patris nostri vitam diligenter inquirerent, ab eoq. apud quem diuersabatur, curiose sciscitarentur, quæ esset eius viuendi ratio, quæ disciplina. quibus cum præclarum de eius virtute testimonium, contra quæ opinabantur, datum esset; vereri cœperunt, quem criminari non poterant, & in admirationem odia conuerterunt: facile ut intelligas, quanto plus sit ad animorum conuersionem in integritate vitæ; quam in doctrinæ varietate momenti. Actum est tamen cum hæreticis sæpe, tum publice tum priuatim; nec magni negotij fuit vincere non eruditos, tales enim se profitebantur: nam cum ex pugna victi discederent, causabantur aliena studia, quod alijs se oblectassent in rebus, doctrinarum vero studia non attigissent: quæ res tanto magis in sententia Catholicos confirmabat. Tam conciones ipsis quoque probari sunt cœptæ. Quidam manantibus lacrymis. quam vellem, inquit, aliam nullam religionem nosse? Alius autem, quid est quod huius concionibus obijci possit? Quidam vero, ecquid tandem dici verius aut excogitari potest? Ita permoti non pauci, ut à suis cum dignitate discederent, auide expectabant quotidie, dum ab ijs aliquid decerneretur, qui rerum summam administrabant. Abeamus hinc in Regalem montem, quo Vincentius Laurus Cardinalis, eius loci Episcopus, aliquos de nostris accersit.

Hic illi omne ferme tempus in excolendam Catechismo

techismo plebem consulerunt . Explanabatur enim in æde maxima ingenti concursu , perpetuoq. Canonorum par aderat, quorum modo hic, modo ille has docendi partes obibat . ea autem inita est tradenda doctrinæ ratio, ut non minus corroborata, quam imbecilla ætas alliceretur. Præter Catechismum inuenta est quotidianæ precationis consuetudo , tam flagrantibus hominum studiis, ut ea nec calor, quos tempus anni ferebat, nec negotiorum, quæ sæpe incidunt, magnitudo , restinxerit. cumq. de ea intermittenda exercitatione, aut certis duntaxat diebus retinenda , quæ mox ardentiore studio repeteretur, actum esset: intermittere passus est nemo . Vespertinis temporibus, antequam ad orandum Deum se quisq. conferret, Pater præcipua quædam ad commentandum capita proponebat, quibus explanandis eadem opera aut in hominum vitia inuehebatur, aut eos ad obeunda & crebro & cum utilitate sacramenta cohortabatur . Cum ille aberat, agebat has partes & Canonicis alter . ac dum populus cogeatur, repascabatur à multitudine Catechismus. His præsidis ea quoque consecuta sunt commoda. Primum ut liberi patresque familias, Christianæ fidei rudimenta perdiscant. Deinde ne diei festi sanctitas violetur, dum partim concionibus audiendis , partim pia supplicatione traducitur . Tum, quod maximum est, ut armorum seditionumq. pericula depellantur : nam cum vesperi ultro citroq. clandestinæ commearent epistolæ, fomes segesq. malorum, nunc precationis beneficio, quæ primis se intendentibus tenebris in-

choatur, his incommodis obuiam itur. Aegrotis & subsidia pecuniarum allata sunt, & orationis solatia: lustratiq; eorum animi sacramentis; ex quibus affirmare nonnulli, sibi à confessione melius esse coepisse, cum tamen ante grauiter egrotarent. Complures hanc sibi quasi legem indicunt, vt singulis semensibus expient. itaque tertia cuiusque mensis Dominica die, perpusillum quasi Pascha peragitur; tanto studio ad Sacramenta concurritur. Hisce rebus excitata est memoria amissi Collegij, idq; nunc tam multi desiderant, vt nihil nisi querelas exaudias in auctores nostri discessus: ita vero probatus est omnibus noster aduentus, vt negarint maius vnquam à Cardinali beneficium in se profectum. Porro institutum est, vt qui confessiones excépturi sunt, statos conuentus habeant, vt quæ ad id munus rite exsequendum; quæq; ad officij rationem pertinent, agerent inter sese. Iacta q; sunt sodalitatis fundamenta è lectissimis viris, qui statis diebus inter hebdomadam, mutuis sese colloctionibus ad pietatem exsuscitent. quæ res quantum allatura sit commodi, apparent iam nunc documenta non lenia. Optandum modo à Deo est, vt quæ tam præclare instituta sunt, eodem semper cursu ac felicitate ad suos exitus probeantur.

P R O-

69

P R O V I N C I A V E N E T A.

*Continet Prouincia Veneta socios du-
centos ac nonaginta septem. Vene-
tijs in Domo Professa tres & qua-
draginta. Patauij quinquaginta.
Duodeuiginti Ferraria. Viginti
quinque Bononiæ. Brixia quadra-
ginta. In Foro Liuji sexdecim. Mutinæ decem. Par-
mæ viginti. Duo & viginti Verona. In Domo Pro-
bationis Nouellariæ quatuor & triginta. Placen-
tiæ nouem. Mantuæ decem. Mortui sunt quattuor.
In Societatem recepti quindecim.*

D O M V S P R O F E S S O R V M & alia quædam Collegia.

VEnetijs præter ea, quæ quotidiana sunt, heretici ad sanitatem reducti sunt decem (con-
fluit enim mercaturæ caussa peregrini complures)
ad eamq. rē sæpe nostri, ut ad alia multa, quæ gra-
uiorem deliberationē desiderant, adhibentur. Aedi-
ficata præterea domus est piorum hominum subsi-
dijs sane commoda, aureorum millibus fere quinque.
Patauij triginta circiter è nostris festo quoque die
Catechismum pueris tradunt: eodemq. studio viri

E 3 nobi-

nobiles excitati, huius muneris partē sibi deponunt: atque hoc ardentius res ipsa suscipitur, quod eam pro concione alij quoque concionatores summis laudibus extulerunt. nec desunt corroborata iam etate viri, qui tantum nomine, & baptismo Christiani, elementis Christianæ disciplinæ sunt imbuendi. Nobilium adolescentium Collegium ab Episcopo institutum, & numero augetur & fructu. inchoatumque ē puerorum grege, Dei matris nomine sodalitium.

BRIXIÆ fuit hic annus potius animis, quam corporibus salutaris. Quindecim ē nostris eodem pene morbi genere laborarunt, cum interim eodem quoque tentarentur externi. E nostris desiderati sunt duo: reliqui diuina clementia conualuerunt. Multa hic in rem animorum gesta sunt, sed quoniā ad memoriam nihil habent insigne, mittuntur omnia. Femina in primis nobilis, cum multis iam mensibus assiduis febribus vreretur, ut eam Sacerdos noster inuāsit, liberam se continuo sensit. quæ res cum paulatim in vulgus emanaret, nostri ne gloria, quæ Deo uni debetur, ad imbecillos homines transferretur, perpetuum feminae ea de re silentium indixerunt. Duo in hac vrbe instituta sunt Oratoria: alterum in Episcopi sedibus, alterum domesticum ac secretum: & utriusque par est utilitas.

VERONÆ animarum quanta sit præda vel eorum multitudo declarat, qui Canobiorum seueritatem liberæ vitæ commodis anteponunt. complures in alias, octo in nostram se dicauere familiam. Multi sunt à cæde, à flagitijs item multi retracti.

Ha-

Habet autem & hic suos Societas nostra beneficos. Vir primarius domum cum hortis Collegio donauit: pretij summa aurei mille trecenti. nec desunt p̄y religioſiq. viri, quibus inopia nostra sit cordi.

FERRARIAE haeretici tres è sua caligine ac tenebris, in lucem Catholicae veritatis erui sunt. Iudaei etiam quinque ad Baptismum eruditi. eademque opera, instituta ab Episcopo earum virginum ſodalitas, quæ in paternis ædibus vitam degunt. quæ ex numero multæ iam antea Deo sua corpora animasq. deuouerant. Haberi præterea ſtatis diebus hominum conuentus eſt cœptus, qui de p̄ys inter ſe rebus ſane quam vtiliter colloquantur.

BONONIAE, duo viri nobiles in diſciplinâ Societatis adſciti ſunt.

PARMAE, meretrices ſexdecim cum ad eadē noſtram concionis cauſſa ſe contuliſſent, turpitudinis ſuæ ipſæ pertæſæ, ad honeſtatem pudoremq. ſe retulerunt.

COLLEGIVM MANTVANVM.

Acceſſit hoc anno ad reliqua huius Prouinciæ Collegia Mantuanum; Sereniſſima Ducis coningeflagitante, Leonora Aſtria, Imperatoris Maximilianæ ſorore, & huius, qui nunc eſt, amita, lectiſſima & p̄citiſſima femina, ſimiliſſimaq. ceterarum ſororum. Dedit enim his Deus feminis, ut præcipua

E 4 qua-

quadam religione præstarent. Ea igitur cum Collegium Societatis optaret, idq. à Deo multis ac diuturnis precibus flagitasset, egit ad extremum ea de re cum viro, ad omnem pariter humanitatem pietatemq. propenso; ita inter se uterque de aduocanda Societate consensit. Egit postea Dux ipse cum nostris: & ut de dando accipiendoq. Collegio deliberatum est, aream decreuit ad ædificium, haberiq. voluit loci delectum, mutariq. semet atque iterum sedes, ut quam opportunissimo loco essent. Neque ipse modo in eam rem multa liberaliter contulit, sed etiam ædium dominos beneficijs sibi deuinxit, quo minoris sua quisque diuenderet. Sæpe cum Rectore longos ac familiares sermones habuit plenos spei, plenos humanitatis, multisq. documentis, quanti nos faciat, ostendit. Non dum Collegium suos redditus exigebat, cū ille tamē, ut Societas deduceretur, vrgebat: cumq. negaret Pater, id fieri satis commode posse, nulla adhuc parata suppellectili instrumentoq. domestico, respondit, id sibi curæ fore: æquum enim esse, ut cum tam multa in alias fabricas erogaret, in opus tantæ pietatis, quantæ intelligeret esse Societatis Collegium, multo liberalius suam pecuniam impenderet. Ad alias significationes amoris, non modo crebro nostras ad Deum preces, sed benefactorū etiam communicationem Societatis nostræ, & sibi & coniugi postulauit. quam quidem P. N. Generalis perlibenter dedit, suamq. voluntatem binis litteris testatam voluit, rem vniique gratissimam. Coniugis vero charitas sic enituit, ut nulla mater tam vnice suos

suos filios diligere videatur, quam illa Collegium
 Pia femina ut Collegij fortunas aequo vestigali vel
 medioeriter stabilires, pecuniam è suis vestibus gem
 misq. redegit, eo animo ut progrediente tempore ve
 stigal ipsum amplificaret: id quod facillime, si vita
 suppetit, consequetur. Nam d suis cinibus sic ama
 tur, ut inter eos sit futura contentio, quinam Colle
 gio plus afferat ornamenti. Sane iniuria fuere præ
 clara: nondum exigi, ut dixi, coeperant annui fru
 ctus, cum huc pedem Societas intulit, & tamen præ
 stant religionem femina tantum undique ad suos
 atendas Patres (sic enim pro sua pietate nos vo
 cat) pecuniæ conquisiuit, ut domum nostram non
 modo necessaria suppellectili instruxerit, sed ijs etiam
 rebus ornatis, quæ ad annuû victum cultumq. per
 tinent. Difficile dictu est, de rebus nostris quanta
 strilli curæ, in eoque quanta cum voluptate & pie
 tate versetur: ita ut cum de nobis incidit sermo, sæpe
 lacrymæ subsequantur. Sæpe nos muneribus donat,
 sæpe mitis ad Collegium plenis manibus pueros
 cumq. aliquando P. Provincialis puero, qui minus
 ætulerat, dicere sibi videri, nihil aliud Serenissimâ
 Domini, nisi ut quemadmodum Societati benigne
 faceret, cogitare. At, ille inquit, multo ei arbitror es
 se suavis, quod huc mittit, quam quod ei paratum
 in est. Quid? quod omnem quoque lineam vestis
 non modo corporum, sed ipsas quoque culinæ vestibus
 necessariam (quæ est eius singularis humilitas, ac
 religio) sua ipsa manibus conficiat: habetq. pedes se
 quas in ea re nobiles adiutrices cumq. morbe impe
 dita

dita biduo triduoue cessare ab opere cogeretur, nihil tam dolebat, quam quod cū ceteris feminis acum ducere non liceret. Hæc pietas & si in Dei famulos est præcipua, non tamen nostris duntaxat adibus definitur. patet, latius, & per omne genus hominum peruagatur: ut iam Mater pauperum vulgo habeatur. Nullum tempus opitulandi miseris prætermittit: publica Nosocomia, priuatorumq. ades, in quibus agros esse compererit, interuist: idq. tanto studio atque alacritate, ut nemo vnquam vel tenuissimus eius opiaris officium, cui non illa perbenigne contulerit. Sæpe nocte intempesta de cubili surrexit, ut agris duntaxat adesset, sæpe cum ijs triduum quatrimumue traduxit, ingenueq. confessa est aliquando P. Prouinciali, cum ille forte prodeunti foras, interueniret, se quidem auræ captandæ gratia simulare exitum, re tamen vera ad feminam se prodire grauitè affectam. Quæ quoniam, inquit, in me secundum Deum spes suas habet, bonæq. ut audio, existimationis est mulier, faciendum mihi est, ut eam hodie conuifam. Multa præterea ad agros domino mittit, quæ in eorum vsus suis ipsa manibus apparat. nam & bellariorum, & aquarum, & olei complura genera agrorum causa domi conficit: sæpeq. fit ut longas abigat marbos, agrosq. diuina medicorum arte delusos, domesticis tantum præsidys ac curationibus ad pristinam reuocet firmitatem.

Iam Scholæ, ut nunc quidem aperte sunt, duæ. Adibus bonarumq. ex sua familia pueros Dux mit-

sis, eosq. non modo Gymnasij legibus, sed alijs quo-
que domesticis vult astringi, quas eius postu-
latu condidit Rector. Atque hic ortus
Mantuani Collegij, cuius par pro-
gressus sperari debet, hi-
sce patronis ac fau-
oribus.

PRO-

PROVINCIA SICILIAE.

Complectitur hæc Provincia de nostris septem ac trecentos. In Professorũ Domo Panormi vndequinquaginta. In Collegio duodevīginta. Messinæ octoginta. Syracusis septemdecim. Catanz vndeīginti, totidem Calataieronz. In Collegio Montis regalis vndecim. In Biuonensi sedecim. in Drepanitano totidem. Rhegij quindecim. In Probationis Domo Messanensi septem & vīginti. Vita functi sunt septem. adscripti vndeīginti.

DOMVS PROFESSA PANORMITANA & alia quædam Collegia.

IN Panormitana Professorum Domo, maximis cum incrementis diuina res agitur. Sacramentorum præsidio multis animorum morbis occurritur. Cuius sædis captus amoribus, amicæ speciem auro insculptam, tanquam sanctum aliquid de collo suspenderat: is vt ad expianda rite peccata perductus est, suæ pertæsus ameniæ, id idolum coram sacerdote nostro comminuit, restinctisq. insanæ mentis ardoribus, crebra per sacramēta ijs seruire cœpit amoribus,

ribus, qui vni & sine libertatis iactura & sine turpitudinis nota suscipiuntur. Feminarum vero libido vsque eo coercita est, ut sacerdos duntaxat vnus nullum pratermiserit fere mensem, quin aliquot ex eo genere mulierculas ad pudicitie decus ab impuritate illa cenoq. traduxerit. Sed hæc iam toties decantata dissimulemus sane silentio, neque de reconciliatis hominum voluntatibus, quæ nec pauca fuisse nec leues, neque de propulsatis animorum periculis, neque de egenorum inopia per pios homines subleuata dicamus. illud indicasse sit satis, Domum hanc superiore anno institutam tam lætos iam habere progressus, ut hæud sciam an quisquam tantos sperare sit ausus. Nec desunt gratuita pecuniarum subsidia, quibus non modo sociorum numerus, qui nunc est, sed longe maior, ali commode possit. Augeat celeste numen, quæ tam clementer orditur, nec sinat, quæ à se tam pulchre instituta sunt, nostra incuria nostrisq. culpis euerii.

MESSANENSE Collegium Societati peperit septem circiter & viginti, aliosq. habet ferme quadraginta, qui id ipsum vebementer efflagitant. Verum in tantis lucris duorum est facta iactura. Sacerdotes erant ambo, eorumque alter annos tres & quadraginta in Societate consumpserat. is fuit Philippus Cassinus, qui semestri morbo acerbissime confectus persuerantiae gloriam, patientiae meritis cumulauit. Iam quæ de Professorum Domo Panormitana diximus, eadem in hoc Collegium cadunt omnia. Sed inter gratiarum reconciliationes ea fuit insignis.

signis. Nobiles inter se familiæ ijs ardebant odijs, ut ad conditiones pacis nullis precibus flecti possent. quartumdecimum iam annum implacabiles nutriebant inimicitias, cum è discordibus vnus, in quo maximum ad compositionem videbatur esse momentum, morbo corripitur. Is cum suis rebus valde metueret, confessionis causa Sacerdotem accersit è nostris, qui ut confitenti operam dedit, sensitq. tum demum oblatum esse tempus, finem tantis imponendi discordijs, ægrum animat ad concordiam. facile in animo iam parato insedit oratio. aduocat æger fratrem, cum eoque de reconciliandis sibi inimicorum animis enixe contendit: tantumq. valuit de contemnendis iniurijs ægotantis oratio, ut facilem Patri concilianda pacis aditum aperuerit. cumq. in eadem nostram Patris consilio, discordes homines conuenissent, fuis coram Eucharistia precibus, mutua collacrymatione atque complexu firmata pax est. Sed quanquam in animorum causa sociorum versatus est labor, tamē ne causam quidem corporum, vbi opus fuit, eorum pietas prætermisit. Pridie Kal. Iunij tantum est incendium, nescio qua incuria, in proximis ædibus excitatum, ut nisi sua clementiæ Dominus meminisset longe lateq. pernagaturum fuisse videatur. Editio, quod solet, signo, ad restringenda nata recens incendia, tota pene ciuitas excitata est. Nostri non cunctatim dum rati, vbi salus agitur proximorum, statim aduolant, & in crebris flammarum minis, alij aquas ad extinguendum offerunt, alij ab incendio domesticam supellestem prohibent, quidam merorem miseris,

con-

consolando leuant, alij obuium quemq. ad mitigandos ignes hortatur. horum studium pia Rectoris charitas incitabat. is laborantibus vt adesset, ignium contagia non horrens, in eam se partem, vbi maxime populabatur ignis, iniecit. Sed cum mali velocitas remedia antiret humana; Pater ad diuina confugiēs, agnos è cera fictos rite consecrata, iaculatur in ignē: statimque quasi quibusdam imbris debilitata primum flamma & compressa mox est.

SYRACVSIS quoque sociorum pietas nocturnū extinxit incendium: id cum officinam quandam nostris ædibus continentem comprehendisset, vnusque è nostris ad nocturnos flammaram crepitus hominumq. turbas euigilasset, extemplo se lecto proripuit: cæterosq. excitos è somno, ad defendēdos ædiū dominos & fortunas hortatur. Grassabatur toto impetu ignis, nactusq. pabulum, quo se aleret, vires acquirerebat eundo. prorsus vt coniuncta quoque ædificia, nisi celeriter occurreretur, in fauillam cineresq. redigeret. Nostri de aliena non minus, quam de sua salute solliciti, strenue certare cum flammis, morari impetum aquis, nec prius cobibendi finem facere, quam penitus deuictus est ignis. Restincta sunt etiam Syracusis contentionum incendia, eaque & acerbissima & crebra, præsertim quæ ex odys Principum orta erant, quæ tamen vt alienæ dignitati parcam, sileri facile patiar.

80 PROVINCIA
CATANENSE ET RELIQUA
Collegia.

Catane virginum pudori consultum est, et qua
virginitatis thesaurum à rapaci hominum li-
bidine prohibere non poterant, in tuto bonoq. lo-
co collocatae sunt. Sex ea fuerunt præter alias, quæ
industria ac labore nostrorum, è vario dedecore
emerferunt. Virgo quedam è præsentis necis erepta
periculo, in sacrarum virginum cætum, velut in tu-
tissimam arcem inclusu est. Ac ne Catanae quidem
veteres resarciendi gratias occasio defuit. Vir no-
bilis, qui ad deponenda arma nullis vnquam induci
precibus poterat, ex colloquutione Sacerdotis no-
stri adhortantis ad pacem, testatus est, se vim quan-
dam sensisse diuinam, cui resistere diutius odio reti-
nendo non posset, atque iccirco equo animo iniurias
se missas facere. Conditum est hoc anno Dei Ma-
ris nomine sodalitium è sodalibus quinquaginta,
non adolescentulis modo, sed confirmata iam ætate
viris, iisque partim Philosophis ac Theologis, par-
tim iuris legumq. magistris. Voluit in eum quoque
numerum Vicarius Generalis adscribi, isq. Christia-
na demissionis exemplo & singulari quodam pieta-
tis ardore calcar est ceteris.

BIVONAE tam acerba iracundie flamma
inter fratres exarserat, ut ex ijs vnus, quo suas in-
iurias punire posset impunius, cum latronum se gre-
ge coniunxerit, is postea fide publica accepta, do-
mumq. reuersus mortifero correptus est morbo, ac-
citq.

citoq. Sacerdote nostro, rite culpas absterfit, cuius sacramenti tanta vis fuit, cohortatione Patris adiuncta, ut suis fortunis egenorum diuisis inopia, sanctissime è vita migrarit. Alijs etiã unde acceptæ erant, iniuriæ, data impunitas est. Vir nobilis cum femina, amoribus æstualet, ad explendas suas libidines cædem parauerat virg, iamq. sicarios occulte præmiserat, qui trucidarent incautum, cum ecce tibi rem subodoratus vnus è nostris, properantes ad eadem homines reprehendit, tantoq. ardore apud eos verba fecit, ut à meditato scelere temperarint. Nec minus concionibus, quam priuatis congressibus ad officium virtutemq. proficitur. Acri ciuitas fatigabatur annona, cū concionator noster, ut egenis opportune consuleret, eos grauitè accusauit, qui maiori spe questus frumenta comprimerent. ansam accusandi præbuit ea sapientis oratio, *QVI* abscondit frumenta maledicetur in populis, quibus ita permotus est diues quidã, ut patefactis continuo horreis frumenta protulerit, multisq. qui soluendo non erant, gratuita subsidia tribuerit.

RHEGII adiuncta sodalitas est non quidem ex auditorum, sed è ceterorum ciuium genere, qui pÿs excitati colloquijs crebrisq. confessionibus delictorum, mentem, quoad fieri potest, immunem ab omni labe conseruent. Nec defuere in hac ciuitate discordes, nostris conciliandi laboribus, præsertim qui iam ingentes ex odij acerbitate clades acceperant.

CALATAIERONE ut leuiora mittamus, puella quadam cum cogereetur à suis matrimonium

F

inire

inire cum eo, a quo ipsa maxime abhorrebat, sola voce assensum præbuit. ea res perpetuas fouit inter utrumq. discordias, nec prius odijs coniugalibus factus est finis, quam se cum immortali Deo, expiatis apud nos animis, coniunxerunt: tum demum & ore & animo matrimonij sancitum est fœdus.

Et quoniam hæc sermo frequenter incidit, ut condonatæ memorentur offensæ, alienum non erit afferre exemplum mulieris singulare, cui DREPANI necatus est filius: quæ quoniam ne iras quidem aduersus percussorem odiumq. suscepit, nulla scilicet cohortatione placanda fuit. Erat huic vnigena filius, sine quo vitam æcerbam atque iniucundam putabat: sed non potuit hac frui incunditate diutius, misere enim ille ab inimicis interijt, illatumq. exanime corpus in maternas ædes, recētis cruore oblitum, fœdis uulneribus deformatum. spectaculū sane atrox, quod lacrymas non modo ei, quæ genuit, sed ipsis etiam barbaris extorsisset. illa tamen tam diro aspectu laceffita, nullis eiulatibus angoribusq. se dedit, neque imitata est plangores inuiles. seminarum naturam fortiter vicit, & præstantissimum vltionis genus rata, iniurias beneficijs remunerari, pro eo qui filium abstulerat, Deum supplex orauit. Non implorauit iudicium subsellia; non conqueri auctorem facinoris voluit: ad vnum omnium æquissimum iudicem adiit, qui iniuriosorum vindictā sibi reſeruat. non quidem ut auctorem cædis ad pœnam suppliciumq. deposceret, sed ut impunitatem ei precaretur & veniam. postea ad ædē nostram se consulit,

vita.

vitæq. noxis confessione deletis, Christi corpus ac-
 cepit. Et quoniam semel in Christum liberalis esse
 cepit, viribus quoque ab eo est aucta maioribus, ut
 quam maximos ad perfectam virtutem progressus
 habeat: & quæ non frequentissime sacramentis ani-
 mum expiabat, nunc expiet per frequenter. Colitur
 etiam à ceteris ædes nostra, seu viris seu feminis
 satis multis: & quanquam non ita pridem humani
 generis hostis, per homines nequissimos eam nobis
 notam conatus est inurere, unde omnis animarum
 salus retardaretur: tamen tantum abest, ut in
 dubium venerit viris bonis Societatis in-
 tegritas, aut templi sit imminuta
 celebritas, ut potius iniquis-
 simis improborum cri-
 minationibus il-
 lustratis,
 existimationem, quam de no-
 stris habebant non
 mediocriter au-
 xerint.

PROVINCIA NEAPOLITANA.

Ocsj sunt Neapolitana Prouincia
ducenti fere ac septuaginta. In
Professorum domo Neapolitana
vnus & quinquaginta. In Neapo-
litano Collegio centum circiter ac
duodecim. Nolæ quadraginta. Ca-
sazorij viginti. Quattuor amplius Aletij. Barij
septemdecim. Ciriniolæ tres. Mortui sunt nouem.
recepti septem ac triginta.

DOMVS PROFESSA.

Professorum domus, quoniam in ea parte vrbis
sita erat, quæ ad obeunda Societatis munera
minus commoda videbatur, dum de transferendis
suis sedibus aliò cogitat, ecce tibi præter spem præ-
terq. expectationem, egregium Salernitani Princi-
pis palatiū venale proscribitur. Id cum ad nostros
usus videretur aptissimum, nostri tam præclaram
occasionē minime dimittendam rati, de emendis ædi-
bus sine mora deliberant, nec prius à re suscepta de-
sistūt, quam celeriter est confecta. Est hoc palatium
aperto celebrique loco, tanta amplitudine vt laxissi-
mum intra se templum abdat. extructum est extrin-
secus

serius quadrato lapide cuspidatim, adamantis instar exciso, opere magnifico ac regio. Venit aureorum millibus quadraginta sex: in eoq. emendo multum nobis attulit adiumenti Osuna Ducis auctoritas, huius Regni Proregis. Is cum semper fautorē in ea re nobis sese praebeat, tum nulla interposita mora, duodecim aureorum millia Regio ex arario, quae nobis Vespasianus Gonzaga donauerat, numeranda curauit. reliquam pecuniam partim venditae priores aedes, partim liberalis hominum pietas suppeditauit. Sed quoniam futuri templi descriptio omnem amplitudinem aedium uidebatur absumere, ad reliquā nostrorum habitationem, proximae coemptae sunt aedes aureorum millibus fere decem. Migrarunt eo nostri extremo Iulio, templumq. subito opere excitarunt, dum splendidius magnificentiusq. condatur. eius fundamenta, Decembri mense fodi sunt coepta: primusque à Prorege iactus est lapis, huiusmodi cum inscriptione. VIRGINIS Conceptae templo extruendo Societas IESV Professa deiecit XV. III. Kal. Ian. M. D. LXXXIV. Nam cum ipsis conceptae Virginis octanis, caperentur initia, iure factum videtur, ut eidem conceptae Virgini dicaretur.

COLLEGIVM NEAPOLITANVM.

Non minoribus incrementis Collegij Neapolitani aucta res est. Cum enim & habitatio- nis & aeris alieni premeretur angustiis, hanc Deus

Robertæ Carasæ lectissima femina, ac Mataluni Ducis coniugi mentem dedit, ut & æs alienum aureorum millium sex & triginta dissolueret, & in Collegij ædificationem aureos ducenos in annos singulos attribueret. Pro tam singulari beneficio Patre Generali mandante, Fundatricis ei nomen delatum est. Ea postea impetrata à Summo Pontifice potestate, nobilibus comitata Matronis Collegium inuisit, eiusq. aduentum nostri pro suo quisque ingenio ac facultate, vario emblematum versuumque genere celebrarunt. His præsijs sociorum amplificatus est numerus, & ad superiores Magistros tum in Philosophia Doctor alter adiectus, tum in explicandis conscientie rationibus alter. Instituta quoque intra domesticos parietes Humanitatis est schola, quæ futura sit veluti quoddam Magistrorum in vniuersa Prouincia seminarium. Pietatis par cura fuit: quatuor ad nos è nostris auditoribus transierunt. Ex duobus Dei Matris cœtibus eadem fructuum vbertas. Ac præter cetera benefacta, sunt qui virginum pudicitie studiose succurrant: unusq. virginem, cuius periclitabatur integritas, magno emptâ, in tuto honestoque loco collocauit. Complures etiâ castitatis amore sua ipsi corpora, perpetua sponsione voti Deo consecrant: ex eoque numero triginta circiter in varia se recipere cœnobla. Duo coniuges castimoniam Deo cum vouissent, tres ipsos annos, saluo incolamique voto in eodem simul lecto eubarunt: sed ne quid loci humani generis hosti relinqueretur, qui dies noctesque pernigilat, ut aliquando

neg

nec opinantes inuadat, coniugio rite dirempto, ad custodiam tanti thesauri in cœnobiorum claustra perfugerunt.

Doctrinæ Christianæ schola superiore anno inchoata, maiora quotidie capit incrementa. Ea in classes diuisa nouem (nam ut quisque plura ex Catechesi didicerit, ita deinceps ad superiorem classem ascendit) auditores numerat septingentos. hi omnes octauo, summum decimo quinto quoque die mysteria diuina percipiunt, precationi student in primis, voluntarias pœnas ultro suscipiunt, peregrinationes sanctas instituunt, à flagitijs homines retrahunt, nec de sua tantum, sed de proximorum quoque salute laborant. Itaque Dei beneficio, vnde hæc incrementa proueniunt, eo deducta res est, ut plurimi cœobia meditentur, ad eaq. se viginti contulerint. Sed ut à sodalitatibus abeamus, accessit ad reliquas utilitates, insignis Turcæ baptismus, qui, dum in patria superstitione pertinacius hæret, omniaq. salutis monita respuit, rogatus à nostris, ut priusquam certi aliquid constitueret, certam sibi lucem ab immortali Deo accuratis precibus imploraret: fecit, quod rogabatur, ac demum cœlestem lucem, quam velut nubes quedam, obstinatio animi occultabat, aspexit. ergo redit ad nostros, baptismumq. quam primum flagitat: adeptusq. doloribus etiam, quibus ad eum diē vrebatur acerbis, releuari subito cœpit: ut intelligeret, quam salutaris esset animis aqua baptismi, quæ sic affectis corporibus mederetur. Non ita multo post conseruus eius, qui hominem à baptismo pessi

me oderat, nocturnis tenebris experrectus, admirabili quadam luce totum vidit collucere cubiculum : senemq. sibi ut Christianus fieret, imperantem . deductus ad nostros Catechismo pręparatur ad fontē; ut unde odium exarserat in conseruum, inde charitas oriretur . Claudet hoc Collegium Gulielmi Elphinstoni obitus, cui consulto reseruamus extrema , quod de eo plura narremus. quanquam, ut in ceteris, pauca de multis . Is fuit Scotus ex nobili illustrique Elphinstoniorum familia, Regium sanguinem affinitate contingens . qui cum hæresim una cum nutricis lacte suxisset, qua ipsi quoq. parentes una cū Scotia vniuersq. quasi communibus quibusdam tenebris tenebatur, ut adoleuit, studiorū causa secessit in Galliam. ubi inusitata quadā luce diuinitus illustratus , è multis varijsq. periculis in portum Catholicę veritatis euasit. Inde Romam venit , ingressusq. Seminarium conuictorum, cui nostri pręsunt , ita se ad omnem pietatem ac disciplinam excoluit, ut breui tempore Societatis mentem cogitationemq. suscepit . Sed cum in morbum eiusmodi cecidisset , unde releuari sine mutatione loci vix posset, visum est amicis, ut Neapolitani cœli, quod paulo clementius habetur, periculum faceret. Sed ut Neapolim attigit, exceptusq. perhumaniter est a nostris, dum ei hospitii curatur idoneum , eo ipso die correptus est febris : abierant iam dies aliquot , nec tamen pertinax febris ullis curationibus recedebat. Placuit diuinę sapientię nouum adolescentis exemplum, qui nondum religiosus sese astrinxerat institutis, proponere nostris

stris ad imitandum. prodidit enim morbus ipse, quanta lateret in occulto virtus, & quam nihil cederet tot deuotis capitibus liber adhuc & sui iuris tiro. nihil est difficilius, si rem actione, non mentis tantum agitatione perpendas, quam voluntatis humanæ cū diuina sempiterna concordia. hac ille virtute sic præstitit, ut nihil ei fuisse videretur antiquius. In eo morbo, cum rogaretur, ut solet, uti valeret, illud semper respondebat vnū, Vt Deo placet, Vt videtur Deo. sanari ne vellet; Qui possum (inquit) id velle, quando meus ipse non sum. atque hoc ei erat semper in ore, ut quoties ex eo aliquid eiusmodi quæreretur, Dei se esse diceret: nihil sibi reliquum esse libertatis, in eius se transisse ius & arbitrium, in eoq. omnia sua sibi esse. In tam graui molestoq. morbo nihil vnquā vltro petijt, nihil oblatum recusauit. Verum cum medici eius vitæ salutiq. diffiderent, suis ille rationibus consultum volens, Deo Opt. Max. vouit, se non defuturum, cum primum licuisset, quo minus in nostrum numerum gregemq. veniret. Non ita multo post, accersito Prouinciali, suum illi consilium. & voluntatem exponit, enixeq. rogat, ut se voti competent faciat. causa erat eiusmodi, ut pater non sine cælesti impulsu, neque negandum, neque differendum existimaret. eius itaque postulationi concessit: postridieq. sacra Eucharistia ad lectum delata, astante toto ferme Collegio, denuo ex concepta formula, Religionis vota non sine incredibili quadam diuinæ voluptatis dulcedine nuncupauit. Ab eo tempore ut de Saute scribitur inter Prophetas, sic in eum simul

ac aggregatus est inter socios, visus est spiritus Domini multo copiosior atque vberior insiluisse, ut non sironem diceret, sed qui in religiosa disciplina egisset etate. Paupertatem subito sic adamauit, ut non modo Reſtoris arbitrio omnia, quæ secum aduexerat, quæq. Romæ reliquerat, sponte permiserit, sed ne minutissima quidem sibi ipse reſeruaret: intimam tunicam, quā gestabat, ne quid omnino è profanis vestibus retineret, abiicit, alterāq. poposcit è nostris. Iam studio patiendi pro Christo (quæ potissimum nota, eos qui cælesti ardent amore à ceteris segregat ac seiungit) tam incenso flagrabat, ut non modo febris æstum & reliqua morbi incommoda æquissimo animo toleraret, sed etiam hoc ipso non mediocriter angeretur, quod nihil vnquam, ut ipse aiebat, aduersi Dei nomine pertulisset. Quæ res tanti erat apud eum, ut rogatus, adhibiturusne preces esset pro præcipuis quibusdam amicis, ut se sequerentur in cælum, responderit oraturum potius, ut in hac vita, Christi causa, multa indigna atque acerbæ perferrent. Accessit aliquando ad febriū ardores molestissimus cordis angor, tantumq. abest, ut aliquid ingemisceret, ut in eam ipsam partem, quæ maxime torquebatur incumberet: rogatusq. cur ita faceret, confessus ingenue sit, quo magis vim doloris amplificaret. Aiunt etiam inuisenti se Patri cuidam mane, visum exposuisse: astitisse sibi per quietem custodem angelum, quæsisseq. si daretur optio, vtrum tandem optaret, ad semihoramne post mortem igne purgante torqueri, an dies in hac vita triginta, febrium ardore

dore iactari: se uero respondisse, proximum, & cui id eligeret, attulisse, quia dum uita suppeteret cumu-
landis patiētiæ meritis locus esset. Porro nihil in eo sic enituit ut religiosi amor obsequij. prorsus ut ca-
dauer, quod tractantibus non resistit, in omnē partē versari & circumagi se sinebat: nec vero quisquam medicorum nutibus obsequentior. quantum hi ad escam victumq. præscriberent, tantum ille vel cum nausea molestiaq. capiebat: vicissimq. in sedanda siti, qua maxime æstuabat, nunquam ne guttam quidem aquæ, ultra præscriptum vel hausit vel postulauit. Cumq. ex eo, ut solet, nūquid appeteret, quæ-
reretur, nunquam respondebat aliud, nisi quod medicis visum esset: ita ut omnem interrogandi cupiditatem adimeret similitudo responsi. Maximæ admirationi fuit in tam viridi ætate, tum cum vel maxime dulcedo vitæ delectat, mortis amor atq. contemp-
tio. Nam cum supremam sumeret medicinam, in qua aliquid videbatur esse fiduciæ, Quam vellem inquit nihil mihi prodesset: illud tamen dolebat & querebatur assidue, quod per morbum viriumq. languorem, non liceret pro voto sese ad mortem sedulo comparare. Inuentus est aliquando plorans, cansamq. non reddidit aliā, nisi quia summa imbecillitas virium, intentionem Deo vacantis animi retardaret. quod ipsum tamen extremo illo morbo, cum vires corporis exhaustæ iam essent, consequutum se non obscure significauit. Plurima erat de Deo mentio, plurima de rebus superis cogitatio. in eaq. re nulla erat defatigatio, nulla cessatio, imo voluptas nulla.

la maior, nulla incundior. Cum ad mortem accederet propius, qua fuit animi submissione, à Patre Provinciali contendit, ut uniuersis, quorum expertus esset officia, suo ipse nomine gratias ageret, rogaretq. sibi ut ignoscerent, si quid apud eos esset offensum: iuberetq. in cubiculum congregatos suis adesse precibus morienti: magnum enim se ex eorum præsentia fructum esse laturum. Quos ut confertim introeuntes aspexit (placuit enim æquissimæ postulationi concedere,) elatis præ lætitiæ vocibus, Quam gloriosus, inquit, obitus tot Angelorum constipatus agminibus? Sed in perpetua quadam lætitiæ voluntate, qua eius animus mulcebatur, recreabat ea maxime cogitatio; quod in Societate diem vltimum clauderet. Mitto, quam religiosos sermones cum Deo Deique Matre vna conferret: quam arte Christi complecteretur effigiem, quam pia vulneribus oscula figeret; ut eos etiam, qui spectarent audirentue, quasi quibusdam facibus inflammaret. Cum ei fratres, Crucifixi signum amovere conati, requiem aliquam suaderent, nunquam sibi illud extorqueri passus est; quod diceret, tum ad Deum abeundi, non quiescendi tempus esse: tamen illorum perseverantia victus, signum quidem pendentis IESU dimisit è manu, sed continuo proximam Dei Matris arripuit imaginem, alteramq. nostri Ducis ac parentis Ignatii, quem in eo morbo præcipua quadam religione dilexit. Tum repentino quodam exorto gaudio atque inusitato, Non videtis, inquit, Angelos, non videtis? mox mussitando Angelum suum

suum saepe compellans, quædam cum eo dicitur collocutus, quæ nequaquam satis accepta sunt auribus, præter admodum pauca, quæ paulo intentior vox reddidit: quibus denunciaſſe ſibi Angelum ſuum ſignificabat, fore quidem ut per Purgatoriꝝ tranſiret incendia, ſed breui tamen iſ ignibus liberandum, & ad Paradifi gaudia perducendum. ibi obuiam ei futurum Ignatium, qui eum coram ſanctiſſima ſiſteteret Trinitate. Hoc viſo maiore quadam lætitiâ, quâ ut eam animus capere poſſet, elatus, exultabat in Deum viuum, totoque corpore, quanquam infirmiſſimo, ſuper lectulum exiliebat. Atq. hæc inter gaudia, hæc inter preces, crebraſq. Dei Matris appellationes, quaſi ſomno placidiſſimo conſopitus exceſſit è vita. Poſtero die celebri non domeſticorum modo, verum etiam externorum conuentu, ad quos neſciq. quomodo afflarat hic rumor, curatum eſt funus, nec ſatiari multitudo poterat adoleſcentis aſpectu: qui in ipſo feretro, religioſo collocatus ornatu, ut erat oris habitu nec gracili nec exhauſto, ſed læto ac reſplendenti, Angeli potius cuiuſdam, quam mortui ſpeciẽ præſeferebat. Fertur vnus è noſtris qui decedenti non affuit, dum id temporis pro Gulielmi ſalute preces ſunderet, repente interiore quodam lumine colluſtratus, quaſi voce quadam eſſe præmonitus, exceſſiſſe Gulielmum: ac veluti re explorata minimeq. dubia, mutato precationis argumẽto, orare ardenti ſtudio capiſſe pro eius anima, è Purgatoriꝝ cruciatibus liberanda, ſi ea forte regione detineretur: qua in precatione cum aliquantiſper hæſiſſet,

ab-

absterfa subito triftitia illa , quam de morte conceperat , admirabilis quædam effe in eius animo hilaritas confeçuta , & lux oborta clariffima , quæ perfpicue ac fine errore doceret , Gulielmum , in fuperas illas Beatorum regiones ex infernis illis ignibus euafiffe ,

ALETINVM ET RELIQA Collegia .

Annus hic Aletij multis morbis obnoxius , noua fuit noftris facultas & materia pietatis . Dum autem corporum faluti commodisq. feruitur , animis quoque confultum eft . Ac per eam occafionem æs ingens ad fuos dominos redijt ; flagitia multa repreffa , inopum fufientata tenuitas , & alia huiusmodi cum laude geffa . Societati hoc anno dicatus eft vnus : & ad reliqua fodalitia conditum Oratorium . ex opificibus ferme trecentis , vnde magna fe fpes vtilitatis oftendit . Quod ad rem familiarem attinet ; nobilis mulier quingentorum aureorum cenfum Collegio attribuit ; aliaq. extant in nos cinium beneuolentis documenta non pauca :

CATAZORII grauib. interdum fimultatibus eft occurfum . Erat inter principes duos graue certamen ; vter alterum officiofa falutatione antea uerteret , nec fine cura ingentiq. metu ciuitas erat , quorfum tandem eruptura res effet . Deo duce , tacitis controuerfiis noftrorum colloçutione fedatis , reconciliatio gratiæ facta eft : quod vt fieri poffe ciui-

tas nullo modo suspicabatur, ita cum accidit ingenti approbatione suscepit. Illud quoque pie religioſeq; curatum eſt, ut ædis maximæ cœmeterium, quod maceria nulla circumdabat, ad arcendas ferarum iniurias, murorū præſidio cingeretur. Itaque cum ea dore à concionatore noſtro commonefactus eſt populus, tantus ardor animis eſt iniectus, ut lapides, honeſti viri complures præeunte concionatore ipſo, d paſſibus quingentis ſuis humeris comportarent.

BARII ſodalitates Dei Matris, inſtitutæ ſunt due, altera diſcipulorum, ex qua ad Societatem iam tranſiit vnus, altera nobilium grauiumq. virorum: in qua ipſi quoq. Prorex & Archiepiſcopus numerantur. Sodalis vix ſeptendecim natus annos, cum à muliere domeſtica & ſanguinis communione coniuncta, inſtigaretur ad facinus, ut ſe tanto liberaret incendio (diu enim muliebri libidini iam reſtiterat) de noſtrorum ſententia, ſimulare cœpit ſe ad Capuccinos velle diſcedere. rogatus à parente, vnde tam repentina voluntas, iurando accepto, ne quid cuiquam indicaret, omnem ei rem uti ſe habebat expoſuit. ea re cognita parens nihil prius habuit, quam ut à ſe amandata muliere, integritati filij pudoriq. conſuleret. Ad hæc duo ſodalitia, ruſticorum adiunctū eſt tertium. Hi Dominica quaſq. luce, confeſſionis & Eucharistiæ myſteria apud nos obeunt & redeunt à prandio ad explanationem Chriſtianæ doctrine: ſociorum peccata corrigunt, ad eaſq. rite expianda cohortantur. quibus ſane rebus menſtruo ſpatio, ſodales amplius quinquaginta ad ſuum numerū aggre-

aggregarunt. Ex his unus vigesimum circiter annū agens, quoniam apud nos, quanta animi promissione fugienda essent peccata, didicerat, cum à femina primaria modios aliquot tritici coemisset, & ab ancilla, quæ ei triticum sola soli dabat, procaciter pelliceretur ad stuprum, continuo relictis saccis triticoque, profugit. Nostri dum suum quisque munus sedulus administrat, non modo à morte animos, sed interdū etiam corpora defenderunt. Neci duo erant addicti, parataque iam iuga bouum, unde raptarentur ad crucem; nostri ergo conueniendis ijs, penes quos necis & uitæ ius erat, perfecere, ut tantisper differretur supplicium, dum se damnati defenderent. Quid multa? aliter repertus est insons, dictaque causa ex iniquitate se mortis eripuit: acre iudicibus documentum, quam non in reorum capita sit præcipitanda sententia.

CIRINOLANVM rude est adhuc informeque Collegium, dum id perficitur habitat a paucis, res tamen ab absolute non abest. hoc anno demum incolæ cœpit, cum antea nostri in conductis ædibus habitarent. In ædificationem templi, Collegij Fundatrix cum aureas se trecentos daturam in annos singulos recepisset, primam soluit hoc anno pensionem. Sed de hac Prouincia, sat multa. Nunc ex Italia in Lusitaniam Indiamque migremus.

P R O.

PROVINCIA LVSITANA.

Vnt in hac Prouincia de nostris de-
cē amplius, & quingenti. In Olyssi-
ponensi Domo quattuor & quin-
quaginta. In Collegio vnus & quin-
quaginta. In Eborensi centum &
viginti duo. In Conimbricensi cen-
tum ac septuaginta octo. In Portuensi quindecim.
In Bracharensi triginta. In Brigantino viginti quin-
que. In Funchalensi tredecim. In Angrensi sex.
In Angolana Residentia septem. Sex diem obierūt.
Societati annumerati sunt quadraginta.

DOMVS OLYSSIPONENSIS.

QVatuor hoc anno profecti sunt in Angolam
in Indiam autem sunt missi decem: ex eaque
duo huc Sacerdotes, cum primis illis Iaponia Eccle-
sia fructibus appulere. Res externa belle procedit.
Aucta sunt à Rege menstruae pecunia, quas eleemo-
syna nomine tribuebat, aurei mille quotannis. toti-
demq. in edificationem templi decreti. Superiorum
vero Regum, munifica aromatum largitione & pio-
rum liberalitate virorum, non solum aex alienum,
quo pene oppressa Domus erat, magna ex parte dis-

G

solu-

solutum est, sed etiam templi continuata constructio. ac si tantum id, quod impensum est in opifices ad calculos reuocetur, trium millium septingentorum ac sexaginta aureorum summa reperietur. Id animarum fructus, operarum laboribus nihil impares. Vnus è nostris cum quodam in templo concionaretur, in quo, pro cuiusdam sodalitatis instituto, tres orbe puellæ in matrimonio collocandæ erant, plurimæq. supplici libello, vt in eam sortem admitti possent efflagitassent, Noster ille populum pro concione commonuit, minime decere, vt tot indotatæ relinquerentur, addendamq. ad eum puellarum numerum esse quartam. Cum perorasset, tantum pecuniæ corrogatum est, quantum etiam ad conficiendâ quartæ dotem satis superq. videretur.

Alius cum aureos mille quingentos exigere à debitore non posset, carceri eum & vinclis addixit, sed audita concione, non modo illum mittendum curauit, sed pecunias ei creditas condonauit. Catechismus in maximo puerorum virorumq. grege, non in templis tantum sed in vicis triuissque traditur: quanta cum utilitate, vel puerorum educatio testatur. Ex his vnus cum audisset virum iam ætate prosectum, iusiurandum temere vsurpantem, propere accurrit, flexisq. genibus, Per Deum, inquit, ne posthac irato: nec enim isthuc leue peccatum est. vir rubore suffusus abeuntem reuocat puerum, & quod ei nomen esset, & quibus natus parentibus sciscitatus, cum ea puer nihil referre dixisset, Næ tu (inquit) minime puer es, sed Dei Angelus, qui tam salutare dedisti

dedisti consilium: atqui sic habeto, me non commissurum in posterum, ut mihi excidat iussurandum. Et confessionibus par est utilitas consequuta. Euocatus est ad nobilem feminam agrotantem Sacerdos, quam callidus hostis in eam fraudem conabatur inducere, ut quoniam commissum ab ea facinus emanarat, voluntaria nece turpitudinem vitaret infamiae: esse enim apud inferos quoque nobilium turbam, esse Reges dynastasq. complures. Cumq. Pater, conaretur illam de ea mente deducere, demon abeunte Patre, cogitationes improbißimas suggererat. Iam inducta erat in fraudem, iam cultrum inter tempesta nocte quærebat, quo sibi vitam eriperet, cum ecce tibi horribilis culter, pallido squallentiq. manubrio iacebat humi: mulier exterrita viso, defixisq. in Christum oculis, cuius in eo loco proposita erat imago, si hæc (inquit) propter meum facinus Christe permittis, luo protinus, quod admisi. ita cum sese postridie rite expiaturam esse polliceretur, statim fæda illa species evanuit. Postero die accito Sacerdote, confessione maculas eluit, atque ex eo tempore valetudini reddita, apud nos divina mysteria frequentat.

Publicis custodijs non exiguum emolumentum allatum est. nam cum aquæ laborarent inopia, quidam de nostris, adiuncto comite, urnas aquæ plenas suis impositas humeris ferre cæpit, eoq. exemplo excitavit ex omni ætate & conditione complures, ut aquas in carcerem ipsi quoque conueberent: cumq. aliquando Patre duce, magnum agmen partantium

G 2 urnas

vrnas incederet, vir nobilis obuiam factus in equo,
 ex eoq. defiliens suam quoque operam offerre cæ-
 pit: sed ei Pater, Tuum erit (inquit) panes suppedi-
 tare, nostrum aquas. quod cum libenter ille facturū
 se recepisset, postero die magnum frumenti numerū
 cum ære submitit. Quoniam vero pleriq. vel leui cri-
 mine, vel quod ære alieno oppressi soluēdo non sunt,
 diuturno carcere fatigantur, curant nostri collatis
 à nobilitate pecunijs, ut ij vel debito, vel multa so-
 luta è vinculis eximantur. ad eam rem Archiepisco-
 pus aureos quinquagenos in menses singulos dono
 dat, alijq. alia; quorum præsidijs captiui prope du-
 centi è publicis sunt dimissi custodijs. Nec vero in
 rebus bene gestis illud est postremum, quod cū mul-
 ti ex Africa Saraceni fidem professuri Christianam,
 ad nos venirent; nec tamen Christianis possent legi-
 bus satis institui nostri Cathecumenorum domum,
 quod diu ante tentarant, exstruendam in hac vrbe
 curarūt. Xeriphij olim Africæ Regis filius, non pro-
 cul ab vrbe aberat, cum ex eius comitatu Mauri no-
 biles ad nos venerunt, etiam atque etiam rogantes,
 ut Christianis sacris initiarentur. nostri conductis
 prope templum ædibus piorum liberalitate adiuti,
 ijsq. quæ ad usus vitæ necessarios pertinent, compa-
 ratis, Catechismo eos orsi sunt erudire: dumq. in ea
 cura uersantur, à Cardinali Roberto Regni modera-
 tore, necessarios simul impetrare sumptus ad usi-
 tatam baptismi celebritatem. Interim actum est cū
 eo uehementer de Cathecumenorum domo conden-
 da. Cardinalis (re cum ijs qui à consilijs sunt agita-

ta) litteras ad Regem dedit; Rex ut est propagandæ religionis studiosus, postulationibus annuit: statutaq. condendi ius munusq. delegatum est Domus nostræ Præposito: sed quò commodius instituendis Catechumenis opera detur, placuit prope templum nostrum, eorum, ut dixi, ædes exstruere. Ac præter id, quod ad domesticam supellectilem Cardinalis dedit argenti, in singula capita vnaquoque mense octoni circiter decreti sunt aurei; & in apparatus pompæq. baptismi, unicuique triginta. Tres iam summa cum cerimonia maximoq. hominum cœtu suscipere baptismum, quo peracta veñi equo cum Regni proceribus, qui eos de sacro fonte susceperant, Cardinalem salutatum iuerunt: qui non exigua eos amoris & benevolentia significatione complexus est. Iam in pagis, ut à domesticis abeamus, curatum est, ut qui ad inimicorum cædem accensis animis properabant, iniuriam suam Christo dimitterent. Fuerunt in eo numero viri primarij, qui in duas diuisiones, similitates inter se veteres exercebāt, quarum nullus alius ostendebatur exitus, nisi certissimus multorum interitus: adeo insitum atque inustum erat inimicorum animis odium. Sacerdos alter à Brigantino Duce vocatus, quotidianis concionibus, non leues ipse quoque oblitterauit iniurias. Vnus, cui manus est in rixa præcisa, ne percussori parcere cogeretur, Patris sermonem congressumq. vitabat: verum cum resistere diuinæ voci animique permutationi non posset, ad nostros vel inuitus accessit: ibi coram Dei Matris effigie inimicos amice complexus, præ

G 3 gaudio

gaudio lacrymas, & ipsis & alijs qui praesentes aderant, excitavit. Hic ipse Sacerdos cum sexta quaque feria apud eum, quem dixi, Ducem, de asperri-
mis Christi cruciatibus disputaret, ad extremum cū
perorasset, plurimi se flagris ex ipsa Ducis aula op-
pidanisq. multarūt: cumq. ab ea re pueri propter
aetatem excluderentur, rationem inierunt eiusmodi,
ut gregatim se per oppidi uicos non sine sanguinis
effusione diuerberarent.

OLYSSIPONENSE ET CONIM- bricense Collegia.

AD institutum Collegij opus pertexendū, ades
nobis quasdam & vicina praedia, quae sui in-
ris erant, libera Senatus reliquit; idq. publicis tabu-
lis testatum voluit. In Gymnasio & ad sapientiam
& ad virtutem pari cursu contenditur. E nostris
auditoribus, septem ac sexaginta in varia sunt an-
numerati canobia. Nec minor fructus ē templo ca-
pitur. Quidam cum a flagitiosa vita, ne diuinis qui-
dem monitis animo frequenter illapsis, deterrerī pos-
set; nocturno viso perterritus, ac de cubili deiectus,
statuit diuinis monitis obtemperare; postridieq. cum
Sacerdotem conuenisset ē nostris, scelereum maculas
confessione deleuit, deq. eius sententia nouum vitæ
genus instituit. Alius cum superioris vitæ tempus
sanctissime traduxisset, sensim pietatis intermittens
officia, pari turpitudine innocētiā praeſeritam ob-
ſcurauit. ijs enim vitiorum illecebris se irretierat,

ut

ut iam familiariter malo demone vteretur . Demum post aliquot annos hominem Diabolus pro amicitia rogat, ut suam sibi vitam & corpus imolet : cum ille annuisset, & in secretiorem locum, ut laqueo vitam clauderet, secessisset: ecce tibi lux repente de celo . pristina virtus redit in memoriam, & benefacta præterita, & votiue peregrinationes, Dei mæris & Sanctorum causa susceptæ. quæ dum secum ipse reputat, priusquam collum in laqueum inserat, proximam concedit in ædem, ipsi Dei matri dicatâ, quam præcipua quadam religione coluerat. ab hac alium subito mutatur in virum, & ad nostros longo itinerum intervallo contendit. Vis lachrymarum & doloris plena confessio facile declaravit, quam præsens illi fuerit Beatissimæ Virginis auxilium, quæ neminem vnquam deserit pie ac suppliciter implo-rata. E Conimbricensi Gymnasio, quod auditoribus constat mille nongentis, quinque in Societate, alijsq. in alias se contulere familias. Ad reliqua vero huius anni benefacta vtilitatesq. percepit, quatuor ex ijs, qui perfidiæ causa plectendi erant, ad sanitatem reuocati sunt. In pagis locisq. finitimis, vbi maximo hominum conuentu conciones habitæ sunt, capitales interdum repressæ sunt inimiciæ, effectumq. ut factionum Duces, vna cum suis conuenientes in templum, venia vltro citroq. data ac petita, in mutuam gratiâ concordiamq. redierint . Alibi ad euellendam temerarij iurisiurandi consuetudinem, erecta sodalitas est. quo præsidio procliuissimus quisq. facile à iureiurando se continet. nec desuit puer, qui

iurantem argueret patrem, nulla non modo cum offensione parentis, verum etiam cum voluptate: ita ut pater pro referenda gratia noua eum veste donarit. Pagani quidam cum à templo distarent; eamq. ob causam sacris plerunque carerent: egerunt nostri de erigendo in eorum oppido templo, ad eamq. rem pacti sunt incolæ annua pecuniarum præsidia. Hæc & his similia dum geruntur à nostris, Episcopus quidam, cum de vili eorum opera industriaq. (in ipsius præsertim agro colendo) rescisset, summas eis, & coram & per litteras, gratias egit, eorumq. in animas curam studiumq. maxime commendauit.

EBORENSE COLLEGIVM.

EX Academia, quam in Eborensi Collegio Rex Henricus extruxit, pares fructus laboribus responderunt. Ea enim est pietas iuuentutis, ut non modo Nosocomia frequenter adeat, lectos sternat, foueat & consoletur egrotos: verum etiam sublatis in humeros urnis, aquæ subsidia ad carcerem deferat, sæpe pœnas à sese exigat, nec voluntariam verberum acerbicatem, aut ciliciorum horrorem reformidet. Trecenti amplius per Quadragesimam octauo quoque die, ad publicam diuerberationem conueniebant: nec Academici modo auditoresq. Gymnastii, sed illustres quoq. viri, aliq. qui cum explorandi causa ventitaissent, subito tamen aliorum imitabantur exemplum. Itaque è discipulis, sese cœnobijs deuo-

deuonere complures : Societati non minus octo. Iam iratorum animi hic quoque conciliati non pauci. Inter duas familias in primis nobiles, tam acerba extitere dissidia, vt magnum vtrinq. metueretur exitium. & quanquam perturbatissimus rerum status, desperationem patis videbatur asferre : tantum tamen Deo duce perfectum est, vt oblitteratis penitus offensionibus, redintegrata sit amicitia. Capiunt diuina mysteria permulti, vnusq. Domini Natalitjs celeste iniere conuiuium, tria amplius hominum milia. Nec vero è pagis fructus capiuntur exiles. Quodam in oppido duo erant non minus sanguinis, quàm scelerum coniunctione deuincti. sed eorum alter cū sanus esse cœpisset, nec tamen auderet facinus suum eius loc. Sacerdotibus confiteri, ex dolore ac desperatione necem sibi moliebat inedia. quam cum id diu tulisset, audissetque vicinum in pagum Sacerdotem è Societate venisse, confestim ad eum tanquam ad opem sibi diuinitus missam sese confert, aperta q. vulneris sceditate, & ipse & consors sceleris, à nefaria se consuetudine seiunxerunt. Alibi etiam (præcipue in Brigantini Ducis oppido, quod à Principe Catharina vocati sunt nostri) magnus extitit è concionibus ceterisq. Societatis nostræ muneribus fructus. Sane in eo, quod dixi oppido, ea fuit morum mutatio, ij animorum motus, vt Franciscanæ familiæ Patres affirmarent, si quotquot ad religiosam vitam admitti velent, ijs omnibus mos gereretur, exuendum fuisse oppidum flore iuuentutis.

Iaponenses, quos supra nominaui, cū hac iter haberent

vet̃ Olyssipone profecti, maxima omnium ordinũ tũ
 frequẽtia tum gratulatione excepti sunt. Enituit hic
 Archiepiscopi comitas ac liberalitas, qui non modo
 domi suæ perhonorifice veniẽtes excepit, sed largo
 munificoq. viatico prosequutus est abeũtes. Hinc ve
 ro digressis, Brigantinus Dux currum suum scite &
 eleganter ornatum, honestosq. longo intervallo equi
 tes obuiam misit. Vbi autem eos aduentare cogno
 nit, ipse quoque obuiam magna nobilium cum coro
 na processit. domi vero deductos ad matrem, eorum
 aduentum avidissime præstolantem, regio apparatu
 conuiuioq. suscepit. Non hic auro argentoq. instru
 ctos abacos, non pretiosis peristromatis ornata cu
 bicula, non pulcherrime stratos lectos, non ceteram
 Ducis elegantiam splendoremq. commemorabo:
 quæ eximium eius in regios adolescentes animum
 declararunt. Dux item in vastam eos & per
 amenam syluam, vna cum fratribus equitibusq. tre
 centis venatum duxit, abeũtesq. item multo auro
 argentoq. donauit.

P O R T V E N S E E T B R A - charense.

CAtechismus in Portuensi Collegio maxima
 Catatum omnium frequentia, pueris explana
 tur. Episcopo interdum ac Senatoribus Regijs Præ
 sideq. præsentibus. Inter pueros, qui Christianæ le
 gis scientia cæteris palmam præripit, is publicis de
 coratur honoribus. nec deest honestorum virorum
 beni-

benificencia, in suppeditandis ad hæc dona pecunijs. Interdum etiam pueri, vecti scaphis in oppidum è regione positum traducuntur, hymnos medio amne vt d nostris docti fuerint, concinentes, non sine incolarum tum admiratione tum gaudio. Confessiones sunt omnino multæ, non modo ciuium ac domesticorum, sed etiam aduenarum, è locis valde disiunctis. Quidam cum se nefario quodam scelere astrinxisset, vt id regeret ac supprimeret, multas alias turpitudines maculasq. suscepit: cumq. eo hominem sua scelera prouexissent, vt sibi ipse moliretur exitium, templum nostrum ingreditur, primòq. introitu diuinitus immutatus, vitam expiare totam sine mora constituit. ea res & vitæ fuit honestioris initium & turbulenti animi medicina. Vni dum se malus demon in lucis angelum transfigurat, & modo huius, modo illius se Beati specie conspiciendum obijcit, sensim eas illi struxit insidias, vt ad amentiam prope redegerit. sed cum per sacram confessionem Deû sibi reconciliaisset, diuinam lucem aspexit, & ad sanio rem mentem reductus, factus est in posterum cauior.

EBRACHARENSE Collegio in domesticâ disciplinam adsciti sunt tres. & ad incitandû pietatis ardorem, in honorê Dei matris est erecta sodalitas. ea iam lectissimis constat adolescentibus, eorumque exemplo non pauci de primarijs, vt in eundem numerum adlegantur, efflagitant. In vicinis pagis tum inter coniuges, tum inter alios grauissime dissidentes, constituta pax est. Clericus mortifera accepta
plaga,

plaga, cum esset Sacerdoti nostro peccata confessus, publicis testatus est tabulis, veniam se percussori tribuere. Magistratus autem domesticosq. rogauit, ne hominem homicidij reum agerent: quem ipse, si adesset, antiquissimum vt amicum amplecteretur. Occursum est etiam militaribus iris atq. flagitijs. plerique cum mulieribus implicati, vt ab earum consuetudine se diuellerent, interposita auctoritate Præfecti, curatum est. Inter præsidarios autem milites & oppidanos, cum sepe rixæ ac contentiones, (noturnæ præsertim) excitarentur, ex usq. alij male mulctati, alij vulnerati discederent, quidam etiam exanimis auferrentur; Tribunus militaris, vt iam fœdæ rei medicinam adhiberet, de Patris nostri sententia, graui cauit edicto, ne quis miles post prima lumina domo pedem efferret. ita ingens malorum est subtrahita materia. In obeunda cum Archiepiscopo Diœcesi, plurimi sunt ab erroribus liberati, sinceraq. imbuti religione. Arma etiam ab ijs qui mutuas gerebant inimicitias adempta. Inter quos vnus, ab inimico medio foro pulsatus, percussorem postulat de iniuria: mulctatur exilio reus, relictis in maxima inopia coniuge tribusq. liberis, & quod grauissimum est, relicto etiam dissensionum in posterum seminario. Sacerdos noster vt vna opera tot incommodis obuiam iret, ita, Deo duce, rem omnem administravit, vt & reo daretur impunitas, & qui læsus esset obliuisceretur iniuriæ.

BRI-

B Riganino Collegio quotidianum est, ut contentiones & discordias, quæ hic frequenter exoriuntur, extinguat. Filius parenti litem intenderas non sine graui ciuitatis offensione. cumq. secundum Patrem iudicatum esset, ad Regiam Curiam appellauit, pecuniamq. seposuit, ut causam vel largitionibus obtineret. postea à Sacerdote nostro communitus, misertus est patris, suo iure cessit, & quicquid ei erat, patris permisit arbitrio. Alius cum filia & genero simulates gerebat antiquas. appropinquante morte, en tibi filia confestim ad patrem, ut extremum spiritum morientis exciperet. Sed eam ne tum quidem pater admisit, imo pessimo exemplo & summa cum offensione ciuitatis abegit. nostri hominem & anima & corpore agrum, cum inuississent, docuissentq. quantam in excludenda filia suo nomini notam inureret, vicerunt tandem, ut filiam reuocaret, in gratiamq. reciperet. Inter duos nobiles Magistratus, grauis erat coorta dissensio: sed eius fama cum ad aures Catharinæ Principis peruenisset, Rectori Collegij confestim mandat, ut in Collegium euocatos ad concordiam pacemq. reducat: quod cum ab eo factum esset, publica lætitia consequuta est. erat enim periculum, ne cum vterque publicum munus administraret, in duas factiones distracta ciuitas, graue caperet detrimentum. Adolescens cum puellæ cuiusdam nuptias quibus se obligauerat repudiaret, puellæ

puellæ patruus longo itineris intervallo Brigantiam venit, ut adolescentem nisi officio satisfecisset, occideret. ea res (quoniam ex amplis erat uterque familiaris) cædes imitabatur acerbas, sed nostrorum arbitrio ac disceptatione composita, exitus habuit opinione feliciores.

EVNCHALENSI Collegio, quo laxior sit habitatio, proxima quædam adiunctæ sunt aedes. Habentur autem in hac urbe magnis cum animorum modis conciones. Quidam coram Beatissimæ Virginis simulacro, assidue graue facinus deplorabat, ratus eam confessionem ad expiandum facinus esse satis, non passa est misericordiæ mater, tanto eum in errore versari, mentem illi iniecit eiusmodi, ut concionatorem nostrum audiret, quo audito nihil habuit prius, quam ut Sacramento confessionis suum deleret erratum. Actum est etiam cum Magistratibus, de veneficorum coercenda licentia, quæ eo progressa iam erat, ut ad imam aram, in qua corpus Christi reponitur, veneficia teterrima sint reperta. Duo autem, qui ad obeundum facinus, bullas quasdam artificijs veneficorum plenas, velut sacras quasdam reliquias de cervice gestabant, admoniti eas protinus abiecerunt.

COLLEGIVM ANGRENSE.

A Ngra duo de nostris, sine bellis imposito, remanserunt: ij, cum propter assiduas calamitates & direptiones attrite res essent, miserorum
ino-

inopie, quorum ingens fuit numerus, subuenerunt. Idemq. à Magistratibus impetrarunt, ut qui vinculis tenebantur, aut illico soluerentur, aut in laxioribus haberentur. Eadem opera captiui vel pretio redempti, vel missi gratuito. Reis etiam non nunquam vita atque impunitas data. Quæ quidem nostrorum officia tanto admirabiliora vulgo sunt visa, quanto illi pluribus antea conuicijs & maledictis exagitati sunt: ut merito aliqui dubitare se dicerent, præstaretne nostros beneficijs; an contumelijs afficere: quando non minoribus officijs improbos ac maleficos, quàm probos ac beneficos prosequerentur. Non ita multo post, cum quatuor è Societate ad portum appulissent: ciues, tum ij, quorum erga nos beneuolentia turbidis in rebus perspecta iam erat, tum ij, qui nobis videbantur aduersi, summam ex aduentu nostro lætitiā præse tulerunt: illi, quod nostri, qui non sine illorum lacrymis ac mæore disceßerant, omnium votis expetiti redirent; hi ut præterita maleficia officijs præsentibus resarcirent. Itaque in nostrorum reditu; portus, muri, propugnacula, via denique totæ gratulantium & occurrentium multitudine complebantur. Senatores præcipui nostros è navi receptos in scapham, ad portum perbonorifice deduxerunt. Præsidij quoque Præfectus, Tribuniq. militares cum primarijs ciuibus, præsto fuerunt ad littus, ut cum honore exciperent exeuntes. Inde ad Collegium inter omnium gratulationes, densissimo & lætissimo occurrentium agmine processerunt. Atque in hunc modum nostrorum celebratus est reditus

ditus. Nostri autem, quantum in se fuit elaborarūt, ut tantæ hominum benevolentia expectationiq. responderent. Itaque & in templo maximo & in alijs sacris ædibus conciones instituerunt, tanto animorū motu, ut interdum è populo effusa comploratio & eiulatus erumperent. Quibus aliquando clamoribus, præfidiarū milites excitati, veriti ne qua templi ruina multitudinem oppressisset, ad ferendam opem protinus accurrerunt. Seditiones porro aliquot militares compressæ sunt, ducumq. ac primariorum iræ placata. Et quoniam in hac insula cohortes aliquot militares præsidij causa relictae sunt, datur opera, Duce ipso iuvante, qui nobis est in intimis, ut in officio contineantur, nec solum à maleficijs & rapinis temperent, sed etiam dominica quaque luce cohortationibus pomeridianis intersint, quibus pijs de divinis rebus colloquijs ad pietatem sic inflammantur, ut & divina mysteria frequenter usurpent, & peculiari quadam studio erga Dei matrem afficiantur. Quidam abiecto religionis ornatu sumpserat militarem: alij vota, quibus se obligauerant non soluebant: alij flagitijs tenebantur impliciti, alij denique alijs vitiorum morbis agitabantur, quibus cum actum est, ut & suo quisque voto officioq. faceret satis, & abigendis amandandisq. mulierculis, flagitiorum præcideretur occasio. Institutum & hic est B. Virginis sodalitium, cui dedere nomina è nobilitate complures. Huius sodalitij ea mēs est, ea ratio, ut miserorū subleuet egestates, ut ueste, frumēto, pecuniaq. iuvet, ut agros foueat, eisq. medicis pharmacisq. subueniat.

AN-

ANGOLANA SEDES.

IN Angola multis etiam de principibus, christiana fidei splendor illuxit. sed quamvis multi ex ijs ad baptismum parati videantur, ne doctorum penuria ad patrios ritus ac turpitudines reuoluantur, in aliud tempus eorū baptisma rejicitur. Nā tres, qui in ea provincia de Societate versantur, vix Lusitanis, ne dum Aethiopibus adesse possunt, mille tamen abluti sunt, quibus ipsa loci vicinitas est adiumento. Inter eos nobilissimus Angolæ Princeps, cuius in ditione Prætoris Lusitani sunt castra. Is christiane religionis instituta iam nouerat, & cuncta memoriter hauserat, cum oppressus repente morbo in vltimum putabatur venisse discrimen. Mittunt ad eum Sacerdos noster ac Prætor, qui quæreret, vellet ne priusquam vita excederet, christiana sacra suscipere. Ea res tantum attulit agro lætitiæ, vt è morbo subito recreatus nuntio dederit euangelia. Postea suis euersis & cōminutis Idolis sese ad Christi cultum vna cum amicis, liberis, coniugibusq. conuertit: vxorumq. multitudine repudiata, quas patriæ superstitionis licentia concedebas, vnā duntaxat è christianæ legis sanctitate retinuit. Incidit Baptismi celebritas, in diem ipsum Dei Matris Natalem. aderat Catechumenorum candidus ordo, serico indutus ornatu, manibusq. præferens palmas. eaq. pompa processit ad fontem. Cumulauit rei gaudium Lusitanorum aduentus, tertium iam mensem

II belli-

bellica in expeditione versantium, hoc etiam magis, quod Dei Matris effigiem non sine miraculo receptam ab hoste referebant. Voluit hanc Prætor imaginem, quo Neophytis ethnicisq. planum fieret, quanta cum veneratione colenda sit Dei Mater, effusa obuiam multitudine, ingenti gratulatione excipi, apparatusq. quàm maximo. Quibus peractis placuit etiam Prætori Lusitanisq., eius diei lætitiā, quā tam multis natalis esset, noua cum prole, quam de fonte susceperant, festis apud nos epulis celebrari. Vt huius baptismi fama percrebuit, ceteri pio quodam studio æmulationis incensi, multa cum Patribus questi sunt. quod ipsi quoq. sua baptismata tam diuturnis expetita votis non impetrassent. Nostri ut eorum quoq. studijs obsequerentur, in eorum pagos sacerdote dimisso, voluerunt omnia prius Idolorum signa cremari, incolasq. christianis legibus erudiri, quam eorum quisquam Ecclesiæ limen attingeret. Sequitur res admirationis & lætitiæ plena, digna, quæ non modo nostris, sed omnium litteris monumentisq. mandetur. Prætor cum Mocumba, vbi alterum iam annum habebat castra, mouisset; & in Cambabam, quæ regio est argenti fodinis nobilis, peruenisset, locum cepit muniendis castris idoneum. ea re cognita Rex Angolanus, ut Lusitanos inuaderet, ingentem confluxit exercitum. censa ab eo dicuntur capita duodecies centena millia, cuius rei fama exterritus atq. exanimatus Aethiops, Lusitanorum paucitate despecta, ad inimicorum castra transfugit. Nemo auxilij causa Prætori aderat,

rat, vno excepto Paulo clarissimo Angolæ Principe, qui non ita multo ante se ad christianos adiunxerat. Sed diuina bonitas (quemadmodum desperatis solet in rebus) sui numinis præsentiam declarauit: ac die illo qui suæ Matris Purificationi sacer est, tantæ nimirum meritis Virginis, longe aliter vertit omnia. Nam, quod pene fidem excedit, centum & quinquaginta Lusitani, pauciq. Aethiopes, quos Paulus in prima acie ducebat, innumerablem illam, quam dixi, multitudinem profligarunt; nec in tanta hostium strage è Lusitanis desiderati plus septem; quos ipsos cecidisse tum constat, cum Sacerdos noster à placando diuino numine conquieuit. Nam cum ille se primo certamine, ut pro victoria Deo immortalì supplicaret, in interias cubiculum abdidisset, dum assiduæ precationi dat operam, certa victoriæ inclinatio ad Lusitanos fiebat, sine nostrorum sanguine, sine cade. Ut à prece discessit ratus finem esse certaminis, subito conuersis signis in Lusitanum hostis incurrit; ex iisque septem, ut diximus, interemit. Pater ad Deum, vnde abiërat, sine cunctatione reuertit, nec prius ipse finem precibus, quam pugne miles imposuit; ut planum omnibus fieret, non humanis, sed diuinis opibus partam esse victoriam. id quod ipsi quoque testabantur hostes, aiebant enim de cælo secum fuisse pugnatum, maioremque sibi vim ab ipso aere, quàm ferro à Lusitanis illatam. Tantus autem pauor ac trepidatio hostiles animos occupauit, ut præcipitem in fugam auersi, profun-

damque lapsi voraginem, eam ipsam sola corporum strage complerint, & velut equato itinere per strata cadauera, hærentibus à tergo Lusitanis, transitus præberetur. Videbitur fortasse res, si humanis viribus æstimetur, omni fide superior: sed si in diuinam potestatem referas, meminerisq. quanta barbarorum examina perexiguis olim copiis Israelitæ fugarint, nulla erit causa, cur hæc afflicta videri debeant. Ergo tam illustis beneficii memoriam, ut Lusitani grata animi significatione recole-
rent, supplicationem publicæ decreuerunt. Sed hoc tam admirabile prodigium, alia non minus admiranda subsecuta res est. Lusitani nouem, à Castris longe disuncti sub occasum solis se vidisse perhibent, ingentem Crucem admirabili splendore ac pulchritudine Angolæ verticibus imminentem. Id ipsum eodem modo eodemq. tempore alij longe positi conspexerunt. eaq. de causa Lusitani Crucis monimentum quam amplissimum faciendum locandumq. curarunt, quod extet ad memoriam posteritatis sempiternam. Verum quod allicere ad reditum Aethiopes debuit, magis à Lusitano deterruit. Nam qui, iniecta periculosi belli formidine, ad potentiorē hostem descuerant, postea cum præter spem ad Lusitanos victoria recidisset, perfidiæ supplicium veriti, esse cum victis, quàm cum victoribus maluerunt. Quo circa faciendum Prætori fuit, ut in locum natura munitum geminoq. amne circumdatum se reciperet, dum è Lusitania supplementum, quo extrema belli conficeret, euocaret. Sed cum barbari colle-

collectis viribus undique circumfusi, iam dudum ob-
sident. ac ne Lusitanis ultro citroq. commeandi po-
testas sit, omnes vsque in Oloandam Insulam, quæ
Lusitanarum navium est statio, viarum aditus in-
tercludunt. E nostris Sacerdos vnus Lusitanis ad-
est, qui eorum animas curet, & ad pietatem incen-
dat. Alter in Oloanda cum comite laico degit: cu-
ius eadem pietatis officia cum in Lusitanos milites
extant, tum in mercatores & nautas, qui è Lusita-
nia Brasiliaq. confluxerint. Sæpe is in Angolæ Con-
giq. prouincias excurret, ibiq. plurima demolitur
idola, quotidieq. multos ad Christum per baptismū
adiungit. Sed quoniam tam multis vnus satis esse
non potest, solos infantes, & qui Christianæ legis
summam teneant, ad sacrum fontem admittit. Adijs
etiam negotij causa ad insulam, quam appellant
Apostoli Thomæ: atq. inter nauigandum, ecce ibi
obuiam Lusitana classis Olyssipone profecta, qua
quatuor vehebantur è nostris. Quod si classis (va-
speratur) aduentu, Angolana prouincia subigatur,
magnus in ea campus nostrorum aperietur indu-
striæ. Tota Angola regnaq. finitima ab hac vna vi-
ctoria pendent: quam si Deus dederit, vt spes est,
animo iam nunc cernimus, quanta animarum futu-
ra sit seges. Interim excolendis barbarorum mo-
ribus opera datur: nec ea quidem inutilis: qui enim
religionem sunt professi Christianā, ij pristinis exu-
ti moribus ita viuunt, vt in sui admirationem Lusi-
tanorum mentes oculosq. conuertant. Ex ijs com-
plures matrimonio rite coniuncti (id quod in bo-

118 P R O V I N C I A
minibus natura barbaris est mirandum) expiatis
confessione peccatis, non semel è Sacerdotis
nostri manu, veneranda Eucharistie
mysteria susceperunt.

PRO.

P R O V I N C I A

INDIAE ORIENTALIS.

Recenti & quinquaginta de nostris in sedes plurimas dispersiti, Indicum hoc exercuere nouale. Non equidem faciam, ut sedes numerē vniuersas, ne nimis enucleata enumeratio molesta sit. Sunt præcipue triginta amplius. professorum & nouitiorum Goanæ domus, Goanū Collegium & Cochinenſe, Bazainenſe, Salſetanum & Malacenſe. In Iaponia vero Funaienſe, & probationis domus Vuſuquienſis. Vnde cum præterea ſedes Indicæ è potioribus, quas nihil attinet recensere. Accedunt Seminaria puerorum in India quatuor, Goanum & Salſetanum, Bazainenſe & Coulanenſe: Iaponica duo, Arimenſe & Anzichumenſe. His tum Funaienſe, quod Gregorij xij. liberalitate condi iam cæpit, adiungitur; tum aliter in nouo illo Chriſtianorū oppido, quod à B. Thoma nomen habet, Philippi Regis inſſu ſumptuq. inſtituendum. conſtat id non tam externorum adoleſcentium numero, quam noſtrorum. Noſtri enim etſi in Vuſipicota ſuperioribus annis ſedem habebant, excurrerebantq. nonnunquam pro rei neceſſitate varias in vrbes ac regiones: tamen & neceſſario vitæ cultu carebant, & ſpe præcipuū fructus, qui ex inſtituenda

H 4 Chri-

Christianis legibus iuuentute percipitur . nunc noui
 institutione Collegij, vtrique incommodo obuiam itur.
 In his omnibus, quos dixi, locis eò potissimum no-
 strorum vigiliæ referuntur, vt & nouellas Christi
 plantas salutaris doctrinæ imbribus irrigent, & eo-
 rum tenebras, qui verum Deum adhuc ignorant,
 Euangelij luce discutiant. Ad sacrum fontem nume-
 rata sunt hoc anno, si Iaponiorum baptismos exi-
 mas, hominum fere tria millia, & quingenti. E sex
 nauibus, quæ Olyssipone soluerunt, vbi decem vehe-
 bantur è nostris, portum Goensem diuino beneficio
 duæ, Cochinensem tres incolumes tenuerunt: sexta
 Malacam nauigans appulit Moxambiqui: creditur
 quæ ipsa quoque in optatum Malacæ portum inue-
 cta. Hæc de vniuersa Prouincia. quæ fratribus est
 aucta tribus atq; triginta: quatuor autem obitu di-
 minuta. Nunc singillatim de præcipuis sedibus colle-
 gijsq. dicamus.

PROFESSORVM AC NOVITIO- rum Goanæ domus.

QUod diu iam optabatur in hac Prouincia, vt
 in ipsis Collégij sedibus, R. Patre Generali
 approbante Professorum Domus statueretur, hoc an-
 no demum perfectum est. Nam cum intra amplissi-
 mos Collégij fines, & maiestate operis & populi fre-
 quentia vnum omnium celeberrimum templum sit,
 visum est, ne cum offensione aliqua cinium, qui pro-
 xime sibi ades extruxerāt, deferri videretur, Profes-
 sorum

forum Domum intra hac ipsa spatia cancellosq. concludere : ita tamen ut non modo sit ab ipso Collegio ac discipulorum habitatione , verum etiam a Nouitiorum Domo seiuncta. Acta res est duodecimo Kal. Octob. quem diem frequens populi conuentus in templo nostro, omnesq. Magistratum ordines celebrarunt . Habita est ab Archiepiscopo Goano de hac adium partitione, deq. Societatis instituto ac graduū varietate præclara concio : multitudini autem , cui res nostræ non satis cognita perspectæq. sunt, opportuna . Ut autem ad expiationem peccatorum homines facilius allicerentur, reliquit in mandatis Pater Prouincialis , ut perpetuo Sacerdotes aliqui pœnitentium causa versentur in templo : ac quamdiu nulus apparet, in sua quisque sede aut fundendis Deo precibus, aut lectitandis de pietate libellis sese distineat. Quā rem ciuitas ut valde suspexit, ita minime dubitat, quin vberes paritura sit fructus. Degunt autem in hac Domo Patres fratresq. circiter quadraginta, quorum vnus & viginti sunt Sacerdotes, atq; ijs omnibus, quod ad victum cultumq. pertinet, ciuili benignitas satis large suppeditat . Vix erant de nouis ædibus agitata consilia , cum lychnum pensilem ex argento, qui ad Dei Matris aram iugiter ardeat, Matrona donauit . steterat ei aureis amplius quingentis, oleiq. ad vsus luminum, quod satis esset , adiunxit. In Nouitiorum domo, tertius tirocinij institutus est annus ex ijs , qui post diuturnam litterarum occupationem, ad Nouitiorum disciplinam sese iterum cudant: eoq. euocati sunt aliquot litterarij iam

iam functi curis. Numerat Domus hæc Nouitias omnino sex & quadraginta, quorum virtutis pietatisque Studium vel id vnum satis declarat, quod cum buc è Lusitania naues agris refertæ corporibus appulissent; nostri suo præeunte Magistro prodierunt in portum, agrosque fere trecentos, in Nosocomium suis exceptos vlnis humerisque portarunt: ibi eos aquis primo tepentibus odorumque suauitate respersis, studiose fouerunt, deinde ad dies aliquot opportunis obsequijs officiisque iuuerunt. Qua re permoti complures ad Societatem animum adiecerunt, ex ijsque partim admissi, partim in aliud tempus reservati: quorum aliqui in eo vitæ genere deligendo, præsens sen fere cæleste numen. Miles cum diu vocanti Deo pertinaci mente resisteret, ob eamque causam magnis conscientiæ stimulis agigaretur, stratus ante venerandam Dei Matris imaginem, externa quadam circumfusus luce, quam simul aspexere complures, usque eo animatus est ad parendum, ut statim abiecto peccatorum onere per confessionem, illustriorem diuinæ voluntatis significationem non expectarit: testis insuper factus, quâtiis è tenebris sese expediat, quisquis ad candidissimam Deiparæ lucem propius accesserit. Alius item miles cum Societatis studio flagraret, nec tamen per ducem suum liceret esse competentem voti, de naui furtivæ natationi se dedit, ad vnumque peruenit e nostris, quo duce e turbulentis huius vitæ fluctibus, in tutissimum Religionis portum se recepit.

COL.

COLLEGIVM GOANVM.

Aluit Goanum Collegium toto ferme anno fratres centum ac viginti: at post separationem illam Professorum à reliquis sexaginta. Ral. Ian. qui dies Augustissimo IESV nomini sacer est, Archiepiscopus e familia B. Dominici, ut quo loco apud se sit Societas, declararet; primam concionem suam, posthabito suæ familiæ templo quamvis amplo, quamvis egregio, in æde nostra habere voluit eaq. pro concione de nostrarum in curandis animis sedulitate dixit, ut onus potius quoddam nobis putemus impositum, quemadmodum tãti Præsulis examinationi respondeamus: quam ut earum laudum partem in nobis aliquam agnoscamus. Et quoniam cibum etiam capere nobiscum voluit, non desuit inter epulas linguarum splendor, si non is, quem in Romano Collegio sæpe vidimus, certe is, qui ad eum proxime accederet. E sedecim linguis omnis erat constata varietas. Nam Canarina, Tamulana, Maleama, Malaia, Persica, & id genus aliæ nobis fuere pro ijs, quas Romano Collegio varia & multiplex Europa suppeditat. Probata res est vehementer optimo Antistiti placuisse secundum epulas universam lustrare domum, sacellumque illud, ubi castissimum Xaverij corpus una cum alijs multis Beatorum ossibus ac cineribus asseruatur. nec vero prius à nobis abiit, quam diem totum nobiscum obduxit. Baptismata summa cum car-

monia

monia apparatusq. magnifico celebrata sunt bis: semel hominum nongentorum, in quibus Brachmanes multi dignitate ac nobilitate præstantes: iterum trecentorum amplius ac triginta: Archiepiscopo ac Prorege præsentibus, qui & eos de sacro fonte susceperunt. Præter hos quotidie aliqui, ut suader necessitas, baptizantur. Ethnica mulier filium suum, quod in horam minus felicem incidisse partum augurabatur, stulte abiecit ex ædibus. Christiana mulier puerum inuentum ad nos attulit baptizandum: quem ut salutaris aqua tetigit, quasi tempestiva mors esset, & matura cælo pueri anima, protinus expirauit. Eadem sors obigit Ethnicæ feminae, quæ annum iam quadragesimum Lusitano domino ancillata, dum cuiusdam celebritati baptismatis interest, mentem subito de Christiana religione suscepit: lustrataq. baptismo, postridie mortalem hanc vitam cum æterna illa commutauit. Catechumenis separatæ delatæ sunt ædes ab homine religioso, nullo pretio, nulla mercede, & quod opportunissimum est, nostris tectis auxilijsq. propinquæ. Hic quoque reconciliatæ sunt discordes hominum voluntates, deterrentiq. diuinitus, qui nostrorum monita precesq. contemperant. Sacerdos noster, cum propinquos hostili inter se animo confligentes placare non posset, diuina eis ira denunciata, discessit. tertio die ex ijs vnus infecto acerbosq. casu, pertinaciæ suæ merito pœnas dedit. alter contumeliosa ab inimicis accepta plaga, naui etiam opulenta spoliatus à Turcis est. His commonefacti verberibus agnouerunt erratum, Sacer-

do-

dotemq. nostrum, qui sibi diuinas iras denunciauerat, vna conueniunt, animisq. concordibus sua demum omnia eius arbitrio ac disceptationi permittunt. Iam studia alienae salutis honorisq. diuini, interdum etiam nonnulla vitae comoda comitantur. Vir non minus nobilitate, quam diuitiarum copia florens, appropinquantem morte, quoniam multae dubitationes agebant animum, Sacerdotem nostrum, qui sibi eos scrupulos eximeret, aduocauit. Docuit Pater sua cuique reddenda esse, si & viuere pacate vellet, & tuto mori. persuadere officium morituro non fuit difficile, hominemq. eo deduxit, ut pardaos mille triginta (is est aureus fere nummus) deponeret apud aliquem, unde nomina omnia dissolueret, expiatisq. rite peccatis, multa legauit pios in usus: nec sua nos voluit liberalitate carere, quibus aureos fere mille in Professorum Domum nondum erectam impendit. Discessurus Prorex in Lusitaniam, cum hoc Collegium perhumaniter inuississet, certiorq. factus esset de inopia ac tenuitate nostra, non modo praesenti nobis subuenit argento, sed etiam suo diplomate iussit mille & octingentos pardaos, quorum iam desperabatur recuperatio (ij enim debebantur à Rege) sine mora dissolui: & quoniam suis ipse oculis, quanta in egestate nostrae res essent, aspexerat, spopondit causam se nostram apud Hispaniarum Regem sedulo ac diligenter acturum. Hac in vrbe. Ex vrbe vero in castellum quoddam Lusitanorum, cui Barcalor nomen est, exiit Archiepiscopi rogatu, cum ministro Sacerdos: nullus enim ibi Sacerdos, nullus qui vel sa-

cra-

eramentis homines expiaret, vel moribundis adesset, ergo à nostris nullum officij genus, siue quod p^u religiosisq. viri, siue quod boni Sacerdotis esset pratermissum est. Vnum missum non faciam, tantam in eis hominibus repertam esse fiduciam atque pietatem, vt quidam piacularibus donati gratis, hostili postea petiti ferro, integri inuiolatiq. reperi sint. valnere siquidem vestem ferrum porrit, carnes omnino non potuit.

COLLEGIVM SALSETANVM.

A Best Salsetanum Collegium à Goano nouem circiter passuum millia, vndecim in eo fratres aditugendis ad Christum Ethnicis instituendisq. neophytis occupantur, Ii sedibus distincti quinque alias quoque colunt Ecclesias: numerantur enim v^{ar}ijs locis Christianorum fere quindecim millia, quotidieq. nonæ sunt accessiones, vt iam ocidis penè cernatur, quantum apud Deū ponderis habeat, profusus ille nostrorum sanguis, quorum honesti gloriosq. triumpho proximis commendati sunt litteris. Ab eorum quippe cæde, accesserunt ad Christam mille insuper & quingenti, vt iam prope confecta cuiusdam ex ijs vaticinatio videatur: qui tum demū propagandam Christi sobolem vaticinatus est, cū quasi fundamenta primæ religionis, sui sanguinis effusione iecissent, Prorex, vt est Societatis amantissimus, sed multo magis equitatis & iuris, occisorum vltionem non diu distulit, exædificauit sibi inter baros

baros propugnaculum, idque praesidijs copiisque referfit. Tum, eorum regione ferro flammisque vastata, tutum peregrinantibus iter praebuit. Dux vero Lusitanus parricidarum insolentiam ita repressit, ut praecipuis factionis ducibus interfectis, reliquos coegerit pacem suppliciter implorare. quam tamen impetrare non potuerunt. Nostris vero hac una satis est ultio, ut quamplurimos ad aeternam salutem alliciant: & a quibus morte affecti sunt sui fratres, eis ad immortalitatem iter ostendant. Aegrotabat non sine magno discrimine neophytus quidam, ad quem ubi Sacerdos noster accessit, deq. expiando animo verba fecit, hominem sui iuris sententiaeque valde pertinacem offendit: negabat infelix & cecitate mentis ictus, ullis se astringi peccatis: & tamen habebatur vulgo veneficus daemoniq; deuotus: nec raro cum eo consilia sermonesq. miscuerat. Sed quoniam ut quisque pessimus est, ita minime seipsum dispicit, sibi innocens videbatur, sudandumq. vehementer fuit, ut de sententia decederet. Biduo post rediit Pater ad agrum, non abiiciendum ratus, a quo erat ante repulsus, vicitq. constans charitas spiritus pertinaces. hominem e superiore cohortatione reperit inuincatum, confitentemq. peccata non minore suae cum volapitate, quam cum dolore poenitentiis excepit. Ea enim vis fuit contritionis, ut idolum proferri iusserit, pristinosq. sit conatus honores praesentibus ignominij sputorumq. ludibrijs obliterare: postea petita iam a Deo demisse, tum a conscjs tanti facinoris venia, biduo post decessit e vita. Habet interdum

dum non mediocrem vim ad euellendas idolorum superstitiones excitandamq. Christi fidem morborum repentina curatio. In oppido quodam, quoniam communis quidam morbus multa subito prostravit armenta, Christianus cui multum pecoris erat, templū ingressus, oleū hausit e lychno, qui ante aras pendet, ut medicinam pecori faceret. Ea vis fuit hominis in Deum fiducia, ut de suis gregibus nihil amiserit. quæ res peruulgata quantum roborauit Christianos, tantum Ethnicos infirmauit. Senex è nobili Brachmanorum familia Idolis ad amētiam addictus, et crebris, eorum causâ se macerabat inedijs, & multa secum quocunque pergeret, simulacra gestabat. placuit diuinæ bonitati ad Christi cultum studium senile conuertere, susceptoq. baptismo, vna cum animi morbis triplicem ægrotationem corporis depulit. Quod ille tantum & tam singulare Dei munus, & agnoscit & debet & prædicat: certus nihil esse Christiana religione præstantius, qua corporum æque ac animorum vitia curantur.

COLLEGIVM BAZAINENSE.

SEx & viginti de nostris toto suo ambitu completitur Bazainense Collegium. In collegio enim ipso quatuordecim, reliqui in sex diuersis sedibus commorantur, quanto cum regionis bono, tum frequens Sacramētorum consuetudo declarat, tum Mahometanorum multa conuersio. Ex his complures in publicis asseruati custodijs, per nostros, quo se libentius

rius ad Christianos adiungerent, exempti sunt. Mahometanus nobilis ac locuples, baptismum una cum filia incredibili quadam voluptate suscepit. munerat sibi ad eum viam pristinis benefactis, erat illi solenne Christianorum templa lustrare, præcipueq. Archangelo Michaeli dicatam ædem, ipsq. de suis opibus impertire, atque hæc ipse quoque suæ salutis agnoscit initia. Sane quotidianus confirmat usus & magistra ratio nos docet, auxilia ei non negari diuina, qui naturam ducem sequutus integrum se à vitij castumq. conseruat. Ecce tibi alius inter Christianos Mahometanus proximo non dissimilis, qui licet patriam occuleret vanitatem, à Christianorum tamē non abbarrebat officijs. obibat illorū templa frequenter, publicisq. precibus & sacrificijs intererat, libros etiam Christianos & monumenta terebat, nec aliquid à suis moribus alienum putabat, quod in Christianis moribus inspexisset. Bonorum consuetudo & illa ipsa simulata religio hominem incunde fefellit. affici ad ea cœpit, quæ dumtaxat specie consuevit obire, & amplecti penitus animo, quod externis modo amplectebatur officijs: tanta vis est Christianæ pietatis, tanta in vtriusque partem consuetudinis efficacia. nostri tamen partim vt eius studium exaceruēt, partim vt ex eo constantiæ specimen caperent, in aliud tempus differendum baptismum existimarunt, dum ad eum fieret quotidie paratior. Iam Christianorum in nos beneuolentia donis ac muneribus declaratur. Matrona nobilis sacrum vnus virginis caput, è nobili illa B. Vrsule ca-

mitatu auro argentoq. inclusit, pectusq. simili opere ornatuq. contextit. res est visenda plausuq. digna. Alij ad vestiendas aras vestem auro argentoq. in texta dono dederunt, aliaq. ab alijs non minore quodidie liberalitatis, quā religionis studio deferuntur.

In Residentia B. THOMAE, quæ passuum abest à Collegio duo circiter millia, id contigit ad memoriam insigne. urgebatur æger insanabili morbo ac plane desperato, cum Sacerdos ab eo noſter euocatus Sacrosanctum Euangelium pie religioſeq. recitavit. eaque lectione, ægrum repente levavit, ita ut paulo poſt ingenti Ethnicorum admiratione, medico præſertim ſtupente, de cubili surrexerit.

In TANNENSI ſede, centum ac triginta amplius baptizati ſunt. Mahometanus quidam cum ab inſita feritate ſuam ipſe coniugem ferentem ventrem una cum filia ingulaſſet, alijsq. tribus liberis adhuc tenellis inſanabiles plagas impoſuiſſet: Pater, ne tot fieret animarum iactura, præpropere curſu parvulorum mortes antevertit. vix ex ijs unum baptiſmo reſperſit, cum ille extremum ſpirituſ edidit. Ne alter quidem diu fuit à baptiſmo ſuperſtes. Tertia vero femina ætate iam grandiore baptiſmum ipſa poſcit, eademq. nunc incolumis, Dea Patribusq. gratias agit ingentes.

BANDORA, oppidum è tribus quatuorve capitũ fere millibus, habet è noſtris non amplius tres, ſed qui tamen multorum exæquant induſtriam. Nulla ſunt iam Ethnicorum in hac ora veſtigia, præter vicum quẽdam Mahometanarum, omnes ſe iam Chri-

Christo dedere, baptizatiq. sunt hoc anno trecenti, inter quos, quoniam multi auctoritate prastant, Ma hometanorum animi conciderunt, dum se deserere quotidie vident, Christianos vero latissime propagari: curaturq. perstudiose ut nostræ Religionis rudimentis puerorum grex imbuatur, eiusq. rei causa conueniunt pueri ferme quadringenti: spectaculum non minus vtile, quam iucundum.

In DAMANENSI sede, quæ sex constat à nostris, eodẽ incremento Christiana res crescit, renatiq. sunt ex aqua & sancto spiritu sexaginta. Nec desideratur Regij benignitas Ducis, qui Christiana promoueat, is Odeum in templo nostro tam eximia opere artificioq. faciendum curauit, ut incolæ tale aliquid in India conspici negent.

COCHINENSE COLLEGIVM.

Cochinense Collegium duas alias habet adiunctas sedes, habitantq. in his omnibus quinque circiter & viginti. Obijt ex ijs Sacerdos vnus Ludonius Goueannus, incertum valetudine an veneno fame ingens suspicio fuit, ab Ethnicis veneno sublatũ, nullum illi acriorem nouerant aduersarium, quique plures è suis ad Christum abduceret. Propius etiã factum est nihil, quam ut cruetis barbarorũ gladijs occumberet alius. Magna enim extiterat inter Christianos aliquos, Ethnicosq. contentio: Christiani dignitates quasdam ab antiquis regibus acceptas, scilicet vnus regia potestate delatas vsurpari etiam ab

Ethnicis mercatoribus non ferebant, idq. armorum
 initium fuit. rem subodoratus sacerdos noster, ab
 Ethnicorum Rege de pacis compositione contendit.
 iussit Rex rēuerſi poſterius, interimq. redeuntī col-
 locantur inſidie, nondum ad regem die inſequenti
 peruenerat, cum armata in eum manus inuadit, mul-
 tiſq. cōſoſſum vulneribus pro occiſo relinquit. Pater
 ut circumuētum ſe vidit ab hoſte, ratus eo ſibi letbo
 ſine dubitatione pereundum, nix genibus ſuum i p-
 ſe ſpiritum ſuo credidit creatori: cum vero aliquan-
 diu in ſuo ſanguine iacuiſſet exanimatus ac vulneri-
 bus prope conſectus, poſtea paululum reſpirauit,
 collectoq. animo, quantum conſiti fracto ac debili-
 tato corpore potuit, ægre ad ædes ſe Regina tradu-
 xit. ab ea benigne ſuſceptus (quippe viro diſſimili)
 obligatiſq. vtcunque vulneribus ad Collegium va-
 lēum humeris deportatur. Accerſuntur continuo
 medici chirurgiq., qui ut fractum contritumq. cor-
 pus aſpiciunt, deſperant penitus curationem. erat ca-
 put in tres quatuorue partes ſæde diſſectum, dextri
 brachij diſiuncta & comminuta oſſa miſerandum in
 modum, terga vulnerata tam alte, ut poſterioris dor-
 ſi plagæ anteriori pectori reſponderent, mortuo de-
 nique quam viuo propior. Tamen præter omnium
 ſpem expectationemq., non ſine recondito occul-
 toq. Dei conſilio, præſentiſſimum diſcrimen effugit.
 manent etiam num plagarū veſtigia, manus viriſq.
 debilitas, ut quoties eas admouere velit ad opus, to-
 ties ei diuini beneficij veniat in mentem. Sunt enim
 hæc dona Dei, quibus in hac vita plerunque ſuorum
 bene-

benefacta remunerat, ut quanto quisque studet ad
 dentius merita meritis cumulare, tanto plures ipse
 causas suggerat meritorum. In hoc oppido ex Ethni-
 cis baptizati sunt ~~centum~~ In Sede vero S. Iacobi,
 quæ huius Collegii quasi membrum est, triginta. Alia
 in Ecclesia, quæ B. Andrea dicitur, ab vno eodemq.
 Patre præclara ex Ethnicis est reuecta præda: lu-
 cro appositi sunt Christo fere ducenti, ex ijs tamen
 non plus viginti ad baptismum admissi, scilicet pa-
 ratissimi, ne ad impios ritus, ut interdum euenit, re-
 labatur. Neophytus idolo sacrificare cum vellet,
 Patrem autem Christianosq. metueret, sororem
 Ethnicam tanti sceleris administram adhibuit: non
 tamen impune, paucis enim post diebus soror inta-
 gris sensibus miserandum in modum subito corruit,
 & cum ingenti vi sanguinis, impiam quoque & con-
 taminatam animam vomuit. exterriti Ethnici cum
 causa mortis nulla appareret, non male comie-
 stantes, in iram Dei, qui nefarii sacrificii repeti-
 ret poenas, repentinum illum interitum retulerunt.
 Ea re celebrata ad Regemq. delata, Magnum Rex
 inquit, & metuendum est B. Andreae numen, qui
 suorum scelera non patitur impunita. tum Neophy-
 tum reum sceleris, quem antea defenderat, Patri
 obtulit puniendum. sane Rex hic non longe abest à
 regno Dei, nec ad res Christianas male est animu-
 tus. Is cum à Christianis didicisset, quanta in signo
 Crucis ad fugandos Dæmones vis inisset, collocari
 eam sibi iussit propter cubile, quam & in honore
 haberet, & sibi esset prætelo. Alij etiam Ethnicis

Ecclesia nostra ritus & ceremonias contemplan-
 tur facile sibi persuadens, quanto in errore versen-
 tur ipsi, qui non rerum omnium opifici, ut nos, sed lignis
 ac lapidibus divinas habent honores. Vnum eos ad
 suscipiendam fidem recardat, consequens bonorum, &
 fortunarum amissio, quæ Ethnici Regis decreto ad
 baptismum sunt relinquenda. hac fortunarum despe-
 ratione sublata Christianorum numerus increbre-
 sceret. non desunt tamen, qui humana omnia poste-
 riora sua salute ducant, Christumq. multis partibus
 sequi malint, quam breui amittenda vitæ bona. Dux
 inter suos nobilissimus, qui trecentos milites sui cor-
 poris custodes quotidianis alebat impensis, ubi ad
 Christianam Religionem semel appulit mentem, nul-
 lis postea Regis neque pollicitationibus neque pre-
 cibus ad suscepta sententia dimoueri potuit. huic Rex
 libera concessit omnia: nec commissurum se dixit,
 vi, quod ad fortunas pertinet, fraudi ei esset Chri-
 stiana religio. postea ad Patrem Regio comitatu di-
 misit, ad quo post Catechesin, baptismum laicus
 accepit.

C O U L A N A D O M U S,

& ora Tranancoris.

IN Coulana Domo totaq. ora Tranancoris, ubi
 nouem è nostris duabus disiuncti sedibus commo-
 rantur, magna patientiæ facultas & materia præbe-
 tur. mira enim hic rerum omnium penuria, mira
 caritas, intolerabilis legum iniquitas Ethnicorum

Reg.

Regum, immitia barbarorum ingenia, qui minima videantur occasione contenti, ut Christianos laceſſant iniurijs. Miſerat Rex Trauancoris maleuolorum ſermonibus pene compulſus, armatorum militum manum in oppidum Coleche, qui P. Nicolaum Spinulam comprehēderent vinculisq. conſtringerēt. ac niſi mendacium eſſet mature compertum, male cum Patre ageretur, ſi tamen malum eſt pro Chriſto quænis indigna perpeti, ac non potius ſumma felicitas. Alius inter ſuos dynaſta, amplitudine & dignitate noſtris Ducibus prope par, cum copijs & elephantis Patris. Domum obſidione cinxerat, atroces intentās minas, operasq. tantum non admouens ad diſturbandas ades, ſed plus valuit lenitas & māſuetudo Patris, quam barbari Ducis inhumanitas: qua victus mutauit ſubito mentem, & ex inimico factus eſt amiciffimus.

In oppido Muta, rixa inter Chriſtianos Ethnicosq. coorta: Ethnici templorum valuas obfirmatas peſſalis euerterunt, aliaq. multa in Chriſtianos ignominie plena ac dedecoris admiferunt. His illi commoti rebus ab Ethnicis ſe ſeiungunt, Mutamq; & Careapatam deferunt, teſtati ſe non prius ad ea colenda oppida redituros, quam templū ereptiq. Deo honores reſtituantur: his enim minis valde permouentur Ethnici Reges. itaque coactus eſt Rex Trauancoris, ne ab incolis defereretur, materiem nouis extruendis templis, certamq. nummorum ſummam ſuppeditare. Alio in oppido Mauri Mahometo ſanum ex edificauerant, qua res quoniam ingens erat

Christianis offensio, dederunt operam nostri, ut fa-
 num illud euerterent. Mauri resistere acriter, Re-
 gem sibi conciliare donis, custodias ac vigilias, ne fa-
 num illud violaretur, intendere, arcere ab eius adi-
 tu & propulsare Christianos. Christiani nostrorum
 nutu oppidum continuo deserunt, nec ante reuertun-
 tur, quam Regio diplomate sit potestas templi im-
 purissimi complanandi. eam rem adeo graviter Ma-
 hometani tulerunt, ut Patri eius rei auctori perni-
 ciam atque interitum molirentur. Sed tamen, Deo
 suum famulam protegente, conatus omnes ad nihilū
 reciderunt. Hæc & alia pericula nostrorum capi-
 tibus quotidie imminet: quæ tamen illi præ animarū
 salute contemnunt, certi ibi ampliora esse præmia,
 ubi sunt discrimina duriora. Posita sunt hoc anno
 CHRISTO IESV, & quidem inuitis hostibus, tem-
 pla duo: & quanquam, ut dixi, molestiæ non desunt
 hostiles, tamen eodem Christo duce obuia quæque
 vincuntur, & nouo semper Christianorum sætu mi-
 rignantur aduersa. Multi enim & ex Ethnicis & ex
 Mahometanis traducuntur ad Christum, multi item
 instituuntur ad fidem. desiguntur passim venerandæ
 Crucis insignia, eaque non a Christianis modo, sed
 ab ipsis quoque barbaris honorantur. In Coulano
 superiore cum sine Regia potestate excitata crux
 esset, id Ethnicis periniquo ferentes animo ad eam
 euerendam cum Elephantibus adularunt. ut in
 Crucis venere conspectum, ingenti pauore præterri-
 ti pedem illico referunt, tum demum sentientes, Cru-
 cis quanta vis esset, quæ æreas inferorū portas com-
 fregit.

per

fregit, & omnes Diaboli copias tyrannidemq. deletit. Conlanensium autem Christianorū singularis in nos est pietas. ij templum nostrum amplificare cum vellent, & angustias laxare sacelli, collatis in commune pecunijs, ingentes acervos lapidum congesserunt. Aurique satis multam ad lychnum pensilem ex argento dederunt.

MALACENSE COLLEGIVM ET
ora Piscaria ceteraq. sedes.

Malacensi Collegio, ubi octo de Societate versantur, consimilis tributus est lychnus, sed dissimili pondere. quippe aureorum circiter octingentorum.

Ex ora Piscaria & insula Manar, quas de nostris excolunt quindecim, septem disiuncti locis, non exiguae animarū capiuntur utilitates. Comorinenses certe, ut ceteros taceam, studio pietatis palmam ferunt, id quod aiunt solitum nostrum perhibere Xaverium, non enim ipsi modo admirabiles habent in Religione processus, sed calcaria ceteris admovent, ut in eadem curriculo pari cum laude versentur. itaque sunt quasi quidam administri adiutoresque Societatis. Sacrarum confessionum studia tanta sunt in his locis, ut non multum otij ad res ceteras nostris Sacerdotibus relinquatur. totos saepe dies expiandis animis occupantur, totoq. fere anno eius rei causa

causa diuersa loca percurrunt: nec tamen omnium studijs obsequi possunt: tā impar est operarū numerus numero pœnitentiū. Et quoniam multi, quæ ad instituendam confessionem pertinent agere percipiunt, ideo horum confessionibus commodiora tempora reseruantur. ex hoc genere fere sunt feminae iam ætate prouecta, quæ tamen ipsæ moræ impatientes gemitibus lacrymisq. se dedunt, si earum confessio procrastinetur. Conuenerunt aliquando in eadem nostram contentis Deum vocibus obtestantes, rem indignam videri, quod, cum ipsæ pro viribus laborarent, tanto tamen salutis præsidio fraudarentur. Earum vna cum sacris adesset, quo tempore Sacerdos salutarem hostiam, elatam inter manus, populo adorandam ostendit, magnis à Deo clamoribus implorabat vim opemq. rite pœnitendi. quod cum sæpius non vno tantum die, sed pluribus iteraret, ad extremum sublatis in cælum manibus, oculisq. defixis in aram, lacrymarum remisit habenas, totaq. in suspiria gemitusq. soluta, Patrē denique stexis, ut sibi copiam eius faceret sacramenti. quo impetrato & ipsa & Pater inusitatā quandā lætitiæ voluptatem perceperunt. Sanctissimū Christi corpus Christiani illi tanto animi candore suscipiunt, ut Christianis Europæis suum teporē exprobrent. Præscriperat vni Pater, ut ad Eucharistiam in diem postea se pararet. is mane prima luce templum ingreditur, obuiamq. fit Patri, quærentiq. Patri quo pergeret, tremebundus & illacrymans; Ad Christi, inquit, te imperante, conuiuium.

In

IN ÆTHIOPIA duo tantum è Societate super-
 sunt, uq. magnis in laboribus annonæq. difficul-
 tatibus, & rerum omnium inopia vitam tolerant.
 quæ tamen incommoda leuat interdum animarum
 nonnulla conuersio. Verum Eusitani Ducis interi-
 tus, qui nostris erat ad tuendam Christi fidem singu-
 lare præsidium, omnium animos debilitauit ac frea-
 git: tametsi ea, quæ in Deo debet esse fiducia,

nihil est imminuta. cum id diuinæ cle-
 mentiæ & sapientiæ sit proprium,

ut cum res in extremum

sunt adductæ di-
 scrimen, tum

ijs

peropportune sub-
 ueniat.

PRO.

P R O V I N C I A B R A S I L I A .

Verunt hoc anno de nostris in Brasilia Prouincia centum & quadraginta duo . In Collegio Bayacensi duo & sexaginta . In Ilhearum se- de non plus quinque ; In Portu secu- ro quatuor . In Collegio Fluminis Ianuarij quinque circiter & viginti . In Præfectura Spiritus sancti octo . In S. Vincentij residentia septem . Piratiningæ quatuor . In Collegio Pernambucensi viginti duo . Vita cessere duo , sex Societate recepti .

COLLEGIVM BAYACENSE.

NE Brasiliæ quidem sua fœcunditas defuit . Quinque millia amplius & septingentos hic annus habuit , qui in Bayacensi Collegio diuina mysteria frequentarunt . Concionum eadem est , quæ solet utilitas . sed non necesse habemus in quotidianis & vsitatis hæere . Certant fructus domestici cum externis , eiusq. rei gratia P. Visitator instituit , vt toto ferme anni curriculo Sacerdotes duo vicina prædia pagosq. concursent , vt animorum egestati , quacunque possint ope , succurrant . Quibus in itin-
ribus

ribus quam multos quotidie exorbeant terra mariq.
labores, sibi ipsi sunt testes; sed tamen eos tam ala-
criter subeunt, ut profectiones illas existiment in-
suaves, quæ non his asperitatibus condiantur. Cogun-
tur unum in locum Aethiopes simul & Indi, quæ
vel Christianis legibus erudiuntur, vel Baptismate
aut Confessionibus expiantur. baptizati sunt autem
in his profectionibus mille trecenti & sexaginta: au-
diti quinque millia amplius & quadringenti.

Tria Indorum oppida, quæ nostrorum fidei cu-
raeq. credita sunt, nihil habent hoc anno dissimile
proximorum. multa in his quoque Confessio, multa
communicatio corporis Christi: baptizatiq. sunt cen-
tum & triginta quatuor. Inda quædam adhuc Ethni-
ca, cum ex gravissimo morbo, properaret ad mor-
tem, baptismum summa contentione poposcit. ut im-
petrauit, momento reddita est sanitati: tantas habet
vires seu accesa in Deum fiducia, seu salutaris aqua
baptismi. Sed vim suam Deus in sacramentis non se-
mel ostendit. Indus brachio altero vulneratus præ-
sentissimum discrimen adibat. tam alte enim inse-
derat telum, ut cæsa vena sanguinem sine modo pro-
funderet. nihil erat quod eum supprimeret, proflu-
vio vincebantur omnia, crebra defectio animi, cre-
bra deliquia sequebantur: cumq. humanæ defecif-
sent artes post breuem peccatorum expiationem,
sumpto augustissimo Christi corpore, sanguis subito
conquieuit. Ne illud quidem leve indicium est divi-
næ fiduciæ. nuper cum pluvias aquas negaret cælum,
magnoq. in metu esset difficultas annonæ, decreta
est

est publice supplicatio ad euocanda cœlestium subsidia, circumlatumq. per urbem vnius virginis Cranium ex Vrsulæ comitatu: tanta hominum pietate ac comploratione, vt eadem nocte obducto nubibus cœlo suæ liberalitatis fontes Dominus aperuerit, & quidem ea largitate ac copia, vt summa vilitas speraretur.

E Gymnasio sua quoque ad Ecclesiam vilitas rediit. Adollescentes non pauci virtutis pulchritudine capiti contempta vitæ vanitate intra cœnobiaz se receperunt. multa autem ad eorum pietatem incitandam excogitantur, institutaq. nuper sodalitas est in honorem vndecim millium, quas dixi, virginum, non ex auditoribus tantum nostris, sed è cæteris quoque civibus, quos auditores ipsi suo excitant exemplo. nec ab re fuit huius sodalitij in honorem earum virginum institutio. nam cum tria apud nos Crania ex eo choro virginum asseruentur, iure videntur precipuum quendam honoris cultum & venerationem exigere. Sodalitatis initium spectacula decorarunt. Instructa est supplicationis pompa: in eaq. Navis artificiosa prodibat ligneis acta rotis adeo latenter, vt humanus falleretur aspectus, Hac B. Vrsula cum comitatu reliquo vehebatur. cui de cœlo Angelus affuit manu præferens palmam, & ad martyrij gloriam virginum agmen accendens. Tum virgines oculis hibarissimis accepto nuncio coniunctis vocibus exclamarunt, se ad effundendum pro sponso sanguinem paratissimas. quibus sermonibus ultro citroque habitus ad ultimam cœlestis nunciij vocem suum na-

uis

uis cursum prosequuta est, vexillis rubris elatis editisq. festiuo tormentorum strepitu lati triumphi significationibus. His ac similibus spectaculis editis exhibitus est vesperi dialogus peruenustus, qui sanctorum virginum cædem, sanguinem, funerisq. curâ, quæ ab ipsis Angelis iucunde canentibus est suscepta, usque adeo repræsentabas, ut nec spectatores cohibere possent lacrymas nec actores. His inuitamentis vix dici potest, quanti fieri cœperint ad nos concursus, ac per eam occasionem, quam consensuum numerus auctus sit.

COLLEGIVM FLVMINIS IAN- nuarij & reliqua.

IN Collegio Fluminis Ianuarij induerūt ex Etbni-
cis Christum centum & sexaginta. Sed quod ge-
nus Indorum hoc sit & quam vehementer ad pietatem incensum, cum multa documento esse possunt, tum illud, quod cum ex altero oppida migraretur (sunt autem in hoc Fluvio Indorum oppida duo) & locus quæreretur aptior, constituissetq. nostri, ut antequam migratio illa fieret, domos sibi Indi construerent, negarunt illi, se commissuros, ut prius sibi templum, quam Deo templum erigerent: itaque precibus contenderunt, ut liceret sibi templi curam rebus ceteris anteferre, eaq. impetrata continuo ad inchoandum opus. vniuersi se contulerunt. Dū foditur fundamentum, dum paries ducitur, ecce tibi primarius senex, quem trimus sequebatur infans plenis gle-

glebarum manibus, quas ferebat in edificium. Hic parens conuersus ad filium, Defer huc, inquit, nate & adiuuge parieti; tibi enim fit hoc templum, quem Deus ad hæc tempora reseruauit, ne serinos maiorũ tuorum mores barbarosq. ritus asspiceres.

PIRATININGÆ baptismo lustrati sunt cõtum ac septuaginta quinque. Centum vero in Præstura S. Vincentij: sæpeq. ex hoc oppido in peregrinos pagos excurritur, quorum fides nisi crebris nostrorum sermonibus foueatur, vix seipsa sustentet: tanta est paucitas operarum.

In PERNAMBVCENSI Collegio res accidit omni commiseratione digna, & quæ nostris fratribus tristitiæ plurimum attulit. Frater vnus à prandio cum valens atque integer esset, ad signum salutationis Angelicæ ante omnium oculos exanimis corruit, sublatusq. inter aliorum manus & collocatus in lecto, nullum amplius motum aut vitæ signum edidit; vt intelligamus tandem, quam incerta sit vita nostra, qui vel proposita ante oculos morte longiora nobis spatia tacitis cogitationibus pollicemur. sed quanquam, vt dixi, ipsum mortis genus valde percutit vniuersos, solatio tamen fuit acta cum virtute vita, erat enim virtutis exemplum, & propter suauitatem morum non minus externis, quam domesticis charus. Iubilæum recens acceperat, ac demum ita animo videbatur affectus, vt gratuladum potius illi sit, quã eius causa dolendũ, quẽ mors paratissimũ sine lectuli tædio, sine morborũ cruciamentis, sine angore illo, qui ex mortis expectatione suscipitur, ex
his

his ærumnis ac laboribus in illam quietem ac regionem Beatorum momento transtulerit.

Ad SACCARI torcularia ubi ingens est vis Aethiopum, de nostris frequenter mittuntur, speraturq. ex his profectionibus vberior semper utilitas. accessit subsidium cuiusdam adolescentis, sermonis bene periti, qui se nuper in nostrum numerum aggregavit, acri ingenio, & ad dicendum natus,

ut omnia de eo sperari iam liceat. Ex-

piati sunt in his peregrinationibus

centum & nonaginta ba-

ptismo : confessione

vero quinq. am-

plius mil-

lia.

R

PRO-

P R O V I N C I A P O L O N I A E.

Vndecim numerantur in hac Prouincia Collegia. Residentiæ quinque. Socij amplius trecenti. In Collegio Bransbergensi, quod Probationis Domum habet adiunctam sex & quinquaginta. In Pultouiensi duodetriginta. In Vilnensi quinque & quinquaginta. In Posnaniensi vndetriginta. Iaroslauij septem ac viginti. Claudiopoli triginta. In Polocensi Collegio septem. Sex in Lublinensi. Vndecim Rigæ. In Calisiensi nouem. In Niesuisiensi septem. Cracouiæ in duabus sedibus totidem. Albæ Iuliæ octo. In Torpatensi Residentia decem. In Suecia vero & Varadinensi in singulis bini. Qui vero huc atque illuc de more mittuntur fere decem. Duos ex vniuersa Polonia mors abstulit: reddidit Dominus ad triginta.

**B R A N S B E R G E N S E, P V L T O.
u i e n s e, & V i l n e n s e C o l l e g i a.**

BRansbergensi Collegio subiecta sunt alia quatuor, Seminarium tum Summi Pontificis, tum Episcopi, Contubernium conuictorum, & Nouitiorum Domus. Traditæ sunt Societatis meditationes nonnul-

nonnullis externis, eiusq. rei causa Sacerdos quinquaginta millia passuum ad nos contendit. Exteris suus quoq. impartitus est labor. Nemburgum, oppidum non multis ante annis hæreticorum, paucos putabatur habere Catholicos, sed eo nostri cum venissent sexcētos amplius, quorū confessiones exciperēt, inuenerūt, Ecclesiæq. restituerūt duos circiter & triginta. Fert & suos fructus sodalitas Dei Matris, cuius sodalitatis fama permotus Sueciæ Regis filius pius ac Catholicus adolescens quamvis parente natus hæretico, litteras ad eam dedit, ut sibi in sodaliū numero liceret esse; quod ut rarū admodū est; ita ad exemplū maxime profuit. Seminariū Pontificium alijs coemptis ædibus vsq; eo laxatū est, ut centū circiter alūnos capiat. Auctū est etiā Collegiū perameno ac fertili prædio vna piorū liberalitate ac beneficiētia.

PVLTOVLAE hæretici Scismaticiq. duodecim Religionem Catholicam susceperunt. Quidam cum trigessimū iam annum confessionis sacramento careret, ægrotavit ad mortem, iamq. omni vi sentiendū deflūtutus, terrores in extrema illa pugna experiebatur acerrimos. sed cum de eluendis rite maculis subiisset animum cogitatio, easq. apud Sacerdotem nostrum, qui moribundo aderat, eluisset, non ita multo post præter omnium spem expectationemq. leuatus est morbo. Sed Sacramentorum beneficio non semel tantum curata sunt corpora. quendam perditæ impuræq. vitæ hominem cum comitialis morbus vrgeret, non ante morbo, quam peccatorum leuatus est onere. Matrona nobilis dum primo vere

concretum frigore fluvii quadriga pertrāsit, fracta glacie in flumen ipsum delapsa est. sed cum ex eo rursus apparuisset Deiq. ope euasisset incolumis, affirmavit, ideo se vim fluminis effugisse, quod eo die sanctissimam apud nos sumpsisset Eucharistiam.

VILNÆ ad Societatem aggregati sunt octo: ad Ecclesiam autem, si eos, quorum religio lababat, excipias, quinque circiter & octoginta. Virgo nobilissima Ducis cuiusdam soror parentibus nata Ruthenis, educatq. in hæreticorum gremio, cum de religione Catholica à nostris esset admonita, initio diu multumq. restitit, postea oborta de cælo luce, manus dedit; cumque concioni de acerbissimis Christi cruciatibus interesset, animo sic exarsit, ut non modo crucis insignia pijs osculis venerari, verum etiam in omnium oculis confiteri peccata, & suam ipsa detestari hæresim non dubitarit. Nec vero apud Ruthenos prædarum minus est factum, ex ijs enim ad Catholicos partim Vilnæ, partim alibi ceterum & duodecim discesserūt. Ex Lotavis quoq. apud quos nullius certæ religionis est cultus, Ecclesiam Catholicā agnoscere nonnulli. Atque horum omnium ea est animi firmitas atque constantia, ut quiduis perpeti malint, quam ut à suscepta religione deficiant. Ruthena quædam, ubi Catholicorum institutum semel arripuit, ne verberum quidem asperitate, aut munerum amplitudine deijci de mente potuit. Alia itē, ne ad suos redire cogeretur, magna pecuniarum vi repudiata, quæ sibi ultro offerebatur à suis, vitam inopem cunctis commodis anteposuit. Data est opera ex-

ra expiandis multorum animis, auditiq. sunt octoginta amplius & quadringenti, qui confessionem a primis annis exorsi, expiauerunt peccata. Quidam verecundia impeditus diu occultauerat in confessione facinora; sed tantis cepit conscientiae stimulis agitari, sibiq. adeo displicere, ut mortem sibi meditaretur inferre. Cenchrochouiam subito cessit (locus is est Dei Matris prodigijs miraculisq. percelebris) ibi vim numenq. tantæ Virginis reformidans, in sylvarum latebras sese abdidit, & qui ferarum immanitatem induerat, inter ipsas feras trium circiter mensium intervallo deliruit. postea cœnobio sese inclusit, sed cum animus, qui ubiq. semper est idem, ne tum quidem conquiesceret, consiliū cepit agendi cū Patribus, quibus omnis ætatis peccata confessus, tandem conscientiae sedauit angores. Alius cui fidē male seruauerat coniux, cum id ei vicinus per dedecus exprobraret, amens ira vicinum ipsum grauitervulnerauit. ubi feruor iræ resedit, agnouit erratum, verensq. ne ei, quem percusserat, attulisset interitū, ut erat natura & disciplina vir bonus, tristior et cepit animo esse, eoq. est dolendo progressus, ut, qui ab aliena vita non temperauit, ne suæ quidem ipse pepercerit: ferro accepto conclaue solus ingreditur, ibiq. horrendum in modum sibi pectus aperit. exterriti rei nouitate domestici, continuo nostrum accersunt, qui hominem iam spirantem aggressi, suis sermonibus perfecerunt, ut antequam reliquum effunderet spiritum, spe concepta salutis, & a peccatis animum expiaret & veniam ab eo, quem læserat,

tas, postularet. Habemus in his locis, id quod necesse est, acerrimos aduersarios, sed ex altera parte non minus strenuos patronos: in his Cardinales duos Radiuilum, & qui non ita multo ante obiit, Bolognetum: his Rex cum pileos atque insignia Cardinalatus imponeret, habita est ab vno de nostris concio de amplitudine totoq. munere Cardinalatus: ij deinde paucis post diebus ad nos venerunt, & prædium iniere nobiscum. A Rege autem, neq. ab vñitata sua liberalitate discedat, multa etiam in nos collata sunt commoda. proximeq. pretiosis peripetasmatis nos donauit, tum ad ædem sacram, tum ad Gymnasij aditus exornandos. Stanislaus Radiuilus Dux in Olicâ Cardinalis frater, relaxãdis nostrorum animis locum non incommodum ciuitati, nostris autem peropportunum attribuit. Foras ad animarum lucra sunt profecti tam multi, vt si omnium plena utilitatis itinera numerentur, nullus dicendi sit modus. hoc vniuerse dici potest, permultos & ab hæresi, & Schismate recessisse: multiis item impertita esse diuina mysteria: vitiosas consuetudines, quæ sensim pserant, aut repressas, aut omnino sublatas, rudes populos diuinis legibus institutos, ceteraq. id genus acta permulta. Nostras porro meditationes obiere complures, earumq. utilitas tanti est apud omnes, vt cum cœnobium suum Franciscanæ familiæ Visitator inspiceret, in mandatis Moderatori reliquerit, suos vt cœnobitas his curaret meditationibus excolendos, id quod in Collegio nostro sedulo ac diligenter est factum.

POS-

POSNANIENSE, IAROSLA-
uiense, & Polocense Collegia.

Avetum est Posnaniense Collegium tum nouis
ædificijs, tum prædio quodam, Archiepiscopi
Gnesnensis opibus comparato. E ciuibus non exigui
percepti sunt fructus. Ad Ecclesiam rediere nouem
& nonaginta, & quidem è nobilitate complures.
adeoq. multi sua huc voluntate propendent, vt mi-
nus iam litium nobis sit cum hæreticis. idem pene è
finitimis locis consecutus est fructus.

IAROSLAVII editis spectaculis de Rege
Nabuchodonosor, aucta est mirum in modum schola-
rum frequentia. quare vel de longinquis locis nobi-
lissimi ad nos mittuntur adolescentes. Par hominū
concurfus ad templum, ac præter eos, quibus solem-
ne est diuina vsurpare mysteria, expiarunt antece-
dentis vitæ peccata fere quingenti. Hæretici autem
triginta, schismatici vero quindecim cum Catholicis
conspirarunt, duoq. adolescentes Iudæi in exteris
locis baptizati sunt.

POLOCENSE Collegium quotidie magis à Re-
ge prouehitur. nam & ei pagos aliquot, quos pleri-
que hæretici varijs nominibus occupabant, adiun-
xit; & templum varia suppellectili auro argentoque
fulgente locupletauit. Nostris vero nulla vnquam
benemerendi de proximis occasio deest. Eorum con-
silio quidam Luteranorum minister ad Catholicos
se recepit, redditiq. sunt Ecclesiæ circiter quinde-

tim, qui numerus, si & Ruthenorum naturam spectes, & quam sit adhuc in his locis Societatis ignobile nomen, exiguus profecto videri non debet. Ruthenorum liberi etsi eos habent parentes, qui à Latinis vehementer abhorrent, Ruthenicis tamen litteras ita docentur, ut Latinorum & litteris assuescant & ritibus; nonnulliq. adeo sunt in religione constantes, ut à scholis nostris abducti, certis tamen temporibus sibi non desint, quominus ad usurpanda Sacramenta conueniant.

LVBLINENSE ET NESVISIENSE

Pares propemodum è Lublinensi Collegio capiuntur vilitates. Nobilis in primis vir opibusq. refertus, cum quartum & vigesimum annum versaretur in hæresi, eam tandem abiicit, varijsque locis decem duodecimve ad sanam sunt reuocati doctrinam. Inter Anabaptistas & Ebionitas, ex alijsque sectis hæreticos, qui passim ad disputationem Catholicos prouocabant, mirum, Deo fauente, silentium: ita eorum audaciam nostrorum repressit oratio. Collegij res optimo & pientissimo Regi magnæ curæ sunt. Dum templum exstruitur certam pecuniâ ad quinquennium quotannis assignat. Matrona etiâ nobilis florenorum duo millia, hoc est ducatos mille quingentos dono dedit, aliq. alia, pro suis quisque opibus ac pietate.

NIESVISIENSIS Residencia hoc anno primû Collegij nomen accepit. Auctior operis, Nicolaus
Cbr-

Christophorus fuit, Dux in Olica, & Romani Princeps Imperij, eorum quorum paulo ante mentionem fecimus, frater natu maximus. Is suæ ditionis tuendæ studio, contra hæresum pestem, quæ finitimas regiones varia ac multiplex occupauit, Collegium aliquod magna contentione poposcit, & quanquā, (ab eo Hierosolymitana peregrinatione suscepta) in eius reditum reiecta res est: duo tamen quasi loco pignoris dati sunt, qui, dum eius morantur aduentum, viā sibi ad euellendas hæreses patefaciant, quo faciliora postea ac solutiora sint omnia Collegio iam nato. Patrem autem Prouincialem admissi Collegij nūtiū afferentem Dux ipse quam lætus exceperit, dici vix potest. In fundando firmandoq. Collegio tam liberaliter humaniterq. se gessit, vt quicquid de nostrorū sententia necessarium ad eam rem visum est, id ratum fixumq. voluerit. Ad Collegij fabricam præter amplam aream, præterq. ædificationem templi, quæ sibi ipse reseruat, octo florenorum millia, id est ducatorum fere sex millia toto triennio persoluenda curauit. Iam vero primo huius Collegij oriū, ea est ad Catholicos hæreticorum facta conuersio, vt fructus operis iam nunc constet. Quinque autem & octoginta partim hæretici, partim schismatici Catholicorū numerum auxerunt. In his nobilis adolescens, quem parens præcipuo hæreticorum duci in disciplinam tradiderat, is quanti Catholicam religionem faceret, occulta primum Sacramentorum usurpatione, deinde etiam aperta (vt qui paternas minas pro nihilo iam ducebat) ostendit. Alter cum obsessus a malo

lo dæmone teneretur, expertus Poporum seu Sacerdotum Ruthenorum perfugia, vana esse ac plane nulla, propterea quod Popi ipsi multo magis vim dæmonis formidabāt, ad nos confugit. nostri cum hominem docuissent ad abigendos malos dæmones nihil esse præsentius, quam cū pietate, sacra obire mysteria; statim, expiatis rite peccatis, Christi corpus accepit, atque ea ratione breui se sensit incolumem. Alius multos iam annos peccatorum expiatione neglecta, è graui morbo in quem cecidit, amisit aspectum. at, confessione communioneq. recepta, lux illico redijt. Varia autem nostrorum profectio, viginti amplius ex hæresum tenebris ad lucem veritatis euocati sunt, multiq. rite animi expiati, & ad bonestam laudabilemque vitam à turpi & flagitiosa conuersi.

COLLEGIVM RIGENSE ET Torpatensis Residentia.

EX itinere Liuonico, quod Cardinalis Radiul-
lus tum ad propagationem Catholicæ religio-
nis, tum ad optimam rei politicæ administrationem
suscepit, multa ad animos commoda redierunt. Ad-
iunxit toto hoc itinere vir in primis pius Sacerdotē
sibi de nostris, cuius opera, tum ad instituendos Ca-
techismo rudes, tum ad Ecclesiæ Sacramenta præbē-
da, reliquaq. huiusmodi obeunda munera vteretur.
Quibus rebus cum plurimū Cardinali ipsi existima-
tionis apud omnes accessit, tum Societati non parū.
Apud

Apud schismaticos Moschos ea erat de virtute Cardinalis opinio, vt negarent suum Archiepiscopum dignum esse, qui vel tanti viri oscularetur ipsa pedū vestigia, tantus autem sese vbique comitatus adiungebat officij gratia, vt ab Estonibus tanquam alter Pontifex Max. haberetur. Ea res ad coercendam hæreticorum insolentiam plurimum valuit. Quodā in oppido cum multos ad se Estones concionator hæreticus allexisset, Cardinalis iussit omnes è templo, atque ex ipsa concione discedere, edixitq. hæreticorum Senatui, ne quid tale in postèrum suis Ministris impune permitteret. A nostris præterea varia in oppida frequenter excurritur, & quidem magno cum quæstu compendioq. animarum; & quoniam eorum, qui linguas regionum teneant, laboratur inopia, Sacerdotes etiam adhibentur externi; vnde fere idem atque è nostris utilitatis fructus accipitur. Eorum vnus vno die centum ac sexaginta homines baptismo lustravit. alius ad Eucharistiæ mysteria tam multos quotidie cogit, vt iam inter Catholicos, non inter hæreticos versari videamur. His alijsq. præsidjs. repressa est paulisper hæreticorum insolentia: contra vero auctus ciuium in nos amor atque obseruantia; ita vt qui contemnere præ se Catholicos videbantur, nunc vel quia studia in nos Senatus animaduertunt, vel quia ipsorum Ministri publicum disputationis certamen abnuunt, quodammodo vereantur. Etenim Senatus in nos beneuolentia nemini est obscura. is in eos, qui nobis negotium exhibent, animaduertit; is loca quædam in vrbe vnde vectigal annuum

annuū capi posset, attribuit; is & munerum dignitate Provincialis nostri excepit aduentum, & cum instruxisset celeberrimum in Curia conuiuium, Provinciale ipsum Collegiumq. totum per viros principes inuitauit.

Nec minus sedulo *TORPATI*, quā *Rigæ* in animarum causa nostri versantur. Quoniā autē triplici hominum genere, vt alijs litteris demonstratum est, continetur hæc regio Estonibus, Germanis, Polonis, iccirco ne quod prætereatur experts utilitatis, varijs sæpe linguis, ternæ, quaternæue conciones habentur. Iam finitima *Liunia* loca tam frequenter obita sunt, vt par prope fructus labores itinerum compensarit. Ac fere omnes, quoquot à nostris instituti sunt, in Catholica religione sic perstant, vt omni asseueratione confirment, animam se potius, quam veritatem semel agnitam relicturos. Tempia omnia, egregia illa quidem atque ampla, sed cœli iniurijs, vetustateq. pene collapsa nostrorum monitis instaurantur. Expiati sunt hoc anno baptismo domi forisq. nongenti, ac septuaginta: alijs autem, qui ab hæreticis nulla adhibita ceremonia accepere baptismum, ea sunt, quæ desiderabantur, adiuncta. Sacræ confessionis non modo nullus apud hos homines vsus erat, sed ne satis quidem explicata vox ipsa: nunc tam salutari consuetudine instituta, eius rei causa uenerunt ad nos amplius Poloni & Estonες quadringenti. Hæretici Schismaticiq. etsi antea alieni erant à nobis, nunc tamen à nostris congressibus non abhorrent. sæpe nos euocant, sæpe conferunt de religio-

ligione sermones: nec desunt, qui nostrorum collo-
 quijs ex longo quasi errore vitiorum atque hære-
 sum ad directum salutis iter sanæq. doctrinæ se re-
 uocent. Alij vt in suis templis vel conciones habeã-
 tur, vel Catholico ritu sacrificetur, efflagitant; quo-
 rum studijs ea conditione mos geritur, ne quis id
 temporis ad sacras ædes ex ipsorum Ministris acce-
 dat. In celebri pompa ac supplicatione corporis
 Christi, nobilis Lutheranus venerabundus nudoq.
 capite augustissimum Christi corpus comitatus gra-
 ui suos oratione, vt Deum ibi præsentem agnosce-
 rent, cohortatus est, qua cohortatione sic excitatus
 est alius quidã, vt in confertissima multitudine cla-
 more sublato, Deo immortalī gratias egerit, quod
 sua in eo mysterio præsentia, mortale genus homi-
 num dignaretur. Ea vox virum præterea nobilem
 impulit, vt in suam ditionem sacerdotes Catholicos
 euocaret. Sed in iuuandis curandisq. animis non mi-
 nimam partem sibi vendicat corporum diuina cu-
 ratio. Aegri tam multi è longinquis etiam remo-
 tisq. locis deferebantur, vt si in potestate nostra eo-
 rum salus, & valetudo fuisset. Constat aspersionem
 aquæ lustralis, cælestesq. agnos è ceris consecratis,
 non modo Catholicis, verum etiam hæreticis fuisse
 præsidio. Sacerdos è nostris dum finitimis oppidis
 lucra quæritat animarum, ecce tibi hæretici prima-
 rij filia è regione longinqua, vt delirantem venefi-
 cijijs & cantionibus fratrem menti pristinæ restitue-
 ret. datum est ei tum ex ea, quam dixi, cera non ni-
 hil, quod de ceruice suspenderet; tum lustralis aqua
 cum

cum sale, quibus epulas mensamq. perspergeret. fecit illa imperata fidēter, & mens illico frairi redijt. Puellam Torpatēsem varijs spectris ad insaniam reductam, ut ad mentem rationemq. reduceret, parens nihil intentatum reliquerat: at ubi præsidia humana fallēbant, ad diuina confugit: venit ad nostros supplex medicinæ gratia, iussusq. eas, quas dixi, curationes admouere, filiam mentis compotem sanamq. reddidit. Eodem modo & a febrī mulier alia, & ab apoplexia destitutius iam pene sensibus famulus, & alij ab alijs morbis ægrotationibusq. curati. Spectrū etiam defuncti viri, qui nocturnis horis in eo ipso loco, ubi vita exceſſerat, comparebat, exorcismorum vis precesq. fugarunt. Quibus rebus diuina ope perfectis, mirum est, quam apud hos homines Societatis opinio creuerit, id quod nostri in obeandis concursandisq. pagis experiuntur quotidie. Quocunq. enim peruenerint, tam gratis animis accipiuntur, nihil ut eis vſpiciam desideretur ad victum. mittant hospites ad suos quisque vicinos, ut eis significant regiones Sacerdotes adesse (sic enim pro sua pietate nos vocāt) confestimq. familiæ conuolant vniuersæ, etiam ipsa de nocte, nec modicis itinerum intervalis, ut vel panibus rite benedicatur, vel baptismo lustrentur infantes. Alij autem ut suū in nos amorem studiumq. testentur, aurum, & quicquid necessarium est vitæ vſibus, large deferunt: quæ tamen cum recusantur à nostris, nullum faciunt admirādi finem, laudandiq. tā inusitatā in suis regionibus abſtinentiā, suis quippe assueti ministris, quos paratiores ad accipiendum inue-

inueniunt quam largiendum.

Domi festo quoque die in plateis Christiana lex traditur: habetur per eam occasionem ad populum cohortatio. prodit Sacerdos noster in forum, ubi frequentissimos hominum cœtus animaduertit: tum clara voce precem orditur aliquam, ut rei nouitate plebs excita concurrat. ea ratione sæpe ducenti trecentiq. interdum etiam quingenti nudis capitibus, intentisq. ad precem palmis Sacerdotem præueniēte voce sequuntur. persolutis ea ratione precibus, succedit vel de matutina Euangelij lectione, vel alia pia de re perutilis disputatio. ea peracta ducitur auditorum agmen ad templum, atque ita cœtu vno dimisso, ad similes deinde cœtus, conuentusq. disceditur. Hisce rebus improba Lutheri soboles plane disrumpitur, & maledictis pro concione nos onerat: sed Ministrorum concionibus semper aliqui de nostris intersunt, id quod eos maxime pungit, propterea quod non ignorant, illos eo consilio ac mēte summitti, ut sua mendacia & maledicta redarguant. Non deest Cardinalis optimi vigilantia, quo minus eorum petulantiam insolentiamq. coerceat. Concionatorem Estonicum, quod in Estonos simplices, qui nostrum templum adibant, petulantior esset, concione priuauit. hic de publicis vijs properantes ad templum Estonos infami baculo abigebat: at illi alijs ad nos viarum flexibus ac diuerticulis euadebant. Denique spes est magna, si bis principijs reliqua consentiant, fore ut aliquando Regio hac vniuersa ab errorum labe purgetur. alit hanc spem tum frequens

quens in templo nostro, concio, tum flagrantissimum
Cardinalis studium, qui in affectas Christianæ Rei-
pub. partes omni ope sanandas incumbit.

CRACOVIENSE ET CLAV- diopolitanum,

Est Cracovia princeps Poloniae vrbs & totius
Regni sedes ac domicilium. In eam hoc anno
nostrorum ac præcipue Posseuini opera (id quod ve-
hementer expetebatur) admissa Societas est. quæ
res eo accidit gravior, quo fuerat ante ad impetran-
dum difficilior. Obstabat enim Academia, quæ ex
futuro, ut suspicabatur, Gymnasio, ne quid de sua au-
toritate atque existimatione perderet, metue-
bat: obstabat ciuitas, quæ in D. Barbaræ templi,
quod nostris procurabatur, redditus ius habebat: ob-
stabant Sacerdotes ipsi, qui sua in eo templo munera
administrabant: Consionator quoque Germanus ad-
uersabatur, qui stipendium ibidem & cathedrâ ob-
tinebat. Denique hæreticorum sæx vniuersa, & ex
Catholicis etiam primarij nobilesq. uiri. Quare
Antonius re Deo precibus commendata primû ex
Rege querit, an si rem attentaret, saluo eam alio-
rum iure, saluo quoque Societatis instituto perducî
placeret ad exitû. Rex cum fidem dedisset præstitis-
setq., omnem ille rem mira felicitate transegit. Aca-
demici autem ueriti, ne quid ea res Academia iura
minueret, ad Apostolicum Legatum Bolognettum
adeunt, is qua fuit semper in nostros beneuolentia,
sua

sua oratione & diligentia perfecit, ut ad extremam manus darent. Nimirum elucet admirabilis in Societatem diuini numinis providentia, quam tum hac, quae dixi, declarant, tum quod frementibus adversarijs, repente eius Academiae Rector extitit vir probitate ac litteris praestans, qui rem secum ipse perpendens per schedam moneret Antonium, sibi ut rationes suggereret, quibus eos, qui Societatem minus morant, euinceret: cui per Epistolam satis cumulateque factum est ab Antonio. Per idem tempus Thomas Plaza B. Stephani Paroshus, qui quadriennium pene totum nostros apud se retinuerat, epistolam scripsit Antonio, qua suae illi Paroeciae templum una cum aedibus deferabat, quod diceret nescire se quemadmodum melius in posterum suis esset omnibus consulturus, quam si eas Societatis auxilijs praesidijsque committeret. Rex quoque quo facilius res perduceretur ad exitum, schedulis identidem monebat Antonium, quid eam vel proueberet vel moraretur. Itaque superatis diuina ope difficultatibus, inita est a nostris possessio templi, quam sex e praecipuis Senatoribus una cum Vicario Episcopi tradiderunt, coemptisque paulo post aedibus, in horreum Domini lata iam tum messis inferebatur. His rebus gestis in Transylvaniam properabat Antonius ad negotia Pontificia, & ut Societatis fratres eadem opera saluaret. Vbi propius ad Transylvaniam accessit, ecce tibi obuii a Transylvanica Principe Senatores cum plurima nobilitate, ab his ille perhonorifice exceptus, octo circiter millia passuum ad Principem Albam Iuliam

L deduc-

deducitur. Hic cum ad Collegium eo die diuertisset, postridie ad conuiuium Principis inuitatur. Huius autem Principis ea est maiestas, ut ei præter Transylvania præfectos, quingenti perpetuo milites corporis custodes adsint. Hic igitur è suis ipse descendens ædibus venientem excepit Antonium, eumque vel reluctantem sistere conatus ad dextram (scilicet ob Pont. Max. nomen a quo mittebatur) in cubiculum suum adduxit. Egregium sane spectaculum, puerum videre decennem tanta maturitate & gravitate sese gerentem, cum vel Pontificiæ litteræ redderentur, vel summi Pont. nomine frequenti nobilitate loqueretur Antonius. Hic Antonius Greg. xij. erga eam Prouinciam ac nobilissimam Batoreorum familiam charitatem commemorat, hic pij Pontificis voluntatem exponit de vltima Christianarum Prouinciarum arce tuenda, hic eiusdem operam ad rem Christianam sartam rectam tuendam liberaliter offert. Hæretici, qui aderant siue Lutherani siue Calviniani, siue etiam Arriani, quorum pleriq. ministrorum maledictis sunt assueti, cum de Romano Pont. cernerent omnino diuersa atq. antea audierant, mutuo se ipsi respicere, & Antonium mox prosequendo vereri. Valuit ea res plurimum tum ad reprimendos eos, qui aduersus nostros licētius debacchari consueverant, tum ad commendationem Societatis nostræ, cuius sciebant opera effectū esse, ut bellum Moscho-niticum ad optatum exitum perduceretur. Ad prandium ubi ventum est, Princeps ipse eo die, qui erat

erat illi natalis primam à Romano Pontifi. legationem suscepit, atq. in Antonij accumbentis aurem infusurrans, Quam doleo, inquit, istos quos hic vides accumbere, hæreticos esse : Senatores videlicet describebat. Cumque identidem in conuiuium fercula inferrentur, nonnullaque incocta butyro ; ad Antonium conuersus Princeps, licetne, inquit, Pater his Quadragesimæ diebus ista comesse : Nisi Christus, inquit Antonius, vt nobis esset exemplo, simile ieiunium seruasset, eiusq. auctor & institutor fuisset, quidni liceret ? Nunc quando exemplar vitæ nostræ se præbuit, & hoc ipsum ieiunium Evangelio contestatum esse voluit, ipsiq. Apostoli & Ecclesia eius vniversa integerrime semper coluit, quis dubitat, nisi valetudinis ratio secus exigat, Quadragesimam esse seruandam ? Est omnino, quod de tanto Principe Catholicæ gratulemur Ecclesiæ, erga quam sic est animatus, vt omnia nobis præclare polliceri de eo merito debeamus. Is cum apud Antonium parantem reditum, quasdam sanctorum reliquias & Crucem vidisset argenteam, equidem, inquit, Pater nihil mihi ipse cupio, sed quando nihil istorum nobis hæretici reliquerunt, crucem hanc quaeso, non mihi sed Catholicorum Ecclesiæ concede. Antonius & hanc & alia pia munera per libenter concessit. atque ita Claudiopolim redijt. Hic data est opera vehementer, vt Arriana labe contaminata Ciuitas, nostrisq. mirifice infensa, domicilium Seminario excitando tribueret. Conserunt in eam rem & Pontifex & Rex annuas vter-

*que pensiones . Antonius itaque conducta domo,
sexcentisque aureis à Summo Pontifi. toti-
demq. à Rege relictis, & præfectum Se-
minarij constituit; & libros ad
pietatem suscitandam sa-
tis multos reli-
quit.*

P R O

P R O V I N C I A A V S T R I A .

Vstriae Provincia socij in quinque distributi Collegia fuerunt hoc anno quatuordecim & ducēti. Viennae septem & quadraginta. Pragae quatuor & triginta. Totidem Brunnæ. Olomucij duodequingenta. Græcij vndequadraginta. In peregrinationibus obeūdisq. pagis duodecim ferè versantur. Octo in nostrum ordinem ingressi sunt: sexdecim obierunt.

VIENNENSE COLLEGIVM.

V iennæ sæda pestilentia laboratum est. Ea fuit causa cur inferiores scholarum ordines, quibus tenera ætas plerunque dat operam, tantisper occluderentur, dum incolumitas vrbi rediret. Superiores vero nihil de docendi constantia ac consuetudine remiserunt. Nec tamen periculorum nostri fuerunt expertes. Nam cum quendam repentina lues è conuictoribus inuasisset, sensim manauit ad nostros; è quibus cum tres quatuorue magno cum periculo laborassent, vi morbi diuino munere superata, ad sua quisque officiorum munera reuerterunt. Itaque præter illum adolescentem, vnde mali fons exiit,

L 3 desi

desideratus est nemo, id quod in miraculis numeramus. nam cum in ijs, quos infecerat pestilentia tum solandis tum expiandis nostri versarentur assidue, ab ea tamen intacti redierunt. Nec vero in tantis malis animarum causa deserta est. Hæresim centum amplius ac triginta nostrorum monitiis abiecerunt. in his vir quidam pereruditus repentinò morbo percussus, vix ut biduum sibi polliceretur ad vitam, confitendis rite culpis eiurandaq. hæresi, quicquid erat morbi, facile propulsauit. Vir quidam non multis ille quidem litteris eruditus, sed ingenij plenus, & linguarum varietate locuples, à Catholicis ad Lutheranos, ab his ad Calvinistas, atque inde ad Anabaptistas inconstantissime se conuertit: Anabaptistæ autem, qui proxime vagum hominem dubiumq. receperant, ingenij celeritate perspecta ornamentisq. linguarum, magnam in spem venerant, breui se eum habituros esse suæ sectæ magistrum. itaque suis illi sacris initiant, eiq. uxorem de more tradunt. At ubi in disputando quæstiones eius solidiores, quam quibus respondere possent animaduertunt, nec ille tamē nisi explicatis rebus solutisq. quiesceret, hominem è Synagoga pulsum uxore priuant. Is cum ad suos redisset Viennamq. postea venisset, agnitus est à multis, & pro hærenico habitus. Placuit immensæ bonitati Dei, ut simul ac agere nobiscum cepit, sensim nostrorum consuetudine delinitus, quāto in errore versaretur, agnosceret. itaq; patefactis confessione peccatis, non sine acri dolore gemituq. hæresum multitudinem eiurauit. nunc eam orsus est vitam, ut quo-

ti es

sties sibi anteaſti temporis venit in mentem, lacrymas non cōtineat. Quidam etiam, qui ſyngrapha ſuo conſcripta ſanguine malo Dæmoni ſe deuouerat, vna confeſſione culparum à tam crudeli tyrannide ſe redemit: Alius quem conſcientiæ ſcclerum ſtimulabant, ſpectrorumq. monſtra terrebant, tandē anteactæ vitæ confeſſione & ſpectrorū ſæditates abegit, & turbatum animum tranquillauit. Iam qui foras animarum cauſſa diſceſſerant, ne ū quidem redierūt inanes. Finitimo in oppido reſtituerunt Eccleſiæ ſeptem & viginti. In alio item oppido ſeptuaginta, alioſq. in alijs, vbi conſitentium ea vis fuit, vt bene apud eos collocata opera videatur.

Data eſt hoc anna Tragicomædia quædam B. Martyris Euſtachi, quæ quoniam varios & ancipites vitæ caſus tēporumq. viciffitudines continebat, nihilq. conſtans eſſe docebat in rebus, niſi quod eſſet cum immortalitate coniunctum: magno ſcilicet adiumento fuit honeſtiſſimæ celeberrimæq. coronæ ſpectaculū honeſtarunt lectiſſimi principes, præcipueq. Carolus Archidux, & ex omni nobilitate primarij.

PRAGENSE COLLEGIVM.

AB hæreſi ad Catholicam religionem ſex ſunt hoc anno & quinquaginta conuerſi. Illuſtris femina quanquam inter hæreticos educata, mortis tamen aduentante periculo, ardenti Sacramētorum ſtudio Sacerdotem accerſit, ſed cum per parentes & amicos Sacerdotis copia non fieret, ſchedulam ad eā

L 4 ipſe

ipse Sacerdōs dedit, quam sibi recitari cum iussisset, breui conualuit: quare voto facto venit ad eadem nostram, ibi Catholicorum moribus instituta, animiq. maculis per confessionem abstersis, palam suos ipsa errores hæresesq. damnavit. Anglus etiam iam ætate proæctus, litteris nobilis doctrinaq. præstanti, è patrijs sedibus huc prosectus, obtestari nos per Deum cepit, ut sibi liceret verum effici Christi membrum; itaque peccata rite confessus, & de more hæresim detestatus; inter Ecclesiæ membra connumeratus est. Alius ære alieno contracto diu in vinculis habebatur: is cum ad sui missionem nihil unquam a suis exorare potuisset, à Catholicis autem potuisset, argumentatus ex eo est, quantum demum Catholici cæteris antecellerent, qui calamitosi subsidio venirent. ergo sine mora nostros accersit, eiq. se religioni, quam tantopere probasset, addicit. Sed præcipuo studio ijs est adhibita consolatio, quos infecuta calamitas est. Augustissimi Christi corporis ferijs dum de more ad supplicationem populus coit, acerbum excitatur incendium. eo incendio ædes prope quadraginta cum æde sacra funesto spectaculo conflagrarunt. Missus est ad eos solatij causa Sacerdos, qui paucis diebus omnium animos sic erexit ac confirmavit, ut non modo nihil de pristino Eucharistiæ studio cultuq. remiserint, sed eius nomine præcipuè quandam sodalitatem instituerint. Domus ad leuandam quorundam discipulorum inopiam, annis instituta præteritis, & alumnorum numero, & fortunis est aucta. Cum enim antea ducenos dumtaxat an-

teos

reos quotannis Summus Pontifex assignaret, hoc anno adiunxit se superstite quadringentos. Nec desunt alij viri nobiles, qui huic domui tum benigne faciant, tum de perpetuo firmanda vectigali laborent. Admissi sunt in hunc numerum heretici duodeviginti, omnesq. ad vnum euasere Catholici. Ad Societatem autem vni tantum aditus patuit. Magna est Dei beneficio apud nobiles Societatis existimatio, id quod indicant eleemosynarum crebra subsidia. Hoc anno impetratum est demum, vt in summo ac pleno totius regni concilio, ipso quoque Imperatore consentiente, confirmatio priuilegiorum Collegij nostri, maiore cum amplificatione perpetuaque donatione prædij, in Boemiæ regni tabulas adscriberetur. id quanquam sæpe nostri tentarunt, nunquam tamen à Collegia condito, hoc est ab anno ferme trigésimo impetrare potuerunt. ita vt tanto maior Deo habenda sit gratia; quanto difficilior res fuit ad impetrandum. E concursandis obeundisque pagis non parua ad animas utilitas redijt. Oppidum est, Praga non longe distans, vbi mira erat rerum diuinorum inscitia: complures iam septuagenarij ne dominicam quidem precationem tenebant. quibus tamen, propositis pœnis, ita consultum est, vt breuiter quæ necessaria viderentur ediscerent. Dederunt ex eo numeram in Ecclesiam nomina amplius sex & viginti: in alio vero oppido circiter octingenti. cunctusq. Senatus cum alijs octoginta, Sacramentum confessionis obiuit.

OLOMVCENSE COLLEGIVM.

Olomucij dum morte multandos nostri confirmant, octo induxerunt hæreticos, ut hæresim quoque cum vita ponerent. Quidam autem ex ijs, quos carcer tenebat, postquam sacra confessione, quæ annis viginti cælauerat, patefecit, non sine Dei ope nutuq. cui vota fecerat, publicas custodias euasit: & quidem extremo supplicio scelerum socijs affectis, quos improbitate longo intervallo superabat. Ad eos, qui morti proximi sunt, supremū Christi viaticum, si quando opus est, studiose desertur. Femina pietate præstans animi maculis rite detersis, dum Eucharistiæ viaticum suscipit, animam feliciter egit. Ciuis vero attritis diuturno morbo viribus (nouem enim ipsos annos perpetuo agrotauerat) Sacramentis rite perceptis remissoq. hæresi nuntio, & corpori medicinam fecit & animo. Hæc, quæ diuinis non humanis opibus perficiuntur, cines frequenter impellunt, ut ad nos suis quisque temporibus, vel consilij vel medicinæ causa confugiant. Nonnulli suas ades nostrorum opibus ac remedijs, dæmonibus infestas domesticis expiarūt. ex ijs vnus qui coctis lateribus obuium quemque petebat, lustrali aqua sacrisq. carminibus aufugit. Ab hæresibus varijsq. erroribus, ad Ecclesiam Catholicam amplius quadraginta animum adiecerunt. Foris etiam varijs locis diuini verbi semen mādaturum est, effectumq. quadam in vrbe, ut tantus Boemicus &

Missa

Missæ citra consecrationem siue Hussitica tollere-
tur. Institutumq. vt matrimonium ac nuptias, con-
fessionis & communionis sacramenta præcurrerēt:
hæreticorum porro erepta volumina: eorundem an-
tiquata baptismata, & alia alibi perutiliter acta.

DOMVS BRVNENSIS & Græcense Collegium.

PEstis contagionem, quæ extremo anno proxi-
mo serpere leuiter ac remisse cæperat, æstâtē
ineunte inusitatæ consecutæ sunt febres. has vi-
cissim excepit noua contagio: ægrorum plena erant
omnia. & primo quidem absumpti de nostris morbo
sunt tres: sed vt sœdioris stragis causæ remoueren-
tur, alijs alio ad salubriora loca dimissis, per pauci
duntaxat, ūq. necessarij relictī sunt domi. Octobri
ineunte ex hoc paucō numero, Collegij minister dum
animarum vindemias colligit, quæ quidem id tem-
poris erant vberiores, eadem contagione morbi con-
sumitur. Hic triduo ante de obitu suo Rēctorem
admonuit, quem leni risu cum Rēctor exciperet,
confirmauit ille, duobus ante mensibus sibi signifi-
catum esse de morte. itaque noxis animi rite deletis,
primo & altero die religiose sacrificauit, biduoq.
post, intētis in cælum oculis, dum oraret, extremum
spiritum Deo reddidit. Videlicet bonitate præsta-
bat, qui tali exitu vitam clausit, erat Deo valde con-
iunctus, mirum eius in Superiores obsequium, mira
legum custodia, flagrans & in Deum & in proximos
cari-

caritas, ut iam omnia tempestiva illi essent ad mortem. Hunc biduo triduove consecuti sunt alij duo: nec ita multo post ipse quoque Boemica & Germanica linguae concionator: ita ut in unum Rectorem totum rerum gerendarum pondus incumberet. Interim vis morbi alios atque alios deinceps graviter vulnerabat, omninoque undecim interemit. Nunquam tamen pestilentia grassante diuinus intermissus est cultus. Præter reliquas conciones, quæ festo quoque die tribus fere locis habitæ sunt, concionati sunt nostri diuersis etiam in pagis. Summa autem tum animarum necessitas, tum principum uirorum contentio fecit, ut multa oppida lustrarentur. nam & infantes sine baptismo, & ægri sine penitentia sineque uiatico decedebant; itaque ea fuit animarum seges, ut nouitij quoque non pauci, quantum eorum disciplina patitur, plenos manipulos reportarint. Interim Deus Opt. Max. mercedis loco suos uoluit famulos uarijs calamitatibus exerceri. Fremebant hæretici, quod à nostris Catechismum homines non Catholici docerentur, & tanquam in insidijs, qua transeundum erat se collocabant, minasque intentabant atroces, si ad se iterum reuertissent. Non nunquam uero aduersata est eis hyems, coactique sunt sæuiente frigore nudis pedibus, aut collectas è crebris inundationibus aquas, aut altas paludes uado transmittere. Longum esset ea persequi, quæ Dei causa domi forisque superata sunt. cum alij fundos nostros inuaderent, alij mendacijs atque calumnijs famæ nostræ tenebras conarentur offundere. Verum, qui potis-

potissimum calamitatis est fructus, semper ad nos plus commodi, quàm incommodi redundauit.

GRÆCII coniunxere se Catholica cum Ecclesia non pauci . Nobilis adolescens cum ex eade penam capitis incurrisset, antequam plecteretur, significauerat nostris uelle se ritum Catholico animi labes abluere, postea suorum fraude deceptus consilium mutauit. aiebat, in qua religione natus esset, in ea se uelle mori, sibiue exploratam iam esse salutem: & cum decessisset, affore Christum qui prehensa dextra, se in beatorum loca perduceret. Præcipuus hæreticorum minister laqueos adolescenti tetederat: is ut in errore perseueraret, effecerat: sed pertinaciæ medicinam fecit extremi supplicij metus, ut enim mittendus fuit ad mortem, statim ad deliberandum supplicij moram flagitauit, quam cum impetrasset, postea confessus est & communicauit . Alius è prima nobilitate adolescens, quod contra parentum uoluntatem ad Catholicos abiisset, fortunis omnibus spoliatus, ita tulit hoc uulnus, ut in summa rerum inopia parem animi magnitudinem ac moderationem præferret.

PRO-

174
P R O V I N C I A
G E R M A N I A E.
Superioris.

*Vius provinciae socij in novē disper-
titi sedes ducenti fere sunt ac duo-
decim . Ingolstadij quatuor &
quingenta . Dilingae quatuor
& viginti . Monachij sex & vigin-
ti . Oeniponti quatuordecim . To-
tidem Friburgi. Vno minus Halae, Lucernae sexde-
cim, Augustae viginti . Landspergae triginta. E vita
migravit vnus , Recepti Societate quatuor & vi-
ginti.*

I N G O L S T A D I E N S E, E T
Dilinganum.

INgolstadiense Collegium adscivit in Societatem
quatuor . Societatis vero meditationes ex ex-
ternis obiere primarij, & in his Abbas nobilis , &
Concionator, qui hoc consilio venerat Ingolstadium,
Consistentium & communicantium numerus pro re-
gione sat magnus . Ab haeresi quinque & triginta
sunt absoluti, veniuntq. certis anni temporibus ex
haereticorum regionibus , qui catholico more se ex-
pient. quo in numero quidam non sine singulari di-
vine

*uinæ misericordiæ munere è dæmonis faucibus est ereptus. Erat huic magicus liber, in quo cum alia multa tum conficiendæ pecuniæ ratio continebatur: id ubi rescivit concionator, cuperetq. (ut est insatiabilis hæreticorum auaritia) rem suam augere, huius uxorem clam conuenit, persolutoq. precio libellum aufert. tamē vim potestatemq. libelli primus periclitari non ausus, accepto à rusticis duobus argento, copiam eis libelli facit ad tempus. rustici diuersorium ingressi, dum ea de re inter sese colloquantur artis ignari, ecce tibi humana specie dæmon artem profitetur se facile traditurum, modo se sequantur in syluam. sequuntur quo imperatur, & ex conditō venit in syluam; ibi membranam dæmon porrigit, iubetq. eos suo sanguine suum in ea nomen inscribere. cum alter paruisset, dæmon ea quasi præda contentus nusquam amplius apparuit. Concionator de re certior factus, metu perterritus fugam cepit. is vero, apud quem diximus artificiosum fuisse libellum, ad nos se contulit, peccataq. cum dolore confessus veneficis suas artes sibi habere iussit. Sodali-
 tium Dei matris & pietate viget & numero. Plurimi per eos dies, qui anniuersariæ Christi neci dicati sunt, sese ante eius sepulchrum verberibus cecidere: & id ipsum ad diuersa vrbis templa ac sepulchra, suo quisque induti cucullo, fecere nonnulli. Septem-
 bri mense factum est scholarum initium, in recenti pulcherrimoq. gymnasio, quod nobis pro sua egregia liberalitate Gulielmus Bauariæ dux excitauit: Rhe-
 toricesq. explanatio, quæ ante desiderabatur, adiun-*

Ha. exhibita etiam de Absalone tragadia nobili spectante corona, cum humanitatis causa gymnasium regens inuiseret.

DILINGÆ Societate donati sunt quindecim, in usq. nonnulli nobiles, quos ipsi propinqui Societati dicarunt. Ab hæresi sunt absoluti complures. ex eo numero mulier cū ab extremo periculo non procul abesse putaretur, Catholicis instituta præceptis, postridie & ab hæresi, & a morbo simul est expedita. quæ res vehementer tum ipsam, tum eius virum, qui a pueritia hæresim hauserat, confirmavit. Alius Catholica a nobis religione suscepta, in patriam reuersus maluit de bonis patrijs, quàm de sententia decedere, Septem virgines, quæ luere apud nos peccata confessione suenerat, in sacrarum virginum collegia cooptatæ sunt: Nec defuerunt, qui confessionis præsidio sese & ab animi & a corporis periculis vindicarint.

MONACHII suus quoque labor datur hæreticis. Marchio quidā clarus genere & Anabaptista, cū diu iam in perfidia obstinata mente perstaret, eisi contumeliose initio, qui de religione secum agerent, repellebat; postea tamen nostrorum delinquit obsequijs ac patientia, Catholicam religionem magna omnium admiratione suscepit. Duo Iudæi patrijs bonis vxoribusq. contemptis, in aula gymnasij nostri baptizati sunt. Ablutus est etiam Rhodius quidam in nobili illa apud Echinadas victoria captus, celeberrimo nobilitatis conuentu, Illustrissimus Bauariæ dux rem nostram promouere non intermitit. Parentem filius

filius natu maximus imitatur. is cum è sodalitate sit Dei Matris, in eaq. reliquis sodalibus sit præfectus, fratrem suum Ratisbonensem Episcopum in eandem sodalitatem adlegit.

OENIPONTANVM, LVCERNENSE, & Friburgense.

O Eniponti complures per Confessionis Sacramentum aliq. d. morbis, aliq. d. perspicuis periculis, aliq. etiam ab infernis monstris, spectrisq. liberati sunt. Hic quoque multos ab hæresi ad Catholicam religionem nostri traducunt. Erat in eo numero Sacerdos, magna apud quosdam hæreticorum duces auctoritate. hic etiam tum cum in hæresi versabatur, eximio quodam pietatis studio erga Beatam Virginem tenebatur, vt minime mirum videri debeat si è facibus demum emerfit, qui tantæ patrocinio Virginis nitebatur. is postea grati animi caussa ad ædem Lauretanam, nullo viatico nullo itineris subsidio profectus est. Oenipontani ciues valde propensi videntur in nos, quantum ex oblatiis templo muneribus tum crebris tum copiosis conijci licet.

LVCERNÆ hæresim eiurarunt duodeciginta. Sacramentorum consuetudo vt in tali ciuitate sat frequens. Confessionis autem consilijq. caussa de longinquis etiam locis, multi concurrunt. Vir quidam, cum deformi demonum vexaretur aspectu,

M repe-

repetitis à prima etate peccatis , ipso confessionis sacramento sese & à scelerum seruitute , & à molestia demonum vindicauit. Alium item cum desperatione vehemens ipsum iam triennium vrgeret , eadē se medicina ad æquitatem animi reuocauit. Atque ex hoc genere plures fuere, quàm vt enumerandi videantur omnes . Aegra mulier eiusdem sacramenti vi, eodem die in integram valetudinem restituta est, postridieq. omnium cum admiratione , Christi corpus accepit. Vitiosa præterea consuetudines ademptæ sunt. nam cum ipso quoque Quadragesimæ tempore personati homines baccharentur , interposita Senatus auctoritate perfectum est , vt mos ille barbarus tolleretur. Idem Senatus , vt qua in Societatem sit benemolentia testetur , cum de nostris falsos quosdam spargi rumores accepisset, auctorem illico comprehendi iussit, eumq. præter pecuniariam multam, frequenti concione coegit , quæ temere de nostris effuderat reuocare , ac nisi nostrorum intercederet deprecatio, multo peius cum maledico actū esset. Lustrata sunt cænobia non sine magna utilitatis spe: & in eorum vno, cænobitarum est excepta confessio, idemq. in tribus cænobijs mulierum factitatum . Verberationum ciliciorumq. vsus in earum mores inuectus, tantumq. in re illa perfectum, vt in multis fræno sit opus: inuenta est enim, quæ semestri spatio singulis se noctibus verberaret, nam quæ octauo quoque die in seipsas animaduertant , ferè sunt omnes. Hæc & alia in Christi gratiam Lucernæ sunt acta.

FRJ.

FRIBV RGI præter Gallicas Germanicasq. conciones, tribus in vrbe locis traditur Catechismus. Atque vt intelligatur, quàm plenus hic futurus sit ager, intermiserat certis de causis conciones vnus è nostris, quod cum populus cognouisset, ratus id accidisse, quod sæpe de confessione communioneq. appellatus non paruisset, mittit illico, qui concionatorem roget, à suscepto concionandi munere ne desistat. nam obsequentem si minus ante se præbuisset, fore vt in posterum errata corrigeret. Quinque circiter & triginta, hæresum soluti sunt nexu. Aucta est penitentibus sacra ædes, eiusq. rei causa vel ex hæreticorum regionibus huc contendunt. Ea est autem aliquorum pietas aduersus religionem Catholicam, vt quidam Magistratui hæreticò mille libras annuas, hoc est aureos amplius 200. vt per eum sibi liceret festo quoque die sacris adesse, sponderit. Reuocata est etiã longo interuallo consuetudo quædam salutaris, vt sub initiũ quadragesimæ, fidei professio ex instituta concilij formula non à ciuibus modo, verum etiam ab aduenis exigatur. id quod Senatus auctoritate perfectum est.

Auctum est Gymnasium humanitatis schola, numeranturq. inter Auditores religiosi complures, id quod in his locis perrarum perq. mirum est.

AVGVSTANVM COLLEGIVM.

O Bijt in Augustano Collegio Sacerdos, & susceptis pro Christo laboribus, & Societatis

M 2 anti-

antiquitate præcipuus. is fuit Theodorus Peltanus, qui annos duos & triginta in hac familia transegit, in eaq. partim docendo partim scribendo, nullum tempus à laboribus vacuum habuit. Templum plurima amicorum liberalitate nitet. id usquequaque absolutum, summa cum ceremonia consecratum est: in eodemq. nostro Collegio datum à Fuggherorum familia illustrioribus ciuibus epulum, habitaq. à nostris pro agendis tum eidem meritissimæ de nobis familiæ gratijs; tum reliquis Societatis patronis, oratio. Iam pænitentium celebritas pro ciuitatis amplitudine. & celebritati par fructus. Vir quidam affecta ætate, cum Augusta quatridui itinere peregrinaretur, febriumq. absumeretur ardoribus, hoc dolebat vnum, quod procul à patria, procul ab uxore carisq. liberis moreretur; in ea cogitatione versanti, ex occulto missa vox dicitur, qua monebatur, si saluus esse vellet, vt Augustam vsque contenderet, peccataq. sua apud Iesuistas noua quadam in æde confiteretur. sed cum id visum pro nihilo duxisset, propterea quod nec templum illud nouum vidisset vnquam, nec quod genus hominum essent Iesuistæ cognosceret, iterum ac tertio vox eadem extitisse, addidisseq. non defuturos, qui ei Iesuitarum templum indicarent. tum voci fides ab agro habita, conceptoque voto sanus illico surrexisse, & magna sua cum voluptate apud nos animum expiasse. Nec illud miraculo vacat. Nobili adolescenti cum sanguinis cursus è naribus, nulla medicorum arte reprimi posset, ob eamq. rem certum putaretur adire discrimen,
statim

statim à peccatorum confessione constitit sanguis. Duo & viginti patrias hæreses prauasq. opiniones, cum vera & constanti Catholicorum disciplina commutarunt; confirmatiq. sunt multi, quorum non constabat in religione sententia. Duobus re domestica laborantibus, cum recentes atq. asperos nummos diabolus obtulisset, pluraq. si sibi parere vellent, copiose promitteret, ab eo sese vterque non sine nostrorum ope liberauit. Venio ad ea quæ Gregoriani Calendarij causa Societas indigne pertulit. Erat enim hæc vulgo de nostris opinio, eos ad restituendum Calendarium non modo Romanum Pontificem induxisse, sed ad amplectendum, ipsum quoque Senatumpermouisse. Anno itaque M. D. LXXXIII. Calendarium Summi Pontificis auctoritate correctum ac castigatum, simul ac à Senatu non sine Imperatorio decreto promulgatum est, ingens fuit armorum materia. Initio quidem incitata est ab hæreticis concionatoribus multitudo, sic, vt nullum de nouo Calendario verbum fieri pateretur. Ex eo tempore magnus in ciuitate tumultus, magna seditio. Priuati suis in ædibus armorum præsidia contra vim ac manum comparabant; Senatus milites conscribebat: Ciues Senatui, nisi nostros ciuitate pelleret, ædes disturbaret, decretumq. de Calendario retractaret, extrema quæque minitabantur. denique perturbata erant omnia, omnia plena periculi, plena formidinum. Anno, qui consecutus est, etsi iam non nihil prudentissimi Senatus vigilantia furor populi deferbuerat; Quadragesima tamen incunte, noui

lanij excitarunt incendium . ij hæretici sunt fere omnes , numero amplius ducenti . Tota igitur quadragesima , ne quis Calendario nouo pareret , contra leges , contra consuetudinem , carnes de macello vendere , Paschate vero , quod ad restituti anni rationem peragebatur , tabernas occludere non dubitarunt . Alebatur laniorum audacia concionatorum improbitate , modo vt viriliter se gererent cohortante , modo minis atrocibus territante . Sed nimirum egregias suæ contumaciæ dedere pœnas : tantum enim abest , vt improbissimis consilijs Senatus bonisq. omnibus quicquam obfuerint , vt cum Senatus ad celebrandum colendumq. Pascha aliunde sibi de carnibus prospexisset , rigidam ipsi quadragesimam agere sint coacti . Nam nec à suis carnes id temporis vendebantur , nec ex alijs , quas Catholici aduexerant , hoc est ex Iesuiticis (vt ipsi loquebantur) audebant attingere . erat autem hæreticis id solemne , vt quicquid ex nouo Calendario faciendum omittendumue præscriberetur , id Iesuiticum appellarent . Non hic turbarum exitus fuit . Quinto Calendas Iunij iubet Senatus pro Curiae foribus edictum de Calendario proponi , præconisq. voce propalam denunciari , hanc ipsius esse sententiam . Vti Calendarium nouum à Summo Pontifice restitutum in posterum tempus adhibeatur . Hæreticorum Ministri ubi rem serio agi animaduertunt , suos quoque conatus & artes admovent ; concione coacta , Senatus damnant edictum , populoq. vt Calendarij lex abrogetur , omni ope & contentione suadent .

dent. Senatus ad id tempus mitior, tam proiectam effrenatamque audaciam diutius non ferens, de communi sententia decernit, ut Ministrorum dux, turbarum omnium seges ac fomes, extrudatur ex urbe. Id cum fieret, vociferantibus à suis testis hæreticis, ingens illico è plateis armatorum manus accurrit. Strictis gladijs equorum præciduntur habenæ: Minister, inuito Senatu, de curru detrabitur, in proximasque ædes abripitur. ibi custoditus à suis postero die muliebri veste (ut fama fuit) ne agnosceretur indutus, ciuitate denique cessit. Auxit in præsentia tumultum concionatoris exilium. Clauduntur portæ; militum præsidia cum ducibus instruuntur: curia intus forisque munitur: plateæ complentur armatis: ac ne coeant, ut in periculis fieri consuevit, cratibus ferreis demissis, partes oppidi secluduntur. Ita nostri, qui intra mœnia quidem, sed tamen in urbe veteri, quam appellant, habitant, omni Senatus auxilio, omni bonorum ope destituti, nunquam maius adiere discrimen. Ecce tibi conferta hæreticorum turba, furore amens, nostram cogitur ante plateam. Nos obfirmatis occlusisque foribus, quoniam nulla erant humana præsidia, in Deo vno spes nostras figimus ac locamus. Hæretici domum nostram speculari undique, aditus omnes curiose lustrare. quidam per fenestras gladios hastasque torquere, alij per summam licentiam contumelias & maledicta iacere, nonnulli ignem aedificijs continentibus admonere, ut eodem nostrum conflagraret incendio. Accesserunt

M 4 postre-

postremo qui contignationes diruerent, ut eadem
ruinæ nostros opprimerent. Sed tamen aggressos
deterruit vetula quædam, quod diceret milites se
vidisse quingentos, à Bauarico duce missos in cu-
stodiam præsidiumque nostrorum. Et sane tota
Augusta peruagatus est hic rumor, trecentos mi-
lites apud nos esse. quæ suspicio fortasse hæretico-
rum furorem à nostrorum vitis tectisque conti-
nuat. Res in miraculis est habenda, homines qui to-
to anno nihil aliud agitauerant, nihilque aliud in
conuentibus circulisque iactarant, nisi quemad-
modum male perderent Iesuitas; eo die non mo-
do quenquameorum non spoliassent vita, sed ne aspe-
rius quidem ledere ausos esse. Subductis denuo
cratibus, ad insequentem usque diem, urbis præse-
cti aliique ad nos patroni miserunt, qui vicem no-
stram dolentes tum nos officiose consolarentur,
tum studiose perquirerent, an aliquid nobis gra-
uius ab improbis accidisset. Longum esset enume-
rare, quæ consequentibus octo diebus experti
sunt nostri, tum cum obseratis semper foribus ex-
trema omnia in horas singulas expectabant; cum
infames spargebantur tota ciuitate libelli, cum mul-
ta de ipsis ad imperatorios ministros falso defere-
bantur. Et tamen in tantis fluctibus non sine tum
hæreticorum admiratione, tum Catholicorum so-
latio nunquam intermiserunt, vel sacra perage-
re, vel de more confessiones excipere; ut qui spem
sue defensionis ac patrocini non in hominibus sed
in vno Deo tutissimo innocentie perfugio colloca-
rant.

GERMAN. SUPERIOR. 189
rant . Eoque duce ac defensore eundem semper
cursum tenuere, eodemque studio ac volun-
tate, etiam nunc in animarum
caussa versantur.

PRO-

P R O V I N C I A R H E N I.

*Complectitur Rhenus domicilijs vñ
decim socios amplius trecentos,
Colonienſi Collegio triginta. Tre-
uerenſi quatuor & ſexaginta.
Moguntino duos & quinquagin-
ta. Herbipolenſi duos & quadra-
ginta. Spirenſi ſeptendecim. Fuldēſi duodeviginta.
Heiligenſtadienſi quatuordecim. Molsheimenſi tri-
ginta. Confluentino denique ſexdecim. Accedunt,
qui in Paderbornenſi & Luxemburgenſi ſedibus
cōmorantur, quarū hęc tres, ſex illa complectitur.
Ad Societatem vocauit Dominus ſeptem & vigin-
ti: ſex autem, vt ſperamus, in cœlum.*

COLONIENSE COLLEGIVM.

E Colonienſi gymnaſio quinque ſe adoleſcentes
in familiam noſtram dicarunt. Educat autem
ſodalitas Dei Matris ad omnem diſciplinam ac re-
ligionem adoleſcentes. ſunt inter eos, qui noctes to-
tas in aſſidua precatione traducant: alij egenorum
miſericordia capti, vel veſtes ijs diuidunt, vel argen-
tum: inuentiq. ſunt adoleſcentes, qui quoniam per
etia-

ætatem nondum ad paternas capfas admittebantur, nec tractare nummos suo arbitratu poterant, vestimenta sibi ipsi detraherent, quibus pauperum nuda membra contegerent. Nonnulli ut famelicos pascerent, suo se pabulo fraudarunt. Atque ut omitam, quam acriter in suum ipsi corpus quidam animaduertant, multo maior laus videri debet, eos qui in tanta heresum colluione sunt alii, contra hæreticos tamen tanta concipere odia, ut ea non modo in illos, sed in eorum quoque libros effundant. quotquot enim huius generis nacti sunt libros, eos ad nos afferunt exurendos. Adolescens complura Lutheri Erasmiq. volumina, quæ postea nobis traderet concremanda, ab hæreticorum Ministro coemit. Alij in aliorum salutem non minus curæ studiique, quam si de nostris essent, impendunt. Ex eadem sodalitate Sacerdos profectus in Holandiam, breui tempore ad sodalium numerum quinque & triginta, partim nobilitate partim eruditione præstantes viros adiunxit. erant inter eos Parochi Sacerdotesq. nonnulli, quorum vnus rustico indutus ornatu, quo hæreticos falleret, in Holandiæ parte quadam, vbi præcipua hæreticorum est sedes, modico temporis interuallo, pueros ferme centum salutis aqua respersit. Ac de hoc ipso Sacerdote, ut de ijs, quos dixi, sodalibus, & plura scribi possent & varia, nisi me res gestæ nostrorū, quo potissimum referuntur hæ litteræ, ad se vocarent. Ad salutarē animorum expiationem non paucos sæuientis pestilentiae lues adegit. Inuaserunt nostri corpore & animo laborantes, ac ne decedenti-

bus

bus quidem, ubi eiusmodi tempus incidit, abfuerunt. Vir nobilis, cuius iam salus vocabatur in dubium, expiatis rite peccatis, paulo post emerfit è morbo. Nec minora ex hæreticis facta sunt lucra. Nobilis hæreticorum Minister, Genevam disciplinæ causâ profectus, propter excellentiam ingenij, ad summam Calvinianæ sectæ cognitionem breui peruenit. itaq; eius opera expetebatur à Ducibus ac Magistris. Auxit famam nominis concionum præsidium: præsertim apud Electorem Palatinum, eiusq. filium Casimirum. Sed quo latius Calvinistarum deliramenta diffunderet, in varias Germaniæ Belgijq. destinatus est vrbes, adhibitusq. sæpe à principibus viris, tum ad conciones quotidianas tum ad honorificas legationes. Verum cum & ex Principum consuetudine, viuendiq. ratione, & alijs argumentis quamplurimis explorasset, quæ essent omnia plena fraudibus apud egregias Caluini discipulos, nec alio tanti magistri spectare doctrinam, nisi ut per summam insipientiam, ex hominum mentibus veri Dei cultum & religionem eripiat; Ministrorum & synodorum scripta reuoluit, eaq. accurate & diligenter expendit. Quæ cum a prisca illa religione longissime recedere animaduerteteret, & quam dissimilia ijs essent, quæ in Catholicorum litteris è regione perlegeret, abiecta omni cunctatione, statuit sibi de religione longe aliter sentiendum. ex eoq. tempore eam orsus est vitam, ut facile in suspicionem suis venerit desertæ proditæq. sectæ. Ad extremum eius rei causâ, vltimis prope defunctus periculis, Coloniam venit. ubi via sibi ad integrâ

castamq. religionem occultis cum Sacerdote nostro sermonibus patefacta, tanto est animi dolore confessus, ut paratum se diceret, si ita videretur, vel publice pœnitere. Antequam autem ad Eucharistiæ mensam admitteretur, coram Sacerdote sacrificaturo, mista lacrymis oratione se ipse graviter accusavit: idq. præsentē nobilitate præcipua: mox in genua prostratus, fidem ex formula concepta professus, sacramento se religionis obstrinxit. Dies ille maximè & ei, & ceteris qui adfuerunt, lætitiæ fructum attulit. Cumq. is, multos iam annos quodam morbi genere laboraret, eo primum die liberum immunemq. se sensit: ut intelligeret, quantum importatum esset animo commodi, quod etiam in corpus redundavit. Mulier Anabaptistis nata parentibus, cum à patrijs institutis ad Catholica discessisset, morborum cœpit agitari molestijs: statimq. subiit animum cogitatio, sibi nondum ad Ecclesiam patuisse aditum per baptismum. quæ cogitatio coniecturis nixa vehementibus, confirmabatur in dies. Itaque, replicatis exactæ vitæ cursibus & rebus diligenter inspectis, cum vere mulier fraudata baptismo videretur, solenni ritu ac ceremonia baptizata est: vix muliebri caput salutaris aqua tetigit, cum corporis morbum una cum hæreditaria illa animi lue ceteraq. peccatorum contagione discussit. Alia ex eadem colluvione mulier silentio prætereunda non est, cuius aduersus Deum impietas, diuinam in ea seruanda pietatem mirifice commendauit. Ausa est, per summū nefas, sacrosancta Eucharistiæ mysteria impurissimis digitis attre-

ta.

stare, eaq. in cistam pyxidemve coniecta, foras ad
 Anabaptistas, quibus se tradiderat, deportare. Ho-
 spes, apud quem diuersata primum est femina, no-
 cturno strepitu excitatus, cum vltro citroq. trahi ci-
 stam totis ædibus audisset, ex muliere quærit, quid
 cista illa contineat: respondet mulier non minus au-
 dacter, quam impudenter, panis in ea contineri frag-
 mentum, quem pro Deo Papistæ colerent. Re apud
 Anabaptistas peruulgata, illico vniuersi conueniunt.
 profertur è muliebri cista candidissimus panis, &
 cum impuro hæreticorum pane coniungitur. deinde
 vtroque in arcam condito in diem posterum, Videbi-
 mus, inquiunt, vter altero sit diuinior. Cum dies in se-
 quens illuxisset, ad arculam redeunt. nostrumq. cæ-
 lestem panem, integrum vsquequaque incorruptum-
 que reperiunt; suum vero in busonem teterrimum
 deformatum. Eo aspectu cunctos terror inuasit; sed
 ij, qui suorum scelerum cumulo, ne prodigijs quidē
 ac miraculis monebantur, exclamant, fraude id fieri
 Papistici panis (sic enim per contumeliam Angelo-
 rum panem appellant) qui ne tum quidem vel à suis
 absens, a fascinandis oculis abstineret. Porro buso
 sæpe coniectus in ignes, semper inde visus est resili-
 re. dum ad extremum olla conclusum, scröbibus
 alte defossis, in ima terra sepeliunt; ac ne quo tanta
 pestis afflaret, diligenter operiunt: Eucharistiam ve-
 ro petulanter arreptam, in eundem ignem contume-
 liose coniiciunt: ea vero pulcherrimæ lucis radios,
 suæ diuinitatis testes emittens, lente consumpta est.
 Eo prodigio exterrita mulier, relicta illico Anaba-
 pti-

piistarum perfidia, ad Ecclesiæ pascua causasq. reuertit. Ea postea, duo apud Anabaptistas se vidisse narrabat. alterum, ad eos se contulisse virginē quandam, incertum qua causa, quove impulsu: cui, cum ex eorum disciplina ad secundum baptismum adigeretur inuita, neque enim ignorabat, quantam maculam in se susciperet, si primam illam originis maculam vno iam baptismo deletam, nouis iterum aquis delere conaretur, tātus impactus est colaphus, vt vestigia ipsa ad multos dies impressa fidem facerent, plagam non humanam fuisse. Narrabat etiam, feminam quandam natam ex eadem sæce maritum; cū iniquo pateretur animo, quotidianis hæreticorum conuentibus sedes domesticus inquinari, illis esse sedibus imprecata, vt quotquot celebrari capitibus consueissent, tot dæmonijs redderentur infestæ: habuissetq. subitum tam diras preces euentum. Ex eo enim tempore, tanquam accepta possessione traditi domicilij, tantam ibi malorum dæmonum turbam debacchari solitam, vt ædiū domini pauore perterriti, cedere nouis dominis sint coacti.

TREVERENSE COLLEGIVM & Luxemburgensis Residencia.

TReueri cum ex alijs officiorum muneribus multiplex vtilitatis fructus, tum ex erudenda iuuentute colligitur. Imbecilla ætate puer ex hæreticis procreatus, quoniam Catholico ritu vivebat, du-

*durius à parentibus si qua in re forte offenderet, trā-
 flabatur. eo patria asperitas progressa erat, ut vitæ
 tædio, puer multa à Deo prece contenderit, ut si ei
 commodum videretur, se ex ijs ærumnis in illam vi-
 tam molestiæ omnis expertem, quo duæ quoque soro-
 res propter suam pietatem, ut sperabat, paucis die-
 bus ante concesserant, euocaret. Interim ipse furtim
 ac dissimulanter confessionis atque Eucharistiæ my-
 sterijs animum expiat, & quasi exploratum sibi es-
 set preces irritas non futuras, ad diem obeundum ala-
 criter sese comparat. Vix à cœlesti mensa redierat,
 cum subito correptus est pestilentia. sed tam fœda
 lues, quæ humanæ pulchritudinis florem infringit,
 non modo nihil ei de pristina oris dignitate deira-
 xit, verum etiam auxit. tanta enim iacenti venustas
 accessit, ut pater vehementer admirans rei causam
 requireret: cui femina Catholica, quæ agro mini-
 strabat, Nil mirum, inquit est, hodie enim sacrosan-
 cta altaris mysteria puer accepit, quorum ea vis est,
 ut non modo animum suauiter afficiat, sed interdū
 etiam redundet in corpus. Morbo ingrauescente, ni-
 hil æque dolebat puer, ac parentum in hæresi perti-
 naciā, matremq. pluribus obsecrabat, ut si se æquo
 animo mori vellet, daret hoc postulationibus filij, ut
 se iterum cum Ecclesia Catholica, vnde se seiunxe-
 rat, copularet. Cumq. propius abesset à morte, postu-
 lauit iterum sacramenta, & quanquam ad eam rem
 obsurduerat parens, vicit tamen diuturna conten-
 tione filius, ut eo conuiiente & expiaret iterum ri-
 tē noxas, & supremo illo diuinoq. viatico se muni-
 ret*

ret. Fratris exemplo infirmissima ætate soror, nondum annum egressa nonnum confessionibus vti cœpit occultis: furtiuisq. precibus, quando palam non audet. B. Virginem compellare, eamq. Catholico ritu verbis Angelicis salutare. Alij porro complures, qui Catholica religione neglecta, patria dogmata sectabantur, Ecclesiæ legibus & institutis obtemperant. Sacramentorum mysteria non minore celebrantur hominum conuentu, quam fructu. Vnum missum non faciam, quod ad commendationē sacræ Confessionis plurimum valet. nullis enim telis humani generis hostis ita cōfigitur, vt accusandis apud Sacerdotem prodendisq. peccatis. Vir erat pietatis studijs in primis deditus, qui & Sacramenta capiebat assidue, & lectitabat libros de pietate conscriptos, & vestem cilicinam ad reprimendam contumaciam corporis induebat, & exemplar deniq. propositum erat ad imitandum. Hic igitur dum in eo totus est, vt a susceptis maculis accurata se confessione perpurget, non tulit id callidus & inuidiæ plenus, insidiator, persona viri grauis inducta hortatur hominem, vt mentem illam aut in aliud tempus reijciat, aut omnino deponat, & in alias terras vbi viuat hilarius (ciuitates dicebat hereticas) demigret; neque Iesuitis ita se credat, vt ab eis diuelli non possit, eos esse homines callidissimos, qui perniciem ac laqueos adumbrata quadam religione prætexant. Non fuit difficile versutissimo oratori, ea persuadere homini simplici, quæ tam artificiose astuteq. composuit. impulit hominem, vt non modo tam salutare

N

animi

animi expiandi consilium abijceret, sed etiam, ut &
 libros, qui pietatem accenderent, & vestes cilicinas,
 quæ nuda membra comprimerent, concremaret.
 Desudandum Patri nostro fuit, qui à confessionibus
 ei erat, ut hominem inductum in fraudem, de errore
 deduceret, illustrauit insignis veteratoris fraudem,
 qui personas non modo arripiat humanas, ut fu-
 cum animis faciat, sed interdum etiam Angeli-
 cas: patefecit dolos & artes, quibus capere optimū
 quemque solitus sit: erudit imbellem & confirma-
 uit ad pugnam, ut si denuo esset cum hoste pugnan-
 dum, hostiles impetus & conatus eluderet. Non
 fuerunt ab re neque alieno tempore adhibita magi-
 stri præcepta. redit mendacij pater ementitus ite-
 rum formam, & quoniam discipulum alienis confi-
 lijs sentit abductum, elaborat quantum potest, ut si
 minus sacramentum confessionis obire nolit, cer-
 te ne tam frequenter obeat, rem damnare ut super-
 uacaneam instituit, minimeq. necessariam, nec par-
 ua docet carere culpa, defletas semel culpas deplo-
 rare iterum, & quasi diuinæ misericordiæ diffidas
 confessionum lacrymas renouare. Sed cum ea re ti-
 ro paulo iam ad certamen esset instructior, facileq.
 sentiret laqueos sibi atque insidias ab hoste præten-
 di; alias hostis adhibet artes, alias admouet machi-
 nas ad oppugnandum. Nihil tale dissuadet amplius,
 concedit illi tam salutare præsidium, quo cum Deo
 reditur in gratiam: conatur tamen efficere, ut ad eā
 rem Iesuitarum opera non utatur, nec enim alios
 alibi Sacerdotes deesse, & quidem eruditos & pro-
 bos

bos, apud quos peccata ponantur. Cum ne hæc quidem artificia procederent, instituit hominem non ex insidijs ac cuniculis oppugnare, sed petere aperte, ac persona posita. varijs eum terroribus ac visis exagitat, iniurijs onerat, minas intentat: & ut ab omni salutis spe fiduciaq. deiciat, confessiones præteritas exprobrat, easq. ad veniam negat quicquam habere momenti, peccata etiam, quæ illi exciderant obijcit, certissimosq. denunciat apud inferos cruciatus: denique nihil missum facit, quo hominem in summam desperationem adducat. Verum quo magis eos hostis noster oppugnat, quos in suorum numerum Deus adlegit, eo magis sentit suos conatus ac labores ad nihilum cadere. nondum enim expugnare potuit, quem multos iam menses oppugnat, vim intulit eius vitæ, obtortaq. gula ceruices conatus est frangere, ita ut is complures dies nullam in partem caput flectere ac torquere posset. Obijcit ei sese etiam num ad terrorem singulis hebdomadis sæpius: quam voces iam mittit nullas, tot victorijs debilitatus & fractus: speraturque, quoniam & terrores quoq. diminuti sunt, fore ut accerrimis fidei telis conficiatur & concidat.

Habuit initium LVXEMburgensis Residencia, ut superiores litteræ docuerunt, anno superiore, in eaq. munera Societatis exsequitur par Sacerdotum, cum laico vno: quorum aduentu obeuntium diuina mysteria numerus non mediocriter auctus est. Et quoniam diebus Sabbathi per id tempus, quod inter Christi Domini Natalitia, & Dei Matris Pu-

rificationem est interiectum, vesci carnibus religio-
ni non erat, ereptus est hic error & pro concione
obiecta religio: actumq. apud Magistratum, ut &
diebus festis Reipub. curæ ac negotia fraudi non sint,
& qui eorum dierum sanctitatem ac religionem
opere aliquo violarint, coerceantur. Ecclesiastici
institutio Seminarii à Pont. Max. comprobata, ve-
bementer expetitur, in eamq. rē Prioratus quatuor
quasi loco pignoris decernuntur, ex ijsq. vnus iam
nobis est attributus, non sine opera atq. humanitate
Archiepiscopi Treuerensis. Atque hæc initia, læ-
tiores Deo propitio pollicentur euentus.

M O G V N T I N V M E T Herbipolense Collegia.

IN Moguntino Collegio fratres nobis adiuncti
sunt tres. Quinque autem & viginti ab hæresum
pestilentia ad Catholicos reuocati, & in pagos pro-
ximos summa omnium cū voluntate vtilitateq. Cate-
chesis inducta, Gymnasium nobilitat frequens &
delecta iuuentus. quotidieq. multi quantos apud
nos processus efficiant, & publicis testantur dispu-
tationibus, & speciosis Doctorum titulis consequē-
dis. Auxit disciplinæ decus spectaculorum celebri-
tas. Nam & rerum quæ exhibebantur dignitas ac
religio, & admirabilis Actorum venustas cum ex
omni hominum ordine tum è nobilitate complures
allexit. Excitati sunt à mortuis longo iam seculo-
rum

rum interuallo Hester & Isaac: quos egregia iuuenum pietas sic expressit, vix vt veritati concederet imitatio. Sumptus tum Saxonici Ducis, tum Treuerensis Archiepiscopi liberalitas suppeditauit. Atq; hæc in hoc Collegio præcipua.

HERBI POLI in Societatem lecti sunt quatuor. Alium quendam vocauerat Deus, sed dum is diem ex die trahit, & Dei vocem procrastinando contemnit, mortifero correptus est morbo, vt strato fusq. corpore, vigeret animus qui læguebat. itaque reputare secum attente cœpit, quanto tutius tum ageretur, si nostrorum liceret inter amplexus supremæ illius horæ molestijs angoribusq. defungi. quæ cogitatio cum penitus insedisset in animo, statuit pugnare pro viribus, vt quamprimum sibi in Societatem aditus patefieret. rebus igitur cum Rectore transactis, vt voti compos est factus, releuari morbo subito cœpit: facile vt appareret vim illam fuisse diuinam, quæ ijs omnibus est parata, qui malunt plagis quam vocibus admoneri. Habet & suos Dei Matris sodalitas fructus, ijs nō dissimiles, quos de Coloniensi sodalitate narrauimus. Quidam ex sodalibus cum in egentem & pannosum hominem incidisset, miseratione commotus pallium sibi ipse detraxit, vt Christi fratrem indueret: aliq. alijs non modo nummis, sed varia quoque veste succurrunt. Atque in hac tanta in egenos humanitate, retinent tamē in se ipsi seueritatē. Fuit qui sex ipsas hebdomadas horrida cilicia ad nudas carnes apprimeret. nec defuerunt pueri delicatuli, qui d parentibus pretium afferret,

N 3 vnde

Unde sibi cilicium aliquod emeretur. Quidam ad perpetuam Christi Crucis memoriam, simul & præsentem doloris sensum, accepto ferro notam sibi Crucis inussit, eamque insculptam gerebat in pectore, quam multo magis in animo iam insculpserat. Ita fit, ut cum ad omnem pietatem mutuo se sodales exauiant, facile eos reducant ad frugem, qui vel ab honestis declinant officiis, vel à Catholica veritate defiscunt. Constat enim eorum opera, aliquot iam hæreticos aduersus Romanam Ecclesiam sensus suos mentesque flexisse. Triginta amplius numerantur, qui ad Catholicorum se partes adiunxerunt. In his senex, pestilentiae cathedram apud Lutheranos, annos duodeciginta tenuerat: sed ut ad sanitatem rediret, omnes in æde nostra detestatus est hæreses. Adhibiti sunt præterea nostri ab Herbipolensi Episcopo ad eius diocesim diuisionemque lustrandam. Is, ut est egregie ad tollendas hæreses animatus, cum diocesim suam, cuius non in diuinis modo dominus est, sed etiam in humanis, hæresibus occupatam animaduerteteret, dudum eam cœpit inspicere, edixitque pœna proposita (id quod ei per statuta licet Imperij) ut qui Catholici esse nolint, intra præscriptam diem facessant illico, alioque sedes transferant. Magistratus porro aduocat de præcipuis, deinde populum, omnesque quantum licet & paternè monet & rogat, interdumque minas addit peropportunas, ut ad sanitatem vnumquemque reducat. Adhibet & Sacerdotem ad eam rem nostrum, & presbyterum alium ex Germanici Collegij disciplina, virum

rum optimum ac familiarem. his negotium dat, ut
 & publice cum vniuersis, & cum singulis priuatim
 agant: eosq. ad pagos oppidaq. dimittit, ut populos
 ad auitam pietatem fidemq. Catholicam vel ample-
 ctendam vel retinendam, suis concionibus adhorten-
 tur. Itaque partim tanti Principis auctoritate ac
 diligentia, partim nostri Patris opera, & eius, quem
 diximus, Alumni Collegij Germanici, complures
 ad Ecclesiæ Catholicæ gremium se receperunt.

SPIRENSE ET FVLDENSE.

IN Spirensi Collegio, incommoda pene omnes vsi
 sunt valetudine, sed vnus tantum desideratus est
 Rector, exemplum sanctitatis & disciplinae. Gym-
 nasij celebritati inueteratus morbus non nihil ob-
 fuit: auditores tamen remanent fere ducenti, quos
 spectaculis excitandos, nostri sibi putarunt, quorum
 utilitas ad sanāda etiam in spectatoribus vitia per-
 tineret. Hæresim eiurauere septendecim, in eoque
 numero Spirensis Episcopi mater, quæ mariti perfid-
 dia de religione deiecta, ad septuagesimum & quar-
 tum annum secura viuebat, nihil de animi salute, ni-
 hil de violata Christi fide laborans: sepe cum ea de
 repetenda religione filius, sepe alij complures ege-
 rant; sed cum semper frustra sudassent, tandem ve-
 tula in morbum lapsa, quo tentata vix vnquam erat,
 post multas filij cohortationes admisit vnum è no-
 stris, cuius sermonibus atque argumentis euicta,
 ad Catholicam reuertit Ecclesiam, diuinisque

communita mysterijs tuto migravit è vita. Ad cetèram liberalitatem, quam Societatis studiosi nonnulli, in locupletando varia veste templo, augendaque re domestica declararunt, accessit alia pergrata benignitas è venerandis sanctorum corporum, Nicolai & Laurentij reliquijs. ex altero bona pars Cranijs, ex altero iustæ magnitudinis os datum est, ignis etià num vestigijs inustum. Hæc cœnobio cuidam iam inde a Dagoberto tradita, postea ne in sacrilegas hæreticorum manus inciderent, p̃j homines adseruabant: nunc ad nos delata non sine religiosa pompa concentuque symphonix, habentur scilicet in thesauris.

Ager quoque FVLDENSIS non exiguo fœtus nostrorum remuneratur impensas. Hæretici amplius quinquaginta in Catholicorum partes diuinitus inclinarunt. Quoniam autem à Germaniæ nobilitate, reliquorum ad Ecclesiam reditus pendet, faciendum sibi putauit Gregorius xiiij. ut ex equestri ordine nobilius loco natos adolescentes, quorum postea late pateret industria, suis sumptibus aleret. Huius Seminarij administrationem penes Societatem nostram voluit esse, in eoq. ali minimũ quadraginta, cum ex omni Germania tum è Septentrione potissimum. Hæc Gregoriana munificentia incredibile est, quam secundis animis sit accepta: testantur procerum litteræ, Principumque commendationes tum ad Collegij nostri Rectorem, tum ad Teutonicum clarissimum Principem, qui Fuldæ præest. Hæc iuuentutis nobilitas varijs est
distin-

distincta nationibus: numerantur in ea Vest-
phali, Saxones, Hessij, Buchonij, Sueui, Rhenen-
ses, multorumq. Principum necessarij. ij. quanquam
maximam partem Lutheranis sint orti familijs, tan-
to tamen Religionis ardore Catholicam complectun-
tur Ecclesiam, vt in ea nati educatiq. videantur. nec
quicquam iniquiore animo ferunt, quam cum domũ
à parentibus reuocantur, tam ægre diuelluntur à no-
stris. Et tamèn quidam ex ijs cum inuitus huc mitte-
retur, multa dicitur questus esse cum Deo, quod sibi
ad Iesuitas, homines scelestissimos proficiscendum
esset, fore tamen vt omni prouisione animi ab eorum
dolis fraudibusq. caueret. Ea de re admoniti nostri
non pugnandum rati, nec de religione subito agen-
dũ. quippe in animis obfirmatis plus sæpe valet dies
ipsa quam pugna, Deo potius erudiendum tractan-
dumq. permiserunt. Ecce tibi non longo spatio tem-
poris interiecto, vltro Sacerdotem ipse compellat,
peccataq. singillatim enumerat, & quidem orsus à
prima ætate, tanta doloris pietatisq. significatione,
facile vt intelligeres, quo tandem magistro vteretur
ac duce. Idem cum in morbo paternis litteris admo-
neretur, vt si se moriturum putaret, vel sub vtraque
specie posceret supremum viaticum, vel id omnino
contemneret: parentem suũ ipse derisit, Imo, inquit,
vel sub vna tantum specie capiam, vel certe veneras
abstinebo. Pari pertinacia adolescens alter acceffe-
rat, quem cum huc non tam sua, quam suorum volun-
tas atque auctoritas compulisset, fugam initio medi-
tari cœpit, sed partim pudore victus, partim fretus
fir-

firmitate ac robore patriæ disciplinæ, minus sibi
 existimauit impendere periculi si maneret. Is in Lu
 theri verba iurarat, nouoq. se sacramento religionis
 obstrinxerat cum discessit a suis. Sed vicit pertina-
 cem animum religionis Catholicæ sanctitas, & plus
 potuit perspecta veritas, quam mendacium. ergo qui
 præclare aduersus eam sese munierat ne caperetur,
 vno eius captus aspectu, ita manus dedit, vt de suis
 quoque ad eandem religionem alliciendis magnope-
 re sit sollicitus. Iam ad firmandam propagandamque
 Catholicam Religionem cœpta est de more summa
 Christianæ legis exponi, qua imbuitur multitudo ma-
 xime puerilis. Constitit in ea re Gubernatoris nauis-
 tas ac diligentia, qui cum cognouisset, quanta esset
 vel in senili, & affecta iam ætate diuinæ legis insci-
 tia, partim cohortandis Fuldensis agri pastoribus,
 partim imprimendis Catechismi codicibus totaq. vr-
 be disseminandis, rem Christianæ doctrinæ valde pro-
 mouit. Ab eo a notis quotidianisq. muneribus. Brun-
 swichiam profectus est Sacerdos, Erici Ducis con-
 iuge postulante, vt præclaram Dei Matris imaginē,
 infantem IESVM fouentis in gremio, vetustis nobi-
 litatam prodigijs, ad Forliuiensē Collegium, cuius par-
 tem templi matrona illa construxit, transferendam
 curaret. Hanc imaginem annis ante sexcentis (nam
 digna res est, quæ à capite repetatur) eques nobi-
 lis, dum syluestres agitat feras, inuenit: ea imposita
 erat trunco arboris peruetusto, eleganti specie, &
 ad incitandam pietatem spectantis idonea. Non tulit
 pius eques in occultis eam syluis sine honore latere,

abla-

ablatam ex ignobili ligno deportari iussit in ædes.
 Sed non diu illa à suis sedibus abesse voluit: postridie
 ad eundem truncum arboris reperitur. Cumq; semel
 atque iterum vnde ablata fuerat, reuertisset, rei mi-
 raculo vir nobilis excitatus, virginum cœnobium in
 his locis, partim suis sumptibus partim alienis extru-
 xit. Fuerat ad hæc vsque tempora cœnobium illud sa-
 crarū virginū frequētia cœtuq; nobile, sed annū ante
 trigesimū, ad Lutheranū quendā eius administratio-
 ne trāsata, magnas scilicet accepit clades. homo im-
 probus omnium religionū contēptor, sub eo, quē dixi,
 trunco, vbi Dei Matris imago tot iam secula suum
 habuerat domicilium, cellam vinariam effodi iussit.
 Sed non impune hæc impietas abiit. tertio die horrea
 omnia & pecus vniuersum, et ædificia nonnulla ignis
 incendio conflagrarunt. ipse vero sceleris auctor cū
 magnos ad honores iam peruenisset, multorum faci-
 norum reus, in atrum coniectus est carcerem, vbi sce-
 lestam vitam inhonorato fine conclusit. Cœnobium,
 quia opulentum erat, manet illud quidem etiā num,
 sed à mulieroso eodemq; Lutherano concionatore
 curatur: & quantum à primo illo distat ortū, tantū
 ab auita religione discedit. Hoc nimirum impulit
 spectatissimam feminam, tanti Ducis coniugē, vt qui
 locus nullum pristinæ pietatis vestigium retinebat,
 eum hoc etiam antiquæ religionis pignore spoliaret.
 Difficiles sese præbebant mulieres, cum ad eas mis-
 sus Sacerdos noster cum litteris & mandatis, sacrā
 imaginem auehebat: postea tamen Ducis auctori-
 tatem coniugisq; reueritæ, non sine lacrymis eam d
 se

se diuelli passæ sunt, flagitantes etiam à Ducis coniuge per litteras summis precibus, ne se tanto præsidio diutius carere pateretur, quo sublato certissimam perniciem incurrerent.

HEILIGENSTADIENSE Collegium.

HIC quoque ager gratiam retulit impensis laboribusq. non imparem. Quatuordecim è dæmonum castris ad Catholicorum signa traducti sunt. Mulier in ijs, quam malus dæmon per familiarem aspectum mutuūq. congressum ad filiorum necem acriter instigabat, consilij inops, cum aliunde nulla se spes opis offerret, confugit ad nostros, quorum hortatu cum rite maculas eluisset, eo est aucta robore contra hostiles insidias, vt tela non requireret aciora. Minister iam ætate prouectus in varijs hæreticorum cathedris tempus omne contriuerat. is cum secum ipse & leuitatem reputaret suorum, & pugnantia inter se Lutheri dogmata contulisset, medicinam eo ipso veneno, vnde ictus fuerat, sibi fecit. agere cū Sacerdote nostro cœpit, eiusq. de sententia rite confessus, in Catholicorum fidem doctrinamq. iurauit. Vehementer pupugit amentes hæreticos, Calendarij promulgata correctio, cuius auctoritatem vt eleuent, ac, si fieri posset, prorsus antiquent, nihil non moliuntur homines improbissimi. Dies festos, quos nulla ante religione colebant, eos nunc è veteri Calendario, quod pertinaciter retinent, quanta maxima

ma possunt pompa apparatusque, concelebrant, assiduò campanarum strepitu concursuque plebeio. Qui vero porcorum instar sublato dierum temporumque discrimine, in omni se ciborum cœno ac libidine volutabant, omniq. epularum luxu teterrimū suū refarciebant abdomen: hos tam repentina incessit temperantiæ cupiditas, ut cum dies festus è suis fastis inciderit, pridie carnes de more non vorēt, sed legem sibi peruigiliū & inuitæ cuiusdam indicant inediæ. Postridie vero fraudati abdominis damna resarciunt, gurgustia popinasque velut religiosa templa frequētant. in ijs natalitios hymnos & piū carmen eructant, & ad pias lacrymas largo se potu lacessunt. In tanto hæreticorum odio non desunt, qui pari humanitate officijsque nos foueant. Moguntinus Princeps, ad reliquas spes quibus nostram solatur inopiam, adiunxit annuos sumptus in apparatus Bibliothecæ, & in ædes instaurandas impensam. Sed Heiligenstadiensēs hæretici, plurimum hoc anno de sua contumacia & spiritu remiserunt. Plerique potestatem suis liberis faciunt diuina apud nos capiendi mysteria, id quod a suis ipsi impetrare parentibus ne firma quidem iā ætate potuissent, & qui per summam licentiam indicta ab Ecclesiâ ieiunia vorandis carnibus escisque præpinguibus violabant, nunc eas ferocia posita, nec vorant propalam, nec exponunt venales. Adiumento sunt interdum, quæ diuinitus à Catholicis supra vim naturæ geruntur. Puellæ adeo erat siue morbo, siue carminibus implicita lingua, & ad summum rectoris palatum, ut vocem finire

gere aut verba non posset: sed Sacerdotis nostri precibus expedita, ad officium continuo redijt. Feminae aliae duæ territæ manibus mortuorum, adhibitis, nostrorum consilio, tum lustralibus aquis, tum precibus pro vita functis, omni se molestia terroreque leuaverunt.

In MOLSHEIMENSI Collegio, quatuor facta est sociorum accessio. Gymnasii auditores ut anno proximo pestilentia, ita hoc partim sæda dysenteriae lues, partim terrores bellici distulerunt: non desunt tamen optima adolescentes indole, qui frequentent. Quatuor sese hæretici ad Catholicam religionem applicuerunt, unusq, qui non modo ab Ecclesia, sed à cœnobio quoque ad hæresim & scorta defecerat, post longos tandem errores nostrorū ope ad Ecclesiam sese cœnobiumq. recepit. Complures ad euendam animi sanie[m] plagasq. nudandas, quadragesimo aut quinquagesimo post anno perducti sunt. datq. aures non ciuibus tantum, verum etiam paganis: tanto cum Catholicorum bono, ut quibusdam in oppidis ad cælestes epulas turmatim accurrerent.

CONFLVENTINVM COLLEGIVM & Paderbornensis Residentia.

NEC minore studio Confluentinum Collegium in conseruandis animis laborauit. Catechismi vsus domi forisq. vulgauit: ad sacramenta complures eliciuit, ad veritatem etiam Catholicæ disciplinæ

plina non paucos. Matrona in ijs nobilis Caluini propugnatrix acerrima, adeo sese sacris litterarum monumentis instruxerat, vt qui cum ea dimicationem susciperent, eorum artes & conatus facile refuteret. Ea ne nostrorū quidem impetum congressumq. pertimuit. & vero primo certamine semel iterumq. sustinuit: sed vbi rationum se premi ponderibus animaduertit, ad extremum manus dedit, hæresim eiuravit, & in Ecclesiæ sinum gremiumq. refugit. ac ne ficta videretur illa conuersio, suscipiendis publice sacramentis testatam fidem ac religionem suam omnibus esse voluit: ac pro tam eximio Dei munere, qui sibi lucem in tantis tenebris prætulisset, postridie in montem quendam Dominica nobilitatum cruce secessit. Quo in itinere vbicunque Christi reperit perpassi trophæa, ea non sine magna commeantium vltro citroq. hominum admiratione, positis genibus adorauit. Ac ne liberi, quos duos habebat in hæreticorum disciplina gratuita, deprauatæ doctrinæ virus pestemq. conciperent, vel potius vt euomerent iam conceptam; statim ex impurissima illa schola in disciplinam nostram transtulit, moribus imbuendos & litteris. Rediit ad lucem hæreticus alius, qui ex usu cōsuetudineq. nostrorū, ita in Catholica pietate se confirmauit, vt quanto magis antea Catholicos ritus & sacramenta detestabatur, tanto nunc studiosius veneretur & obeat. Tulit a Deo suæ pietatis non exiguam mercedem, sed eam, quæ perfectæ iam virtute viris in hac vita persoluitur. In itinere ponderosæ arboris casu ad terram afflictus, semur gra-
uiter

piter ictus est. viriusq. femoris comminuta sunt ossa
 miserandum in modum; quod plagæ genus non tam
 ipsum est peracerbum in præsentia, quam quod quo-
 tidianis curationibus recrudescit, nec tractari se vel
 leuiter patitur sine ingenti doloris amplificatione. Il-
 le vero tanto accepto vulnere non prius chirurgi ma-
 nus admisit, quam Sacerdote de nostris accito con-
 fessionis atque Eucharistiæ mysterijs aduersus eum
 cruciatum animum confirmauit. Eucharistiæ ea vis
 fuit, ut in suam sedem reposita compulsaq. ossa, nul-
 los omnino cruciatus doloresq. cierent, Pari studio
 subuentum est Lutherano cuidam, capitis reo, qui
 cum in ea mori perfidia induxisset in animum, quam
 cum nutricis lacte suxisset, Prætor humanæ salutis
 in primis sitiens, Sacerdotem ea de re nostrum per
 internuncium admonuit. Pater dissimulato Sacer-
 dotis ornatu (reus enim ne Sacerdotalem quidem
 ferebat aspectum) una congregitur, is ad omnem
 pertinaciam instructus non modo inductione animi,
 quæ una vim omnem habet, verum etiam litteris do-
 ctrinaq. nonnulla, spes Patris elusit, Pater moram
 interponendam ratus, redit postridie cultu ornatuq.
 suo; homo tamen nulla spe data salutis in amentia
 perstabat, agendum quippe præcationibus erat, et mi-
 tigandæ cælestes iræ, ne pro meritis noxiq. sæuieret,
 dat se Pater in preces, et ad id quoque reum ipsum
 hortatur, ut diuinæ clementiæ humanæ imbecillitatis
 paulisper oblita, errorum tenebras pellat, clarissi-
 mumq. suæ veritatis lumen ostendat. Non temere su-
 sæ sunt preces; cœpit reus suam Patri animam pro-
 pediem

pediem è corpore migraturam summo studio multisq. lacrymis commendare, expiatisq. rite noxis ad eum diem, qui erat ei supremus, ita animum comparauit, ut appareret viuere in morte cepisse, qui mortuus in vita fuisset. Ac ne deprecationum vis, vnius tantum rei declaretur euentu, eodem præsidio reditus est delirus ad mentem, qui ex inimicitiarum rabie, de potestate mentis exierat, eademq. opera ad æquitatem ac pacem reuocatus. nec vero ijs modo qui alieno tenebantur odio, sed ijs etiam qui in se ferum strinxerant, allata pax est. In his quidam è dæmonis, cui se deuouerat est ereptus insidijs, ac ne sui ipsius carnifex esset, id quod non semel Diabolo instigante tentarat, omni ope ac contentione prohibitus.

In capiendis tractandisq. sacris mysterijs, animorum utilitas celebritati nil cedit. nam & malefacta in confessione præterita vel consulto vel inscieniter, longo tandem interuallo nudata, & sinceris confessionibus expiata sunt. Matrona studebat illa quidem, ut videbatur, assidue à quotidianis noxis animam per purgare, semper enim à sacro illo tribunali cum gemitibus recedebat, sed peccato grauiore suppresso, nihil misella minus assequebatur. repentinus morbus immissus, (haud dubie diuinitus) morbum animi pestemq. discussit. statim accito Sacerdote nostro, intestinum virus euomuit, sanatusq. animus, intra spatium non amplius horæ excessit è corpore: tanto hilarius deferens terras, quanto exploratius habebat se extra omnè aleam periculumq.

• victurum . Hi sunt præcipui Confluentini Collegij fructus.

Non eadem est felicitas PADERBORNENSIS agri . maxima hic apud improbos, quorum ingens semper est numerus, laboramus inuidia, nec ea tamen declinari potest, quando semel cum hæresum vitiorumque monstris bella suscepimus . Conciones nostræ eo potissimum referuntur, ut quæ de suggestibus impurissimi in nos Parochi Ministrique vomuerint, ea redarguant atque confutent. In plebe corrupta sunt omnia, nullus est legum metus, nulla imperij disciplina . Quidam sacris astrictus, siue ad stimulandum clerum, siue ad concitandam seditionem, sacrilegas cum ciue nuptias publice inijt, & quidem nullius pœnæ denunciatione deterritus, quippe sperabat, id quod euenit, fore se aduersus vim publicam populi furore satis instructum. nunc cum muliercula vinit, pessimoque publico, ab ara se abiicit ad thorum . In tanta morum corruptela non desunt, qui vel nostram frequentent adem, vel rem Catholicam suo sustentent exemplo . Ferunt decus Canonici quidam, alumni Collegij Germanici, qui tum statis precandi temporibus, tum reliquis Ecclesiæ ritibus sancte seruandis, mirum est, reliquum clerum quam vehementer inflamment . Sed, quod in ijs admirandum est magis, vel in rebus asperis constantiam retinent . nam cum malos mores ferre non possint, nec vulgus imitentur æqualium; multa nimium acerba atque indigna perpetiuntur.

Tu-

Tumulus ille Coloniensis, de quo superiore anno dictum est, à Truchsesio excitatus, hic quoque aduersus clerum Vestphalos incitauit. Ab his sunt per summam contumeliam & impietatem, templa & templorum ornamenta deiecta atque direpta, ut ne tenuissimæ quidem reliquæ sacræ vestis appareât, signa afflicta ac comminuta, diuina omnia euersa ac violata. Sed non omnibus id impune cessit. Opifex quidam dum contra Catholicos gloriose se iactat, mirifice se tundendis sacræ mensæ calicibus oblectari, repentina pestilentia correptus, & cum reliqua familia fæde consumptus, docuit ceteros quantum in violatione ac direptione sacrorum piaculum admisissent, quando ipsa quoque maledicta tam essent acriter vindicata. Quanquam, quæ est improborum densissima nox, ne hoc quidem diuinæ seueritatis exemplum sacrilegas hæreticorum manus à polluenda religione compescuit: tractare impudentissime sacrosancta altaris mysteria non horruerūt, contumelijs & probris appetere, sacras arculas perscrutari, euertere instrumentum omne diuinum, promere de custodijs, quæ tanquam religionum ludibria inter se deriderent, denique per lasciuiam accensis facibus factoque agmine, supplicationis Catholica pompam imitari, impietate non minore, quam lusu. Mitigauit hanc feritatem Bauarici Ducis fratris nequaquam satis laudata pietas, is ut in Truchsesii susceptus est locum, excubare in omnem gregem cœpit, & quoad fieri potest, mulierosi quondam Archiepiscopi petulantiam, eiusque simillimorum audaciam

O 2 *fero-*

ferociamque comprimere. Sed tamen in tanta adhuc
scelerum impunitate, tantaque hæreticorum licen-
tia, quoniam humanæ iam industriæ vires pervene-
runt ad summum, diuinæ sunt implorandæ: ut
aut sui nominis hostes funditus perdat,
aut quod magis optandum est, pro
sua clementia ab ea pravi-
tate ad saniora consi-
lia conuer-
tat.

PRO-

213

P R O V I N C I A

F R A N C I A E.

Septem sunt in Francia domicilia, in ijsq. fratres ducenti circiter ac triginta. In Professorum Domo Parisiensi viginti. In Collegio tres ac sexaginta. Musciponti quinque & quinquaginta. Viriduni vndequadraginta. Biturigibus septendecim. Augi quatuordecim. Niuerni totidem. Obiere nouem. Adiecti sunt ad Societatem vnus & viginti.

D O M V S P R O F E S S A

Parisiensis, & Parisiense Collegium.

*I*N Professorum Domo Parisiensi, inchoata est ciuium beneficentia, excelsioris templi constructio, vbi iam fructuum vberitas cum laborum crescit impendijs. Ad domesticos autem labores, qui nihil habent hoc anno præcipui, acceperunt externi non minus viles frugiferique quam illi. Apud Santonas Aquitaniæ populos, quo Episcopi rogati missi sunt nostri, templum quod sibi hæreticorū impietas vsurparat, Catholicis vindicarunt. In finitimo vero oppido primarias familias, quæ biennio iam, intestinis

O 3 odys

odij ardebant, non sine multa opera ac labore placarunt.

PARISIENSE Collegium, ut nouis adibus, ita nouis amplificatum est socijs. Duodecim in nouitiorum disciplinam recepi sunt, cum bonæ indolis omnes, tum philosophia exculi non pauci. Nec tamen alijs religionum familijs suus numerus defuit: quippe ad eas quindecim discesserunt. De frequenti sacramentorum usu nihil est noui, frequentia porro respondet utilitas; interdumq. mysteriorum communicatione non modo animorum pulsi sunt morbi, verum etiam corporum. Quidam valetudinis vitio furere adeo cepit, ut exerceri putaretur à dæmone; præsertim quod cum latine nesciret, mens tamen furibunda latina verba fundebat. sed cum effrænatus & præceps furor nullis posset opibus contineri, à suis arte constringitur. accersitur ad eum Sacerdos è nostris, is qui sodalitio præerat Dei Matris: cum eo confessionem peccatorum institutam persequi usque ad extremum per amentiam non licuit. paulo post, habitis ad eum de pietate ac religione sermonibus, cum paululum remisisset furoris impetus videretur, spopondit si conualesceret, nomen se sodalitati daturum. Cum iterum morbus vrgeret, ad B. Ildeberti vinctus effertur, ubi nouem ipsos dies pro eius incolumitate, tum huius, quem dixi Beati, tum Beatæ patrociniū Virginis imploratur. omnino magnam vim habent subsidia celestium ad impetrandum. non prius supplicandi factus est finis, quam inflammatus furor ille resedit. itaque pristina valetudini restitutus,

tus, suisq. pedibus domum regressus, sodalitati vii
 sponderat, se dicavit. Alius magnæ & apud Re-
 gem, & apud omnes auctoritatis, in morbo dicitur si-
 bi iudicem videre visus pro tribunali sedentem, oris
 habitu ad seueritatem composito; à latere autem ve-
 hemētē accusatorem, sua enumerantē ex scripto
 peccata, eorumq. gravitatem & pondus exaggeran-
 tem, ipsa quoque confessionum delicta carpentem,
 & benefacta, quæ ad culpam redimendam afferri
 possent, extenuantem: tum inter lacrymas æstūq.
 defensionis expergesfactus, continuo confessione ani-
 mum expiasse. atque hunc esse fructum ex eo viso
 perceptum. Hæreticus Ministri cuiusdam notissimi
 filius, mortifera accepta plaga, cum de carnis resur-
 rectione, quid statueret non haberet, institutus à Sa-
 cerdote nostro Catholicorum moribus ac legibus, ad
 obeundam cum laude mortem se comparavit. Vt au-
 tem ad sacramenta capienda ventum est, placuit di-
 vine bonitati, vitam iam morituro producere, ut qui
 nudus atque inanis decessisset a benefactis, diutur-
 niore lucis vsura merita meritis cumularet.

Redierunt ad Ecclesiæ obediētiā ex hæresi mal-
 ti. Ex his quidam philosophiæ spatijs medicinæq. de-
 cursis, cum hac eo animo se contulisset, ut doctrinæ
 factō periculo, speciosos Doctoris titulos auferret,
 inuitatus à familiari quodā ad audiendum Doctore
 nostrum, deinde etiam ad colloquium, facile addu-
 ctus est, ut susciperet de religione certamen. itaque
 decem dierum disputationibus habitis, luce quadam
 diuinitus illustratus veritatem aspexit: in patriam

postea reuersus hæreticorum turba refertam, dum imperitissimum quemque Ministrum disputatione lacescit, Catholicam religionem mirifice commendauit. Scholæ quanquam recenti pestilentia solitudinis adiere discrimen, nunquam tamen copioso auditorum numero caruerunt. mille quingentorum is fuit, aut non multo secus. Nostri vim morbi prorsus effugere non potuerunt. absumpti sunt tres, in usque Sacerdos, qui venientem ad se confessionis causa Sacerdotem, ne lues illa permaneret ad plures, cum bona venia dimisit: quod diceret nulla se grauioris conscientia culpæ teneri, leues autem noxas facile suorum fratrum precibus deletum iri. egregia profecto viri charitas, qui Sacerdotis extremo solatio carere maluit, quam cum eius detrimento oblatum munus accipere.

M U S S I P O N T A N U M E T Virdunense Collegia.

E Mussipontano Collegio, Societatis vitam ingressi sunt sex, nec minor in eo sacramentorum usus, quam in alio quouis.

VIRDVNI autem, ubi eorum est sedes, qui ad Societatem recentissimi veniunt, non pauca in ijs, quos ad hanc vitam Dominus conuocauit, diuinitus acciderunt. Quidam terrestribus maritimisq. periculis non sine Dei Matris numine liberatus, eiusq. secundum quietem recreatus aspectu, ad Societatem animum appulit. Ne alteri quidem diuina bonitas defuit,

defuit, qui cum eiusdem vitæ studio teneretur, rem tamē, quod suis esset filius vnicus, desperaret, in somnis dicitur esse visus pietate præstanti matri, è cœnosi lacus undis emersus, in liquidissimum se fontē immergere, ex eoq. sordes abluere. nocte insaquenti, iterum esse visus inter vtrumq. parentem velut torris ambustus; eoq. viso parentes admoniti facile concessisse filio, vt nostras vitæ rationes institutumq. susceperet. Alijs tamen cum parentibus pugnandum fuit. Adolescens cum mentem suam patri non dubitasset exponere, pater eum in patriam abductum, varijsq. modis exercitum in hæreticorum oppidum amandauit. Sed tantum abest, vt Catholicum pectus labes vlla resperferit, vt eius hospes oratione & vitæ exemplo permotus, filium ad scholas nostras Virdunum, ex hæreticorum disciplina traduxerit. ipse vero cum tandem extorsisset à patre, sibi vt abire liceret studiorū causa Lutetiā, non longo temporis intervallo tacitus transfugit ad nostros. Sed quoniam Virdunensem ciuitatem deformauerat pestilentia, magna oblata est tum veteranis tum nouis facultas ac materia pietatis. missi sunt qui laborantibus opē ferrēt: qua in re acriora reperta sunt studia eorum qui poscerent, quam qui mitterent. Habitarunt nonnulli extra Collegij ædes in pago, vbi ferendis incommodis non minor patientiæ campus, quam charitati patebat. Et quanquam ad ianuam prope nostram contagio manarat; placuit tamen Diuinæ clementiæ socios ab ea nostros integros immunesque seruare.

B I T V R I C E N S E E T

reliqua Collegia

BITURIGIBUS ad explanationem Catechismi, quæ duobus locis superiore anno instituta est, accesserant in duobus templis curialibus aliæ duæ, tanta cum animorum utilitate, ut id putetur ad suscitandum antiquæ pietatis ardorem, omnium optimum fuisse præsidium. Scholæ quoq. nihil nec de numero nec de pietate remittunt, constantq. auditoribus fere quingentis, usq. pietati Catholicæ sic addictis, ut eorum opera ducenta minimum hæreticorum, aut impurorum hominum volumina sint exusta.

NIVERNI diuturna pestilentia, quæ biennio amplius civitatem afflixit, cum id tempus nostri fuissent incolumes, quatuor tandem ex eo numero perierunt. In his Sacerdos quidam, cui cum potestas facta esset in salubriores migrandi sedes, & à pestilentia contagione tutiores, satius duxit esse, manere cum suis, suorumq. fratrum periculis, si quæ inciderent deferuire, quam fratrum charitate neglecta vitæ spatia prorogare: isq. cum è vita concederet vehementer se letari dixit, quod id, quod diuturnis à Deo precibus contendisset, ut intra hæc septa extremum vitæ diem morte conficeret, impetraret. Huius Sacerdotis exemplum fratrem alium, qui vel ipsum pestilentia nomen horrebat, plurimum confirmavit,
sic ut

sic ut paucis post diebus luem illam velut à Deo immisam acceperit letus. Et in summis dolorum cruciatibus, biduum triduumve partim orando Deo, partim confessione animo expiando consumpserit. Sed ut à Deo hoc morbi genus immitteretur, ita eos, quos inuasit tam alacres reddit ad mortem, ut in beneficij loco numerent, quos abstulerit: e nostris quidem nemo non migravit alacriter. Sacerdos pius in primis, ut pestilentiae vulnus acceperit, sacerdos altero aduocato, canere incunde cepit Augustini Ambrosijq. canticum præ lætitiâ, cum autem virium languore, fusus sine mente sensuq. iacuisset, ubi respirauit, admotq. medicamine ad sese redijt, conuersus ad Patrem, me miserum, inquit, cur in beatorum cœtū tā stauiter properantē reuocasti? cui cū pater illacrymans respondisset, fore ut quod iustā haberet moram, minime tolleretur; adhuc enim eius operam vsui Societati futuram: Quid, inquit, te feliciores luges? alios sequi decet, qui in cæleste illud sunt cooptati collegium, meæ quidem dissolutionis imminet dies: Cumq. id habuisset in votis, pijsque precibus postulasset, ut quo die Christus egisset animam, eo ipse quoq. ageret suam, dignus fuit, cui in eum diē mors diuinitus extraheretur. Sed non mirum est, quatuor e nostris pestilentia fuisse sublato, quæ ad quatuor hominum millia ex externis absumpsit. Interim socij nostri dum suis fungi muneribus minus commode possunt, satis tamen in eo lucri putantur facere, si moderate ferant aduersa. Non tamen à gerendis rebus omnino vacant. missi sunt in hæreticorum loca

ta

ta nonnulli, quorum concionibus, nec ex hæreticis ad Catholicos, nec è Catholicis ad vsurpanda diuina mysteria pauci perducti sunt. Fremunt hæretici, atque huc & illuc se versant: & vt ad ineundū de religione certamen Catholicos gloriose laceffunt: ita vbi serio res agitur, & ad pugnam ventum est, pugnam ipsam turpiter abnuunt.

AVGI qui falsis rumoribus de Societate minus commode sentiebant; ū postea exploratis perspectisque rebus, eius opera tam libenter vtuntur, quam ante alieni erant ab ea. atque hæc caussa fuit, cur hoc anno, præter consuetudinem, pœnitentiū ac communicantium celebritas aucta sit. Veteres

porro inimicitia deposite sunt, adhibitaq. desperatis animis medicina,

& qui secum ipsi gerebant
inimicitias, animamq.

& corpus perdere iam

decreuerant, ab illa

insania furore

que retra-

cti.

PRO.

221

P R O V I N C I A
A Q V I T A N I A .

*Verunt in Aquitania Prouincia
socij centum ac duodecim. In Col-
legio Tolosano vndequinquagin-
ta. In Burdegalsensi septem & tri-
ginta. In Mauriacensi decem. In
Rhutenensi sexdecim. Vita functi
sunt quatuor. Ad societatem sexdecim aggregati.*

T O L O S A N V M C O L L E G I V M .

Q*ui sit laborum fructus in Tolosano Collegio
frequens sacramentorum vsus ostendit. Eo-
rum qui Eucharistiae mysteria tractant celeberrimis
quibusq. diebus octingentorum numerus est: idque
fit à multis ea significatione pietatis, ut pijs ipsorum
lacrymis ad idem studiũ, qui eos inspexerint, excitetur.
Puella quaedam cū ex obeundis diuinis apud nos
mysterijs didicisset, se castam integramq. seruare;
ne sibi à petulante adolescente vis inferretur, ex
editiore loco se precipitem egit, multo magis casum
animi, quam corporis reformidans: sed tamen diuina
tutela castitatem corpusq. seruauit. Magnum ad
tollenda vitia praesidium, confessionum ministri fue-
re.*

re. Femina nobilis cum viri molestias asperosq. mores diutius ferre non posset, statuit se in profluentem præcipitem dare, sed ter id frustra conata, venenum coniugi parat; quod cum vim nullam haberet, consilium de eo prodendo Calvinianis grassatoribus capit. Interim divino instinctu permota venit ad nostros, sacerdoteq. cui confessa est auctore, statuit Dei causa omnes illas molestias turbasq. domesticas libenti animo tolerare. Alius quamvis gereret inimicitias, a frequentandis tamen templis consuetisq. precationibus non discedebat; sed unam precationem Dominicam, cum ceteras posset, septē circiter mensium spatio recitare non poterat, re cum Sacerdote nostro communicata, de eius sententia convenit inimicum, ab eoq. non quidem ab offenso, sed ab eo, unde ipse offensus esset, veniam postulat: factaq. reconciliatione gratia, ad eam quoq. precationem lingua soluta est. Aeris argentiq. vis magna, ad eos unde fraus ademerat, rediit. ab insigni quidem feneratorum librarum argenti quinque milia, hoc est aurei mille sexcenti ac sexaginta sex, ab alio mille, & ab alijs alia complura. Ab hæresi discessere permulti, & quod admirabile est, puella quædam, quæ omnes hæreticorum argutias argumentationesq. callebat. Effectum præterea est confessionum concionumq. beneficio, ut virorum mulierumq. licentia in cœnobis virginum penetrantium reprimeretur. Et quoniam magnus fuit Calvinianorum grassatorum numerus, quos pœna mortis affecerat, curatum est etiam quoad fieri potuit, ut nemo ex eo

ex eo

ex eo numero (quamvis id hominum genus sit in primis pertinax) cum hæresi plecteretur. Ex Gymnasio sua quoque utilitas rediit. Religiosam disciplinam sequuti sunt ex auditoribus quindecim, quinque autem se contulerunt ad nostram. ex his quidam ante septennium cum Societatis ineundæ voto se obligasset, idq. subodorati parentes essent, continuu eum à litterarum studijs abducunt, & de nuptijs vehementer agitant. confecta pene res erat, cum ecce tibi diuino consilio subita sese mora interponit, & quod grauius est, utriusq. parentis interitus. Itaque cum se cerneret adolescens quibusdam tanquam vinculis expeditum & permolestis conscientie scrupulis angeretur, mittit ad nos, ut in Societate sibi esse liceret insidijs domesticis liberato, admonitusque ut rem domesticam ante componeret, idq. fecisset, breui Societatis factus est particeps. Alium adolescentem cum Pater huc venisset ut auerteret à proposito, fracto itinere brachio, domum se retulit: præclare doctus, quæ ei diuina extimescenda sit ultio, qui à diuino famulatu suos liberos retrahit. Duo vero cum aduersos ite parentes haberent, similem præ se tulere constantiam. Nam cum Senatui Patres ut sibi filij redderentur, libellos supplices obtulissent, Senatusque rem quibusdam Senatoribus commisisset; Senatores par illud adolescentium è Collegio nostro in quodam cœnobarum templum traduxerunt, eosq. suis questionibus diu ac vehementer exercitos, non prius dimiserunt, quam planum factum est, eam adolescentibus mentem non artibus humanis iniectam, sed à Deo fuisse donatam.

B V R.

BVRDEGALENSE COLLEGIVM.

B Vrdegale, confitentium & communicantium magis est in æde nostra concursus. Confessionis autem medicina multi animorum curati sunt morbi, multa vlcera persanata. Vnus Sacerdotis nostri monitis est adductus, vt duo aureorum millia, quæ male pepererat restitueret. atq; id ipsum factitatum ab alijs. Mulier, quæ trigesimum iam annum sui viri cadem, vigesimum autem celauerat adulterium, concionibus permota nostris, non modo suum in confessione dedecus ac scelus aperuit, verum etiã vltro promisit, se diuturnos fœnoris fructus, quod multum temporis exercuerat, reddituram. Adolescens cum ad discendas litteras minus valeret ingenio, sæpeq. à doctore vt auditor negligens vexaretur, ecce tibi anxio mœrentiq., humana specie dæmon nigro oris habitu, scientiã ei pollicetur eiusmodi quam non modo condiscipulos (modo ei sese dedat) sed ipsum quoque magistrum longo superet intervallo. Adolescens cum Sacerdote, qui ei erat à confessionibus rem communicat, eoq. præsidio facile artes dæmonis & conatus elusit. Alteri adolescenti cernices se fracturum minitatus est dæmon, si aut Iesuitarum scholas adiret, aut suum eis pectus aperiretis tamen rem vniuersam ad Sacerdotem nostrum cum detulisset, minantis vires debilitauit ac fregit. Idem humanæ salutis hostis, cum cuiusdam in Christi fide constantiam labefacturæ ac conuellere cona-

conaretur, amplissima diuitiarū spe propofita (erat enim d'fortunis inops ac nudus) vt Chriflum abnega-
ret vehementer urgebat. adfuit repente bonus An-
gelus, cuius recreatus afpectu, malum dæmonem fa-
lutari crucis figno fugauit. Is cum veniffet ad nostros
& rem Patri, cui confitebatur aperuiffet, in ani-
mum induxit, non modo fidem Chrifto feruare, fed
etiam in perpetuum penuria ipfa contentus ei vni
vacare. Alius item familiarem dæmonem, qui domi
mifcebat omnia (nam & deijciendis in terram homi-
nibus, & crebris lapidationibus moleftia plurimum
exhibebat) de Sacerdotis nōftri fententia, facramē-
tis confeffionis communionisq. perceptis, à fe fuisq.
ædibus propulfauit. Gymnafium auditorum celebra-
tate floret, ex eoq. numero ad fpeciofum. magiftri
gradum plurimi promouentur. Nec inter eos po-
ftremas obtinet pietas. Nobilis adolefcens cum à
parentibus vrgeretur, vt noftrorum difciplinā re-
lieta, in aliud fe Collegium difciplināq. transfer-
ret, non modo flecti nulla ratione potuit, fed cum de
fratris cognouiffet aduentu, ne ab eo, vt ille decre-
uerat, abduceretur, apud Catholicum tantisper la-
tuit, dum ille recederet: quadragesimæ vero diebus
cum oua ei inter dapes apponerentur, in miniftro-
rum caput illa reiecit, fremente hofpite ac stoma-
chante. Alius item nobilis adolefcens in conuiui-
o vt Societatis famam contra concionatoris hæretici
probra ac maledicta defenderet, iras Senatoris aui-
culi propter quem accubuerat, fubire non dubita-
uit, ab eodemq. acceptum contumeliofe pugnum

P æquis.

equissimo animo tulit. *Adolescens vix quindecim natus annos, quoniam diebus Sabbathi carnes tantum deferuntur in mensam, annum iam integrum & eo amplius, arido se pane sustentat. Alij etiam ad vniuersa fere Quadragesimæ victum, panem duntaxat & aquam adhibuerunt. Omnino sunt auditores nostri, quamuis medios inter hæreticos positi, hæreticorum tamen hostes acerrimi. quicquid librorum ex eo genere in manus venerit, id concremandum suis praeceptoribus tradunt. magister vnus panis mensibus ducentos a suis, ac triginta libros, partim hæresi, partim impuditiæ labè notatos accepit, alter centum: quos ignibus tradidere. Cernitur etiã huius inuentutis ardor in amplectendo cœnobio. nam cum multi modo ad hos modo ad illos se transferunt cœnobitas, ad Societatem recipere se septem fueruntq. qui & nobis & parentibus inscijs, ad absentem Provincialem pedibus irent. quod tamen cum animaduertissent parentes per expeditos equites ex itinere renocarunt.*

RHV TENENSE ET MAVRIACENSE.

Quod ad pœnitentium numerum pertinet, ne Rhuteni quidem est desiderata celebritas. Audita vniuersæ vitæ confessiones fere trecentæ, & tum confessionum tum concionum opera aliquot ad religionem Catholicam ab hæretica prauitate conuersi. Nec pauci ad ius ab iniquitate traducti. Fiduciaris quidã, quales iam multi videntur audita

data concione cum eum, qui Sacerdotij fructus colligebat adisset, Nolo inquit amplius tibi fiduciarius esse. cum ille ut res paululum differretur rogaret, Certum est, inquit, cibum non prius capere, quam ut hoc conscientiae onere leuer. Mitto gratiarum reconciliationes, easq. multas & graues, eorū præsertim, qui postea testati sunt, mortem se millies opteturos, quam reconciliatae pacis iura rupturos. Vētitant ad scholas nostras adolescentes circiter septingenti, qui cum sint ad pietatem valde propensi, in eorum gratia institutū est Deiparæ Virginis sodalium. Tres nomina Societati dedere. nec desunt, qui ex alijs quoq. cœnobijs, nostris se meditationibus excolant, eaq. est inter nostram & aliorum familiam tum consuetudo tum amicitia, ut appareat eas quamuis non sub eodem signo, sub eodem tamen Imperatore Christo mereri.

MAVRACI interdū non minores corporibus curationes, quā animis admouētur. Nam cereæ agni cœlestis imagines, & muliebres pariendi labores, & alios morbos ac pericula propulsarunt. itaq. multis familiare iam est, ut ægrotare cum cœperint, ad nos statim salutaris remedij causa confugiant. Foris inter dissidentes conciliata pax est. Exibant de more nostri in proximum pagum, ut Catechismo rudes populos erudirent, cum eo ciues è duabus ciuitatibus capitali odio dissidētes conuenerant. res non sine magna cæde, non eorū modo, qui armis instructi iam erant, sed etiā spectatorū, qui religionis causa confluxerant, videbatur transigi posse. tym-

pano signum dabatur ad pugnam, & funesta proles-
sionis loco, frequens vtrinq. sclopus explodebatur.
non tulit Deus, qui eo nostros vel inscientes impule-
rat, vt tot animarū iactura fieret. sociorum studium
incendit, & charitatem illam aliena salutis, quam in
eorum pectoribus ac medullis ingenerat, excitauit.
itaq. seditionem illi tollere aggressi tandem Deo du-
ce consecuti sunt, vt positis vtrunque armis amici
abierint, qui accesserant inimici.

MISSIO VASCONICA & Agennenfis.

IN duobus Vasconia oppidis, vbi diu aliqui de
nostris hæserunt præter cetera, reuocata est ve-
tus illa consuetudo ter salutandæ quotidie cæli ter-
ræq. Regina. Dataq. opera, vt multi, quibus
vel Sabbatho vel sexta feria venitæ esca religio-
ni non erant, ab ijs in posterum temperarent. Et vt
aqua benedicta, cuius vix vllus erat in templis vsus,
in priuatis quoque domibus & cubiculis appareret.
Xenodochium quoniam neglectum & desertū pro-
pemodum videbatur, effectum est, vt quo plures ac-
ciperet hospites, lectorum numero augeretur. Ini-
mici etiam reconciliati & catechismo institutus est
populus, & alia eiusdem generis facta permulta.

AGENNI, quæ Episcopalis est sedes, tres de
nostris toto ferme anno versati sunt. Agemensem
autem ea est in nostros homines familiamq. propen-
sio, vt pristinam illam de extruendo nobis Collegio
volun-

voluntatem, non modo non abiecerint, verum etiam
 auxerint. profuit ei rei Regine Nauarræ tū cohor-
 tatio ad ipsos ciues, tum in Societatem nostram be-
 neficentia. nam & ad templum exædificandum non
 mediocrem pecuniæ summam dilargita est, & futu-
 ro Collegio annuum decreuit argentum: pia femina
 quandiu sacramenta apud nos obiit, obiit autem fre-
 quenter, magno fuit ad id ipsam ceteris ciuibz inci-
 tamento. Ex hæreticis non pauci dedere manus &
 parere cœperunt Ecclesiæ, cuius imperium detre-
 ctabant. Sublata inter Catholicos etiam est vesce-
 di carne libertas. Et quoniam multa superstitionum
 genera in plebē dæmon inuexerat, fuscæ de supersti-
 tionibus disputatū; tanto cum eius ecclesiæ compen-
 dio, vt Parochus rogarit Episcopum, vt ea de re con-
 cio sæpius haberetur à nostris. In hac vrbe statim ac
 Sacerdos noster diuinæ legis præcepta explanare
 publice cœpit, tantus factus est virorum mu-
 lierumq. concursus, vt Calvinianus Mi-
 nister, qui per idem tempus con-
 cionabatur, Catechismū no-
 strum, ægrius se fer-
 re diceret, quā
 conciones.

P R O V I N C I A L V G D V N E N S I S.

Epitem in hac Provincia sunt domi-
cilia : Socu centum & octoginta
quatuor . In Lugduvensi Collegio
duo & viginti , in Turnonensi sex
& triginta . In Auenionensi qua-
tuor & quadraginta . In Billomenfi quinque & vi-
ginti . In Camberienfi duodecim . In Dinionenfi vigin-
ti . Dola tres & viginti . Vita excessit unus . Ad So-
cietatem accessere quatuor & viginti .

L V G D V N E N S E E T T V R N O N E N - se Collegia .

Lvgduni præter ea, quæ de more gerantur, qui-
dam Lutheranâ hâresim in omni vita secta-
tus, cum in morbo gravissimo à Sacerdote nostro in-
viseretur, inductus eius monitis est, ut ad mortem ri-
tu se Catholico cõpararet. Quare non ita multo post
magna cû civitatis gratulatione, tû sua incredibili
voluptate decessit. Itum præterea frequenter ad
pagos. hæretici in eis ad Catholicam religionem vo-
cati nonnulli, Sacramentorum excitata frequentia,
solo æquata templa vel pene diruta, restituta : &
alia

alia de genere eodem cum utilitatis laude perfecta.
 TVRNONI res litteraria visa est si non auditoribus, certe fautoribus augeri. Viri principes cum huc frequentes ad stata comitia convenissent, crebris tum præmiorum ac dialogorum spectaculis, tum alijs discipulorum exercitationibus delectati, eo in nos incensi sunt studio, ut alijs institutendis fundandisq. scholis annuos redditus attribuerint. ydem cum Domino Turnonio vehementer egerant, ut hæreticorum quoque filijs, qui partim ne Catholici fierent a parentibus prohibebantur, partim nostris legibus arcebantur, liber pateret accessus. Ille vero etsi nullum dedit in præsentia responsum, nostris quippe nondum consultis, ubi tamen eos ea de re admonuit, veniendi potestatem fecit, modo nec ante decimum quintum annum Catholicorum, legibus astringerentur, et tamen paedagogis Catholicis traderentur. Etenim editto quoque Regio libertas datur, et usu didicere iam nostri, puerulos non modo ipsos veritatem studiose complecti, sed suas quoque parentas ad eam solitos remocare. Iam cum doctrinarum studio certavit pietatis ardor. Adulescentes octo egregijs animinatur. q. donis instructi, sese Societati nostræ per devotionem addixerunt, ac nisi per ædium staret angustias, multo plures recepti iam essent; tanta est eorum, qui id flagitant multitudo. Ex his unus dum de Societate sedulo cogitat, magnum suscepit cum patre certamen nam dum nihil potius minus precibusq. concedit, pater inuitum filium nuptiarum societate dauincit, solumq. in cubiculo cum futura

sponsa concludit. Sed cum omnia virtus iuuenis superaret, pater ut ad ultimum remedium, descendit ad verbera: ille vero tantum abest, ut aliquid cesserit de sententia, ut tanto in ea firmitus solidiusq. perstiterit. Miles hereticus cum ad nobilem quendam hereticum pergeret, ut in eius comitatum admitteretur, a recto itinere Dei nutu digrediens, Turnonem appulit: cumq. ad Collegium mox venisset, vnam ex inferioribus scholis ingressus, ubi tum pueris rudimenta christianæ legis explanabantur, paulatim animo commutari se sensit, & studendi cupiditate quadam incendi: missis scholis rem cum magistro communicat, ab eoq. multo excitatus ardentius, continuo ad litteras animum adijcit, expiatisq. confessione peccatis, ad Catholicos sese aggregat; neque hac vulgari vita contentus, maius aliquid perfectiusque molitur. Pari cum utilitate lustrati sunt pagi. Vicus quidam adeo hæresi erat infectus, vix ut vnus aut alter in eo Catholicus inueniretur, sedulus nostrorum labor obtinuit, ut vix quisquam reperiatur hereticus. In alio pago cum Ministris hereticis initum est de Religione certamen, editisque libellis sic eorum obstructa sunt ora, ut iam fracti ac debilitati quiescant. Sacerdos alius varijs concionatus in locis, novem circiter hereticos ad lata domini pascua cœulasq. reduxit; in ijs medicum non minus opibus quam literis locupletem. Hic diu atheos, post Calvinista, ad extremum Catholicus per nostros factus, coram multis quos ipse deceperat, hæresim eiuravit, ab iisque, multitudinem inspectante, veniam petere non dubita-

bitavit. In morbum cum incidisset, multis ad se venientibus (erat enim de primarijs) verbo & exemplo non mediocriter profuit. cum Sacerdos noster discederet, velut ipse quoque discessurus esset à vita, domesticos conuocauit, eos etiam atque etiam obtestans, qui per hæresum saltus errarent, ad ouile se Christi referrent: statimq. ingravescente morbo vocem amisit. Sed aliquo spatio temporis interiecto cum noster reuideret, loquendi facultate recuperata, Patrisq. prehensa manu, Te (inquit) vnum expectavi, qui mihi natus es ad salutem. tibi pro tuis in me officijs ac meritis ago gratias, Deumq. ut ipse referat obsecrabo, nec ita multo post, Deo se ipse commendans excessit à vita: Eiusdem Sacerdotis opera, sex mensium spatio homines sexaginta, qui nec Catholicis nec hæreticis adhærebant, ad Catholicorum numerum sunt adiuncti: qui vero minus in religione sibi constabant confirmati ducunt. Ciuitas quædam hæresibus notatissima, ubi conciones Pater habebat, indicta supplicatione multis passuum millibus, id quod ante quintum & vigesimum annum factum nunquam erat, longo virorum ac mulierum agmine processit ad pompam. Ac per eam occasionem graues sedatæ sunt rixæ. Mulieri nobili, filius magnam auri vim abstulerat, & ad materna furta aliorum domesticorum adiungebat iniurias. hunc ergo mater quoniam continere in officio non poterat, remis volebat addicere, sed noster ille, quem dixi, diuina fretus ope, hortatus omnes, ut solenni quadam peccatorum confessione animos expiarent, perditio iniu-

ni,

ni, ut à matre ceterisque quos laſerat veniam peteret, perſuaſiſſi.

BILLOMENSE, CAMBERIENSE, & Dolanum.

Billomense gymnaſium ſiuitur auditoribus mille ducentis, nec deſunt, qui ex eo numero ad nos ſe transferant: cumq. id multi percipiunt, tum conſequuti ſunt tres.

CAMBERIACI, erat vir Senatorij ordinis non procul à morte, ſed ut eſt aulicorum conſuetudo, admonere herum ſui discriminis auſus eſt nemo. noſtri ad ægrum admiſſi, non modo ei quāto in diſcrimine verſaretur oſtendunt; ſed ita & conſilio & precibus præſto ſunt, ut nemo ad mortem paratior acceſſiſſe videretur. Euchariftie viaticū cū deferretur, repēte è lecto proſiluit obuiāq. proceſſit, adeoq. pie de religione Catholica ad eos, qui circumſtabāt, diſputare cepit, lacrymas ut multis excuſſerit. Libros etiam è bibliotheca minus Catholicos, ne cui poſt obitum ſuum fraudi eſſent, aſportandos curauit ad nos, ut comburerentur: denique vonia à domesticis poſtulata, ſi qua in re quempiam offendiſſet, obdormiuit, ut ſperatur, in Domino. In eo quoque noſtrorum videtur opera profuiſſe. Tanta nuper ex perpetuis imbris exitit inundatio, ut totius pene vrbis viæ, flumium inſtar decurrerent; cumq. diurnæ pluuiæ nullam moram interponerent, ciueſq. in ſummis adibus vtut obſidione quadam tenerentur; iumenta vero, quæq. in tabernis merces, quæq.

in

in collis erant cibaria, aquarum prope fluctibus interirent: tota ciuitate stupente, vnus è nostris confesso equa per inundantes aquas conuenit magistratus, hortaturque si ciuitatem velint inuolumentis ad placandum se numen cœlestis econverterant: Magistratus quicquid ille vellet iubendi sciscendiq. potestatem faciunt. Pater trium dierum supplicationes, ieiuniumq. ad auertendas diuinas iras instituit; nec ita multo post imbrium remitti vis cœpit. Curatum est publicis & priuatis cohortationibus, ut Sanctissimum Christi corpus, maiore tum luminum tum comitatus ornatu deferretur ad agros; quæ res ut Catholicis voluptatem, ita inuidiam hæreticis peperit: quidam enim ex ijs frædens continere se non potuit, quin identidem scandalum exclamaret. Sed ut ipsemet Princeps Sabaudie Dux, Catholicæ pietatis defensor egregius tam pium institutum sua interdum præsentia confirmaret, effectum est: & quidem aliquando venit in templum, & vmbellam, sub qua deferrebat Eucharistia; à suis gestari ac sustineri voluit: ipseque venerabundus, Christi corpus totumque agmen euntium ac redeuntium Sacerdotum prosequutus est. aurum etiam in eleemosynam consulis, vnde census aliquis comparetur, quo cereæ faces reliquusq. in hunc usum apparatus possit esse perpetuus. Atque hæc satis de Camberienfi Collegio, si tamē illud addidero, annuum Collegij censum non mediocriter auctū esse, nam Prioratum Abbas quiddā nobis attribuit, & quandiu vitā suppetit certā quotannis pecuniam.

DOLÆ auctus est Collegij numerus, cæptæq.
 conscientiæ explicari quæstiones. Qui nobis dant
 operam, quingenti circiter numerantur: atque is nu-
 merus quotidie crescit, præsertim quod exedra re-
 centes edificatur. Et quo commodius sit iter ad scho-
 las, ciuitas tum vias quasdam muniendas, tum lon-
 gissimam porticum extruendam suis sumptibus cu-
 rat. Plerique iam crebrius tractant diuina mysteria.

Sed quo minus sint plures, tum loci faciunt

angustia, tum Sacerdotum penuria. ve-

rum breui speramus exstructum

iri templum, ad eamq. rem

quatuor francorum

millia, hoc est

aureas

mille trecentos & triginta

tres, Rex liberali-

ter croga-

uit.

237

P R O V I N C I A

B E L G I C A .

*B*ijt Belgicam hoc anno Prouinciā P. Oliuerius Manareus, eo consilio missus à P. N. Generali, vt represso iam hæreticorum furore, Belgicisq. rebus ferme compositis, Collegia Societatis inspiceret. Itaque eius aduentu sustulisse videtur oculos hæc Prouincia, quæ iam dudum afflicta bellis, amissisq. strenuis de Societate viris ipsa temporum iniquitate ita iacebat, vt ægre sese aliquando erigere ac respirare posse videretur. Ac præter ceteras calamitates, omnia ferme Collegia incredibili premebantur inopia, multiq. ob eā causam adolescentes rebus omnibus ornatissimi, qui Societatis studio flagrabant in nostrum numerum admitti non poterant. eo autem durior erat egestas, quod nulla se spes leuationis aperiebat. Fditum erat Carolo V. Imperatore, ab Ordinibus (ab his enim rerum summa pendet in toto Belgio) Senatus Consultum; quo cauebatur, ne vel ad Ecclesiasticos homines bonorum possessio perueniret, vel ulli Religiosorum ordini domum aut familiam in his regionibus obtinere Regio sine consensu liceret. ita nullus amicorum benignitati locus relinquebatur. Ergo in eo maxime sibi elaborandum esse

P. Vi-

P. *V*isitor existimavit, ut eo decreto ac lege, quæ tantopere nostris Studiis conatibusq. refragabatur, nostra Societas solueretur. totaq. re Deo precibus commendata, cum Parmensi Principe, cui semper gratissimus fuit, agendum censuit. exposuit illi omnem instituti ac disciplinæ nostræ rationem, tantumq. suo labore industriaq. perfecit, ut rebus diligenter expensis de communi sententia Priuati Brabantiniq. Consilii, ceterorumq. Ordinum, in has denovo Prouincias sit admissa Societas. neque modo data est ea, quæ petebatur, exceptio, sed etiam libere utendi potestas suis iuribus ac facultatibus. Tum primū igitur respirare in Belgia visa Societas est, tum aggregati fratres amplius triginta idonei omnes & ad Societatem quodammodo facti: restituta præterea Brugis Societas ipsa, unde annos iā aliquot exulabat: constitutum recens Collegium Ipris: iacta fundamenta futuri Collegii Valencenis: suscepta Residentia Gandavi; multa Collegia & fratrum aucta numero & scholarum. Sunt enim quasi quædam ex nostris discipulis seminaria, Louani quidem Theologorum, Audomari Rhetorum, Leodii eorum, qui conscientie cognoscendis rationibus operam dent, instituta: ex quibus idoneæ quotannis operæ in omnem Christi vineam dimittantur. Sed cū externæ rei diligens habita ratio est, tum interioris & diuinæ præcipua, Domi quidā nihil, quod ad perfectam virtutis officijq. rationem faceret, prætermisum est. Itaq. quod reliquam hoc anno Societatem fecisse diximus, ut se quisque nostrarum meditatio-

tationum exercitijs ad pietatem exacueret, & diuino spiritu quodammodo renouaret, id hic multo ardentius ab vno quoque nostrum (sic enim huius Prouinciæ status exigebat) susceptum est. Foris autem inducta ab eodem Visitatore Catechismi consuetudo eaq. tum vulgo ardentibus recepta studijs, tum a Magistratibus decreti auctoritate comprobata, graui proposita multa, si quis è Ludimagistris Catechismi explanationibus cum suis auditoribus non intersit. Diebus festis excursus ad animas in pagos est, habitaq. de more conciones magno paganorum concursu. Atq. hæc potissimum, quietis iam rebus, Visitatoris aduentu perfecta sunt. Numerantur in hac Prouincia Societatis Collégia septem, Lonaniense, Dyacense, Audomarense, Traiectense, Brugense, Leodiense, & recens Ipræse. Domus Probationis vna Tornacensis. Residètiæ tres: Valencenis vna, altera Gandau, tertia Cortraci: reliqua duo. Collégia Cameracense & Antuerpiense restituta nondum erant. Quos autem de nostris in quoque loco versentur, litteræ non significant, nam quæ ex hac Prouincia perlata sunt, ea temporum vitio adeo mutila & manca sunt, vt plenos fructus charissimorum fratrum gustare non liceat. Nos quæ accepimus, ea reddimus. quanquam si verum querimus plura reddimus. nec enim nobis ipsi deesse potuimus, quo minus has inchoatas & dimittas litteras, ex ijs qui res aliunde norunt, & explorare norunt, quodammodo suppleremus.

COL-

COLLEGIVM LOVANIENSE & alia quædam.

L Quantij pauciores solito de Societate fuerunt. in tantis enim præliorum incommodis, tam turbulentis afflictisq. rebus, nostri sat habuerunt non modo suas tueri sedes, sed etiam vitas & corpora. Tamen in tantis calamitatibus animorum salutem non mediocriter profuerunt, partim sacramentorum administratione, partim suis obsequiis, lustrandisq. tum custodijs publicis tum xenodochijs. Nutrit enim hæc ciuitas vabitudinarium per amplum, quo frequentissimi ex Regio exercitu inopes curationis causa concesserant, quibus nostri per emendicatas pecunias fuere subsidio. Cumq. domus hospitalis tantam ægrotum turbam capere nullo modo posset, non modo rectorum opportunitate apud pios homines prospexerunt, sed ipsi quoque non paucos suas in ædes acceperunt, quos paucorum curatione dierum, valentes atque incolumes dimiserunt. His officijs, æquos pariter & iniquos valde sibi Societas obligauit. Itaque cum in maximis periculis, & omnium rerum inopia, ne Religiosorum quidem ædibus militum parceret insolentia, a nostris tamen sese foribus non sine ingenti ceterorum admiratione continuit.

A DVACENSI Collegio, alteræ quoque acceptæ sunt litteræ: nos ex virisque, quod visum fuerit seligemus. Triginta in hoc Collegio versantur. In novem vrbis partibus Catechismus cœpius est explanari.

nari. res adeo noua atque inusitata ciuibus, ut viri etiam ætate prouecti, nunquam se quæ in ea explanatione traduntur, audisse confirment. Gymnasiij numerus etsi partim erat pestilentie periculis, partim bellicis tumultibus imminutus, sensim tamē Deo fauente redintegratur. Sexcenti numerantur auditores, in usq. eximiæ indolis adolefcētes, & ad pietatem sua sponte propensi. Est ad instituentos huius generis adolefcētes, Dei Matris sodalitas, in quam vniuersum fere Gymnasium nomen dedit. probro enim vitioq. vertitur, si quis in eam non sit adscriptus. Ex hac autem sodalitate tanquam ex vno fonte, duæ fluxerunt, aliæ, altera in quam grauissimus quisque recipitur: altera seuerioribus astricta legibus, in quam nemini patet aditus, nisi vel religiosus Canonitis, vel qui ad perfectam absolutamque virtutem animum adiecerint. atque horum partes sunt, veterum Monachorum disciplinam imitanda referre, quantum & natura loci, & hominum conditio patiat.ur.

AVDOMARI, præter ceteros laborum fructus, hæretici tres ab errore pertinaci resipuerunt. Auditores Gymnasiij sexcenti circiter numerantur: habetq. suos fructus Sodalitas Dei Matris: in eamq. adscribi Episcopus cum Canonicis voluit, virisq. primarijs, Sodales autem ita suæ saluti student, ut cum sese offert occasio, non negligent alienam itaque alius alium ad nos adducit, & ad æternæ vitæ studium inuitat.

BRVGENSE COLLEGIVM & alia.

BRugas,expulsa ab hæreticis sexennio ante Societas, hoc deniq. anno, vt diximus, quo in ditionem Philippi Regis ciuitas redijt, ipsa quoque reuocata est; idq. tum procerum postulatis, tum Regij Consilij Præsidis beneficio. Cum autem reuocati nostri & antiquarum ædium & rei familiaris angustias obijcerent, tributa ijs est à Summo Pontifice, Rege ipso petente, Abbatia quedam vrbi vicina, quo rerum gerendarum caussa Sacerdotes missi sunt aliqui. Ne hic quidem adolescentes desunt egregij, qui Societatis ineundæ studio teneantur. Adolescens paternorum bonorum vnicus hæres, pluris hereditatem ducens æternæ vitæ, quam fluxa atq. mortalis, Societatem habere cepit in votis. Is vix tredecim natus annos, & in ciuitate susceptus hæretica, vt hæreticorum Ministro operam daret, nullis neque minis, neque blanditijs adduci potuit. Minister, patria accepta potestate, virgis eum verberibusq. compellere, grauiter obiurgare, nihil intentatum relinquere vt obsequentem suis dogmatibus faceret. sed quanto ille vehementius puerilem animum fatigabat, tanto puer magis contra Ministri obfirmabatur insaniam. Duæco vrbe proximis annis à Philippo Rege recepta, statim ad Societatis collegium eo se contulit: vbi eos habuit & in litteris & in pietate progressus, vt qui eum de facie norit,

nun-

nunquam tantum illi tribuat ætati. Puer in amplissima fortuna ab ijs omnibus abborret, quibus non illa modo ætas, sed etiam corroborata capi solet: Padagogum habebat vitæ ducem atque custodem: sed ab eo non tam ipse hausit viuendi præcepta, quã dedit, magister enim præclaro discipuli inuitatus exemplo, Societati nostræ se addixit. Ad Conuiuia aliquando vocatus, cum ab immoderatis escis ac potationibus abstineret, nec imitaretur dissolutam conuiuiarum licentiam, amici tantam non ferentes seueritatem, quid agis, inquiunt, Iesuita nobis hodie videris. Tum ille, quid tum postea, si quando futurus sis Iesuita? atqui scitote me propediem fore admirabilis animi magnitudo, tali præsertim in vrbe, tali in ætate, tales apud amicos & propinquos, qui cum de religione male, tum de Iesuitis pessime sentiebant.

IPRENSE, vt dixi, Collegium nouissimum est, eius constituendi vehemens auctor fuit Martinus Riçtonius Iprensis Ciuitatis Episcopus. Is Patri Provinciali ad aulam Regiam litteras dederat, quibus Catholicæ Maiestatis auxilium apud Summum Pont. postulabat, vt redditus quosdam duorum Cœnobiorum, quæ deserta iam erant, vna coniungeret assignaretq. Collegio. Sed quanquam Episcopi mors, eius consilia præuertit, non tamen inanis fuit viui conatus, nam in Regis potestatem Ciuitate redacta, destinati sunt Ipras duo Patres ad iacienda fundamenta Collegij. Qui cum trium circiter mensium spatio, in ædibus cuiusdam Parochi liberaliter haberentur, cum tamen extrema fame Ciuitatem diu-

turna vexasset obsidio, officiorum Societatis fedula exercitatione, ita omnium sibi animos adiunxerunt, ut quam primum inchoatum iam prope Collegium, promouendum cuncti decernerent. id quod ab ijs videmus re ipsa perfectum.

TRAIECTI quoque res Catholica prospero cursu procedit. Ex decem armatorum civium milibus haereticorum, trecentos tantum (multis partim pestilentia partim ferro deletis) superesse Dominus voluit. Nec modo Catholicorum numerus, sed etiam religio ac pietas augetur. Senatus graui sanxit edicto, ut cum ad aegros Sacrosancta Eucharistia deferretur, eam vicini (id quod antea ne cogitabatur quidem) instructi facibus comitentur, Edixit etiam, ne quis ludum aperiat, nisi Magistratu consentiente, & fide ex usitata formula ante professus. Erant hic biennio ante, Grammatica schola duae, emanent ambae, & ad illas accessit tertia poetices. Magistratus oppidi, ut suum in Societatem animum declararet, praeter cetera dona, ad amplificandum laxandumq. Collegium aedes ei proximas assignauit. Discipuli, qui vel ex remotis etiam oppidis huc se conferunt, non minus ad pietatis quam ad litterarum studia propendent. Quotidianum est autem & cum omnibus pene commune, ceteros etiam Sacramentorum causa ad nos allicere, suos domesticos conscientiae discutiendae & observandi sese, Missaeq. audientiae rationem cum utilitate docere, iurifurandi execrandiq. consuetudinem tollere, alios denique perniciosos mores ac vitia, suo exemplo atque oratione recti-

recidere . Ex his quidam ebrium militem, uxorem suam conuiuijs ac verberibus male mulctantem, adeoq. furij agitatam, ut stricta pugione quem sors obuium obtulisset, inuaderet, blande primum aggressus, sensim suis colloquijs ad confessionem communionemq. perduxit. Catechesis festis diebus tanta auditorum frequentia traditur, ut bona pars aurem sacelli fenestris, ostioq. admanere cogatur. Ea iuibus alijs explanatur in locis, tintinnabula pueris populoq. coactis. atque hoc praesidio, spes est fore, ut haeresibus contaminata ciuitas, Deo adiuvante purgetur, praesertim collaborante Senatu & catechismi scholas obeunte; curanteq. ut quam plurimi semper perveniant.

LEODIENSE ET RELIQUA.

L Eodij nostrorum vigilijs ac diligentia ab haeresi reuocati sunt aliquot: fueruntq. nostri tum Italij tum Hispani; qui ex castris egredi confluerant, non ijs tantum rebus quae ad animi, sed ijs etiam quae ad corporis salutem facerent, adiumento. Templi res, & copia ornamentorum augetur & pretio. In residentia S. Seuerini, quae biennio ante huic est adiuncta Collegio, non exiguo cum fructu nostri versantur. Pagi incolae, quoniam domui pagus adiungitur, nostrisq. subijcitur, quotidiana magis ad morum modestiam & pietatem adducuntur, & locis etiam

remotioribus rusticorum turba concurrat, cum audienda concionis, tum purgandæ conscientie causa. Sed potissimum bis in anno: Circumcisionis dominicæ ferijs, & Visitationis Beatissimæ virginis: proximis autem Circumcisionis ferijs, sexcentis amplius sacrosancta Eucharistia ministrata est: præter ingentem eorum multitudinem, qui promerendæ tantum apud nos indulgentiæ causa, alibi sacramenta percipiunt. Tenet eo die sacrosancta communio ad horam vsque primam pomeridianam. ad id tempus alacres complures, & ieiunii perdurant, quamvis ex longinquis venerint locis. Die vero Visitationi B. Virginis festo, quam plurimi item longo itineris intervallo conveniunt, voti tantum persolvendi causa, quod B. Eligio, quem in vno e templi altaribus venerantur, pie nuncuparint.

Admissi Probationis domus TORNACENSIS complures hoc anno novitios, sed in his Sacerdotes octo, quorum vnus Theologiæ Doctor, eam ipsam aliquandiu in Academia Duacensi Regio nomine professus est.

C O R T R A C E N S I S E T Valencenensis sedes.

Cortracum, oppidum est in media Flādria per amœnum atque hilare, ut incolarum ingenia. Huc superiore anno de Societate missi sunt quinque virgen-

urgente & flagitante Senatu, qui nostrorum allectus officijs, ad Collegium animum vehementer adiecit. Excepit igitur venientes recto percommodo, cum instrumento omni domestico pecuniaque in usus vitæ permulta. Aedibus adiuncti sunt hortii, quæ perampli & ab arbitris liberi. Obeunt nostri sua quisque munera magna civium tum voluntate tum bono. Senatus ut copiosæ iuventutis prospiciat, quæ culturam desiderat magistrorum, de construendo nobis Gymnasio, si ita Prouinciali visum fuerit, sedulo cogitat. Clerus, humanitatem in nos suam non obscuris ipse quoque declarat indicijs. Copiam nostris sui templi fecit ad exsequenda Societatis munera. Traditur autem doctrina Christiana pueris, ad eamque illi ut etiam ad rem divinam, quæ apud nos peragitur, ex omnibus scholis Flandricis studiose conueniunt.

VALENCENAS ut nostri venirent, egerunt per litteras apud Parmensem Principem, Magistratus virique primarij. Tertium iam morantur hic annum, eosque tum magistratus sua liberalitate sustentat, tum lautis eleemosynis populus. Is quemadmodum ad humanitatem & urbanitatem totus est factus, ita hæresi usquequaque notatus. Nostri cum suspicarentur initio, exceptum iri se scommatis & maledictis, accidit longe secus. nam & omnes sese faciles præbuerunt, & qui Catholici inter eos erant, tanto impensius suâ in nos studia contulerunt.

Hæc à restitutis Belgicis rebus, de Societate nunti-

*stantur. Sed maiora ponuntur in spe, nunquam enim
magis Christiana res crescit, quam cum cala-
mitas antecessit. Interim pauca hæc,
quæ sunt quasi specimen futuri
temporis, ad agendas im-
mortali Deo gratias
missa existi-
mentur.*

PRO.

249

P R O V I N C I A

T O L E T A N A .

*Vit in hac Prouincia nostrorum nu-
merus ad quingentos. Toleti se-
ptuaginta: in Professorum quidem
Domo quinquaginta : in Collegio
viginti. Madridi sexaginta. Cen-
tum amplius Compluti. Quatuor
& quadraginta Murcia. In Conchenſi Colle-
gio ſex & triginta. In Placentino triginta. Totidem in Hue-
tenſi. Duo minus in Belmontenſi. In Carauacenſi duo
& viginti. In Talabricenſi viginti. In Ocanienſi ſere
totidem. In Securitano quindecim. In Naualcarne-
renſi duodeuiginti. In Domo Probationis Villare-
gienſi **amplius** ſexaginta. Duo migrarunt è vita. In
Societatem viginti minimum ſunt adſcripti.*

T O L E T A N A P R O F E S S A

Domus.

E Toletana Domo euocatus eſt ad præmium, vt
exacta cum laude vita ſperare iubet, P. Fran-
ciſcus Strata, nota ſacundia concionator. Hic eſt illa
ado-

adulescens, quem è Casinate monte reuertens P. Ignatius, in itinere obvium habuit. qui cum fessus aulicæ vitæ tædio, militandi gratia Neapolim pergeret, reuocatus ab Ignatio, vno eius congressu atque colloquio, subito se ad meliora signa & stipendia conuertit. Reliquarum rerum idem fere cursus & status est. Quotidie contra vitiorum monstra dimicatur. Complures à persecutendis iniurijs, complures item à diuturno pellicatu diuulsi sunt. Nobilis mulier, cui sexdecim ipsos annos cum propinquo res fuerat, à tam nefario incestu ac turpitudine liberata est: & ad expianda vniuersæ vitæ flagitia maculasq. perducta. Habetur autem ad eos mulierum cœtus, quæ à vulgandi corporis ignominia, in certas honestatis sedes se receperunt, crebra de diuinis rebus oratio; præbenturq. interdum aures confitentibus perutiliter. Eadem in puerilem & iam adultam ætatem, dum eorum scholæ cœtusq. lustrantur, confiterunt officia; eadem quoque in agros & peregrinos egenos. Aeger autem quidā, cum pœnitentiæ sacramentum obstinato animo nec sine magna omnium offensione respueret, nostrorum persuasionibus est inductus, non modo vt ætatis certæ peccata, sed vniuersæ confiteretur. confessionem subita tranquillitas animi, hanc læta & minime formidolosa mors excepit. Sed inter expiandos animos, res contigit non vulgaris. Quidam cum multos iam annos grauiam in confessione scelera reticeret, per quietem se vidisse narrabat, ardentem in se distringi gladium ad aspectum horribilem: se autem perierrefactum sustulisse cla-

mo-

more, Deoq. ut sibi ignosceret, supplicasse, quod sibi
certum ac deliberatum esset, peccata quæ celauerat,
patefacere: tum gladium in vagina reconditum,
nec uspiam amplius apparuisse, visi fidem fecit accurata
visæ confessio, & è concepta formidine exanimatio
tanta, ut tanquam mox expiraturo sacramenta
novissima sint adhibita: sed ut in confessione perficere
vovuit, momento conualuit. Foris toto ferme
anno Sacerdotes peregrinati sunt octo, magno huius
diœcesis bono: nec modo doctrinæ animis, verum
etiam panis pabula corporibus ministrata sunt. Næ
cum in summa caritate fuisset hic annus, egregia ac
liberalis Cardinalis Toletani pietas, per nostrorum
Sacerdotum manus, præsentis tritico atque pecunia
multorum oppidorum fami consuluit. Nec parum
ei rei attulit adiumenti, nobilis Francisci de Reynoso
benignitas, & huius Domus quasi parentis, propter
singularem eius in nos amorem ac liberalitatem, qui
quanquam ipse quoq; annona sensit incommoda,
per eosdem tamen Sacerdotes nostros solitus
sevit uberius.

MADRIDIANVM ET ALIA quædam Collegia.

Madridij satis ex sententia succedunt omnia:
Numerat gymnasiū auditores fere sexcentos,
nobilesq; in ijs multos, quorum exercitationibus
viri

virī principes delectati (placuit enim interesse nonnunquam) facile sibi persuadent, quantum ex disciplina nostra commodi capiat. In templo cernitur frequens ex omni ætate sexuq. nobilitas, ac plurima proinde confessio, tractatioq. Sacramentorum. Ferijs D. Catharina, non alienum duxit suæ dignitati Philippus Rex, pro ea quæ est etiam in infimos facilitate, ædem nostram suo aduentu cobonestare & sacris adesse solemnijs.

COMPLVTI præcipua quædam opera data est, ut nostræ Academiæ auditores, dum doctrinæ pectus excolunt, animum quoque pijs diuinarum rerum commentationibus perpolirent, subductaq. summa eorum, qui nostris se meditationibus exercuerunt, septuaginta amplius reperti sunt: in ijsque interdum ipsi Magistri ac Doctores: ut mirum non videatur si diligenti operarum cultura, frugum proventus vbertasq. responderit. Dicant enim se Societati viginti, bonarum partium omnes, ijque aut probe litteris instituti, aut iã rude donati, quatuor dumtaxat exceptis, procurationi domesticæ destinatis.

PRÆECIPVÆ autem Toletani Collegij curæ sunt, ad humanitatem iuuenes erudire. Ingenia muneribus euocantur. ea interdum, adhibitis principibus Ecclesiæ Toletanæ iudicibus, tributa sunt. Specimen suæ facultatis auditores nostri, in aduentu principum virorum non semel dedere: ij Apostolicum Nuncium, ij Cardinalem Toletanum, ij Iaponicos legatos iucundis suæ facundiæ numeris exceperunt. Sed, quod laborum nostrorum optatissima mer

ces

ces est, vna cum doctrina, virtus quoque præferuidis natura mentibus commendatur. Nam qui duriores videbantur inter initia domitūq. difficiles, nunc quotidie magis pijs Societatis exercitationibus conui-
tūq. mitescunt.

MVRICIAE Mahometanus quidam morte ple-
tendus, inuicta quadam animi pertinacia, mori in
qua natus erat lege decreuerat: nostri tamen assi-
duo labore perfecerunt, vt perditæ animæ Deus pro
sua clementia ac bonitate succurreret. Inter ipsas
carnificis manus ac in ipso pene suspendio, Christian-
um se mori velle dixit, & ante mortem è morte re-
surgere, renatusq. ex aqua & Spiritu sancto, cele-
ri morte sempiternam meratus est vitam.

CONCHÆ pari obstinatione Christianus, qui ne
suscepta in vicinos odia ponere cogeretur, confiteri
peccata in morte nolebat: urgente tamen Sacerdote
nostro, se flexit, condonatisque quibus insensus erat,
iniurijs, aureos mille nummos, pios in vsus ex testa-
mento legauit, vt eadem liberalitate & peccata re-
dimeret, & iter sibi muniret in cælum.

E PLACENTINO Collegio, profecti sunt in
oppidum Veiar, quo æstatis declinandæ causa Pla-
centinus secedit Episcopus, quatuor hac æstate de
nostris. hos eo consilio sedulus secum Pastor addu-
xerat, vt finitimis etiam pagis suam operā imperiti-
rent: quod quidem ab eis ingenti cum fructu factum
est.

BELMONTENSE ET HVETENSE Collegia.

IN Belmontensi Collegio, auctus est Auditorum in gymnasio numerus ad quingentos: & ex incrementis gymnasii crevit quoque sodalitas Dei Matris. Ferat semper Deus vberes annos, & celestis gratiæ imbribus, suum quotidie nouale respergat, ut quod operarum ardentiora sunt vota, eò omnia hilariora ac pinguiora proueniant.

In HVETENSI Collegio, quod ad pietatis cultum attinet, videtur hic annus vicisse superiores, & sacramentorum consuetudo multo magis increbuisse. Sublatæ sunt offensæ cædesq. non parua. quidam cum inimicum haberet in potestate, & quinquennium iam catena constrictum tenuisset, ad Sacerdotis nostri preces iracundiam vicit, eiq. veniam dedit, à quonondum pœnas vltimas repetisset. Concurſandis vicinis oppidis, ad exitum perducta lis est duos inter viros, qui mutua rabie efferati perniciem sibi igne quærebant: alter enim alterius ædes, admoſis iam facibus, cum omni familia parabat incendere, cumq. quotidie crescerent odia, placuit Deo, per nostros, id quod alij frustra tentarant, irata pectora mitigare. Latrones porro duo supremo addicti supplicio, cum monita salutis uoluntaria cæcitate respuerent, nec confessionis mentionem non modo ad animum, sed ne ad aures quidem admitterent, ad extremum nostrorum uicti labore animum induxerunt, ut quando

do vim humani iudicij non euaderent, sibi certe su-
 premum illum uiuorum ac mortuorum iudi-
 cem, suorum scelerum confessione pla-
 carent: idque ea doloris significa-
 tione, & lacrymarum copia
 fecerunt, ut non du-
 biam spem de-
 derint,
 quin cum sibi propitium
 placatumque red-
 diderint.

PRO-

P R O V I N C I A

CASTELLANA.

*Castellana Prouincia decem de no-
stris continet et quingentos. In Val-
lisoletana Professorū domo qua-
tuor & triginta. In Vallisoletano
Collegio undetriginta. Totidem in
Palentino. In Medinensi Proba-
tionis domo quadraginta. In Domo Probationis Vil-
lagarsie quatuor & triginta. In Salmanticensi Col-
legio septē & sexaginta. In Abulensi duo & trigin-
ta: in Segobienſi totidem. In Locronienſi triginta:
totidem in Burgenſi. In Collegio Montis Regalis
quinque & triginta. In Ouetenſi ſeptendecim. In Le-
gionenſi ſeptem & uiginti. In Compoſtellano unum
& triginta. In Numantino uiginti. In Pompeiopo-
litano decem: totidem in Omnatenſi. Tres denique
in Reſidentia Bellimarenſi. Admiſſi ſunt in Societa-
tem duodeuiginti. Amiſſi morte duodecim.*

VALLISOLETANA DO-
mus, & alia quædam Collegia,

AD reliquos Vallisoletanæ domus fructus,
acceſſit utilitas catechiſmi, qui præcipuo
quo-

quodam studio non tam pueris, quam confirmata
 atate viris exponitur. cum Catechismo traditur vir-
 tus, & ad eam quisque peropportunis cohortationi-
 bus eruditur: explanatisq. legis Christianæ præce-
 ptis, ducitur auditorum agmen ad nosocomia, vt co-
 lendis charitatis officijs ad actionem doctrina reuo-
 cetur. Nec tenue utilitatis indicium est, frequens
 tum reconciliatio gratiarum; quo in genere gra-
 vissimis, quæ imminebant, periculis occursum est, tū
 æris alieni restitutio, cuius ingens numerus fuit.
 Et quanquam domi animorum commodis opera stu-
 diumque nauatur, habetur nihilominus ratio pago-
 rum. quindecim hoc anno institutæ sunt profectioes
 tanto cum animorum emolumento, vt quotidie ma-
 gis intelligamus, quantum in obeundis agris ad sub-
 leuandas animas sit momenti. Sed quantum homini-
 bus Sociorum prodest industria, ipsimet homines dum
 grati videri volunt, sua liberalitate restantur. collati
 sunt in inchoatam templi fabricam, elemosynæ no-
 mine, aurei mille & quadringenti, aurumq. sacrum
 instrumentum sum nitida locupletiq. veste, tū dua-
 bus ex argento candelabris opere pereloganti. vt iā
 languere nostra non possit industria, tot beneuolen-
 tiæ significationibus excitata.

SALMANICÆ aucti sumus fratribus
 quatuor, doctrina iam cultis & Theologiæ (vno ex-
 cepto) peritis. Hinc quoque ad animarum lucra sunt
 dimissi complures, insigni cum utilitate hominum,
 præsertim Cleri. Valuit nostrorum opera & ad tol-
 lendas in ciuitate discordias, quæ viros inter prima-

Rios

rios extiterant, & ad constituendum vectigal annuum, unde multorum egestas perpetuo subleuetur. Sed quotidiana satius est reticere quam dicere, vt instituta breuitas teneatur. Suos hic quoque fautores Societas habet, præsertim è præcipuis Academia Collegijs, qui postea ad publica munera & honores euecti, Societati ipsi ubicunque terrarum fuerint mirifice fauent. Cinitatensis Episcopus appropinquante morte, dimidium bonorum fortunarumq. suarum Omnatensi Collegio legauit: postea euocato Sacerdote nostro, expiatisq. totius vitæ peccatis, moris suæ laudem hoc quasi cumulo præparationis auxit. Huic vero Collegio, Episcopus atque Archidiaconus prædium cum templo dedere.

Nec vero MEDINENSI Cinitati minus Societas debet: multis sæpe documentis quanti nos faciat declarauit: sed proxime cum ad legendum Provincia Procuratorem ageretur de more conuentus, ne nouorum Patrum aduentus sumptui nobis esset, sumptus ipsa suppeditauit. Nostri vicissim consuetudine officiorum suorum, vt gratiam quam possint, referant, elaborant. Quippe animis semper consulūt, dum alios meditationibus nostris excolunt, alios dimittendis rite noxis ac sceleribus expiant, alios etiā ad concordiam æquitatemq. traducunt. Societatis meditationes obiere duodecim, quorum pleriq. sunt Sacerdotes, iique ceteros suo exemplo laceßunt, vt studijs item pietatis muneribusq. se dedant. itaq. complures ex huius vitæ periculis in Cænobiorum portum sinumq. confugiunt. Deterriti sunt & ab inferenda

da & referenda iniuria nonnulli: cumq. duo iam ad arma consurgerent, nostrorum industria perfectum est, ut iræ parcerent, mutuisq. cædibus temperarent. quod ab ijs tam ex animo factum est, ut eorum alter, ne in huiusmodi amplius pericula vocaretur, Cœnobita repente sit factus. Adiuncta est etiam ad Christum femina Mahometana, & Christianis instructa præceptis, antequam prodiret ad fontem. Missi sunt foras, ex instituto nonnulli, quarum adeo opportuna quibusdā locis opera fuit, ut populi universi salutari confessione animos expiarent.

Sed hoc mittendi studium, in proximum agrum VILLAGARSIÆ solet esse præcipuum. Id enim oppidum cum pagis undique cinctum sit, non sine ingenti utilitate, frequens ad eos operarum est missio, ut non tam loci vnius, quam plurimorum existiment nostri se esse cultores. Sed quoniam quæ in his locis geruntur sæpius inculcata iam sunt; ideo quæ de conquirendis per pagos animis dici solent, huc transferenda sunt omnia. & quod de hoc Collegio dicimus, idem de Palentino, idem de Lucroniensibus alijsq. Collegijs, ne in singulis sit hærendum, intellegendum est.

In PALENTINO vero Collegio, fundamenta iacta sunt novi Templi, multis in eam rem adibus, ut proximis litteris significatum est, partim Civitatis liberalitate coemptis, partim etiam privatorum: sed præcipue Francisci de Reynoso nobilissimi ac clarissimi viri, cuius paulo ante meminimus; qui pro egregia sua in nos benevolentia nullum unquam

prætermittit tempus bene merendi de nobis. Positus est primus lapis, publica tum ceremonia, tum gratulatione, sacris operante Decano, honestissimo virorum mulierumq. conuentu.

ABVLÆ autem, quam bene gerantur omnia, ipse hominum concursus ad conciones, & Sacramenta testatur. Sane dilatandum nouis ædificationibus templum fuit; nec tamen multitudini denseque turbæ factum est satis. Alia amoris indicia non desunt, quo nos ciues prosequuntur ac foment, quippe crebræ eleemosynæ & aliæ huius generis significationes. quod ipsum de Lucroniensi ciuitate confirmare possumus, quæ Collegio nostro mille aureis amplius subsidio venit.

P O M P E I O P O L I T A N Y M

ceteraque Collegia,

Factum est Pompeiopoli initium noui gymnasii, non sine orationum apparatu pompaque religiosa. Cohonestarunt Oratorem, Prorex Regique auditores, cunctique Magistratus, maxima beneuolentiæ significatione: cumq. peroratum esset, tū Proregi totius nomine ciuitatis à Magistratibus gratiæ sunt actæ, quod tantum commodi in suum regnum intulisset. Nobilitatur gymnasium non modo ciuium frequentia, sed etiam aduenarum Gallorumque potissimum. Episcopus Collegium nostrum pecunijs instruxit annuis. est autem is de nobis optime meritis, nostrasq. cum sæpe adhibet ad conciones in æde maxima,

xima, tum Calendis Ianuarius, quæ IESV nomini sacræ sunt, Pontificio apud nos ritu sacrificavit, vespertinasq. preces publica item ceremonia cantuq. peregit. Eadem est Proregis humanitas, ac Regionû Auditorum, apud quos habetur à nostris per Quadragesimam concio, cum utilitate præcipua. Quod ad pagos attinet, ne hi quidem nostrorum operam desiderarunt. Præcipua huius regni lustrata ciuitas est, cui nomen Tudela, quæ magna nunc contentione Collegium flagitat: aliaq. præterea vrbs finitima Galliæ, quò per id tempus Galli confluxere complures, tum Sacramentorum caussa, tum vt nostros ad se allicerent, & in ea loca, præstandis periculis, inuiterent.

OMNATENSIBVS. quotidie magis perspecti sunt nostri. iam adhibentur ad conciones in æde maxima contra omnem Cleri consuetudinem, qui ad eñ suggestû nunquã nostros admisit. Ex oppidorû autē utilitatibus prima fuit, placare pagos inter se tres, inter quos acerrimæ de agrorum finibus contentiones exarserant. compositæ sunt etiam inter priuatos discordiæ, & quidem nobiles ac primarios. Quodam in oppido, cum Clerus sese nostris non satis crederet, dum suggestum concionator noster ascendit, eñ non sine dedecore reuocauit, sed Patris mansuetudo fecit, vt erratum illi suum agnoscerent, veniaq. postulatione, quem contumelia affecerant honorarent, & cui non satis fiderent, ei se postea sui que pectoris ardore, committeret: sexaginta amplius ex eo numero expiare se apud Patrē voluerūt, eosq. Pater ita sibi

deuinxit omnes, vt ex eo tempore Societatem plurimum ament, & Concionatorem ex ea semper accersant.

NVMANTIAE præter alia, quæ ex instituto geruntur, interdum mitigatæ sunt iræ. sat erit genus tantum attingere, ne in rebus similibus multi simus. Inciderat in morbum vir tum nobilitate, tum opibus clarus: is iras cum inimico gerebat, sed cum morbus vrgeret & salus vocaretur in dubium, accitur è Collegio Sacerdos, qui daret operam consentienti. dedit Pater operam strenuè: nã & vt offensas inimicorum impunitas esse permetteret, & vt quædã, quæ saluo officio retineri non posse videbantur, sua cuique redderet, persuasit, sed quoniam virum alia quædam longe maiora deberet, nondum liquebat, ea tamdiu deposita apud aliquem esse voluit, dum liquidius de re tota indicaretur. erat tum animo sic affectus, vt si restituenda multis partibus plura fuissent, restituisset vtique. itaque cum mors aduenteret, multa pios in vsus ex testamento reliquit, cumq. alia alijs Religiosis ordinibus distribueret, Societatis nostræ non immemor, annuum nobis vectigal aureorum quadringentorum, in sempiternum tempus assignauit; tantumq. affici erga nos cepit extremo illo vitæ tempore, quantum in reliqua vita fuerat alienus: non die, non nocte, Sacerdotem abesse nostrum a suo latere voluit. Omnino plena laudis, pietatisque mors illa fuit.

In **LEGIONENSI** Collegio, per Sacerdotem nostrum ad leuandam multorum tenuitatem, instituta

ta sodalitas est ex eo hominum genere, qui has partes curamq. suscipiant. Dedit in eam nomen, ut suo exemplo ceteros inuitaret, Episcopus ipse. hunc reliqua imitata nobilitas est. Est autem Episcopus, ut ex ipsis rebus cernimus, nostri Ordinis amantissimus. concionari in ade nostra voluit, & solemnibus operari sacris: crebro etiam concionibus interest, & pro nostris deserit suas: nec raro disputationibus, quæ de officijs publicæ habentur, interfuit: quas subinde perhumanis obiectionibus honestare, suæ dignitatis non alienum putauit.

In OVETENSI Collegio, ad eluendas animi labe ex omni hominum genere concursus fiunt. facit hoc ciuitatis emporium, crebraque nundina, ad quas undique turba concurrunt. Nec in postremis utilitatibus est, in externa loca frequens excursio. multa in ijs animorum curatio, atque adeo multa, ut paganorum turba confessionis causa antelucanis sæpe temporibus præstoletur.

In MONTE Regali viri decem, ijque minime obscuri, cum in omnium oculis secus viuerent, quam deceret, neque solum essent ipsi vitiosi, sed etiam suo exemplo vitia in ciuitatem infunderent, nostrorum opera ad frugem officiumque se receperunt, magna ceterorum tum approbatione, tum gaudio.

COMPOSTELLÆ quoque plurimi è proximis locis collecti sunt fructus. vno tantum in loco expiarunt confessione peccata, mille trecenti. Hæc autem in vicina loca profectio, magnæ curæ est Archiepiscopo, qui ne nostrorum aduentus cuiquam

4 R 4 oneri

oneri sumptuique sit, viaticum ipse præbet : nec in
viaticum modo, sed in egenos quoque dilargi-
tur argentum, quod ad arbitrium suum
nostri distribuant . Atque hæc
hactenus de Castella-
na Provin-
cia:

PRO-

PROVINCIA ARAGONENSIS.

Omnes Aragonia, sedes omnino no-
uem, socios autem ducentos ac vi-
ginti quinque. In Domo Professa
Valentina tres & viginti. In Col-
legio vndequadraginta. Gandiæ
tres & triginta. Barcinonæ totidē.
Cæsaraugustæ quinquaginta. Maioricæ tres & vi-
ginti. Gerundiæ septem. Tarraconæ sex. Octo Bil-
bili, vbi retens est erectum Collegium. Mortui sunt
quatuor: aggregati quatuordecim.

DOMVS PROFESSA Valentuna.

Valentia tres tantum, vt diximus, & viginti
in professorum ædibus habitant. Verum a-
lijs ædibus hoc anno coemptis, plures posthac spe-
ramus, qui banc destitutam pene operis vineam vna
cum ceteris excolant atque exerceant: magna est
enim eorum, qui ad nos confluunt sacramentorum
causa, multitudo. Et quanquam ea fuit annonæ ca-
ritas, vt vitam vix diuites tolerarent, nedum tot
è nostris aliena misericordia victitarent; tamen
cum egregia liberalitate ciuium, cum diuina in suos
famu-

famulos providentia, nihil d nobis, quod ad cultū &
 victum pertinet, desideratum est. Itaque cum hæc
 ad Deum procuratio pertineat, omnis sociorum cu-
 ra in vna animarum causa versatur. Instituta ex-
 honestissimis viris sodalitas est, ijs sodalitatibus non
 absimilis, quæ & hic & alibi, Dei Matris cultui ho-
 noriq, dicantur. Ea igitur hoc anno tum Proregis
 gratia, tum Patriarchæ auctoritate inchoata, viros,
 vt dixi, nobiles & honestos adlegit. Præsides sode-
 litati Proregis gener, Comitissq, huius regni filius na-
 tu maximus, qui tanto studio quasi assignatum sibi a
 Deo munus administrat, vt eo duce ac præside feli-
 ciora sperentur indices. Sodales d virtute & probi-
 tate leguntur, nam de multitudine numeroq, postre-
 ma cura est. horum partes sunt non modo suæ ac do-
 mesticorum saluti consulere, verum etiam alienæ:
 dissidia de ciuitate tollere, paces cõciliare, custodias
 publicas interuifere; ægris non modo suæ cuiq, domi,
 verum etiam in V aletudinario præsto esse. E tem-
 plo insignis quoque efflorescit vilitas. pœnitentium
 ea est multitudo, vt singuli interdum sacerdotes, plu-
 rimis qui ab ineunte ætate expiare peccata velint,
 aures præbeant. Errantes & qui diaboli arte delusi,
 vel mente abducebantur a sensibus, vel edebant inu-
 sitata prodigia, ab his fraudibus fallacijsq, deducti:
 reliquis præterea vitijs, quoad fieri potuit, sua cuiq,
 adhibita temperatio est. Mulier, quæ liberos ex alie-
 no suscepit, quæq, ob eam causam discedere d viro,
 vt vim eius effugeret cogitabat, nostrorum ope per-
 fectum est, vt ad viri pedes abiectæ vir ipse peper-
 cerit.

cerit. Alius qui annos iam quindecim quadrupedum more, in libidinum cœno volutabatur, sensim, frequenti peccatorum confessione se recepit ad frugem. Mulier, quæ & castimonie voto neglecto, corpus suum, nulla habita ratione loci siue sacri siue prophani, ad omnium libidines diuulgabat, quaque tot inquinata vitijs, caelestem panem, cum qui pascitur inter lilia, sumere ore suo impurissimo non verebatur, cum ad extremum veniam tantorum scelerum desperaret; nostri sacerdotis opera, ad spem diuinæ misericordiæ erecta, inueterata vulnera, quæ diu occultauerat, indicauit: nunc autem ad sanitatē mentemq. perducta, tanto in sacramentorum usurpatione versatur ardentius, quanto antea admiserat ea cupidius, quæ pœnitentiæ sacramento detergenda essent. Puella, quæ se Deo castitatis voto sacrauerat, cum pudicitie discrimen adiret, nostrorū consilio, ex suis ædibus alio translata, & a periculo se subduxit, & sacramentorū sese armis præsidijq. communiit. Taceo compositas controuersias, taceo reſtincta nostrorū monitis odia, quo de genere illud fuit sane præclarum: quod cum quidam vulneribus male acceptus, percussorem de medio tollere decreuiſet, post confessionem autem iniuriam Christo concessisset: tantum ea liberalitate progressus est ad virtutem, ut quo rebus humanis remitteret nunciū, sponsione voti sese obligauerit Deo. Ex ijs porro qui nobis operam dant, cum alij sese Deo in varijs Religiosorum consecrauerent cœnobijs, tum in Societate sex. Nec vero inter vsitata vitæ nostræ munera, eorum

rum est causa deserta, qui supremo erant afficiendi supplicio. In his vnus, qui se recens ad Christū adiunxerat, cum ad Mahometanas postea superstitiones impie reuolueretur, sacerdotis nostri oratione, tum vero spiritus sancti afflatu, ereptam sibi facinoribus lucem aspexit iterum, in eaq. extremum vitæ diem morte confecit. Superiore Quadragesima, in celeberrimum quodque oppidum nostri dimissi, tantum ijs locis, quo venerant profuerunt, vt multi iam octauo quoque die abstersis confessione peccatis, cœlesti pabulo recreentur. Exceptæ sunt etiam in cœnobijs mulierum confessiones, ad easq. habitæ conciones tanto cum fructu, vt non modo mulieres ipsæ meliores quotidie fierent; sed earum exemplo puellæ aliæ claris ortæ natalibus, ad eas se aggregare non dubitarint. Hæc & id genus alia, in obeunda vicinitate sunt acta.

V A L E N T I N V M E T B A R - cinonense Collegia.

IN Collegio Valentino, habitus est ad pueros catechismus in locis quinque, peragratiq. pagi cum utilitate: restinctæ Archiepiscopo auctore, in cœnobio quodam virginum disensiones, in eoq. pietatis studia tum cohortationibus habendis, tum excipientis confessionibus excitata.

Nec minor agri B A R C I N O N E N S I S est seges. locis quatuor explanatus est Catechismus: nec pauci ad spem à desperatione traducti. Quendam cum grauia puderet scelera confiteri, ea vis
tristi-

tristitiæ ac desperationis inuaserat, ut ad sui necem venena pararet: sed à Sacerdote nostro excitatus ad indulgentiæ spem, tranquillitati redditus est. Quidam cum quadragesimum iam annum bestiarum ritu viueret (nam nec sacris vnquam aderat, nec Deum diuosq. nouerat, & quotidie scelera sceleribus cumulans ad sempiternum ruebat interitum) tandè diuina exoriente luce, suas sordes aspexit, confessusq. ætatis vniuersæ peccata, tanto honestiorem ingressus est vitam, quanto egressus erat. è fadiore. Sed huius generis plura sunt, quam ut necesse habeam singula persequi. Publicus huius oræ grassator, frequènti nostrorum congressu eo sensim deductus est, ut vniuersæ vitæ maculas sacramento confessionis eluerit: atq. his iam positis fundamentis tutioris vitæ caussa, arctissimo se postea cœnobio concluderit. Explicatæ præter consuetudines sunt conscientiæ quæstiones. nam cum tres Theologos constituisset Episcopus, qui tribus in templis ea de re scholas haberent, sacerdos noster ad maximam designatus, has ipsas Scholas Episcopo ipso præsentè Canoniciq. & Paræciarum Vicarijs cum alijs nobilibus explicauit. In pagos etiam est frequenter excursus: semel atque iterum Episcopi Barcinonensis rogatu, semel etiam in diocesi Vicensis Episcopi, ubi Prioratum à Gregorio xij. Societas habet Diocesis hæc syluestris & montosa, syluestres quoq. & rudes incolas educat. Sane maxima est inter eos rerum diuinarum inscitia, & quod dolendum est magis, tam densis sunt assueti tenebris, ut scientiæ lucem

tem splendoremq. non ferant, doctorum monita negligant, fidei rudimenta contemnant. itaq. nostri cū ad eos iter haberent, reuocabantur à vicinis, quod dicerent, frustra apud eos operam consumptum iri. Verum tolerantia ac magnitudine animi, Deo duce, perfectum est, vt populi illi immanitate exuti ferarum, quotidie magis ad humanitatem ac religionem mansuescant. Itaq. & animis expiati sunt omnes, & concionibus perlibenter interfuit, & pulsas inscitiae tenebris, lucem iam aliquā veritatis aspiciūt,

C A E S A R A V G V S T A N V M

Gerundense & Bilbilitanum.

IN Caesaraugustano Collegio, pleraque huiusmodi gesta sunt, & in alias huius regni vrbes socij quatuor concionis causa dimissi, quorū frugifer fuit vbique labor. Data est opera mitigandis odijs, interdumq. demonis fraudibus patefaciendis. Mulier erat in Caesaraugustana Diœcesi, admirabili sanctimoniae fama apud omnes, hæc in precibus aberrabat à sensibus, sæuebat in suū ipsa corpus acerbis verberationibus, in edias, vigilias, & ceteras pœnarum acerbitates tam facile suscipiebat, quam hæc non inuite simulata quoque virtus admittit. multos auocabat à vitijs, multos etiam ad virtutem incitabat: miserorum subleuabat inopiam: enunciabat occulta commissa, caput cruore sudabat. plagis etiam notisq.

tisq. redemptionis, ut de B. Francisco dicitur, palma
plantæq. distinguebantur. itaque ad eam undique ut
ad aliquam de cælo lapsam concurrebatur: aderat
ad fores consultor frequens: opem miseri, preces re-
ligiosi poscebant: ciues grauissima quæque defere-
bant negotia. denique inter mortales numerabatur
ut Sancta. Sed prudens Archiepiscopus, non igna-
rus quantum insidiarum insit in vita, & quam ver-
sus sit hostis humani generis, mulierem Sacerdoti
nostro committit, eiq. negotium dat, ut femina san-
ctitatem diligenter exploret, & si quid in ea corri-
rigendum sanandumq. sit, afferat medicinam. Pater
sumpto ad rem spatio, agere cū muliere cæpit, tenta-
re atq. exquirere vniuersa, ut aliquid expiscaretur.
ubi eam satis exercuit, dies ipsa mulierem prodidit;
comperit enim post aliquot mensium spatium &
quidem ex ipsius ore, quam ficta essent omnia, quæ
simulata religio. Tum demum patefactus est Dæ-
mon, qui ut animis tendat insidias, in lucis Angelum
se conuertit. Sed plus diuina bonitas, quam hostis
calliditas potuit. cui & ouis est erepta de faucibus,
& ne plus prædarum faceret contagione ouis, quæ
corruerat, admonitus populus, factus est cautior.

GERVNDENSE Collegium, quanquam exi-
guum sociorum numerum alit, non tamen exiguas
colligit utilitates. Sacerdos noster rerum contrahen-
darum officia cum explicasset, eam mercatoribus re-
ligionem iniecit, ut nefarias pactiones plerique re-
sciderint: alij fraude sublatum retulerint aurum:
nonnulli mercaturam facile deseruerint.

Tar.

TARRACONA in aedes nouas nostri migrarunt, propediemque speratur fore, vt exadificata, socios capiant viginti quinque. Interim obeundis Societatibus muneribus, augetur cum externis commodis, etiam vtilitas animorum.

Collegium BILBILITANUM recentissimū est: V. Kal. Nouemb. ingenti ciuiū gaudio, qui Societatem pridem optauerant, institutum. Est hæc vrbs, si Cæsaraugustam excipias, ex omnibus huius regni vrbibus in primis clara, salubri cælo, vbertate frugum opima, crebris hortis amœna, & latis oppidis vndique cincta, vt ipsamet commodæ regionis ad animarum salutem inuitent. Ad fundandas firmandasq. Collegij fortunas, tributum est vectigal idaneum, adiunctaq. tum domestica tum sacra supellex, & satis instructa libris Bibliotheca; quæ omnia vna ciuiū liberalitas, nullo condicionū onere, dono dedit,

S A R D I N I A.

IN Sardinia, quæ Prouincia Aragonensis est membrum, tria duntaxat sunt domicilia. nam Buxachense Collegium iustis nominibus relictum est. Socij in ijs nonaginta circiter commorantur. Sassari tres & quadraginta. Calari triginta duo: reliqui in Ecclesiensi Collegio. Mortui sunt ex eo numero tres. In Societatem cooptati sex.

SAS-

SASSARITANVM

Collegium.

Fuit hic annus Sassaritano Collegio minus corporibus salutaris, complures enim acerbissimis diuturnisq. morbis tentati sunt, sed Dei præclara clementia omnes incolumes emerferunt. Domi Hispanicæ Sardicæq. sunt habitæ conciones, magno auditorum tum conuentu tum fructu. Foris autem patri cum utilitate versati sunt sex, a quibus cum aliis præclare gesta, more institutoq. Societatis, tum vitiosæ consuetudines emendatæ sunt. Erant, qui cum iustis de causis a Sacerdote sine absolutione dimitterentur, religioni tamen sibi non ducerent Christi corpus accipere. Alij autem in propinquorum amicorumq. obitu, ijs se angoribus, lacrymisq. dedebat, ut multos menses intra domesticos parietes abditiusq. in ne in templis quidem sacræ causa compererent. quæ omnia ut à ciuitate funditus tollerentur, nostri sedulo elaborarunt. Multi etiam de primarijs, qui inimicorum sanguinem expetiuerant, decæde odioq. retracti. Quidam ad inimici necem aureos sicario dederat quinquaginta: alius pugionem, quo uxorem nocte confoderet, seruabat intra ceruicæ: vnus vero ne remittere inimico cogeretur iniuriam, diu confessionis sacramento carebat: alij denique ad ultiscendam filiorum necem odijs acerbissimis agebantur, qui omnes Deo iuuante, nostrorum suasu manituq. cum suo quisque inimico reconciliati

S

ciliati

ciliati sunt. Sed reconciliationes gratiarum commutationesq. animorum quotidianas, singulas enumerare non est necesse. Miuto etiam qui à plurimis flagitijs ad frugem, nostrorum ope se receperunt, et qui scelera nefaria cum indicare sacerdotibus erubescerent, ea tandem longo interuallo detexerunt. Alcarensis ciuitas cum pestilentia proxime laborasset, ubi ea penitus abiit, missi sunt eo de nostris, qui eas animas confirmarent, simulq. ut nonnulla, quæ Societati nostræ testamento legata essent inspicerent, ut amotis litibus, quid ad eam pertineret, li-
quido constaret.

Ne CALARITANUM quidem Collegium à morborum incommodis immune fuit. nam & deplorata iam salute decubuerunt nonnulli, & Sacerdotes extincti sunt tres, quos veluti communibus orbata parentibus, ciuitas vniuersa defleuit. ad eorumq. funus ex Metropolitano templo Canonici, cœnobitæq. Franciscanae familiæ, ut nobiscum vna parentarent adesse voluerunt. Fructus autē, qui è Calaritana vinea legitur, est vberimus. Multas quotidie Sacerdotes nostri confessiones. vitæ totius, easq. satis implicatas & impeditas excipiunt, eorum præsertim, qui à trigesimo, quadragesimo, quinquagesimoue anno, hoc se sacramento non expiarant. Aegris præterea publicisq. custodijs, vitæ subsidia suppeditantur: viduarum solitudini, inopiæq. succurritur: in matrimonio filia, quæ suis sunt orbata parentibus, ne quod honoris discrimen adeant, corrogatis elemosynis collocantur. In tradenda vero rudibus Ca-
teche-

techesi plus solito curæ laborisq. consumitur: ducunturq. de more pueri diuinam legem per vrbis compita cantitantes. Maurus quadraginta natus annos, libertatis spe cum Christum se sequi velle dixisset, nec tamen libertatem ullam à suis dominis impetraret, postea morbo oppressus, sensit non tam sibi à corpore, quod relinqueret, quam ab animo, qui nunquam interit, repellendum esse seruitutis iugum, baptismum sine cunctatione poposcit. adeptusq. bi-duo post salutare IESV nomen inclamans extremum spiritum edidit.

Huius ciuitatis in Societatem amor, acres nostris & ad animarum studium, & ad tuendam collectam virtutis opinionem stimulos addit. Testatur hanc benevolentiam atque existimationem munerum largitas. Barptolomæus Forestus Calaritanus ciuis, cæ in omni vita Societatis nostræ studiosissimus, tum in extremo spiritu sui simillimus, Societate ipsam suorum bonorum scripsit heredem. is cum e vita discederet magna contentione Patrem nostrum implorabat Ignatium, & prima illa nostri Ordinis fundamenta, quæ beatorum loco ducebat. Aliæ præterea illustres femina nonnulla alia testamento legarunt, cuiusq. in suburbio frequentiore, domo sane com-
moda nos donauit.

ECCLESiænsis oger, ne is quidem suis fructibus vacuus est. Multi qui infestis tenebatur odijs ad inimicorum charitatem benevolentiamque translati sunt. In eoq. numero mulier fuit, quæ filij charissimi cæde, totos viginti menses nullis precibus placari

poterat. & alia, cui cum necatus esset vir, suadentibus nostris ut ab actione desisteret, quam iam intenderat inimico, destitit sane, naturam vincens Deoq. omnem donavit iniuriam. Vidua coniugis obitum ita lugebat, ut multos iam menses nec lugubrem vestitum poneret, nec ad templum accederet; imo ne familiarium quidem congressus & sermones admitteret. sed cum sensim ad ædem nostram venire cœpisset & diuinis sese expiare mysterijs, totam se Dei nutui voluntatiq. permisit. Catechismus traditur pueris ferme ducentis. Pauperes & quos vel coeret carcer, vel à stipe quærenda nobilitatis pudor deterret, conquisitis elemosynis sustentantur. cumq. permulti sine panis frustulo dies aliquot sæpe transigant, impetratum est ab oppidi Præsfecto, ut eius rei causa constituantur, qui è finitimis pagis stipem corrogent, idq. fieri magno inopum bono iam cœptum est. Obeundis vero vicinis oppidis complures inimicorum iræ ferroq. subtracti sunt: corrupti præterea mores emendati: Sacerdotibus tradita de sacramentorum administratione doctrina: confessiones plurimæ plurimo cum fructu audita: multorum præsertim, qui multos annos ab expiandis animis abstinebant.

279

P R O V I N C I A
B O E T I C A.

Boetia Prouincia in vndecim diuisa sedes, quadringentos de Societate complectitur. Fuere tum in Hispalensi Professorum Domo, tū in eiusdem ciuitatis Collegio, in singulis sexageni. In Cordubensi circiter octoginta. Quatuor & quinquaginta Granatæ. In Montelano quinquaginta. In Zerenſi duodecim. Tredecim in Marcenſi. In Gaditano quindecim. Vno plus in Malacenſi. In Triguerenſi ſeptemdecim. In Væſano denique duodeuiginti. Morte erepti ſunt octo. Adiuncti vnus & viginti.

H I S P A L E N S I S P R O F E S S A
Domus, & alia quædam Collegia.

IN Hispalenſi ciuitate varietas ipſa nationum, quæ negotiationis cauſa frequentes confluunt, per amplum ſocijs noſtris explicat campum, vbi eorum excurrat induſtria. teſtatur hominum celebritas ad uſurpanda ſacramenta, quæ in Profeſſo-

S 3 rum

rum ade tanta est præcipuis præsertim diebus festis, ut celebritatem Tubilæi quodammodo referat.

In HISPALÆSI Collegio ad Humanitatis Scholas adiecta recens est disciplina Theologiæ, & quo plus Gymnasio dignitatis accederet, ab honorificis disputationibus, quibus Archiepiscopus Cardinalis interfuit, scholarum sunt ducta primordia. Auxit celebritatem Gymnasij exædificatio recens, crevitq. Auditorum numerus ad nongentos: & quod caput est, cum multitudinis incremento crevit etiam ipsa religio. Quinquaginta se ad religiosos hominum cætus aggregarunt, ex eoq. numero ad Societatem sex. Ad fouendam autem tuendamq. pietatem adhibita sunt vñitata sodalitatum præsidia, quæ cum Dei Matrem præcipuo quodam religionis studio venerentur, latiores indies progressus ad omne officij decus experiuntur.

C O R D V B A E floret etiam disciplina Gymnasij. Prælectiones de rebus Theologicis habentur quatuor, ventitantque discipuli circiter octingenti. Ad augendum autem Collegij numerum ac fortunas, præclara, Deo fauente, iacta sunt fundamenta. Gregorius enim xij. pro sua in nos indulgentia plus quam patria, tria & ea quidem non exigua sacerdotia nobis attribuit. Ad hanc Pontificiam liberalitatem accessit tanquam cumulus, priuatorum benignitas, cuius subducta summa est scutatorum fere bis mille, itaque diuino munere atque concessu strenue, vrgetur inchoata templi constructio, propediemq. perducetur ad exit-

exitum. Hæc tam eximia Dei beneficentia, cui accepta referenda sunt omnia, defides nos esse non patitur. conatur unusquisque pro opibus, ut querendis animarum lucris tantæ Dei benignitati respondeat. destinatique sunt eius rei causa diuersa in oppida Sacerdotes, præcipueque Lorenam. Est autem Lorena quingentorum & quinquaginta caput oppidorum. erant huius loci incolæ, male in nostros affecti, nec deerant, qui suis concionibus impedire nostrum conarentur aduentum. interposuit suum ipse nutum atque auctoritatem Gubernator, qui cum nostros inuitis omnibus recepisset, vehementer ab vniuerso populo reclamatum est. nemo eos congressu, aut colloquio dignos iudicabat, vitabas eos unusquisque ut aliqua dedecora ac probra: nec prius hæc de nobis opinio ex hominum mentibus est euulsa, quam à religionis Quæstoribus singulari studio ac beneuolentia causâ nostra suscepta est. Tam demum ad eos ciues liber aditus patuit, quos conciliare nostri dum student, & ad æternam salutem partim concionibus, partim exemplo vitæ perducere, mirum est, quam subito omnium animos mentesque conuerterint. itaque qui rem putabant indignam, nostros ciuitate recipere, et postea receptos tanto sunt amore complexi, ut de exstruendo Societatis Collegio mentem cogitationemque susceperint: & in eam rem auros mille nummos, in annuos fructus sponponderint.

G R A N A T E N S E

Collegium.

Granatæ communis quædam vis morbi, quæ longe lateque peruagata est, nulli fere pepercit è nostris. cecidere Sacerdotes duo, quorum vtilis opera cum probitate certabat: reliqui deuictio morbo ad suum quisque munus alacres surrexere: & quidem tanto ardentiore studio, quanto præclarior sese dabat occasio. Quandiu lues illa occupatam ciuitatem tenuit, nostri externis ægris nullo habito personarum discrimine, non secus ac domesticis affuerunt. nec ægris modo, sed eorum etiam, qui in publicis custodijs habentur, & animis & corporibus prospexerunt. Institutum est inter eos in honorem IESV nominis sodalitiū, cuius sodales mensis cuiusque primordijs confessione purgati, cælestibus primum Eucharistiæ epulis, deinde etiam terrestribus saturantur; excipiuntur enim munifica Archiepiscopi liberalitate conuiuio, qui certam in eam rem pecuniam vnoquoque mense suppeditat. ita effrænata hominum licentia, quæ in his locis debacchari solet, facile coercetur. Ea re Regij Senatus Præses admonitus, idem ipse quoque in custodia alia superiore non sine approbatione ciuitatis instituit. Ex ijs autem, qui è carcere ad patibulum rapiuntur, Mahometanus quidam rogo damnatus, etsi nullis antea colloctionibus adduci poterat, ut prius quam vita excederet, spretis superstitionibus

pa-

patrijs, Christum Deum, Deique filium agnosce-
ret. tamen auræ cælestis afflatu simul atque acces-
sit ad mortem, sententiam repente mutavit, er-
rorem depulit, edoctus quæ à nostris elementa Chri-
stianæ religionis, ita firmanit animum in sententia,
ut tam atroci supplicio suum ultro corpus obijceret.
id quod spe salutis minime dubia, fortiter & constan-
ter excepit.

Inter pagos cum vilitate lustratos, lustrata est
etiam Archiepiscopi diœcesis, eo scilicet postulante,
ac rogante. Quadam in urbe, Clerus erat perni-
ciosis factionibus odiisque distractus, quem cum
Archiepiscopus ne per idoneos quidem viros con-
ciliare potuisset, sensit ad extremum eius compo-
sitionis summam imbecillis esse hominibus reserua-
tam: indicta sacerdotum conuentu è Societate Sa-
cerdos, habitaque concione ad placandas iras accom-
modata, eorum animos conciliavit rursus, atque
coniunxit.

Ex ijs, qui se Spiritualibus Exercitijs excoluerunt,
antiquissimus fuit Regi Senatus Auditor, qui Tri-
bunali id tēporis præsidebat. Is ea hebdomada, quæ
propter mysteriorum, quæ tunc celebrantur, sancti-
tatem, Maior merito nominatur, curis ceteris in-
termisissis, apud nostros se paulisper collegit, apud
eosque repetitis superioris vitæ peccatis rite ani-
mum expiauit. Hunc imitatus est alius Consi-
liarius Regis, qui ad regium tribunal ipse quo-
que recens vocatus, non prius munus illud atti-
git, quam à rebus humanis se tantisper abdu-
cent,

cens , eidem rerum diuinarum studio eidemque animi expiationi vacauit.

COLLEGIVM MONTELANVM & reliqua .

Montelano Collegio Nouitiorum adiunctæ sunt ædes, in easque socij vnus & viginti recepti. in his vidua matris vnicus , qui cum ea inscia ad nos discessisset , mater mente pene emota, distractionem illam ægerrime ferens , longum iter ingreditur, vt solatiũ solitudinis suæ, carissimumq. pignus recuperaret. Vt urbem attigit factaque est filij alloquendi potestas, Quas lacrymas precesq. non fudit ? quos amoris stimulos non admouit , vt pectus tenerum emolliret? sed aduersus ea pectora , quæ cœlestis amor obarmat, irrita est omnis ars, & plus habet roboris diuina charitas, quam materna . itaque diu illa tironem oppugnare potuit , expugnare nunquã potuit. Tam alienæ salutis procuratio , eadem , quæ semper : nec tamen in animorum cura suscipienda corporum est neglecta salus : In summa annonæ difficultate, quæ durior facta erat indies , inita est eiusmodi ratio , vt & publicæ calamitati & infimæ multitudini, quæ per id tempus extrema premitur egestate, consuleretur: corrogatæ sunt singulis hebdomadis a nobilitate pecuniæ , nec vlla fuit hebdomas, qua non ad aureos minimum quinquaginta pecu-

CU-

ceniarum summa pertingeret: ita miserorum est leuata mendicitas. Aluit autem hanc ciuium inchoata beneficentiam singularis pietas Marchionis, cuius auia optima femina collegium nobis à fundamentis extruxit, opibusq. ditauit.

In Collegio MARCINENSI Ducis Archobrigensis rogatu, eorum patrum, qui ad instituendum Procuratorem Prouincialem venerant, coactus est cœtus. quamdiu autem dimissus non est, semper ab eo omnia ad omnes vitæ vsus suppeditata sunt, dataque vestis in templum textili auro argentoque depicta, quæ septingentiis aureis indicatur.

GADIBVS nostrorum opera in animorum salutem sane quam vtiliter impenditur. portus enim Gaditanus cum inuehendis euehendisque mercibus maxime celebretur, mercatores in negotiatione gerenda, arctas impeditasque conscientie rationes apud nostros expediunt. ita ab iniquis fœnerationibus quæstibusque nefarijs plurimi reuocantur. Sunt etiam à nostris Turca & Saracenus Christianis legibus, priusquam baptismo lustrarentur, imbuti. Ciuium autem quæ sit religio vel è templi cultu conicitur: plurima id liberalitate splendet, initaque pecuniæ summa in vsus templi collata, reperti sunt aurei nummi ferè quingenti.

TRIGVERENSI Collegio, Dux Metinensis pro singulari eius in nos amore, aliquot agri iugera cum Collegij prædio continentis attribuit.

In MALACENSI Collegio diuturna pestilentia, quæ Ciuitatem perpetuis fere funeribus exhauserat,

hausit, gymnasii numerum non mediocriter imminuit. Aucta tamen facultas est de hominibus bene merendi, alijs in studijs atque muneribus. miseris, quoad fieri potest, benigne succurritur. adhibentur affectis morbo solatia, omnibusque opibus, qui morbi proximi sunt, confirmantur.

In *VAEZANO* Collegio, graues ciuium contentiones, vnde magni motus metuebantur, sopitæ sunt: effectumque, vt quorum vel vita, uel fortuna, uel fama denique uiolata essent, ij suas iniurias voluntaria obliuione contererent. ex eo numero quidam brachio uulneratus, non modo iniuriam suam ipse contempsit, sed percussorem è publica custodia, quo supplicij causa coniectus erat, mittendum curauit.

In *XEREZANO* Collegio, quanquam pestilentia ciuitatem uehementer afflixit, tamen singulari Dei patrocinio è nostris neminem læsit: & tamen tantum abest vt pericula declinarèt, vt ne quis æger suam operam præsentiamque requireret, uitas suas animarum saluti posteriores ducerent. Itaque quisquis Sacramenti causa presbyterum euocasset, ad eum sine recusatione ac sine discrimine mittebatur. Respublica quæ factionibus ante diuisa, hostiliter secum ipsa certabat, odia sua publicæ incolumitati concessit. Foris autem ciuitas quædam, cuius disciplina omnis effractis legum iurisque repagulis interierat, cœlesti primum ope, deinde etiam nostrorum diligentia seipsa correxit, ijsque se institutis astrinxit, vt quæ ab omni pietatis genere aliena erat, postea ad accipien-

pienda pia quædam minuscula, quæ ad acuen-
dum pietatis studium dispartiebantur à
nostris, certatim vniuer-
sa concurreret.

PRO-

286
P R O V I N C I A
P E R V A N A.

Vnt in Peruana Prouincia centum
amplius ac triginta de nostris. In
Limensi Collegio, quod omnium ma-
ximum est, septem & sexaginta, In
Cuscbensi vndeuginti. In Potosi-
no quatuordecim. In Arequipensi
decem. Totidem in Pacensi, In Iuliensi sede duode-
cim, In Residentia S. Iacobi, quæ passuum circiter
duo millia Lima distat, non plus duo. In Societatem
adscripti sunt octo. Obijt vnus.

Constat hæc Prouincia triplici hominum genere,
Hispanis, Indis, atque Aethiopibus: quorum nume-
rus duplo maior quam Hispanorum est, omnium sa-
luti pro virili succurritur, ac præter conciones tem-
plorum, habentur ab omnibus fere Collegijs concio-
nes in foro, non modo paricum vtilitate, sed sæpe
etiam superiore. Aethiopum præcipua ratio duci-
tur, præsertim Limæ. Nullum genus hominum, Sa-
cerdotum opera magis eget, adeo inanes scientiæ he-
betesq. reperiuntur, & quod inscitiam plerumque
consequitur, moribus corruptissimis, excoluntur ver-
bo Dei, & Christianis præceptis assidue. Exeunt no-
stri medios in vicos, publicasq. vias, eosq. blanda ora
tione

tione vel in forum, vel in Parœcias ad audienda sa-
 lutis verba perducunt. ita ab impuris ludis, & ebris
 tatibus, ubi se frequenter occidunt, facile reuocan-
 tur. Ex hoc hominum genere, duodecim millia am-
 plius Limæ versantur, ut necessario varia urbis ob-
 eunda sit regio, nec vno tantum loco diuini verbi se-
 mina iacienda. Ad Indos festo quoque die p̃j ser-
 mones habentur, idq. in omnibus ferme Collegijs.
 Sunt & sodalitates ubiq; ad sanandos tum Aetbio-
 pum tum Indorum mores, in quas nulli prius aditus
 patet, quam eius perspecta & explorata sit virtus.
 atque hæc ad reprimenda vitia non mediocris est
 ars. vitat enim ea quisque omni animi prouisione,
 quæ sibi sodalitatis aditum intercludant. Iam sacra-
 mentorum plurimus ubique vsus. auxit tam saluta-
 rem consuetudinem, præsertim inter Hispanos per-
 frequens Iubilæum, quod qui consequi volunt (vo-
 lunt autem semper innumeri) necesse est Sacramen-
 ta percipiant: ita fit, ut à præbenda confitentibus au-
 re nulla sit quies, præsertim quod nescio qua homi-
 num religione, vel de Societate nostra iudicio, confes-
 sionis causa ad nos plerunque concurritur. Testaba-
 tur quidam non sine lacrymis, cum annum iam vige-
 simum ad Sacerdotis genua non accidisset, per quie-
 tem sibi, visum esse eximia forma puerum toga pur-
 purea, qui negligentiam salutis accusans moneret,
 ut admissa dedecora confiteretur, statimq. se è lecto
 surrexisse, pueroq. duce ad Limæ venisse Collegiũ;
 ab eoq. commonstratis Collegij foribus iussu esse
 in eo expiare peccata: ibi enim veram medicinam
 animi

animi repertum iri. Huius visi species in eius anima sic insedit, ut nulla interposita mora concesserit ad Collegium, Rectorisque pedibus aduolutus peccata sua multis cum lacrymis sit confessus. Si id visum diuinitus est oblatum, est quod ille diuinis monitis gratiam habeat, quibus se recepit ad frugem: sin autem fortuitum fuit, & ut pleraq. somnia, casu accidit; tamen ex eo ipso facile est iudicare, quemadmodum affecti sint homines erga nos, quibus etiam occurrimus quiescentibus. Atque ut qualis sit non Hispanorum modo, verum etiam Indorum Aethiopumq. in nos beneuolentia perspicias, illud fileri non patiar. Mulier quæ ad verum Dei cultum nostrorum opera se conuertit, appropinquante morte, beneficium memor, cum sibi nihil esse intelligeret, quo tantum munus remunerari posset (erat enim inops) maritum accersit, eiq. significauit hanc esse suam supremam voluntatem, ut eum in seruitutem traderet Patribus, antequam decederet: allatisq. testamenti tabulis, fecit quod dixerat, viro non modo non repugnante, verum etiam lubente, qui cum suum se non esse perspexit, sed in nostrum transisse ius, ad Rectorem alacer adijt, & quantum in ipso fuit, eius se nutui potestatiq. permisit.

Nec vero domi tantum nostrorum se charitas tenuit, multiplex enim ac varium animarum causa susceptum est iter. Vt pauca de multis. ab Arequipensi Collegio in remotas partes, & Hispanis vix antea cognitum est, quanto cum labore non facile dixerim. superandi fuerunt prærupti atque asperi montes, &
superan-

superandi pedibus, non iumentis; adeo in arduos eriguntur ascensus. est præterea regio infesta viperis ac cynipibus, cœlum graue, calores immoderati, ut nihil te præter animarum lucrum alliciat. Complures ibi baptizati sunt Indi, complures ad baptismum eruditi, multi item à suis expiati peccatis, & quoniã ita charitas ac necessitas imperabat, mortuorum interdum corpora sepulturæ mandata.

A CVSCHENSI Collegio varij etiam in varia loca dimissi sunt socij. Patres duo vno adiuncto laico, in quorundam militum comitatu ad exquirendas infidelium Indorum regiones per mediterraneas huius provincie loca profecti, quos labores ærumnasque pertulerint, longum esset enumerare. Cum aquis in itinere luctandum fuit non sine præsentis mortis periculo, & trabibus credenda corpora ad iras fluminum euitandas. interdum per auia montium, & iuga aspera transeundum, victu pene nullo, & cultu corporis valde tenui, insequente præterea à tergo cynipum examine. molestissimo. itaque, quod necesse fuit, nonnulli è militibus fame, atq; fluitibus perierunt. nostri Deo miserante, cuius causa laboriosum illud iter erant ingressi, ex ipsis mortis faucibus euasere. Nec vero his laboribus territi acres Christi milites, de repetendis suis sedibus cogitarunt. nimis dulcis est animarum salus, quæ te semper ad pericula vocat, nouos semper ad labores inuitat. In aliam regionem cum iisdem militibus perrexerunt, & ad certa discrimina calamitate quo antecedentibus gravior. Itaque ex tot itineris in-

T

com-

commodis ac molestijs domum reuecti sunt agri. Cui non miserationem commouissent exangues illi pallidique vultus? summa erat oris macies, summa tenuitas, deformitas vero corporis tanta ex crebris vlceribus peregrinando contractis, vt reuerti ad pristinum habitum sedula ac diuturna curatione vix possent. Non temere sed consilio ea instituta profectio est. spes enim erat, fore vt multæ barbaræ nationes Christi legi sua colla subijcerent, nec ea quidem crepta est, sed dies videlicet expectatur.

Ad Indos Carauayas destinatus est alter, qui ne ipse quidem suæ fuit expertus coronæ, nam vbi molestias multas in erudiendis cælesti doctrina barbaris deuorasset, dum aliam ex alia profectionem cogitat, equi lapsu præcipitatus in terram, domum reuebitur semiuiuus. sed diu post recreatus è morbo, tanto ardentius has optauit expeditiones, quanto sibi exploratius fuit, hæc ijs potissimum reservari, quos in amoribus Deus habet.

A POTOSINO Collegio missa sunt etiam in exterarum gentes summa cum vtilitate subsidia. Pater quidam ex ijs, qui nouissimi ex Hispania venerant, nactus duas de præcipuis Indorum linguas, ad barbaros quosdam Superiorum iussu se contulit; ibi magnam vim hominum sacro fonte lustrauit, in ijsq. centum amplius ex utroque sexu iam senes, quorū nonnulli eo ipso, quo renati sunt die, tanquam iam cœla tempestini ac maturi de vita migrarūt. Duplici peregrinatione, semestri non amplius spatio, trecentos viros & feminas baptizauit. familias integras nō paucas

cas catechesi & concionibus inuit, plurimos à vaga & turpi copula ad honestum & constans matrimonium reuocauit. Scelera multorum præbendis ritè auribus expiauit. non illum frequens imber, non vastæ atque horridæ solitudines, non asperitas niuum ac frigor, non iniuriæ nocturni cæli, sub quo pluuijs madefactus aquis, pernoctabat interdum, ab animarum causa retardauit. hæc enim sæpe ferant, hæc subeant necesse est, qui per hos Indiæ tractus conquirere iubentur animas. sed laborum tristitiam dulcedo temperat cælestium voluptatum, facitque ut alacriter inuicunda, difficilia facile suscipiantur.

In sede IV LIENSI perpetuis item se laboribus fratres exercent, siue externis siue domesticis. domi duodecim hominum millibus quotidianum diuini verbi ac Sacramentorum pabulum subministrant. Foris diuinis præceptis imbuiuntur agrestes. itumq. eius rei causa varia in loca, præcipue ad syluestre genus hominum, quod in montibus vitam degit, nec vno tantum loco consistit, sed huc atque illuc venationis causa pererrat. Nostri dum pari studio venantes venantur, non paucos ex eo numero Catechesi diligenter excultos, ad baptismum adduxerunt: & à vaga illa syluestriq. vita ad elegantiam societatis humanæ traductis, domos apud se annonæ de suo singulis mensibus assignarunt. Multa consulti prætereuntur, quæ geruntur ab ijs, qui ad externos dimittuntur. Ne omnes quidem profectioes omnium, quæ in vniuersa Prouincia quatuor & viginti numeratæ sunt, commemorari possunt. Satis est

ex vnaquaque re delibasse præcipua, quæ & eorum virtutem, quorum narrantur acta, declarent, & ceteris proponant exemplum ad imitandum. Nec vero nostri tantum ad cogendas errantes oues, sed hæ quoque ipsæ ad alienos pastores vel ex disiunctissimis locis venire nonnunquam. Limam cum à Chilen si Prouincia naues appulissent, vnus è vectoribus ad pietatem sua sponte propensus; cum multa in ea regione de nostris hominibus cognouisset, incensus tum videndi cupiditate, tum expiandi animi, passuum milia quingenta venit. Sane plurimum habet momenti ad animarum salutem vitæ integritas ac sanctimonia, cuius fama ipsa, vel ex vltimis terris homines excitantur.

Habitu est hoc anno Prouinciale Concilium, cui noster etiam Prouincialis interfuit, multa quæ in eo de nostrorum sententia, in Hispanorum atque Indorum commodum sunt decreta. Sanxit Synodus ipsa, præcipue vt catechismus & liber aliquis ad instituendos animarum custodes, tum Hispanica lingua tum duabus Indicis scriberetur, cantumque ne quis in posterum Indis traderet, vt fiebat, suo arbitratu Christianæ rudimenta doctrinæ. Data est hæc prouincia nostris hominibus, à quibus magno labore & vigilijs perfectum est opus. Idq. tum vulgo probatum, tum ipsi Concilio, cuius per edictum nemini licet inter Indos alia vti formula catechismi. Res fuit plane salutaris. nam cum antea siue incitia, siue incuria interpretum, plurimi orirentur errores, nouæq. opinionum caussæ semper existerent, nunc huius catechismi

chismi beneficio facile impetratum est, ut quid ab Indis sentiendum quidue reiiciendum in fide sit, intelligatur.

Litteræ suos quoque progressus habent. Est Lima discipulorum centubernium e tribus & viginti collegis, cuiusmodi sunt Collegia Salmantica & Compluti. & nostras frequentant scholas: nec parum ex eorum accessione gymnasio nostro allatum est ornamenti. quanquam autem suum ipsi Rectorē probatis moribus habeāt; Nostri tamen hoc susceperūt, urgente Prorege, ut eos ad pietatem religionemque dirigerent. ex eoq. numero ut è reliqua disciplina nostra, ad cœnobium multi se conferunt.

Iam vero commoda quoque augentur externa. Vir nobilis nostræ vitæ familiæq. percupidus, dum in hac mente ac cogitatione versatur, mors interuenit. Sed quando nobis tradere se ipse non potuit, sua certe quin traderet, facere non potuit. hæredem Lima Societatem instituit ex asse, totaque hereditas pluris decem scutatorū millibus æstimatur. Nostri ei & tanquam fratri, & tanquam benefico parentarunt, eandem illi precati sedem & locum in cœlo, qui nostris, ut speramus fratribus reseruat. Inda præterea mulier, tria aureorum millia testamento reliquit, & ab alijs alia Lima sunt data. Par ac fortasse superior Potosi liberalitas cernitur. nec mirum, sunt enim hic argenti fodinæ, vnde in Hispaniam diuitiarum plurimum asportatur. ita quicquid nostri vellent, à ciuibus vel nutu consequi possent. Sed tamen sibi temperant, ne pluris aurum quam animas

facere videantur. Templum ibi pereleganter extrui-
 tur. qua in re maxime Indorū declaratus est amor.
 singulis diebus mille, ubi opus erat confluebant ad
 fabricā. Senatores vero Regiæ Curia, aureos quotan-
 nis mille elemosynæ nomine decreuerunt. eorum
 autem rogatu, traditur à nostris publice In-
 dica lingua, magno tum Indorum, tum
 Parochorum bono: plurima enim
 ex eius ignorantia sacrile-
 gia ac facinorosa ad-
 mittebantur,
 quæ
 nunc tandem eius scho-
 læ beneficio tol-
 luntur om-
 nia.

PRO-

P R O V I N C I A

M E X I C A N A.

Est ab hac Prouincia annum nobis litterarum munus persolutum non est; tamen ex priuatorum litteris nonnulla, quæ ad exemplum communemque lætitiā facere videbantur, excerpimus. Ea fere ad Pascuarense Collegium spectāt omnia. cuius Rector cum animaduertetet superioribus annis his de rebus valde ieiune exiliterq. perscriptum esse, & ingentes præteriri fructus, qui ex Indis quos Naturales appellant (id quod in his locis spectatur in primis) percipiuntur; summam ipse rerum omnium ad nos perscripsit, quæ & mores gentis, & eius ad Christum conuersionis initia ac progressionē, & ea denique, quæ ex Societatis in eas regiones ingressu sunt consecuta persequitur. Ea nos hoc loco subiiciemus. Nostorum autem in hac Prouincia numerus solet esse minimum centum ac viginti. Quot autem Prouincia ipsa sit vel aucta tironibus, vel diminuta mortuis, sciri litterarum intermissione non potuit.

COLLEGIUM PASCVARENSE:

Quoniam hic Hispanorum magna vis est, multique loci propinqui, ea natione referti; cogimur & eorum, & Naturalium Indorum animis opitulari. Itaq. tanta est nostrorum occupatio, ut si plures essent operæ, ea quoque plurimum negotij haberent, si vel vnus tantum Hispanorum commodis deseruirent. Quæ tamen occupatio, si cum ea, quæ cum Indis suscipitur comparetur, nulla prope modum videatur. De vtroque hominum genere dicendum erit, prius de Hispanis, postea de Indis. Habentur ad Hispanos tum in nostro, tum in curiali templo, statis temporibus conciones, quarum longe lateq. patuit utilitas: sed ea præcipue in componendis iratorum animis versata est. Ineunte quadragesima, cum primarij ciues disiuncti distractiq. essent inter sese, & diuturna iam lite mutua quotidie offensiones existerent, ut tantum non ad arma cædesq. veniretur, placuit Deo, Sacerdote nostro de ijs Euangelij verbis concionante, Diligite inimicos vestros &c. ita omnes ad equitatem flectere, ut simul ac concionandi factus est finis, antequam templo pedem efferrent, violatam amicitiam mutuis amplexibus redintegrarint. Egregium spectaculum & lacrymas vel extorquens inuito, ciues nobiles in celeberrimo templo, atque in luce totius ciuitatis, supplices sibi esse vicissim pacis & veniæ caussa; omniaq. Patris arbitrio ac moderatione transigenda ac

con-

constituenda permittere. Publica fuit ciuitatis vniuersæ lætitia, eoq. maior, quo maior fuerat desperatio concordie. Per quadragesimam habetur ad rudes, & seruitia domestica Catechismus. Domi Hispanorum ciuiumq. liberis prima litterarum elementa traduntur, vt ea non modo probe norint atque expedite legant. sed etiam vt calamo scite fingant, & exprimant atramento. horum magnus est numerus, nec mediocris ex ijs capitur fructus, curantur enim eorum animi pro ætatis capto sedulo ac diligenter, vnusq. è nostris in eam rem totus incumbit, egregia cum laude & commendatione Societatis. Hispani suam in nos vicissim beneuolentiæ studiumq. declarant, dum suis non amplis opibus nostram leuant inopiam. nam cum huic domui nulli sint redditus, neq. aliunde sint prompta quotidianæ vitæ subsidia, accedantq. sumptus domesticæ fabricæ, tamen quod ad victum & cultum pertinet, sola hominum liberalitate cuique fit satis, eaq. tam voluntaria, tam nullis euocata nutibus, vt nostri petendæ cura, aut contrahendi æris alieni solitudine liberentur. Quid? quod ad templum quoq. cumulus benignitatis ascendit. nam cum paucis ante diebus ad sacrificia vix necessaria vestis ornatuq. suppeteret, propterea quod ad Vallisoletanum Collegiũ, vt mox dicitur, omnia pene translata essent; nunc de necessario apparatu nihil ferme desideratur. Atque vt hoc studium subleuandæ tenuitatis nostræ cum omni amoris significatione coniunctum, planius intelligatur, proximo Augusto nostris ædibus de cælo ta-

Etis

His (sūt enim in his regionibus crebri fulminū ictus) subito concepit ignē sacelli maximi contignatio, quæ aridis cōstabat ex paleis: cūq. serpere momēto flāma cōpisset, & iam in templū titiones crebri detiderēt, suspicati sunt homines, in cineres redactū iri omnia, erat enim, ut dixi, domus tū arida materie, tū gemina contignatione contexta, nulla re intermedia, quæ aut prohibere, aut morari posset incēdiū. Vt ignis apparuit, certatim aduolant vniuersi ad ferendā, quā possent opem: antiquissimum fuit, ignem pabulo prohibere, & quæ alicuius essent pretij a flamma defendere. erat tum sædum imbris cælum, & tamen nobiles ac primarij viri, nullas cæli veriti iniurias, res nostras igni substractas in suas ædes custodiæ causā suis humeris comportabant, nihil reliquerunt, quod non cum diligentia domi suæ conditum asseruarent, ipsas quoque imagines tabulasq. templi vna cum cratibus, & quicquid tolli & commoueri loco poterat, abstulerunt. Diuini muneris fuit, ut ædes nostræ, quanquam deletæ iam igne putabantur, propterea quod aduersus incendiū vires vis omnino nulla valebat, incolumes tamen conseruaretur. Tantum ille animi tribus Indis iniecit, ut ædium superiora conscenderint, obuolutiq. suis ipsi pallijs stragulisq. tecti, medios sese in ignes horribilesque flammās immiserint. ea ratione, ut vna omnium vox fuit, diuinitus stetit ignis. Quid enim causæ fuit, cur pallijs stragulisq. parceret, aptissimo tamen flammarum pabulo, parietibus vero, ceterisq. rebus non parceret? adde quod in ea vrbis parte nostræ sunt

sunt ædes, quæ his maxime cladibus est obnoxia, ut nemo dubitet, quin ab eodem restinctas sit ignis, à quo de cælo vibratus, ut vel hoc ipso videatur voluisse vibrare, ut & quo nos tueatur amore; & quæ sit civium in nos charitas declararet: Illustriorem fecit diuini numinis providentiam, quod cum fulmē accidit, omnes fere domo aberant, erat enim is Ioanni Baptistæ neci festus ac sacer dies, quo die septem de nostris ab Urbe discesserant; duo longe aberant à discrimine: tres, qui proximi erant, subito exanimati metu, atque intermortui, mox etiam robur atque animam receperunt. quod si reliqui domi mansissent, quis præstare posset omnibus hanc eundem euentum? cum præsertim ille ipse locus, quo plerumq. colligendi sui causa sese nostri recipiebant, sit de cælo percussus. Inanis reperta est eo die domus nostra ab omni supellectili; nec ubi querenda esset meminerat quispiam, erant enim omnium animi pene attoniti, & ut ij, qui cum vim tempestatis effugerint, nihil fortunarum ceterarumq. rerum meminerunt, salui tantum capitis memores & euitati periculi. Hoc superato discrimine, quicquid plij homines è nostris ædibus custodiendum abstulerant, id omne biduo fideliter retulerant. nihil omnino desideratū est, nihil non repertum. Quod admiradum sane fuit, tum quia plurima supellex erat, tum quia multa in ea perexigua atque minuta, quæ sine scelere retinere quis poterat; nemine explorante præsertim, quid quisque furriperei, vel auheret. Hanc fidelitatem excepit cum Hispanorum, tum Indorum noua benignitas.

gnitas. Illi pecuniam, hi operam in resarciendas ignis iniurias muniendamque paulo firmitus domum contra fulminis impetus contulerunt.

Suscepta sunt ad Hispanorum regiones plena utilitatis itinera, præcipue in oppidum quod Zamorã vocant, multis precibus incolarum. Sed eo Sacerdos noster ut venit, ita impedita ac perturbata offendit omnia, ut iam de reditu cogitaret. Incitati erant animi omnium contra Parochum, odiaque spectabant ad certam cædem, & quoniam pater civilis commotionis ignarus, diuerterat ad Parochum, iccirco qui illum æquis oculis aspicere, aut affari vellet, inuentus est nemo. Sed dum ad colloquium singulares homines Pater elicit, & ad congressum inuitat, ubi plures semper difficultates animaduertit, hospitij commutandi consilium capit. Obrepserat iam Quadragesimæ solemne ieiunium, aptissimum anni tempus ad animorum curationem. per hanc igitur opportunitatem, statuit pater sibi habendam esse die cinerum concionem. populus nihilominus perseverabat in odio, & in Parochum sic erat incensus, ut ne eius quidem manu aspergi sibi cineres pateretur. minus ergo secundis auribus auditus est pater. redit tamen ad concionandum perendie, quo die quoniam ex euangelio inimicorum charitas commendatur, visus est nonnihil iras hominum mitigasse. Sed inimicus homo, qui ad animarum perniciem semper incumbit, eo ipso die iterum turbauit omnia. Iam ventum erat ad manus, eductique micantes gladij, ac nisi peropportune interuenirent, qui digladiantium congressum

pu.

pugnamq. dirimerent, alij mortui, alij grauibus con-
fossi vulneribus efferrentur. Summum tum pericu-
lum Parochus adiit, cuius, causa omnis illa excitata
tēpeſtas erat. Interim res deferretur ad Patrem, qui
pro virili parte animis vtrumque ſedatis, poſtridie
ad Sacrificium populum vocat, nulla concionis facta
mentionē, ne vti plerumque fit, multi nondum ſani
ſuique compotes, quæ ſibi ſalutaria eſſe poſſent, audi-
re nollent. Peracto ſacro, ſermonem ex æquo fami-
liariter inſtituit ad conciliandos animos accommo-
datum. Sed ei orationi tantas vires attulit Deus, vt
priuſquam perorandi factus eſt finis, diſcordiarum
principes valde permouerit. hic fundamenta iacta
ſunt pæcis, mutuiq. complexus dati, ſummæ indices
charitatis. Poſtea ad eos Pater, qui tum abſue-
rant, adiit, cum iſſq. Deo duce ſic egit, vt nullæ am-
plius reſederint ſimultatum reliquiæ. Poſtero die
promulgatum eſt à Patre Summi Pontificis Iubi-
leum, nondum enim eo uſque peruenerat. ac per
eam occaſionem tanti facti ſunt ad ſacram Confeſ-
ſionem Communionemq. concurſus, vt quanquam
ille diluculo ad audiendos in templo pœnitentes cui
gilaret, multi tamen anteuertent præſtolantes.
increbreſcebat deinceps numerus eo uſque, vt ad in-
clinatum iam in pomeridianum tempus diem, de ſel-
la ſurgere, quo ſe mane reclinauerat, non liceret.
Secundum cibum eodem redibat, ibiq. ad quartam
noctis, abſoluendis reis operam dabat. ita debitum
pſalmodiæ tempus, ceterarumq. ex inſtituto præcū,
commentandi q. ea, quæ pro concione dicenda ef-
ſent,

sent, id totum somno, qui parcissimus erat, eripien-
dum fuit. Pœnitentium animis nihil paratius, nihil
eorum confessionibus explicatius, magna ut esset Sa-
cerdotis nostri leuatio. Confessionem ab ipsis pene
incunabulis ordiebantur omnes: sed quoniam per tē-
poris breuitatem (quindecim enim modo dies Pon-
tificis Iubileum tenuit) eius generis confessiones tam
multas excipere non licebat, complures ex his Pa-
ter præsertim eorum, quorum studia non ita incen-
sa cognouerat, in aliud tempus reijciendas putauit.
Exacto Iubileo, ijs tantum confessionibus, quæ plu-
rimæ fuerunt & magni ponderis data opera est. ita
tamen, ut eodem tempore Indorum famulis atque
mancipijs, quorum magna multitudo erat, consule-
retur. Sub idem tempus eius rei causa è finitimis
quoque locis, conferta pœnitentium turba confluit.
Ex quibus nonnulli multos iam annos animos non
curarant, qui tamen confessionis medicina, quam ve-
hementer egerent, testes sunt Patris aures, quæ ad
eorum confessiones horrebant. Qui per Iubilei dies
se se expiauerant, ijs denuo ad confessionem paucis
ante Pascha diebus, tanto cum progressu suiq. mu-
tatione redierunt, ut non sine magna tum admira-
tione tum voluptate, multa sibi sacerdos de eorum
constantia ac salute polliceretur. Nec vero in tanta
confessionum ac concionum occupatione prætermis-
sa est Cbristiana doctrina, hanc Pater provinciam
cum obire ipse non posset, homini dedit externo, fa-
miliari ac probato, attulerat ipse Catechismi libel-
los duos, alterum Indicè, alterum Hispanicè con-
scri-

scriptum, quibus virumque genus hominum facile per unum aliquem de populo posset institui. habebatur ea de re conuentus stans locis atq; temporibus, eoque nonnunquam Pater cum per occupationes licebat, inspiciendi causa se conferebat. Non tacebo unum, quod dum hic versatus est pater insigne contigit ad docendum, quanti Deus fieri velit Ecclesiæ Catholica ritus ac ceremonias. Erat morti proximus aeger quidam, nec aderat Paroebus, qui sacramenta nouissima ministraret. Vocatus est ad eam rem Pater, qui hominem ut aspexit cum mortis angoribus conflentem, desperatissimum indicauit. dedit operam strenuam, ut egrotus expiare se vellet, sed nunquam ex eius ore verbum vltimum expressit, imo ne vlla quidem sensus deprehendit indicia. Interposita non longa mora, reuocatur à familiaribus Pater, quod diceret obsideri egrum à malo demone, videri enim Crucis signum sacrasque reliquias admotas corpori gestu ipso repellere. redit Sacerdos noster sine cunctatione quo vocabatur, egrumque magis anxium et fatigatum offendit, tanto undique sudore manantem, ut ex fluuio aliquo, tum primum videretur emergere. Apparebat tumor in gutture ac distortio quædam, ut si quis fauces arte comprimeret. Pater cum nimium Dæmonis non leui coniectura ac suspitionibus coargueret, ad exorcismos precesque descendit: ita pacatiorem illum quidem, sed mortui similem reddidit, fusum ac stratum toto cubili sine vlllo motu, sine voce. Postridie redijt iterum angor ille, et reliqua æstuantis ægri deformitas non sine

sine magna Patris admiratione, qui dum rei causam secum ipse perquirat, venit in mentem, quod de Thobia coniuge sacræ narrat historia, placuitq. de agro querere, uxoremne haberet, & quod illi vitæ genus & institutum esset. responsum est, non multis ante diebus uxorem ab eo ductam, versariq. vna ambos, nondum tamen factum esse sacrum, nec adhibitas ceremonias ex Concilij Tridentini præscripto. Pater tanto magis ingressus in causam, suspicatus est pœnâ illam immissam esse diuinitus, quod neglecta viderentur Tridentini Concilij decreta. Peractis iterum exorcismis, conquieuit iterum ager, multoque factus est melior. sed quo facilius reliquam curationem admitteret, dedit operam Pater, ut vniuersæ vitæ peccata confiteri vellet. Igitur generalem illâ confessionem orsus, quam ex instituta formula Confessionis Hispanicæ, ante peccatorum enumerationem præfari solent; ubi ad ea verba peruenit, quibus Diabolo remitti nuntium significatur, illico substitit, nec progredi verbum potuit. Urgebat tamen nihilominus Pater, & ut verba illa proloqueretur, instabat. sed cum illuc ventum erat, aut ea præteribat silentio, aut ad initia & præterita recurrebat. Quod cum Pater attente perpenderet, statuit planam illi suspicionem suam facere: qua edita atque exposita, iussit obtemperari Concilio, atque interim coniuges separari. Quid multa? reddidit Deus firmitatem ac valetudinem agro, ut dubitare iam de causâ non possit, qui sublatam cum causâ viderit pœnam. Tum denique ad expianda antea vitæ peccata, & ea enuncian-

da,

da, quæ antea nō poterat, adductus est: ex eoq. tēpore
 solutione semper animo fuit. His Pater officijs vs-
 que eo omnium animos sibi deuinxit, vt eius postea
 discessum moderate ferre non possent. Sed suade-
 bant reditum domesticæ curæ: & sua quoque subsi-
 dia, relicta ciuitas requirebat. Zamorani vt omni
 comitate atq. officio manentem Patrem complexi
 sunt, sic abeuntem omni officio prosequi voluerunt.
 Sed de Hispanis satis. Venio ad Indos Naturales,
 vt primum quæ sit regionis natura, quiq. hominum
 mores; deinde quæ fuerint horum conuersionis ini-
 tia, & quæ pietas: tum quæ per Societatis homines
 diuina bonitas gesserit doceamus. Est Mexicana re-
 gio, maxime temperata: vbi nulli sunt immoderati
 calores, nulla frigora duriora: cælum omni statu no-
 xio caret, idq. perpetuo fere anni tempore. tempe-
 rat nimios calores vespertinus præsertim imber, qui
 à Sextili ad Septembrem quotidianus est. Nam ma-
 tutina tempora sunt plerumq. nitidiora, noctes etiā
 puræ ac serenæ, nulla cæli perturbatione vel caligi-
 ne sædæ. atque hoc demum regionem & si ea torri-
 dæ Zonæ subijcitur, celebrem facit. Pomorum ma-
 gna tum varietas, tum copia: frumento & pecore
 abundat. Vaccina caro adeo vilis est, vt duodetri-
 ginta libræ ad denarium ferme redierint, cum tamē
 hic denarius, quam alibi sit dimidio minor. Stat
 veruex duobus duntaxat tribusue denarijs. vix an-
 tem vno gallina, quò si pretium ascendat, summum
 putatur. Ceterarum item rerum tanta vilitas est,
 vt in quotidianum dictum nulli pene sint sumptus.

V Me-

Mechoaca nouæ Hispaniæ provincia, distat ab Vrbe Mexico, leucas circiter quadraginta, ab altitudine poli, gradus vndeiginti. Prouincia vero ipsa Mechoacana leucas colligit per ambitum octoginta, totaq. Urbibus oppidisq. distinguitur. abundat suauitate & multitudine piscium, herbis etiam atq. arboribus ad morborum remedia ac vulnera plusquã reliqua regio. Multi in ea senes, valentes omnes, hominum corpora procera atq. optime constituta. ingenia mitia atque erecta. verborix edito alienam mentem assequuntur, verbo item explicant suam, idq. periti imperitiq. linguæ, cum tamen in nostrorũ lingua sint pene surdi. Lingua autem vna & eadem est fere vbique, quam Tarascam vulgus appellat, & Mechoacana dicitur, quæ non magno illa quidem studio ac labore perdiscitur, sed est tamen vsque adeo artificiosa, & tam admirabili compositione atq. contextu, vt linguarum periti, negent vllò pacto sibi videri cum ea conferendã esse, siue Græcam siue Latinam. adeo autem locuples est, vt nihil sit, quod pluribus vocabulis, iisque maxime proprijs efferre non possit. orationis particulis abundat, unde omnis difficultas oritur si qua est: nam quanquã sine ijs linguæ constat intelligentia, oratio tamen efficitur inquinatio. est Latine simillima, vt sæpe altera pro altera vtaris imprudens. atque hæc nimirum causa est, cur faciliior cum sit, probe tamen teneatur à paucis; suppetunt librorum auxilia multa, vnde eius disciplina petatur, qui & loquuntur castissime, & sunt de rebus quæ lectorem alliciant.

Com-

Commendant præterea artes ingenia. ab his varia illa opera ex auium pinnulis elaborata, ab his incisa in arundinem peruenusta pictura, ab his alia multa præclara ad aspectû, plena artis, plena ingenij prodierunt. Quicquid operis faciundum loces, id illi quamuis oculis nouum & nunquam antea conspectum, modo exemplar afferas, recte ac perite, nihil ut desiderare possis, efficiunt. Sunt ad virtutem ac pietatem, ut hoc ipsum mox planius, natura ipsa pro pensi, externoq. templorum cultui dediti, quam qui maxime. atq; ideo optimi inter eos sacrorû symphoniaci reperiuntur, qui missarum solennia non minore cum apparatu celebrant, quàm in suis templis Hispani: adhibentq. tibias tubasq., lituos, & id genus alia permulta, quæ sua arte ingenioq. perficiunt. Gentis origo incerta. apparet tamē non omnis fuisse veritatis expertem. Nā & mundū diuinitus conditum ab aliquo temporis principatu, & fictum dici hominem ex argilla, & vniuersam terram ab imbris inundatam. Sed fabulis mista sunt omnia. Perstringam nonnulla breuiter, ut quantis ex tenebris hanc Deus gentē eruerit, magis appareat. Aiebant a Dijs fictos homines ex cinereis orbibus octo, sanguine iuibus, expresso ex aure cælestis nuntij, quē ad id superi destinassent. Eum autē nuntium appellatum esse Curiti Caleri, hoc est Sacerdotem magnum, qui cum eas, quas dixi, pilas in pollubro dies aliquot habuisset, ex earum quatuor sua sponte mares, & reliquis feminas produsse, inconditos tamen siue vlla coagmentatione membrorum, ut ne ad seden

dum quidē, cubandumue reclinare se possent. Cumq. in eis coagmentandis dissoluendisue semel, iterum ac tertio, frustra nuntius ille sudasset, tum Deos reseratis omnium fontium ac fluminum ostijs, improbata opera, perpetuis quinque dierum inundationibus deleuisse. iisdemq. imbribus deletas res vniuersas, & hunc terrarum ornatum, quem cernimus: cuius habebatur effectrix inferorum Dea. Cœlestes enim aiebant Deos, inferorum mandasse Deo, ut infera omnia gignenda curaret. ita eius coniugem cum imperata faceret, primum montes infœcundos ac steriles genuisse, quippe nudos ab arboribus, nudos ab herbis: eodemq. tempore ipsam quoq; genuisse tellurem fructu carentem. Sed cum cœlesti Deæ, quæ Deorum omnium mater habebatur, res incommoda videretur, filios suos terram obambulare occulte non posse; sed quacumque ingrederentur, omnium oculis esse subiectos; imo ne sibi ipsi quidem licere ad eos se demittere, cum liberet, propterea quod luce proxima proderetur; iccirco inferorum imperasse Deo, ut ei incommodo mederetur. ita ab eius postea coniuge & arbores esse genitas & animantes, & quacumq; oriuntur è terra. In eo vero cataclysmo, quoniam vniuersa Dij superi destruxerunt, nec vlla restabat hominibus gignendi ratio, fugæ eos cepisse consilium: sed quia nulla patebant effugia, per asperas reptasse rupes, atque inde præcipitados misere peruisse, duobus dumtaxat exceptis, viro simul ac femina, qui montis editissimi beneficio seruati sunt, in eoq. monte tam diu dicuntur hæsisse, dum defluxissent

xissent aquæ: postea de monte in patentem descendisse planiciem, animantium cadaueribus stratam. Et quoniam rebus omnibus eluione deletis cibariorum nihil erat, collecta lignorum strue, excitatoq. igne, torrere carnes illas cepisse. quarum nidor cum ad nares Deorum matris peruenisset, quasiuisse Deam, quid rei esset, num quis adhuc in terris ex hominibus superesset? cum duos adhuc superstites cognouisset, tum summo Sacerdoti mandasse, ut in terras lapsus eos quoq. perderet ac deleret, fecisseq. summū Sacerdotē imperata, & summis homines capitiibus cucurbita cæsos, in canes subito conuertisse. Tum à Dÿs summum Sacerdotem iterum destinatum, qui quarto conderet homines, ab eoq. sphaeras similiter octo cinereas in pollubro habitas ut fecerat primus, ex quibus feminae quatuor, totidemq. mares exstiterint: quorū Dÿs conditio cum probata demū esset, nouæ eos benedixisse proli, atque exinde quotidie prolē ipsam auctā, aliosq. atq. alios deinceps genitos. Sed ut reliquus terræ renouaretur ornatus, Dÿs inferis negotium à superis esse datum, ut quæ dilapsa occiderant, instaurarent. ita ab uxore Dei qui Inferis præest, arbores, plantasq. prognatas, ceteraq. omnia, quæ sub aspectum cadunt. Rebus omnibus constitutis atque perfectis, solem iterum apparuisse nutu imperioq. cœlestium, quem simul cum rebus superis condidissent. Nam infera ab inferis, supera à superis facta Dÿs opinabantur: portentum Manichæorū deliramentis ac fabulis non dissimile.

Iam de immortalitate animi, & sedibus quo con-

V 3 cedit,

cedit, cum de uita migrat, magna impunitas garriendi. Cælum quidem bonorum virorum sedem esse volebant, sceleratorum inferos: sed tamen in eis regionibus similem atque in his vitam agi. eamq. ob causam multa sibi singuli comparabant, quæ hinc abeuntes non modo vitæ, verum etiam operæ causa secum ipsi deferrent. Principesq. viri multos, quos sibi post mortem comites adiungerent, occidebant, ne videlicet in comitati in ea loca discederent. Sacrificia plurima erant, colebant enim magnam Deorum numerum, qui quidem homines fuisse putantur rebus gestis nobiles ac virtute præstantes. hos vita functos, quoniam varias induti formas, sese viuis non sine fraude Dæmonis exhibebant, reponebant in Deos. Suus cuiq. artificio ac muneri Deus erat, singulisq. Dîs sua sedes in montibus, ubi sacrificijs & hostijs placabantur, cuius etiam rei multa extant hodie vestigia. Festos dies immolandis hominibus funestabant, eique rei destinabantur aut captiuorum corpora, quos cepissent in bellis, aut eorum in quos lex iuberet animaduerti. Sacrificium sequebatur epulum, ex humanis hostijs ac sanguine: potabatur ad ebrietatem; caneantur ad epulas, Dei laudes, cui sacra fiebant: nec deerant Sacerdotes, qui pro concione, quid esset agendum in honorem eius Dei, & quanta ab eo accepta essent beneficia, commemorarent. Sacrificio peracto ut plurimum se dabat diebolus in conspectum, varijs formis atque personis. declarabat se præcipue Sacerdotibus primarijs, eisq. humanas hostias quam plurimas imperabat,
hodie-

hodieque nonnulli ex ijs, quibus se spectandum obiecit, superstites adhuc sunt. Sed tanta hostis immanitas nihil illi profuit. nam dum plurimam quotidie eadem imperat, sentiebat enim modicum sibi tempus esse, conflagruit sibi ita hominum odia, ut ubi euangelij lumen apparuit, cultores eum sui non inuiti desererent. Accedebat vaticinium maximi Sacerdotis ex ipsorum numero atque gente, qui diuino haud dubie afflatu cecinerat, veritatem patefactum iri quæprimū, idemq., ut ex ijs qui eum norunt accepimus, præcipueq. ex ipsius Sacerdotis ministro, qui etiamnum superat, ea sæpe docebat, quæ cum Christiana religione congruerent. Dies etiam festos Christianorum ritu colebat, Natalem in his Domini, & gloriosam Anastasim. quos ille dies quo maiore religione ac pietate recoleret, solitus est multo ante sese à turba negotijsq. seiungere. Quo circa tantū sibi auctoritatis peperit apud omnes, ut quicquid ille iuberet, oraculi vim obtineret. Hoc itaque præsidio, Deus pro eximia eius in humanum genus clementia, populum illum, qui iacebat in tenebris, sensim traducebat ad lucem. ita ut complures, cum euangelij lumen in has regiones illatum est, negarent sibi videri noua, quæ ab Euangelij præconibus afferrentur. Postea vero quam de Hispanorum aduentu cognitum est, contulit se Mechoacanæ Prouinciæ Rex, cum familiaribus ad Marchionem de Valle, ut eius nutui Catholicisq. Regis imperio potestatisq. se dederet, modo ipse cū suis eā religione, quam suscepturi essent, imbueretur. Urbē etiam suam liberaliter obtulit, ba-

ptizatusq. cum alijs nonnullis est à cœnobitis quibusdam, qui se illuc cum Marchione contulerant. Regem postea imitati sunt reliqui. sed cū sacramentorum administri perpauci, Indorum vero gens pene esset innumera. plerique Christianis moribus atque doctrina non satis exculti; quamuis administraretur illis baptismus, quid tamen susciperent, non videbant. Consuetudine tantum duce ad baptismum concurrebant, & mutuo potius exemplo permoti, quam consilio & sapientia. quæ res magnum in hunc usq. diem dubitandi locum reliquit, an baptismo lustrati sint omnes. lustrabantur enim propter multitudinem vniuersi, nec satis constare poterat, an aqua singulos aspersisset. Postea anno huius sæculi duodequadragesimo præpositus novis hisce Christianis est Episcopus Vascus de Quiroga, primus & vere parens huius Ecclesiæ. is annos duodeviginti Mexicanā rexit Ecclesiā. Ab hoc omnis salutis initium & instituta adeo salutaria, ut in his locis stet hodie Christiana religio, huius tantum legibus institutisq. seruandis. cuius gratissima memoria in omnium animis ita viget, ut etiam num vivere videatur. Is Deorum inanum simulacra deleuit, ut ne vestigium quidem tam nefarij cultus appareat. Is vxorum multitudinem sustulit, & matrimonium duorum tantum coniunctione definiit. Is reliquos, qui baptismum nondum acceperant, Catechesi instituendos baptizandosq. curauit. Is templis sacrisq. ædibus magnam habendam esse venerationē, non tã docuit oratione, quã re; curabat enim adiscanda no

na templa, ornanda, instruenda rebus omnibus ad
sacrorum cultum necessarijs. quod exemplum
translatum ad posteros, cernimus etiam hodie, ut po-
stea planius perspici poterit. Studium simul ac de So-
cietatis ortu institutoque cognouit, aliquot è nostris
huc evocare. intelligebat enim, quod Societati nostræ
propositum esset, id mirifice cum suis institutis stu-
dijsq. congruere. Nam qui de nostris vicissim eius di-
sciplinam & instituta nouerunt, affirmant, nihil disci-
plinæ nostræ fieri posse similis, ut Ignatij discipulū
possis agnoscere. Itaque cum in Hispaniam ad gra-
uia negocia Episcopi nomine, Canonicus ille, qui Cho-
ro præest & Cantor inter suos dicitur proficiscere-
tur, dedit ei in mandatis, ut aliquos de nostris addu-
ceret, cauereq. ne inanis rediret. Quod cum ille om-
ni studio ac diligentia curasset, nec tamen varijs de
caussis impetrare potuisset, ut quenquam secū aua-
beret, idq. Episcopo retulisset, Episcopum respondis-
se ferunt (pro ea qua erat animi moderatione) non
dum ipsos fuisse dignos nouis illis Ecclesiæ præsidijs:
fore tamen aliquando tempus, cum eò nostri veniret,
magno ciuium bono & animarum compendio. Hæc
sanctissimum virum cecinisse, Cantor is, quem dixi,
testatur, & quidem nostro nuper, cum inspiciendæ
Societatis causâ eò diuerteret, Prouinciali. Videtur
Deus tanti viri vaticinium comprobare exitu voluis-
se: paucis enim post diebus, quâ in Mexicanam Pro-
uinciam Societas penetrauit, Episcopo iâ extincto,
Canonici de nostris aliquos acciuerunt, eisq. has pri-
mum dedere sedes, annuis cum redditibus aureorum
cir-

*circiter quingentorum. excepti sunt nostri inusitatae
 charitatis officijs, traditaq. illis eius templi possessio,
 quod in his locis primum dicitur fuisse constructum,
 quodq. defuncti Episcopi cinis corpusq. nobilitat: ut
 diuinitus factum putes, ut is, qui eodem instituto vi-
 ta tenebatur, ac nos, eodem quoque nobiscum tem-
 plo ac sepultura coniungeretur. Canonici cum suam
 nobis assignassent ad eam, ipsi in aliam inchoatam, sed
 nondum perfectam immigrarunt. aedes vero, quam
 nobis reliquerunt, satis est ampla & bene materia-
 ta, eamq. cum suis aedibus extruxisse fertur, nutu ad-
 monitumq. diuino B. Vascus. optimo loco ea sita est, ubi
 Regiam aiunt fuisse domum, sedemq. sacrorum: ut
 videatur voluisse Deus, suos sibi honores gloriamq.
 restitui, ubi tot nefarijs sacrificijs erepti essent. Lo-
 cus est amplius & peramaneus, quæ pulchriorē efficit
 aquæ fons manu factus, tam copiosus ac largus, ut to-
 ta hinc ciuitas hauriat. Ad hoc soli spatium quan-
 tumvis amplum, magni quidam adiecti sunt horti, no-
 stris aedibus continentes. qui antiquorum Regum fuis-
 se dicuntur, feraces in primis & qui multis partibus
 plus reddant, quam acceperunt. Ut igitur hanc Urbē
 Societas attigit, magna ciuium cum approbatione va-
 care suis studijs ac muneribus coepit. Prima cura
 fuit sermonem gentis addiscere. sic enim Indorum
 necessitas suadebat. Et quanquam magna tum
 erat nostrorum paucitas, tamen non minimo fuis-
 se vsui videntur Ecclesiae. paucis enim ab ipsorum
 ingressu diebus, grauissima inuenta pestilentia mi-
 serabiles edidit strages. In ea nostri pro neces-
 sitate*

sitate præsto cuique fuerunt. Multis in pagis è tre-
 centis, quadringentisue familijs, decem vix supersti-
 tes remanebant, in alijs ne vnus quidem. totaque no-
 ua in Hispania summum erat effugium, si è tribus
 incolarum partibus, vna dumtaxat euaderet. Nostrè
 egenorum miseratione commoti, quos iam vltima
 premebat necessitas; stipem cogere ostiatim, ditiores
 adire, corrogata subsidia passim uiritimq. diuidere.
 Enituit tum maxime eius, qui nunc est, Episcopi cha-
 ritas, viri de Societate nostra tā meriti, quam si esset
 parens. is per nostrorum manus copiosis elemosynis
 miserorum occurrit inopiæ. Erāt Indorum ædes mæ-
 stæ sæpe vel funeribus, vel gemitibus morientium.
 alij cibi desiderio, nemine succurrente, peribant: alij
 iam mortui iacebant inhumati, quoniam qui curaret
 funus, omnino non erat. referta erant agrorum mul-
 titudine Nosocomia, vix vt erectis ac stantibus, ne-
 dum prostratis ac iacentibus locus esset. Duplicaban-
 tur agrorum domus & valetudinaria. quanquam
 vrbs vniuersa valetudinarium quoddam dici pote-
 rat. Vinis, quibus adhuc esset anima, opportunus à
 nostris cibus subministrabatur, nec paucos hæc cura
 restituit. Mortuis funus procurabatur, & primo
 quoque tempore ne cæteri noxio cadauerum afflatu
 inficerentur, efferebantur. Sed quod caput est, daba-
 tur opera, vt moribundi rite expiati inunctique mi-
 grarent. Atque hæc nostrorum officia non modo ci-
 uitas, sed finitima quoque oppida sunt experta, idq.
 agnoscunt hodie, & eorum in nos amor putatur hinc
 ortus. Biennio aut triennio post, vbi pestilentia vis

re-

remisit, cum Ecclesiæ Metropolitanae peropportu-
 num videretur (id quod bonis nominibus iam pridē
 agitaerat) Vallisoletum commigrare, passuū mil-
 lia fere viginti ab hac vrbe disiunctum, placuit illuc
 suas transferre sedes, vt quadriennio ante publicis
 mandatum est litteris. Canonici tantum cum Socie-
 tate migrarunt. sic enim R. P. Nostro Generali vi-
 sum est, vt nostri cum reliqua migratēt Ecclesia, re-
 lictis tamen Pascuarij sedibus ad Collegij vsus ani-
 miq̃ue relaxationem. Erant adhuc ægri complures,
 pestilentia nondum deleta, iſq̃. cunctis destituti præ-
 sidijs, vt ne Sacerdos quidem, qui eorum confesio-
 nes exciperet, superesset. Qua re commoti Nostri
 pro viribus laborarunt, vt ægrorum saluti consule-
 rent. plurimi quotidie audiebantur, plurimi item ca-
 tholico ritu appropinquante morte inungebantur.
 Visebantur quotidie incredibili cum ipsorum sola-
 tio, eamq̃. ob causam deferebantur ægri longinquis
 etiam è locis nostrorum fama permoti. Non sileri
 patiar hoc loco, quanta sint Indorū aduersus ægros
 officia: præcipua enim huius gentis laus ea nimirum
 est, quæ in eius elucebat Episcopo, charitas singula-
 ris aduersus inopes & ægrotos. Itaque nunc valetu-
 dinarij, & hospitalium ædium summa cura est. Nul-
 lum est oppidulum, vbi præter xenodotbiū, quod sum-
 ma humanitate cum peregrini omnes, tum maxime
 Sacerdotes ac Cœnobitæ recipiuntur, Nosocomium
 aliquod promptum paratumq̃. non sit, ex ædificijs
 omnibus nobilissimum, sæpeq̃. sua amplitudine su-
 perans oppidum. Nullos hac valetudinaria reditus
 ha-

habent, & tamen melius, quam multa ex optimis Hispaniæ Nosocomijs administrantur. Eius rei causa instituta sunt sodalitates quædam ex ijs hominibus, qui suam operam nauent ægrotis. His pro vicis oppidi, in singulas hebdomadas ægrorum ministerium cura q. diuiditur. Vbi sua cuiq. vico recurrit hebdomas, exeunt è suis ædibus omnes viri feminaeq. cum liberis ac domesticis, obseratisq. foribus, ea secū ipsi deferunt, quibus per hebdomadam pascant ægros, nihil vt in eos, præter id, quod sodalium charitas domo attulit, impendatur. Est suus cuique Vico præpositus quidam, apud quem sua quisque deponit, quæ parauerit ægris, non ex esculentis modo, sed ex mappis etiam toralibus, mantilibus ceteroq. cultu mensarum, quæ omnia ab eiusdem Vici sodalibus in commune collata, custodit ac dispensat postea dux ille, quem dixi. Sed antequam suam quisque vicus hebdomadam ineat, præmonetur ab eo, qui præest septē ante diebus. quod illi tempus in conprehenda lignorum strue atque ignium materia consumunt. Et quamvis prope oppidum sylvæ non desint, tamē quo sint ignis pabula meliora, sex octonæ millia passuum, materia causa contendunt. Feminae in quærendo frumento, farina, & rebus similibus occupantur. Tum ad Nosocomium quæ apparauerint, deferūt, ea q. certo in loco condita, nitide ac diligenter asservant. Qui vero suæ hebdomadæ munus expleuerint, ceteris locum cedunt, alteriusq. vici fœminæ cura suscepta, conficiendis ægrorum dapibus coquendisq. se dedunt, easq. quam mundissime præparant. Viri aut caduā

syl-

syluam, quam superioribus diebus apud se quisque congesserit, aut ægra corpora, quæ in oppido, vel extra oppidumprehenderint, in Nosocomium conuehant. Cum enim quisspiam ægrotat, vel rutilus sodales admoniti momento conuolant, et quaterni senius impositum lecticæ vel sellæ ægrum, ad Nosocomium deferunt: sed confessionis & Eucharistiæ causa ad nos prius deportant. expiatus Sacramentis collocatur in lecto, eiq. rebus omnibus opportune consulitur. In Nosocomio dies noctesq. fax plurima. viri per noctem vigiles assident, ut ægrorum necessitatibus quam celerrime pareant. femine latent, & quiesi se dant. si quis ab extremo periculo non procul absit, exeuntium Sacramento curant ungendum, eiusq. exitum & pijs precibus adiuvant, & oratione confirmant. Ut hominem mors extinxit, coguntur omnes, ac si mortuus inops fuit, suis ipsi opibus curant funus non sine pompa. In morbis vel leuissimis antiquissima cura est, mederi animis Sacramentis, priusquam admoneatur corpori medicina. durum enim putant ac formidolosum, accedente morbo, medicinam animi non præcipere. quod si quem prius opprimat mors, quam aut cõfiteri peccata aut ritè inungi potuerit, nihil æque commiserantur, atq; huiusmodi casum. Hæc omnia hodie quoque tam sancte studioseq. seruantur, quam si nunc primum instituta essent: tanta vis fuit tum exempli, tum doctrinæ primi pastoris. Itaq. non mirum, si ita se declararet his hominibus Deus, ut verissime sermocinari cõsimplicibus videatur. Quo in genere ea nostri videntur

runt & acceperunt, ut nisi tam firmis testibus niterentur, uix ea crederent sapientes. agris solitam esse cœli reginam, solatij & auxilij causa sese spectandam offerre, nimirum ut eorum erga se pietatē (semper enim in suis calamitatibus hac confugiunt) hac quasi mercede compēset. Inda in Valetudinario graui affecta morbo, omni humana ope destituta, amissa omni cupiditate cibi, uidisse dicitur admirabili splendore mulierem, quæ cibos præberet agris, duabus comitatam eximia venustate virginibus, quæ lances prandiumq. suis manibus sustinebant. cumq. ea propius accessisset, tum vehementius mulieris pulchritudinem admirata: indignumq. sibi esse visum, tali dignitate feminam tali in loco versari, monitaq. à duabus esse virginibus, ne quid timeret, eam enim esse cœli Reginam, quæ suos agros inuiferet. se autem eius esse comites & ancillas, alteram Catharinam, alterā Magdalenam. quæ cum eius animum confirmassent, postea mundissimam prætendisse mappam velut ad mensam, accessissetq. *MARIAM* Virginē, & cibū in os inseruisse, quo illa mirabiliter recreata ad sanitatem est repente perducta. Hæc eadem visa ita multis euenisse cognouimus, ut ob hanc causam magna sit Nosocomij religio, est enim hæc ubique fama, sedē in eo suam Beatam sibi Virginem delegisse. Sed quā sit ad pietatem horum hominum natura propensa, quanquam ex his, quæ diximus liquido constat, tamen illa quoque valde declarant: studium sacrarum rerum, mysteriorum creber usus, ceremoniarum ac religionum cultus. nam quod ad sacrorum ac templo

rum

rum procurdationem pertinet, si tota ciuitas dilaberetur, omniaq. diriperentur, vastarentur, incēderentur, ut multis in oppidis pestilentia vastatis nuper apparuit, sacra tamen aedes, & sacerdotis adjuncta domus ab omni incommodo prohibenda est. Et quamuis in reliqua ciuitate vnus duntaxat superesset Indus, eius tamē omnis cura in ijs defendēdis tutādisq. collocari debet. Si quid his hominibus pretij est, id in hāc vnā rē conferunt, ut diuinus in templo cultus, & tabularum pulchritudine niteat, & pretiosæ vestis ornatu. Dies festos, præcipueq. diem illum, qui templi Patrono sacer est, magno apparatu, ac cerimonia celebrant: quamplurimos ad templum inuitant, ut quam refertissimum & frequentissimum sit. quotidieq. aliqui de nostris sacrificandi causa in pagos proximos euocantur, in quibus vix interdum tres quatuorue incotæ numerantur, nec tamen sumptui laboriue parcunt, quo apparatiora & splendidiora sint omnia. subductis postea rationibus, deprehenditur apparatus impensa, aureorum sæpe triginta & quadraginta, cum tamen tāta sit Indorum tenuitas, vix ut eis aureus nummus suppetat ad tributum: sæpeq. annuus familiæ sumptus ad aureos vix quater-nos ascendat. Quod si ad domesticum victum omnia desint, nihil tamen deesse debet ad templum. ac si quam in rem suos labores libenter impendunt, in tēplorum instaurationem impendant oportet, aut certē in conscrendos agros, vnde pecuniam ad ornanda templa conficiant. Ita sit ut nullus tam tenuis pagus oppidumue sit, vbi non ea suppetant vniuersa, quæ
ad

ad peragenda sacra sint opus. Quod ad celebranda sacramenta pertinet, quanti sint Indorum cum ad confessionem acceſſerint, apparatus, non facile dixerim, ſanè Sacerdotes noſtri confirmant, minus ſibi graue eſſe decem Indis, quam vni de reliquis operã dare. ſunt Indorum confeſſiones explicatæ, ſimplices & apertæ, vt nullum faceſſant Sacerdoti negotium, peccata ſingillatim excutiunt, eorumq. numerum in vnoquoque genere quam diligentiffime notatum habent. qua in re non tam pietas quam ingenium, contra quam vulgus opinatur, elucet. Dolor pœnitentiæ comes, tantus eſt, vt ſæpe eius Sacramenti miniſtrum tacito pudore perfundat. nec vero inferius eſt, quod miniſtris ipſis diuinitus impartitur, vt nemo non libenter Indorum ſordibus ac ſqualloſi, vbi cœleſtes dulcedines deliteſcunt, nitida ac pretioſa nobilium veſtimenta poſtponat. Obſequuntur præterea Sacerdotibus quocumq. ducant, facileq. patiuntur perſuaderi ſibi, quicquid illi ſuadeant. ſi quid alteri debeât, admoniti continuo reddunt: ſi nihil ſit vnde debitum vel ablata diſſoluant, omnem quærunt ſoluendi viã, vel cum incommodo & detrimento familiæ. Si, quæ reſtituenda ſunt, ad eum ſpectent, qui iam vita exceſſerit, multa relinquunt vel in ſacrificia funebria ſolemnesq. pro mortui anima preces, vel eius nomine pios alios in uſus. In perſuadenda inimicorum charitate eadem facilitas: quin priuſquam ad Sacerdotem accidant, intelligunt ſibi cum inimicis redeundum in gratiã, ſi ſibi Deum velint confeſſione placare, quodſi quis forte petenti veniam neget, flagitiij

X

inſtar

instar habetur. Pauca dumtaxat huius generis subi-
 cientur. Quidam graui accepto vulnere, cum inter
 peccatorum expiationem de condonanda admonere-
 tur iniuria, libenter inquit, parcam, & percussorem
 quem complectar accersam. eam curam cum Pater
 ipse susciperet, nec auderet inimicus inimico se cre-
 dere, non ignarus quā commoti parentes essent, qui-
 bus cum videbat sibi rem fore; Pater hominem se se-
 qui iussit, cōfestimq. agrum parentesq. conuenit.
 cum eis de pace sic egit, ut nihil tam facile impetra-
 rit: tantum apud eos nostrorum auctoritas & inna-
 ta quaedam bonitas valet. responderunt parentes, mo-
 do filio Deus peccata remitteret, se quidem esse pa-
 ratos ad omnia. cum pro Deo pater spopodisset, per-
 cussorem aduocat ad amplexū, atque ita demum re-
 stituta pax est. Ac ne tanta facilitas suspicionem si-
 mulationis offerre possit; Nosocomium, in quo cura-
 batur aeger, Gubernator ingressus, cum ex agro quid
 ei mali accidisset, sciscitaretur, rem aeger silentio dis-
 simulabat, cum tamen Gubernator vrgeret, ex ceteris
 tandem quid actum esset, agnouit. mittit igitur,
 qui percussorem comprehendant, ut in eum pro suo
 iure ac potestate animaduertat. quod ubi à parenti-
 bus rescitum est, affuere illico, negantes se ius posce-
 re, cum composita iam essent omnia: quod enim con-
 stitutum esset à Patre, id nihil immutari se velle, ro-
 gareq. etiam atque etiam ne reus conquireretur
 ad pœnam. Atque hac facilitate Indorum leniun-
 tur iræ. Nec minor in placanda Inda facilitas. quæ
 cum in mulierum rixa male accepta esset, (auius
 sunt

sunt enim illi crines per summā iniuriā ac contumeliā, & prae mœrore ne partum elideret, metuebat) iniuriā iure persequi statuit, sed dum in ea cogitatione versatur, venit in mentem ad nostros ante diuertere, ut Patrem quendam de re tota doceret. Is in templo dabat operam pœnitentibus, sed venientem ad se feminam tristem atque anxiam, euulsoq; crines in manibus ostentantem, iussit Pater in Crucifixi signum, quod ibi propositum erat, oculos mentemq; coniungere, ab eo enim fore, ut quemadmodum in ea re se gereret doceretur. cum illa paruisset, oculosq; fixisset in Christū: subito ad æquitatem delapsa est, domumq; rediens donauit iniurias. Sed quoniā de hominum erga suos moderatores obsequio diximus, illustre eius rei exemplum prætereundum non est. Mons quidam ab oppido non procul abest, arboribus ad opacandum locum ita frequentibus, ut nihil pene solis admittant. est omnino locus relaxandis animis opportunus, atque huc sæpe se recipiebat Episcopus Vascus, qui ut Collegis, qui tum aderāt, curarum requiem & aberrationem quandam à molestiis pararet, vetuit hoc nemus suo spoliari decore. Obijt ille postea, abieruntq; collegæ Vallisoletū, nec tamen ausus est quisquam viginti amplius annorum spatio, vel sudem ex eo nemore decerpere. Intactum adhuc à ferro est, cum tamen & propter loci vicinitatem, & propter genus ipsum & copiam arborū, nullis alijs vsibus à natura datum videatur, nisi ad domesticos focos. Iam reliquarum religionum, quanta sit cura quid attinet dicere? Piacularia grana per

*Studiose quærunt, eaque Rosarijs & Coronis inserta
 de ceruice suspendunt. Quam Deus pietatem alit in-
 terdum fouetque prodigijs. Petebat Indus à Patre
 vnum aliquod ex his granis, cumq. ex eo quæreretur
 Pater, quid factum esset ei, quod nuper dedisset, re-
 spondit apud agrum se reliquisse: nam cum morti
 proximus esset, admoto ad corpus grano subito me-
 lius habere cœpisse, sed veritum ne in eundem recide-
 ret morbū, acceptū granū noluisse reddere. Quadra-
 gesima ineunte ad asperzionē cineris tam multi con-
 fluunt, vt quanquam ad primam vsque noctis huic
 religioni pateat templum, alij tamen atque alij noui
 semper accedant. De Lustrali aqua quid dicam? cu-
 ius beneficio veneficarū sceleri occursum est, quæ cū
 ægros infantes curare non possent, penitus enecabāt.
 nostri autem deferre hos pueros iubent in templum,
 dataque in potum aqua benedicta, recitatoq. sacro-
 sancto Euangelio, multis quotidie subueniunt. neque
 dies ullus est, quo non eius rei caus̃sa complures in
 templo nostro versentur. itaque quicquid lustralis
 est aquæ, exhauritur ab Indis, quotidieq. vasa re-
 plentur. Multa in hanc sententiam afferri possent,
 sed ne longum faciam, vnum dumtaxat attingam. Fi-
 lius erat Indo, morbo vehementer obnoxius, ab eoq.
 sic accipiebatur interdum, vt fusus diu sine voce ac
 sine sensu iaceret. Parens eius morbi culpam se su-
 stinere dicebat, qui multa peccasset, non puerum,
 quem cognosceret innocentem: sublatumque in hu-
 meros ad Sacerdotem nostrum detulit, qui eum de
 more curaret. Vbi puerum Sacerdos aspexit, mor-
 tum*

tiuum credidit, idemq. sacrificij minister, qui de nostris erat. qui cum iuberetur à Patre exhibere puero aquam, Nihil est, inquit, opus: puer, ut uidetur, excessit. Pater tamen aquam iussit afferri, & ad os admo- ueri, ea ut labrum attingit, redire continuo ad sese puer, & quodammodo uisus est reuiuiscere, nec prius elatus è templo est, quam omnino conualuit. De filiorum baptismo quam ualde laborent, præsertim ubi in lucem editi periclitari cœperint, uix dici potest. quibus ut uitam prorogent ad baptismum, expe- riuntur omnia. Inda cum parum feliciter peperisset, ubi præter spem atque opinionem spirans, adhuc excussus est fœtus, familiares subito illum ad nos defe- runt, alta iam nocte. fores feriunt frequenti pulsu. Cœnam ad id tempus propter occupationes extraxe- rat is, qui vocabatur, Sacerdos. ianitor sermonis igna- rus quid quæreretur renunciare uix poterat: Pater tamen impulsu diuino (rem enim dominus governa- bat, ne puerilis animæ iactura fieret) sine ulla mo- ra ad ianuam properat. uidet cuius caussa tanto- pere festinetur. & ad baptismum adduci puerum agentem animam, paratamq. afferri aquam, ne qua sit mora. mirum dictu: baptizatur illico puer & mo- ritur. Si paululum in percunctando moræ uocatus pater interposuisset, si prompta non fuisset aqua, si reliqua non expedita, amissa esset anima pueri: sed nimirum fugientis spiritus reliquias fouebat is, qui eum sibi delegerat Deus.

Iam Sanctorum Cinerum reliquias summa qua- dam ueneratione colunt. Quod tum maxime decla-

varunt, cum Metropolitana Ecclesiæ placuit, sui Pa-
 storis corpus, in ea, quam diximus, migratione repo-
 scere. ea enim conditione dederat, ut cum repeteret,
 redderetur. Verum Indorum non ignara pietatis, id
 quam occultissime transferendum curabat. Res agi
 tam occulte non potuit, ut sentire fraudem vigilēs
 Indi non possent; cum tamen nostris, apud quos illi
 ipsi, qui ad exportandum corpus venerant, perno-
 ctarunt, res esset occulta. Itaque festini Indi nostras
 in ædes omnia subodorari ac peruestigare, ne qua
 fraude illius Beati cineres tollerentur. egerunt apud
 nos vigilias mille circiter Indi, duabus tribusue no-
 ctibus continenter, tanto silentio, ut ne consulto qui-
 dem deditaque opera à nostris exaudiri possent.
 cumque per tenebras aliquando, qui furtim corpus
 tollerent, accessissent, Indorum lapidibus territi,
 nusquam amplius comparuerunt. Indi ut sine cura
 essent, ingenti saxo, quod sua sine opera moueri loco
 non posset, corpus sibi defendendum putarunt, sa-
 ctæque manu, tanto silentio miræ magnitudinis mo-
 lem conuehunt, ut vectores ducenti cum essent, ne-
 minem tamen exaudires: & tamen pridie in ea com-
 mouenda, quoniam alia res agebatur, ruere omnia
 præ clamoribus videbantur. Venerunt ad Patrem
 ardentes, summis precibus postulantes, ut per eum
 sibi liceret, Episcopi corpus saxo illo contegere. Pa-
 ter ex fenestra placide eos à se dimisit, quod diceret
 ad insequentem usque lucem, rem integram reser-
 uari, nocte illi per vigiliam exacta, ubi illuxit, re-
 deunt certatim omnes, ut scrutentur & rimentur
 omnia

omnia, an extractum corpus esset, an ad id acti cuncti, an fraus denique dolusque subesset. Et quoniam reficiendus erat in templo paries, vetustate collapsus: iccirco per hanc occasionem taciti coeuntes, suum quisque lapidem congererunt, maximoque aggere cinxere locum, & in summum aggerem ingens illud imposuere saxum. ita se omni metu ac solitudine liberarunt. Quid dicam de domandi corporis studio? quid de pœnis, quas Indi tam alacriter subeunt; ut nulli hominum gereri primas deferant. Cum illis pœnæ nomine imperatur inedia, intelligunt etiam ad inediam adiungendam esse verberationem. Ac Quadragesimæ quidem diebus frequenter ad ædem nostram de nocte prodeunt, expediti flagellis, quibus ita se lacerant, ut spectantibus miserationem simul & horrorem incutiant. Sexta quaque feria, per idem Quadragesimæ tempus ædes nostra verberantium turba completur. brevis ad eos habetur oratio tempori accommodata. qua absoluta, quinquagesimus Regij Vatis psalmus cantatur ad hydraulicon sonum: sunt enim Indi musicæ perisissimi. atque ad eum cantum secum ipsi flagris verberibusque decertant, tanto cum ardore, ut id eis spatium, quamvis plerumque sit longius, perbreue videatur. Mulier cui donavit hanc Deus mentem, ut virginitatem perpetuo colat, quæque hucusque ita ab omni se libidinis contagione liberam servat, ut si modo nata esset: ea igitur quamvis sit manu altera diminuta, & præterea morbo inopiaque prematur, totum tamen Quadragesimæ tempus, tanta epula-

rum exigit abſtinentia, ut vel panis illi ſit in delicijs. nec tamen verberandi conſuetudinem intermiſit, quin etiam propter debilitatem dextræ, læva ſe cædit. In tanta hominum innocentia effert ſeſe tamẽ interdum magnitudo imbecillitatis humanæ, ut habeat Deus, ubi diuitias ſuæ bonitatis oſtendat. In eã rem plurima poſſent afferri, quæ noſtris Sacerdotibus dum luſtrandis animis occupantur, quotidie accidunt. ſed erit ex paucis coniectura facilis ceterorum. Senex erat iam ætate conſectus, vitijs omnibus nobiliſſimus, qui quo liberius ad omne ſtagitium peccatiq; genus accederet, aditum ſibi cæde coniugis ante munivit. Verum cum deſerbuit ætas, & ſenile frigus acceſſit, tanquam ex alto excitatus veterno, caput extulit, & anteaactæ vitæ recordatione percuſſus ingemuit. cœpit ſibimet diſplicere cū ſe aſpexit, & quæ diaboli fraude commiſerat, Deo opitulante damnare. Sed ne prædam vaſer hoſtis amitteret, augebat ad deſperationem uſque dolorem, propoſitaque ſclerum tum magnitudinis tum multitudinis, omne miſericordiæ perſugium tollere conabatur. terrebat etiam impeditiſſima conſcientia, & labor propemodum infinitus, ſi ea vellet confeſſione retexere, quæ iã inde ab incunabulis tot annorũ anfractibus amiſiſſet. Iniecit Deus hanc illi mentem, ut cum abſens de noſtrorum in iuuandis animis diligentia cognouiſſet, confeſtim ad nos non ſine magno ſenectutis incommodo ſe conferret. Cum fere diẽ integrẽ expectaſſet, dum pœnitentium multitudo deſlueret, ſub veſperam ad Sacerdotis noſtri pedes, multis cū
la-

lacrymis se se abjicit, ostendit quanto verſetur animus in discrimine, medicinam ſi qua ſit rogat, ſe quidem dicto audientem fore, nihilque quod præſcriptum eſſet, quamvis difficile prætermiſſurum. Monuit Pater peccatorum confeſſionem inſtituentem, repetitis ab eo tempore vitæ noxis, quo eas reticere in confeſſionibus cœpit. Erat id tempus, quo primum Sacramentum uſurpauerat pœnitentiæ: ſimulque rationem ei facilem tradidit ordiendæ confeſſionis, redigendique ſibi in memoriam, quæcumque peccaſſet. Cum ad eam ille accurate ſe comparaffet, & peccata in ſcriptũ ex ordine retuliſſet, tã exacte perſequutus eſt vniuerſa, ut Sacerdos quid præterea quæreret, vix haberet. Pœnitentis dolor is fuit, ut lacrymarũ copia vocem includeret. Poſt confeſſionẽ ea eſt oborta lætitia, ut auctus ſibi ſenex novis viribus videretur. Pater iuſſit hominẽ annuo ſpatio interdum ad ſe redire, diesque præſtituit certos. paruit ille tam prompte, ut ex præſcriptis diebus nullum quin venerit, intermiſerit. quoties redibat, ſemper novi aliquid, quod exciderat afferibat: ut totum illud tempus in excutiendam præteritorũ memoriã contuliſſe videretur. is etiã permanet in ſententia, tanta morũ commutatione, ut à pio ac religioſo cœnobita nil differat, obeũdis præſertim ſua volũtate pœnis, in quo paucos habet ſuperiores.

Erat Indus alius, cum ceteris vitijs atque omni dedecore infamis tum ebrietate potiſſimum. hunc bene morata uxor egregiaque Chriſtiana monebat aſſidue, cauere diuinas iras: ſed ubi ſenſit nullum admo-

nitiũ.

nitionibus relinqui locum, precata a Deo est, ut cu-
 ram coniugis ipse susciperet, cœcamq. mentem pro
 ea qua solet benignitate, nullis etiam laceffit i meri-
 tis illustraret. Non spreuit diuina bonitas æquas mu-
 lieris preces. Vir cum maxime iaceret in luto, no-
 ctuq. ambularet in publico, ecce tibi sathanas, cui il-
 le se non semel addixerat, horribili molossi specie,
 vasto oris hiatu ad deuorandum expeditus. ac nisi
 candidi quidam, ut ipse testabatur, adolescentes, exi-
 mie pulchritudinis accurrissent, immanemq. belluâ
 ab eius corpore cõtinuissent, confecta res esset. Hoc
 ille viso perterritus, & penè alienatus à sensibus, si-
 mul ac commodum fuit, semianimus venit ad no-
 stros, adeo pauidus, ut quoties gradum faceret, sibi
 in enormes illis fauces videretur incidere. Posuit
 peccata cum detestatione fletuq. plurimo, vix ut fa-
 ri præ singultibus posset. expiatione autem animi fa-
 cta, abiit illa formido & ille pauidus: eamque ingressus
 est vitam, ut nemini dubium esse possit quin id ei vi-
 sum diuinitus sit obiectum. Non dissimilis cuidam
 alij adhibita est a lmonitio. Is cum quinquennium
 viueret cum amica, & ad hanc Dei iniuriam alias
 quotidie multas adiungeret, dum diluculo facit iter
 cum onerarijs iumentis, obuiam fit illi vir aspectu
 tam formidoloso, ut & iumenta perterrita metu dif-
 fugerint, & ipse præ formidine relictis impedimen-
 tis, ad nos sine pallio, pileoque transfugeris. recens
 hominis tremor, pallor, anbelitus, fidẽ rei quam vi-
 derat, faciebat. Nostri eum ad confessionem detesta-
 tionemq. vitæ præteritæ cohortantur. quæ cum ille
 rite

rite dolenterq. fecisset, sensit se sibi quodammodo redditum, metuq. omni solutum. ita & amicas abegit, & vitam orsus est longe dissimilem antea. &c.

Pellicem fouebat alius complures annos, magna cum coniugis offensione: is cum ad confitenda peccata venisset, faciendum sibi putauit Sacerdos noster, quoniam non satis ad id paratū offenderat, ut eum sine absolutione dimitteret. iussit ad certum tempus extrudi pellicem si vellet absolui, eoq. exacto ad absolutionem redire: addiditq. per id spatium inedia in singulas hebdomadas tridui, et cum inedia verberationes & preces, ad placandum cæleste numen suis sceleribus violatū. fecit imperata perstudiose, subiitq. quam diuturnas pœnas præscripserat pater. ea fuere semestres, quibus æquo constantique animo superatis, quo eum magis in instituto Dominus confirmaret, visum illi obtulit lætum simul ac formidolosum. Aiunt Indum cum nocturnæ quieti se daret, præcipuo quodam studio Deo Deiq. matri se commisisse: tum in somnis visum ei esse fratrem paruulum iam vita functum, admirabili specie atq; fulgore, albis amictum vestibibus magni pretij, qui fratris vitam grauiter accusans moneret, si illuc vellet, quo ipse peruenerat, peruenire, aliam vitam viueret, studeretq. quæ tam licenter peccasset, idonea pœnitentia delere. Tum ex fratre quæsisse Indum, ubi tandem ageret, respondisseq. fratrem, in regione peramena, plena voluptatis, cum lætis puerorum agminibus, quorum dux & signifer esset S. Michael: voluisseq. fratrem fratri, puerorum gloriam spectandam

dam offerre. tum Christum apparuisse velut actum in Crucem minaci vultu, qui sic hominem obiurgaret. Huc olim tua caussa conscendi, sed huc iterum tua me scelera & improbitas agit. qui speres veniam miser? & hanc sedem & locum beatorum, si vitam ducis istiusmodi? Exin accessisse præstanti forma mulierem Dei parentis similem, plenam splendoris, Apostolorum principibus comitatam, quæ supplex filio pro Indo meliora promitteret: addidisseq. Petrum admonitionem suam, minitantem ni se ipse corrigeret, nunquam se ei cœli aditum aperturum. Iradus enim cum reprehenderetur à coniuge, hoc iactare solitus erat, quando Cœli ianitor Petrus esset, sibi nihil esse timendum, qui Petri nomen referret. quocirca monuisse Apostolum aiunt, vanum illi futurum Apostoli nomen, si cum nomine vita pugnaret: fore autem si præterita castigaret, ut B. Mariæ deprecatione veniam facillimam impetraret. Sed ut sciret, qui locus ipsum obita morte maneret, paulisper expectare iussisse: Petroq. cum ceteris abeunte, subito adolescētem affuisse perpulchrum, angelico ore, candidoq. vestitu. ab hoc Indum præhensa manu, cacas esse per regiones ad lacū deductū horribilē, ubi dira ijs animis tormenta, qui sine pœnitentia ex humanis corporibus excessissent, admuebantur. in itinere autem quendā occurrisse dæmonē, qui Indū comprehensum, suū diceret, iure mancipij, ac famulatus. qua iniecta formidine Indum cœpisse flere, eosq. beatos, quos antea viderat, implorare: sed esse ab Archangelo Michaele illius cohortis Impera-

peratore, quam frater ostenderat, subleuatum. Exin factum iter in amœnam iucundamq. regionem, puerorum cœtu refertam, & in alias deinceps pulchrior res, quas splendidissima iuuenum virginumq. cohors incoleret. dataq. optione, ut ex ijs locis, quem mallet, eligeret, tum demum ducem itineris auolasse.

Hoc visum Indum diu sollicitum habuit, præsertim quod extremo illo tempore, quod definierat Pater, occurrerat. Continuo igitur ad Patrem aduolat, & vniuersa, quæ vidisset exponit. Expiat confessione à sceleribus animum, tanto cum dolore ut lingua præ lacrymis obmutesceret. Sed is dolor magnæ illi fuit lætitiæ seges atque materia, ut iam tum gaudia illa, quæ pœnitentibus sunt parata, præciperet. Postea religionis nomine quatridui inter hebdomadam sibi ieiunium indixit, cum tamen Indis propter viriû imbecillitatem, perpetuosq. labores, vel vnius diei sit satis. quare & per Pontificia diplomata, nunquam nisi Paschatis Natalisq. Domini peruigilijs, & sexta quaque Quadragesimæ feria, ieiunij lege tenentur. Hic igitur quanquam diuturnis se laboribus atterit, eam tamen, quam dixi, perfert inedia, cumq. aliquando alio illi operæ caussa migrandum esset, ubi per æstum sine valetudinis incommodo ferri non potest inedia, postulauit à coniuge, ut ieiunia illa subiret ipsa pro se: quod ab uxore perlibenter est factum. est enim hoc Indis familiare, ut uirorum pœnas, coniuges sponte subeant, cum eas subire uiri ipsi non possunt, uicissimq. uiri cum illæ nequeunt. idque maxime cerni licet in morbis obituq.

tuq. coniugum, ut alter subeat, quod persolvendum alteri fuerat. quin si prius morbus aut ipsa mors occupet, quam alter irrogatas sibi a Sacerdote pœnas expleat, explet ille qui superest. eademq. inter filios & parentes est charitas. Sed ut eo reuertatur, unde aberravit oratio, mores suos sic exiit Indus, ut & singulari animi summissione, & præcipuo studio virtutis satis ostendat, visa illa fuisse diuina. Indus alius omni vitiorum genere affluens, nihil de salute sollicitus, cum aduersis sæpe rebus admonitus, nunquam tamen ad officium ac iustitiam remigraret, dum cædendæ materiæ causa, in summo iugo conscendit arborem, duos inter filices præcipitatur incautus, tã infesto casu, ut contritum putarent omnes, ac sine controuersia iam mortuum. Iacuit exanimatus integrum diem. quo tempore se vidisse narrabat, suppliciorum acerbicatem ac multitudinem, quæ tum in sceleratorum regione apud inferos, tum in igne purgante ab humanis animis perferuntur. negabatq. quicquam in hac vita cum ijs cruciatibus conferendum esse, vinctiq. officium linguæ suppliciorum magnitudine. Ut sibi redditus est, deduci se iussit ad nostros, ubi sigillatim peccata omnia cum dolore confessus, castigatoq. vetere luxu, nouum induit hominem. Confirmata iam valetudine, præcipuo studio colit innocentiam, pœnisque voluntarijs delere studet vitæ præteritæ turpitudinem. Constantem facit hominẽ memoria eorũ, quæ apud inferos vidit. ea semper versantur ante oculos, eaq. de causa, est plerumque pauidus atque attonito similis, ut vel

eo tacente vultus ipsi testentur, quam vera fuerint illa, quæ vidit. Atqui hi sunt præcipui (nam singulos colligere esset propemodum infinitum) animarum fructus, qui in his locis è nostrorum laboribus capiuntur. Qui quo sint vberiores sine vlla hominum arrogantia, diuina comparatum est sapientia, ut toto quadriennio, quo hic nostri fuerunt sæpe, rebus exercebantur aduersis. Sed Indorum pietas est solatio, & singularis in nostrum Ordinem obseruantia. Concessum est illis, ut templum nostrum, id quod vehementer optabant, instaurarent. id ipsi à fundamentis propemodum refecerunt. nunc ædes quasdam ad nostrorum habitationem adiungunt, tanta cum beneuolentia ac voluntate, ut operæ vix vllis persuasionibus induci possint, ut aliquid loco mercedis accipiant. Interdumque homines fere quingenti, cæduam materiam ferunt ad fabricam: è feminis virisque promiscue, intextis è flore coronis, ut indicent quam hilares suam nobis operam nauent: nec abjunt tubæ vexillaque & id genus alia gratulationis indicia, ut plane nulla re alia duci videantur, nisi ut hanc nobis domum quamprimum extruant. Accedit Gubernatoris humanitas, qui cum sit Indus, nec primarijs concedat Hispanis, siue re gerenda siue virtute; fautorem se nobis præbet in primis, multo magis de nostra causa commodisque sollicitus, quam nos ipsi. Is palam prædicat, natiuos incolas tum demum viuere Christiane cœpisse, cum hac Societas penetrauit. id si quid est, quoniam Dei totum est, tum ei

gra-

gratias agimus, cum nihil nostræ laudi assumptum arbitramur. Sed de Mexicana Prouincia satis. Nunc quoniam in Aegyptum à Pontifice Max. aliqui de Societate sunt missi: reliquum est, ut ea quoque de re his extremis litteris nonnulla dicamus.

A E G Y P T I A C A E X P E D I T I O.

Emphis, quam Alcayrum vulgus appellat, vrbis est Aegyptiaca Turcicis subiecta Regibus: amplitudine nobilis, frequentia celebris, sunt in ea Christiani complures, qui & Cophiti & Christiani Præcincturæ vulgo dicuntur. quàmuis enim per lauacrum regenerationis renati sint, Iudæorum tamen ritu præputia ponunt, & veteri quodam errore circumcisionem usurpant, ut hinc maxime appellatio illa iocosa fluxisse videatur, quod præcinctura cinguloq. tenus Christiani sint, cætera siue Turcæ, siue Iudæi. His Alexandrinus Patriarcha præest, cui diuinis in rebus omnis quoque subiicitur Aethiopia, quam & per Memphiticos administrat Episcopos, Numerat Aegyptus quinquaginta circiter Cophitorum millia. Sed fere innumeros Aethiopia. Anno huius sæculi tertio ac sexagesimo Pio iiij. Pont. Max. per Societatis homines Memphitica primo tentata est

est expeditio, sed ea ferme otiosa atque irrita fuit,
 & si annuo spatium (tamdiu enim ibi nostri fuerant)
 laboratum est. Proxime autem nobilis Memphi
 negotiator magna auctoritate vir, & regionis lin-
 guæ bene peritus, qui postea Gallicæ nationis fa-
 ctus est Consul (habent enim hic tum Veneta, tum
 Gallorum natio, Consules suos, qui iuris dictionem
 in ipsas habent) agere cum Patriarcha cepit, ut ea
 iterum expeditio per eosdem homines tentaretur,
 sperabat enim, & auctoritate iam parata, & Chri-
 stianorum erga se observantia atque amicitia fore,
 ut ea gens ad Ecclesiæ communionem, à qua iam
 esset annos propemodum mille seiuncta, reduceretur.
 Et quoniam apud Maronitas versari aliquos
 de Societate cognoverat, cuius amantissimus sem-
 per fuit, Patriarcha facile persuasit, ut eos Mem-
 phim per litteras enocaret. Interim Romæ Summus
 Pont. de re tota fit certior. nihil tam insistendum
 Pontifici visum, nihil è re Catholica magis, urgente
 præsertim Cardinale S. Severina, cuius fidei & tu-
 telæ Ægyptiaca commissæ gens est. Itaq. litteræ ad
 nostros dantur in Montem Libanum, ut ex his Sacer-
 dos unus se Romam referret; alter Memphim (duo
 enim sacerdotes erant) cum ministro comiteq. disce-
 deret, qui ut inchoatas ibi res & institutas offende-
 ret, ita Romam significaret; inde enim remissum iri,
 vel qui in urbem redierat Sacerdotem, vel aliud
 eiusmodi supplementum. Quinto nonas Octob. an-
 no M. DLXXXII. Sacerdos ille è Monte Libano
 profectus est Memphim, exceptusque inusitatis of-
 ficijs à viro clarissimo Paulo Mariano, quem po-

Y stea

Ita consulem factum esse diximus: deduxit illum Consul ad Patriarcham, a quo ingens quoque facta est gratulatio, laudatq. Summi Pontificis egregia voluntas, qui se per homines certos tam disiunctis locorum intervallis vtro compellendum existimasset, vicissimq. par significata voluntas, ut cum suis secumque de religione ageretur. Nec sibi defuit Pater, quominus aliorum quoque animos exploraret, eosq. non longe abesse sensit a Regno Dei. sed quoniam deerant Pontificiae litterae ad Patriarcham, agi cum eo tanquam ex Apostolici Visitatoris auctoritate non poterat, neque cogi licebat synodos, ut postea licuit. Interim ille Romam de Patriarchae mente, statuque rerum omnium accurate perscribit. cumq. in ea esset sententia, ut suscipienda provincia videretur, Sacerdos ad eum destinatus est alter, cum Pontificijs tum ad Patriarcham litteris, tum ad nostros, quos ad instituta persequenda Pontifex hortabatur. Nostri Pontificium diploma, Patriarchae una cum Consule reddiderunt, quod ille osculo veneratus, verticique de more gentis imponens, eius sententiam requisivit. cum ex nostris totam mentem Pontificis cognovisset, nova illa Sanctissimi Patris humanitate delectatus, in animo sibi esse dixit ex Episcopis virisque principibus cogere frequentem synodum, quo constantius ac firmitus, disputationibus agitata veritas, teneretur. Nec aliter fecit, ac dixit. In mensem Decembrem, qui ab adventu nostrorum erat octavus, indicta synodus est. cumq. ad dictam diem convenissent Episcopi, principesq. viri, instituta synodus est apud nostros.

No-

Nostri, potestate dicendi facta, docent initio, se à Summo Pont. eo consilio missos, ut opinionum varietate sublata, errorumq. depulsa caligine, una omnium fides, una omnium esset de religione sententia. dolere autem se vehementer, quod ea natio, quam Beatus olim Marcus Christo genuerat, ab Romana recessisset Ecclesia. Eius disinctionis occasio fuit, Conciliū alterum Ephesinum, quod Dioscorus coegit Episcopus. quod ipsum nostri docere conati sunt nec fuisse legitimum, nec dignum nomine. Et appellatione Concilij. In eo enim receptam esse Eutichetis insaniam, duas negantis in Christo naturas. quā heresim Calcedonense Concilium è sexcentis ac triginta Patribus, Leone primo Pon. Max. summa consensione dānasset. quo facto eorum maiores, homines minime malos aut certe non doctissimos, idē esse ratos duas naturas in una verbi coniunctas hypostasim, ac duas cum Nestorio hypostases copulare, id quod antea Ephesinū legimus explosisse Conciliū: idcirco eos sese à cætu Catholico seiunxisse. atque inde consequentium errorum fontem ac seminariū exstisse. Quod ut tollatur implorato primum diuino numine, Et sacrarum litterarū monumentis Et Conciliorum decretis, Et firmissimis sanctorum Patrum testimonijs facile probatum iri; duas copulare in Christo naturas in unam verbi coeuntes hypostasim, sine ulla tamen diuisione vel confusione: non modo Nestorianū non esse, ut suspicabantur indocti, sed nihil esse magis Nestorio ipsi contrariū. Hic illi in nostrorum vultu atque ora defixi, tanquam ea primū ad aures acciderent, vehementer admirabantur, quippe crassissimis

circumsusi tenebris & omni magistrorum doctorumq. præsidio destituti. Patriarcha enim a teneris annis in solitudine vitam egerat, in ea ipsa, quã olim dicitur coluisse Macharius, atque ob hanc causam ne ille quidem litteram sciebat ullam. Episcoporum autem multorum par erat inscitia. vix apud eos sanctorum Patrũ liber, vix litterarũ monumenta erant, unde præcepta peterent Christiane viuendi. volumendumtaxat nescio quod latebat in angulis, squalore obsitum, exesum vetustate, quod illi Patrũ confessiones appellabant, indoctis fabulis somnũsq. permistum: ex quo ipso, vt ex nonnullis alijs Arabicis libris, Nostri, quicquid ad stabilienda firmãdaq. Ecclesiæ Catholicæ dogmata faceret, decerpserunt, rationumq. summam atque argumentorum pluribus codicibus describendam, quam passim mox diuiderent, & sapientissimo cuique ederent, curauerunt. Quare sic inopes a scientiã doctrinæq. præsijs, cũ ad ea, quæ obijcerentur à nostris, non haberet quod responderent, moram aliquam postularunt, dum in suis ipsi rebus hospites, quid ipsorum maiores sensissent, quidue haberent in scriptis peruesligarent. Ita primo die missa synodus est. Interim illi in indaganda veritate solliciti, sæpe nostros conuenire, sæpe rogare, quid cum Ecclesiã Catholicã sentiendũ, quid loquendum esset. Nostri ex altera parte docere, quam vehementer Romana semper Ecclesia omnẽ detestata sit hæresim, tantumq. abesse, vt stultitij Nestorianis indulgeat, vt in eum potius & in eius sectatores grauissimis anathematis animaduertat. contra vero Alexandrinum amplecti Cyrillum,

vna

una cum Ephesino Concilio primo, ceterisq. concilijs tum superioribus tum consequentibus, quæ modo sana & legitima numerentur. nec quia duplicem Ecclesia nostra fateatur in Christo naturam, in unâ verbi coeuntem sine ulla permissione personam, iecirco duas quoque hypostases ac personas inducere. nec enim ut in augustissima Trinitate liquido cernitur, idem valere naturam atque personam, quippe in ea unam simplicem suâq. simillimam esse naturâ, & tamen tres inter se distinctas & seiungatas hypostases: sic in Christo unam quidem hypostasim esse diuini verbi, geminam tamen reperiri naturam, alteram, quam iam inde ab æternitate habet à Patre, alteram, quam in plenitudine temporis sumpsit ex matre. His alijsq. rationibus; quas referre non est necesse, priusquam denuo synodus cogeretur, veritas Catholica firmabatur. Vt autem coacta denuo synodus est, affuitq. Patriarcha & Episcopi quinque, Abbatesq. cœnobiolorum, alijsq. ex vniuersa natione primarij viri triginta, quæsitum ex ijs est, quid aduersus ea, quæ superiore conuentu obiecta essent, afferrent: responderunt suos se libros annales peruolutasse, atque ex eorum fide doctrinaue sibi certum esse, religionem quam à maioribus acceperant, nihil immutare; imo quiduis potius perpeti, quam vel transuersum vnguem à patria religione discedere. Tam inopinata responsio mœroris illa quidem multum attulit nostris, desperationem vero nullam perficiendæ rei. excitauit nostrorum animos. Deus, ut acerrime pro veritate pugnarent. Itaque pro renata dicere exorsi, Si vestra inquit, historia ve-

Ariq. libri ea continent, quæ cum sanctissimis Conci-
 lijs Nicæno, Constantinopolitano, Ephesinoq. primo
 consentiunt, nihil immutetis licet de patris institu-
 tis atque sententijs sint ea vobis oraculorum instar,
 nec enim ab ijs Romana dissentit. Eccl. sia. nunc quo-
 niam proximo conuentu, & sacris litteris & sancto-
 rum Patrum auctoritate effectum est, ea à Patrum
 & Conciliorum abhorrere doctrina, cum duas Chri-
 sto naturas denegare, nihil sit aliud, nisi miscere ac
 perturbare vniuersa, & eodem simul negare men-
 dacio, diuinum verbum humanam indnisse natu-
 ram, id quod nec vestra nec catholica ferunt an-
 res: animaduertendum vobis est, virum malitis in
 errore sempiterno perseuerare, & committere vt
 indocta vestrorum maiorum pertinacia, fraudi vo-
 bis & exitio sit, an eniti pro viribus, vt in omni sem-
 per re veritas exquiratur, eaq. reperta, cura omni
 studioq. teheatur. Ita in alterum mensem reiecta
 synodus est. Tertius postea habitus est Patrum Epi-
 scoporumq. conuentus, in quo primum, rem Domino
 gubernante, Circumcisionis abrogata lex est. Dein-
 de post longam sex horarum disputationem de dua-
 bus Christi naturis, tandem synodus vniuersa instin-
 ctu afflatuq. diuino, concordissime sanxit, quod ad
 rem ipsam attinet, vna cum Catholicis sentien-
 dum, anathematis pœna proposita, si quis Christum
 naturq. altera spoliaret: qui cum idem Deus, idem
 sit verus homo, & diuinam habet à Patre iam inde
 ab omni æternitate naturam, & humanam sumpsit
 ex Matre definitis temporum spatijs. Copthos au-
 tem, quanquam duarum abstineant naturarū appel-
 latio-

latione, non tamen ab ijs, Deum & hominem Christum esse, negari: sed ab ea loquendi ratione iccirco refugere, ne consuetudo ipsa loquendi duas inducere videatur hypostascs. Hic vix dici potest quantis gaudijs cumulati sint nostri, cum viderent errorem illum, qui tot sæcula iam vigerat, tanta maiorum & posterorum consensione retentum, tanta semper obstinatione defensum, tantarum porro turbarum originem ac seminarium, tandem hoc anno Kal. Februarij è cæcis mentibus diuinitus esse depulsum. Nam quanquam duas illi Christo naturas aperte non dabant, nec ullis rationibus adduci poterant, ut nobiscum etiam verba, quemadmodum re consentirent, tamen veritatem ipsam attigerunt, & suum agnouerunt errorem, ut nihil iam restare videretur aliud, nisi ut eam suo quisque chirographo confirmaret. Sed tranquillas propemodum res, incumben- tibus ad concordiam animis, vnus hominis cupiditas perturbauit. Is fuit Patriarcha Vicarius, qui cum eius dignitatis hereditatem spe et cupiditate iam deuorasset, intelligebat suis nefarijs obstare consilijs, integritatem Catholicae religionis, quæ tum fraudes, omnes detestatur ac vindicat, tum Patriarcham non ferret alium, nisi quem aut Pontifex Max. aut leges institutaque iussissent. Itaq. dogma illud de gemina Christi natura scripto primum excipi, spatiumque ad cogitandum dari voluit: deinde si ita videretur, suam ab vnoquoque adscribi sententiam. Dimisso conuen- tu, homo veterator ac callidus turbauit omnia, ac ut quis suam sententiam adscriberet, imperauit. Pau- cis intermissis diebus, instinctu impulsuque Satanae

persuasum est etiam Patriarchæ, ut posthabito synodi vniuersæ decreto, neglectisq. omnium periculis; præceptis in vnius perditæ hominis voluntatem sententiamque ferretur. Itaque cum Patriarcham nostri suis in adibus conuenissent, ut quæ in publica synodo definita essent, fixa rataque haberi vellet, is primo manus sibi constare visus est, tum comperendinare ac reijcere nostros in aliud tempus: ad extremum rebus infectis abdere sese in solitudinem suam, ac lustrandæ Ecclesiæ nomine ab hominum conspectu oculisque subducere. Nostros, quoniam Quadragesimæ iam tempus obrepserat, Patriarchaque tam subito euanuerat, faciendum visum est, ut eum potius ad ferias Paschales Memphi manerent, quam ut fugientem ac nolentem persequi viderentur. Inter hanc moram, ecce tibi aduersus Cophthos sæua calamitas. Duo de primarijs abripiuntur in vincula. Alius qui & auctoritate, & diuitiarum copia ceteris anteibat, bonis omnibus spoliatus in discrimen capitis venit. Alii quoque suæ quisque vitæ partim fuga, partim domesticis labebris consulebant. Quibus rebus Patriarcha cognitis, in interiorem solitudinem aufugit: ea fuit fuga trimestris & ab ipsis quoque familiaribus ignorata. Ut autem motus ille resedit, pacataq. videbantur esse iam res, tum demum patefactum est, ubi Patriarcha latere. Nostri opportunitatem temporis nacti, litteras ad illum dant, magno se eius desiderio teneri, grauiterque ferre tantam animarum omniumque iacturam. testari autem se Christum IESUM vniuersorum iudicem, nihil à se prætermisum esse, quominus hæreses & schismata tollerentur, vnam

nam eius desiderari presentiam atque auctoritatem, ut quæ in publico synodi conventu magno labore decreta iam essent, perpetuis sanctionibus firmerentur. Rescripsit ad eas litteras Patriarcha, se quæ libentissime rediturum, orareque ut quoniam Alexandrinam diocesim cepisset inspicere, tantisper Memphi subsisterent. ea lustrata tum demum suo aduentu confectum iri omnia. Sed cum futura vitæ spatia nulli homini homo, sed multo minus senibus præstare possit, moritur in reditu Patriarcha. quod quidem in diuinam providentiam referendum fuisse videbatur, alius enim ex eo numero Patriarcha, qui sese nobis adiunxerant, sperabatur; ac proinde novus aliquis Vicarius, qui concordie confirmaret initia. Verum cum inter extincti Patriarchæ obitum, & creationem novæ, interiectum ex lege debeat esse annui ferme temporis intervallum (aiunt enim suam decere Ecclesiam tamdiu, sponsi interitum deplorare) ideo nostri Italiæ repetendæ consilium capiunt, ut quo loco eius Ecclesiæ res essent Romam nunciarent, parati simul ad reditum, si qua inclinatio fieret ad concordiam. Copti Primarii ubi de Patrum abitu cognoverunt, de communi sententia ad summum Pontificem litteras dant, quibus ei partim gratias agebant, quod homines & quibus veritatem Catholicam docerentur, ad se misisset, partim dolere se significabant, quod suæ Ecclesiæ cum Romana sede coniunctio, quæ Ecclesiarum omnium caput est & magistra, nulla fuisset. Eas litteras nostri cum perferendas accepissent, pararentque iam reditum, ipso profectiois die, qui dies B. Mattheo

theo Apostolo sacer ac festus erat, albente cælo; ecce tibi in ipsorum ædibus, Turcarum turba ferro ac telis instructa, cum personato duce ac signifero, qui quid agendum, cuius iniicienda essent vincula, demonstraret. Ea re peruulgata, ad tam nouum atque inopinatum spectaculum magna repente multitudo confluit. Capiui ducebantur omnes quinque, multo cum satellite ad Proregem Turcam, quem Bassam nominant, in conspectu lucèque totius ciuitatis, passuum millia fere quatuor: est enim, ut diximus, verba ipsa perampla. Tres erant è Societate: duo è Franciscana familia, qui quoniam ad nostros diuixerant, & in eisdem simul ædibus habitabant, in partem quoque laboris periculiue venerunt. Quartus de Societate restabat, qui dum sociorum profectiorem adornat, præsuccurrit in Alexandriam, ubi cum de sodalium vinculis cognouisset, præmaxore sibi correptus interiit. Latuit tum hostile consilium. Latuit causa vinculorum: postea communis fama sermoque fuit, totius calumniæ structorem atque architectum fuisse Consulis æmulum, qui dum Consulatus spe atque animo incubat, ut Consulcm de suo gradu deiceret, detulit ad Proregem, populos ab eo contra Turcarum Regem sollicitatos, habereq. à Philippo Rege mandata, redigendi in eius potestatem Christianorum millia sexaginta, ad eamque rem præsto esse Memphi presbyteros: qui suam Regi operam Consuliq. nauarent. Ita ipse quoque Gallicæ nationis interceptus est Consul, litteraq. simul domesticæ ad inquirendum inuestigandumque proditiõis crimen. Postridie Præsidi sistuntur omnes,

nes, iſq. cuiates ſe eſſe dicerent, quidue in ea regione
 gererent, & quamdudum, & quibuſcum verſaren-
 tur, interrogati; reſponderūt ſe viros eſſe Religioſos
 habereq. iter in Palæſtinam, vt ea loca Chriſti veſti-
 gijs nobilitata conuiſerent. quo cum penetrare cui-
 ſdam Chriſtianorū, Summi Pont. iniuſſu non liceat,
 facta ab eo poteſtate, ſibi mandatū, vt in Aegyptum
 excurrent, & Chriſtianos illos qui ibi eſſent inſpi-
 cerēt, deq. religionis Chriſtianæ rebus cum iſſis age-
 rent. Acquieuit tum quidem Prorex, ſed cum litte-
 ræ ac ſcripta noſtrorum perquirerentur, prolata
 ſunt Principum Cophtorum litteræ ad Summū Pon-
 tiſicem, quibus fidem faciebant, noſtros fuiſſe Memphi, eoſq.
 varijs in ſynodis ſuo cum Patriarcha de rebus agi-
 tauſſe Chriſtianis. ſed nimirum clauſula fraudi fuit,
 erat enim in extremis, optare Cophtos vehementer,
 vt tandem vnum ouile fieret & vnus paſtor. Quæ
 verba ſecus interpretatus Prorex, ſubita ſuſpicionem
 incenſus, repente conſtitit, ac colore mutato; Nonne,
 inquit, prædiximus noſtrorum videlicet notabat inſi-
 dias, qui in eas regiones eo animo conceſſiſſent, vt
 Cophtos, totamq. mox Aegyptum à Turcarum do-
 minatione diſiungerent, eoſq. vni Regi Philippo vel
 Pontifici Romano ſubicerent. Ergo tanquam mani-
 feſtis indicijs expoſitis atque editis, quærēdum præ-
 terea aliquid non putauit. Affuit tum Mahome-
 ticæ vanitatis Antiſtes, quem illi Muphtim di-
 cunt, is vt Patres aſpexit, & ea quæ agebantur ac-
 cepit, ſublata voce, Digni ſunt, inquit, iſti, qui viuī cre-
 mentur. Prorex aſſeruatis Cophtorum litteris, Pa-
 tres in anguſtū ac tenebricoſum carcerem condi iu-
 bet,

bet, pedore horridum, odore teterrimum. Ibi nostri in summa rerum omnium inopia humi cubantes, diē quartum & vigesimum animas prope obnoxias car-nificis arbitrio ducebant: nihil enim tūc morte cer-tius, nihil securi præsentiū, si humanitas rem per-pendas. augebat periculum, quod ne Veneto quidem Consuli fas fuit, innocentium mortem ac sanguinem deprecari: conatum enim nostrorum causam salu-temq. suscipere, Praerex omni sermone adituq. pro-bibuit. Cumq. ad eum Consul idem supplices de-disset libellos, acerbius responsum tulit, cauere, ne se vlla in re, si sciret interponeret: sensurū postea, quanta capitū abscissio foret, quanta sectio tollorū. Consul hoc imperio deterritus non vrsit amplius, sed de periculo se proripuit. Amici vero studiosiq. Societatis, habito inter se consilio, statuūt calumniae periculum pecuniæ magnitudine posse redimi, si ita Patribus videretur. Patres quoniam videbant suā perniciem cum magna Coptorum calamitate con-iunctam esse, meruebant enim, ne si quid eis mali sua causa accideret, abhorrerent in posterum ab omni non modo Catholicorum consuetudine, verum etiam voluntate studioq. Catholicae veritatis: iccirco ne tot animas in discrimen vocarent, non recusarunt, quo-minus liberatio illa, pecuniæ magnitudine tentaretur. Itaque die quarto & vigesimo ab inclusione te-terrimi carceris, vadimonio intra tertium mensem constituto, quinque circiter aureorū millibus trans-acta res est. Qua in re mirifica Coptorum in nos declaratus est amor. certatim enim negotiatores il-li, quod persoluendum fuerat, erogarunt; alij aliud pro

pro cuiusque opibus ac fortunis nullo fœnore nulla
 mercede. quæ vero ob eandem causam de suo Galli-
 cæ nationis Consul impendit, decem millium aureo-
 rum summam excedunt, nec modo rei familiaris, vir
 egregius, verum etiam honoris iacturam fecit, digni-
 tate Consulatus amissa. Missi è custodia nostri, agere
 per amicos instituant, ut Sacerdos alter, saluo tamē
 vadimonio, Romam quamprimum redeat, cum ad ea,
 quæ acciderant, nuntianda, tum ad maturandum re-
 demptionis argentum. Facta abeundi potestate, re-
 dit in urbem Sacerdos alter, totaq. de re certio-
 rem Pontificem facit. Pontifex confirmatis nostrorū ani-
 mis, ac persoluto redemptionis argento, alterum ad
 eum, qui remanserat sacerdotem diploma dedit, ut
 pacatis rebus, Memphi subsisteret, expeditionemq.
 conficeret. adiunxit ad diploma litteras ad insequen-
 tem Patriarcham, quibus fidem faciebat, nostros à
 se vere missos, eosq. ut se ipsum audiendos. Sed quo-
 niam ab extincto Patriarcha mensis iam decimus
 agebatur, nec tamen de novis comitijs ullus erat ser-
 mo, successeratq. novus Prorex, qui significauerat
 se iterum causam velle cognoscere: esse enim proximi
 Proregis avaritia labefactatum corruptumq.
 iudicium; ideo Pater veritus, ne cum è pristinis
 laqueis se exuisset, in alias sibi iterum plagas ma-
 gno cum Christianorum periculo incidendum esset;
 inchoatis adhuc rebus consilium reditus capit, ut
 quo loco res essent, & quæ se spes vilitatis osten-
 deret, Summum Pont. admoneret. Atq. hic Ægy-
 pticæ expeditionis exitus fuit, non satis ille quidem
 votis optatisq. respondens, sed tamen non omnis ex-
 pers

pers utilitatis. quæ si non alia, hæc certe consecuta est, quod nostri præter diuturnæ peregrinationis incommoda, squallorem carceris & vincula experti sunt, & ea deniq; quæ suis tantum reseruat Dominus. Manent præterea præclari ipsorum conatus, qui quavis interdum sint irriti atq; inanes, tamen ne tum quidem eos sua Deus mercede defraudat. non enim tam res ipsas remuneratur, quam voluntates. quin his sæpe maiora debentur præmia, quod rerum fructu voluptateq; frustrantur. Nam præclarum facinus, ipsum sibi præmium & merces est, omnibus autem conniti viribus, ut ad exitum rem perducas, si non succedit euentus, quasi merces laboris amittitur. Verum si non is fuit, ut diximus, huius profectionis, qui optabatur, euentus; tamen ne mediocrem rem actam arbitremur, iacta sunt fundamenta futuræ concordiae, quam spectabat vigilas Ecclesiæ Pastor Gregorius. conciliati sunt Catholicis summoq; Pontifici Cophiti complures: & quidem sapientissimus quisq; Cophitorum. Episcopi etiam aliquot principesq; viri ab Eutichetis hæresi, ad Catholicorum sensum mentemq; conuersi. Iacta denique per libellos in vulgus editos passimq; diuisos diuini verbi semina, quæ suo tempore non exiguos editura sint fructus. Multa præterea seruitia, Dæmonis ac Turcarum seruitute liberata. Nam & animis per sacramenta consultum est, & ex Pontificio viatico, tum corporum necessitati subuentum, tum è vinculis exempti sunt sexdecim, qui ipsi postea Romam adducti, liberali item à pio Pontifice donati sunt stipe. Patres vero summa fratrum gratulatione longo dierum intervallo recepti sunt.

sunt. eorumq. reditus tanto nobis visus est dulcior, quanto antea carcer acerbior; quin hoc ipso iucundior, quod cum ijs esse & colloqui liceret, qui in animarum caussa tenebras & ærumnas carceris pertulissent. Atque hunc Aegyptiaca expeditio, ceteraque huius anni res gestæ terminum habeant.

Videor mihi Patres Fratresque Carissimi persoluisse, quod debui. Vestros vobis attuli fructus: vobis quidem, & ijs, qui sitiunt animas periucundos: sed multo iucundiores gratioresq. cœlestibus. qui si super vno peccatore pœnitentiam agente tantis gaudijs cumulantur, quantis tandem perfundantur oportet, cum tot animas ad sanctitatem genitas, sed scelere perditas, ad pœnitentiam per vos viderint reuocatas? Faxit Deus, ut hæc illis gaudia perpetua sint. quanquam id in illorum potius suffragationibus, quam in nostris nervis positum est: illi implorandi sunt nobis: non possunt nostris non suffragari laboribus, qui & gratia valent apud Deum, & charitate ardent in genus humanum. Romæ ex Collegio Romano. Sexto Kal. Martij. M D LXXXVI.

Omnium in CHRISTO servus.

Nicolaus Orlandinus.

401 519

ERRATA AVT OMNIVM
aut quorundam exemplarium.

fol. 9 septimo Kal. Octob.	septimo Kal. Decemb.
fol. 81. spe questus	spe quæstus
fol. 211. tenuissimæ	tenuissimæ
fol. 218. hæreticorum	hæreticorum
fol. 223. adolescentum	adolescentem
fol. 305. domesticæ	domesticæ

